ဖဉ်ဖရၢဉ်ကျိဉ်စ့ဂ့်ၢ်ဝီသနူ လၢကီၢ်ပယီးပူး

လံာ်တၢ်သိဉ်လိ

တၢ်တၢဉ်ပိဉ်တဲသကိးဖီလ်စံဉ်ဂ့်ၢ်ဝီသ့ဉ်တဖဉ်လၢတၢ်မှာ်တၢ်ခုဉ်အဂီၢ်

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

The Asia Foundation

လံ်သိဉ်ညိဉ်အံၤဘဉ်တ၊ရဲဉ်ကျဲၤကွဲးထုးထိဉ်အီၤလ၊

အ့ရျၢဖိဉ်ဒ့ရျၢဉ်ဒီးပှၤသ့ပှၤဘဉ် Paul A. R. Hobson ဃုာ်ဒီး ပှၤအမံၤအိဉ်ဖျါလ၊လာ်တဖဉ်

Matthew Arnold
Nicola Williams
Lea Lybecker
Kyaw Myo Oo

လံ်သိဉ်ညိဉ်အံၤဘဉ်တ၊ဆိဉ်ထွဲမၤစ၊ၤအီၤလ၊ကိ၊်အဓဲရက၊ၤထံဖိကိ၊်ဖိကမျ၊်ခီဖျိကိ၊်အဓဲရက၊ၤထံဂုၤကိ၊်ဂၤတ၊်ဂုၤထိဉ်ပသိထိဉ်ကရၢနှဉ်လီၤ.တ၊်ဂ့၊်တ၊်ကျိၤဟ်ဃုာ်လ၊လံ်သိဉ်ညိဉ်အပူၤတဖဉ်မ့၊်ဝဲအ့ရျၢဖိဉ်ဒ့ရျၢဉ်အတ၊်ဟ်သးဒီးတမ့၊်လ၊ခ၊ဉ်စးဝဲကိ၊်အဓဲရက၊ၤထံဂုၤကိ၊်ဂၤတ၊်ဂုၤထိဉ်ပသိထိဉ်ကရၢ(မ့တမ့၊်)အဓဲရက၊ၤကိ၊်စ၊ဖြိဉ်ပဒိဉ်အတ၊်ထံဉ်တ၊်ဟ်သးဘဉ်.

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

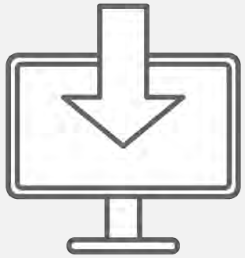

တၢ်နဲၵ်ကျဲလၢတၢ်စူးကါဝဲလံာ်သိၵ်ညိၵ်အဂီၢ်း

လံာ်သိၵ်ညိၵ်အံၤဖ်သိးကကဲထိၵ်တၢ်မၤစၢၤလၢကီၢ်ပယီၤတၢ်မှာ်တၢ်ခုၵ်တၢ်ရဲၵ်တၢ်ကျဲၤအဂီၢ်ဒီး
ထံကီၢ်အပတီၢ်တၢ်ထံၵ်လိာ်တၢ်ပိၵ်တဲသကိးတၢ်အဂီၢ်လၢကဆိၵ်ထွဲဝဲဒၵ်တၢ်သူၵ်ထိၵ်ဒံၵ်မိၵ်
ကရူၵ်စံၵ်ဖဲၵ်ဒရၢၵ်ပဒိၵ်အဂီၢ်နူၵ်လီၤ.လံာ်သိၵ်ညိၵ်အံၤဟ်ဃုာ်ဝဲဒိး**ဖဲၵ်ဒရၢၵ်သနူလၢကီၢ်ပယီၤအပူၤဘၵ်ထွဲ
ထံရူၢ်ကီၢ်သဲးတၢ်တၢ်ပၢဆၢရဲၵ်ကျဲၤ,ဒိးကျိၵ်စ့ဂ့ၢ်ဝီအသနၢၵ်သ့ၵ်တဖၵ်**
လၢတၢ်ရဲၵ်ကျဲၤဟ်လီၤအီၤအိၵ်ဝဒၵ်ခံခါနူၵ်လီၤ.လံာ်တၢ်မၤလိ(၆)ခါလၢာ်လၢအဘၵ်ထွဲဒိးလံာ်
သိၵ်ညိၵ်အပူၤအံၤသ့ၵ်တဖၵ်နှ့်ဟ်ဖျါဘၵ်ဃးဖဲၵ်ဒရၢၵ်ကျိၵ်စ့ဂ့ၢ်ဝီသနူလၢကီၢ်ပယီၤအပူၤနှ့်လီၤ.
တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၵ်ထွဲတၢ်မၤလိအံၤခဲလၢာ်နှ့်တၢ်ထုးထိၵ်ဟံနှ့်အီၤလၢThe Asia Foundation's website:
www.asiafoundation.org/where-we-work/myanmar အပူၤနှ့်လီၤ.

ဘၵ်ထွဲလံာ်သိၵ်ညိၵ်အံၤတၢ်သံကွၢ်သံဒိးမ့ၢ်အိၵ်မ့တမ့ၢ်တၢ်ပတံဃ့ထိၵ်လၢအဲၵ်ဒိးစူးကါလံာ်အံၤတခီ
ဆဲးကျိးဘၵ်ဆူဖ့ၣ်ဖိၵ်ဒ့ရၢၵ်အပှၤမၤတၢ်ဖိအိၵ်နှ့်တကွၢ်.

Nicola Williams, Peace Team Manager,
nicola.williams@asiafoundation.org

Kyaw Myo Oo, Senior Program Officer,
kyaw.oo@asiafoundation.org

လမ်းသိန်ညိန့်အခြင်းတီလာလမ်းတိုင်းယူပူးသွင်းတဖက်

အဆင့် ၁ တက်ဒုးသွင်းညါဖဲန့်ဇရာ်ကျိန်စွဲဂ့်ဝီသနူ

အဆင့် ၂ တက်ထုးစ့ာလီးလီ်ခၢန်သးအတက်ဖီန်ဃဲး,တက်နီးလီးကျိန်စ့တက်ဟဲနဉ်ဒီးပှးဂ့်ဝီတက်ဂုးထိန်ပသီထိန်.

အဆင့် ၃ ဖဲန့်ဇရာ့်ကျိန်စ့ဂ့်ဝီသနူဒီးတက်ထိန်ယူကွးတက်တုးသိးထဲသိးလာကျိန်စ့ဂ့်ဝီအဖီခိန်

အဆင့် ၄ ဖဲန့်ဇရာ့်ကျိန်စ့ဂ့်ဝီသနူဒီးနှ့ဆာ့်တက်အိန်ယားအဂံ်ထံးတဖဉ်

အဆင့် ၅ ဖဲန့်ဇရာ့်ကျိန်စ့ဂ့်ဝီသနူဒီးတက်ဖံးတက်မးတဖဉ်(services),ဂံ်ခိန်ထံးတက်သူဉ်ဘိုထိန်တဖဉ် (Infrastructures) ဒီးပှးကညီဂံ်ဘါတဖဉ်(Human capital)

အဆင့် ၆ ဖဲန့်ဇရာ့်ကျိန်စ့ဂ့်ဝီသနူဒီးတက်တာ့်ပိန်တဲသကိးကီ်ပယီးတက်မ့ာ်တက်ခုဉ်တက်ဖံးတက်မးတဖဉ်

အဆင့်ဖိုင် ၁

တော်ဖူးသွင်ညီဖဲန်ဖရာင်ကျိုင်စွဂ်ဝီသနူ

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

The Asia Foundation

လံ်သိဉ်ညိဉ်အံၤဘဉ်တ၊ရဲဉ်ကျဲၤကွဲးထုးထိဉ်အီၤလ၊

အ့ရျၢဖိဉ်ဒ့ရျၢဉ်ဒီးပှၤသ့ပှၤဘဉ် Paul A. R. Hobson ဃုာ်ဒီး ပှၤအမံၤအိဉ်ဖျါလ၊လာ်တဖဉ်

Matthew Arnold
Nicola Williams
Lea Lybecker
Kyaw Myo Oo

လံ်သိဉ်ညိဉ်အံၤဘဉ်တ၊ဆိဉ်ထွဲမၤစ၊ၤအီၤလ၊ကိ၊အမဲရကၤ ထံဖိကိ၊ဖိကမျ၊်ခီဖျိကိ၊အမဲရကၤထံဂုၤကိ၊ဂၤတ၊ဂုၤထိဉ်ပသိထိဉ် ကရၢနှဉ်လီၤ.တ၊ဂ့၊်တ၊ကျိၤဟ်ဃုာ်လ၊လံ်သိဉ်ညိဉ်အပူၤတဖဉ် မ့၊်ဝဲအ့ရျၢဖိဉ်ဒ့ရျၢဉ်အတ၊ဟ်သးဒီးတမ့၊်လ၊ခ၊ဉ်စးဝဲကိ၊်အမဲ ရကၤထံဂုၤကိ၊်ဂၤတ၊ဂုၤထိဉ်ပသိထိဉ်ကရၢ(မ့တမ့၊်)အမဲရကၤ ကိ၊်စ၊ဖြိဉ်ပဒိဉ်အတ၊ထံဉ်တ၊ဟ်သးဘဉ်.

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

လံ့တ်မၤလိကျ်ဘၢဝဲ တ်ဂ့်တ်ကျိၤသ့ဉ်တဖဉ်

၁ ဖဲဉၬၣ်သနူစံးတ်နှဉ် မ့်တ်မနုၤလဲဉ်

J ဖဲဉၬၣ်ကျိဉ်စ့ဂ့်ဝီသနူစံးတ်နှဉ် မ့်တ်မနုၤလဲဉ်

၃ စိၤဆၢကတိၤမ့်မဆါတနံၤအံၤ လၢကိၤ်ပယီၤပူၤဖဲဉၬၣ် ကျိဉ်စ့ဂ့်ဝီအက့်အဂီၤ မၤအသးဒ်လဲဉ်

ဝိ၊်သြိသ့ဉ်တဖဉ်လ၊ လံာ်တ၊်မ၊လိအံ၊အပူ၊

တ၊်ထုးစ့၊လီ၊လီ၊်ခ၊ဉ်သးအတ၊်ဖိဉ်ဃဲးပျံ၊

မ့၊်ဝဒဉ်တ၊်ဟ့ဉ်လီ၊တ၊်စိတ၊်ကမီ၊ဒီးတ၊်မ၊မ့ဒါလ၊လီ၊်ခ၊ဉ်သးပဒိဉ်ဆူစုတီ၊ဖီလာ်မ့တမ့၊်ပဒိဉ်တ၊်ကရ၊ကရိလ၊အိဉ်ဒီးတ၊်သဘျုတဖှဉ်တတ်သ့ဉ်တဖဉ်နိသိးကမ၊ဝကမျ၊်တ၊်ဖံးတ၊်မ၊တဖဉ်နှဉ်လီ၊.

ကျိဉ်စ့ဟဲနာ်လ၊ကျဲအဂုၤအဂၤ

တ၊်နီ၊လီ၊တ၊်ခိတ၊်သွဲကျိဉ်စ့တဖဉ်လ၊ကီ၊်ခီဒိဉ်ဒီးကီ၊်စဉ်တဖဉ်ထ၊နှ၊်ဝတဖဉ်.

မ့၊်ကျိ၊ဝဲ၊ကွာ်ကရ၊

တ၊်ဟ်ဖြိဉ်ထီဉ်မ့၊်ကျိ၊ဝဲ၊ကွာ်က့၊်ဂီ၊တမံ၊ဃီလ၊ထံရ့၊်ကီ၊်သဲးဟီဉ်ကဝီ၊တဖဉ်အဘ၊ဉ်စ၊၊ခီဖြိတ၊်ထိဉ်ဃူမ၊ဘဉ်လိာ်ဖိုးဒ့အီ၊လ၊အပတီ၊်ပတီ၊်ဒီးက့၊်ဂီ၊အကလုာ်ကလုာ်နှဉ်လီ၊.

တ၊်ထိဉ်ဃူတ၊်တု၊သိးထဲသိး

တ၊်ဂ့၊်တမံ၊လ၊်လ၊်ဟ်ဃုာ်ဝဲလ၊တ၊်ဂံ၊်ဖွးထိဉ်တဲာ်အပူ၊နှဉ်မ့၊်ဝတ၊်ထိဉ်ဃူဝဲတ၊်တု၊သိးထဲသိး.

ဖဉ်ဒရ၊ဉ်လံစ၊်သနူ

ဖဉ်ဒရ၊ဉ်ကီ၊စ၊ဖြိဉ်ပဒိဉ်အက့၊်အဂီ၊နှဉ်မ့၊်ဝလ၊ကီ၊်ခီဒိဉ်ဟီဉ်ကဝီ၊ဒီးကီ၊်စဉ်တဖဉ်အိဉ်ဝဲဒဉ်ဒီးအတ၊်သူဉ်ထိဉ်ဆီလီ၊သးက့၊်ဂီ၊လ၊ပဒိဉ်ကိးပတီ၊်ဒဲးလ၊အိဉ်ဝဲဒီးတ၊်သဘျုတနီ၊,ဒီးတ၊်ဟ့ဉ်နီ၊လီ၊အဝဲသ့ဉ်လ၊စံဉ်ညီဉ်ဆ၊တဲာ်တ၊်ဟ၊မ့ဒါတ၊်မ၊တဖဉ်.(မ့၊်ကီ၊်စ၊ဖြိဉ်သနူလ၊အလီ၊ဆီလိာ်အသးဒီးတကီ၊်ဓိ၊သနူနှဉ်လီ၊).

ဝိ၊ဩသ့ဉ်တဖဉ်လ၊ လံာ်တ၊မၤလိအံၤအပူၤ

ဖဉ်ဒရၢဉ်ကျိဉ်စ့ဉသနူ

ဖဉ်ဒရၢဉ်ကျိဉ်စ့ဉသနူစံးတ၊နှဉ်မ့၊ဝဲကိ၊စ၊ဖြိဉ်ပဒိဉ်ဒီးကိ၊စဉ်ပဒိဉ်တဖဉ်အဘ၊ဉ်စ။ တ၊ဟ်ပနီဉ်ဝဲတ၊သူစွဲကျိဉ်စ့ဒီးတ၊ထ၊တ၊ခိတ၊သွဲအစိကမီၤ,ကျိဉ်စ့ဟဲနာ်တဖဉ် တ၊နီၤလီၤအီၤအကျိၤအကျဲ,တ၊ဟ့ဉ်မၤစ။ကျိဉ်စ့,ဒီးတ၊ဆ့ၢခီကျိဉ်စ့တဖဉ်နှဉ်လီၤ.

ကျိဉ်စ့တ၊မၤစ။

ကျိဉ်စ့တ၊မၤစ။စံးတ၊နှဉ်မ့၊ဝဲတ၊သးအိဉ်ဆိဉ်ထွဲမၤစ။ကျိဉ်စ့မ့တမ့၊ တ၊ဟ့ဉ်မၤစ။စ့ဘျၢလီၤလ၊ပဒိဉ်အဝဲကျိၤတဖဉ်အဘ၊ဉ်စ။မ့တမ့၊ထံကိ၊ တဘ့ဉ်အပဒိဉ်ဒီးထံကိ၊အ၊ဘ့ဉ်ဟ်ဖြိဉ်ကရ၊အဘ၊ဉ်စ။နှဉ်လီၤ.လ၊နှဉ်အမဲာ်ညါ တ၊သးအိဉ်ဟ့ဉ်မၤစ။စ့လီၤဆူကမျ၊်တ၊်ကရ၊ကရိမ့တမ့၊်ပှၤနီဉ်တဂၤအိဉ်နှဉ် ဘဉ်တ၊်ကိးစ့၊်ကီးအီၤလ၊တ၊်ဆိဉ်ထွဲမၤစ။ကျိဉ်စ့နှဉ်လီၤ.ကရ၊တဖုလ၊အဟ့ဉ်လီၤ တ၊်ဆိဉ်ထွဲမၤစ။ကျိဉ်စ့နှဉ်တ၊်ဟ်ပနီဉ်ဒ်အမ့၊်ကျိဉ်စ့ဟးထိဉ်ဒီး ကရ၊လ၊အဒိးန့၊်တူ၊်လိာ်တ၊်မၤစ။စ့နှဉ်တ၊်ဟ်အီၤဒ်အမ့၊်ကျိဉ်စ့ဟဲနာ်နှဉ်လီၤ.

ပှၤဂ့၊်ဝီကရ၊

တ၊်ဟ်လီၤပှၤဂ့၊်ဝိတ၊်မၤအတ၊်ရဲဉ်တ၊်ကျဲၤ– ထံဖိကိ၊်ဖိခဲလ၊်ာ်ကဒိးန့ဉ်ဘဉ်ဝဲ ပှၤဂ့၊်ဝိအတ၊်မၤစ။ဆိဉ်ထွဲဒ်အမ့၊်ဆူဉ်ချ,ကူဉ်သ့,ပှၤဂ့၊်ဝိတ၊်တိစ။မၤစ။, ဒီးပှၤဂ့၊်ဝိတ၊်အုဉ်ကီၤတဖဉ်.

ဝိ၊်ဩြသ့ဉ်တဖဉ်လ၊ လံာ်တ၊်မ၊လိအံ၊အပူ၊

တ၊်သူစွဲကျိဉ်စ့တ၊်စိတ၊်ကမီ၊

တ၊်စူးကါသူဝဲကီ၊်စ၊ဖြိဉ်ပဒိဉ်အကျိဉ်စ့ဂံ၊်ဘါလ၊ဟဲနှာ်ဝဲတဖဉ်နှဉ်မ့၊်တ၊်သုးထိထိဉ် မ၊လ၊ပဲဉ်ဝဲထံကီ၊်အပတီ၊်တ၊်ပညိဉ်လ၊တ၊်ဟ်လီ၊ယာ်အီ၊တဖဉ်.

တ၊်နီ၊လီ၊တ၊်ခိတ၊်သွဲတဖဉ်

မ့၊်ဝဲကီ၊်စ၊ဖြိဉ်ဒီးကီ၊်စဉ်အပဒိဉ်တဖဉ်လ၊အထ၊နှ၊်ဝဲတ၊်ခိတ၊်သွဲတမံ၊ယိ–အဒိ, နီ၊်တဂ၊စ့ဟဲနာ်အခိဒီးတ၊်ဆါတ၊်ပှ၊အခိတဖဉ်

တ၊်မ၊ဃူမ၊ဘဉ်လိာ်ဖိးဒ့တ၊်ခိတ၊်သွဲ

တ၊်မ၊ဂီ၊်က့၊တ၊်လီ၊်လ၊အဒိးန့၊်ဝဲတ၊်ခိတ၊်သွဲစ့၊ဒိးတ၊်ဒိးန့၊်တ၊်ခိတ၊်သွဲအါတ၊်လီ၊်တ ဖဉ်နှဉ်မ့၊်ဝဲဒ်သိးတ၊်ထ၊တ၊်ခိဒီးအလု၊်အပ့၊တဖဉ်ကမ့၊်တ၊် တမံ၊ယိလ၊ကီ၊်စဉ်ဟိဉ်ကဝီ၊အပူ၊တဖဉ်နှဉ်လီ၊.

တ၊်နီ၊လီ၊ကျိဉ်စ့ဟဲနာ်

တ၊်နီ၊လီ၊ဝဲကျိဉ်စ့ဟဲနာ်လီ၊အမျ၊းကယ၊တဖဉ်(တ၊်ခိကျိဉ်စ့,ဒီးကျိဉ်စ့ လ၊တမ့၊်တ၊်အခိ)ဆူကီ၊်စ၊ဖြိဉ်ပဒိဉ်,ကီ၊်စဉ်ပဒိဉ်ဒီးလီ၊်ဟိဉ်ကဝီ၊ပဒိဉ်တဖဉ်.

တ၊်ဆ၊ဟ့ဉ်လီ၊ကျိဉ်စ့ဟဲနာ်

ကျိဉ်စ့လ၊တ၊်ဒိးန့၊်အီ၊အနိဉ်ဂံ၊်နိဉ်ဒွးလ၊(တ၊်အခိကျိဉ်စ့,ဒိးကျိဉ်စ့လ၊တမ့၊်တ၊်အခိ) တဖဉ်တ၊်ဆ၊ဟ့ဉ်လီ၊ဆုပဒိဉ်တပတီ၊်ဘဉ်တပတီ၊်အဘ၊ဉ်စ၊.

ဖဲ့ၚရၢ်သနူစံးတၢ်နှဉ်မ့ၢ်မနုးလဲဉ်

ဖဲ့ၚရၢ်သနူ

ဖဲ့ၚရၢ်တၢ်ပၢတၢ်ဆၢအကှၢ်အဂီးနှဉ်(မ့ၢ်တၢ်လၢထိဒါလိာ်အသးဒီးတကိၢ်ဓိးသနူကှၢ်ဂိး)ဒီးအိဉ်ဝဒီးတၢ်သူဉ်ထိဉ်ဆီလီး တၢ်ပၢဆၢကှၢ်ဂီးလၢလာ်တဖဉ်,ဒီးပဒိဉ်ကိးပတိၢ်ဒဲးအိဉ်ဝဒဉ်ဒီးတၢ်စိကမီးသဘျုတနီးဃုာ်ဒီးတၢ်နီးဖးလီးတၢ်စံဉ်ညီဉ် ဆၢတဲာ်တၢ်ပၢခွဲးယာ်မူဒါတၢ်မးတဖဉ်နှဉ်လီး.

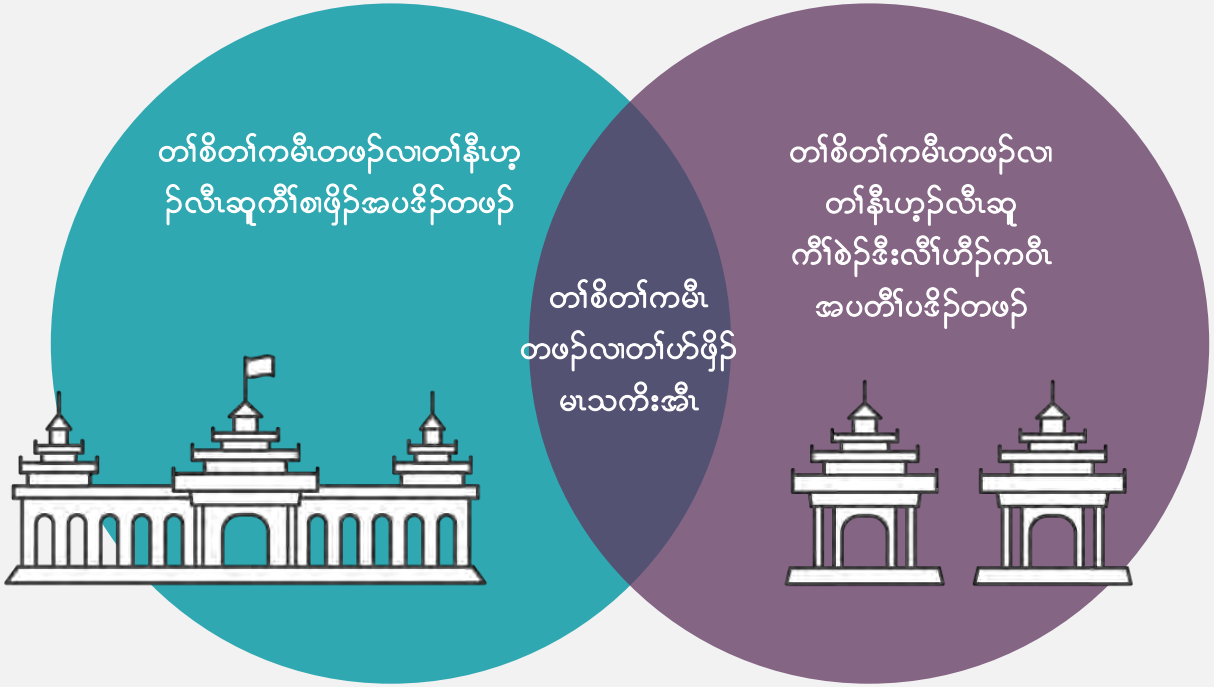

ဖဲ့ၚရၢ်သနူတခါအကွ်ၢ်အဂီၤ လၢတၢ်သူအီၤအါကတၢ်

- အစၣ်ကတၢ်ပဒိၣ်အတၢ်နဲၣ်လီၤတၢ်ကလုၢ်ထဲတမံၤဇိၤလၢကိၢ်ဒီတဘ့ၣ်အဂိၢ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်အဂုၤအဂၤအိၣ်ဝဲၚၣ်လၢကိၢ်စၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အစုပူၤနှၣ်လီၤ.
- အိၣ်ဝဲၚၣ်ဒီးတၢ်ကွဲးဟ်လီၤဂံၢ်ခီၣ်ထံးတၢ်ဘျၢသဲစးခီၣ်သ့ၣ်.
- အိၣ်ဝဲၚၣ်ဒီးတၢ်နီၤလီၤဘျိၣ်ဒိၣ်ဒီးကျိၣ်စ့ဂ့ၢ်ဝိတၢ်စိတၢ်ကမိၤသ့ၣ်တဖၣ်လၢ ပဒိၣ်တပတီၢ်ဘၣ်တပတီၢ်အဘၢၣ်စၢၤနှၣ်လီၤ.
- ဘျိၣ်ဒိၣ်အိၣ်ဝဲခံပတီၢ်,–တပတီၢ်နှၣ်ဒ်ညီနု၊်အသိးမ့ၢ်ဝဲၚၣ်ခၢၣ်စးသ့ၣ်တဖၣ်လၢ ကိၢ်ခီဒိၣ်မ့တမ့ၢ်,ကိၢ်စၣ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢ ကဂဲၤလိာ်ဟ်ဖျါထိၣ်ဘၣ်အဝဲသ့ၣ်အကလုၢ်ဖဲတၢ်ကွဲးဟ်လီၤ ထံကိၢ်အဖိလ်စံၣ်အခါနှၣ်လီၤ.
- သနူတခါအံၤအကွ်ၢ်အဂီၤနှၣ်မ့ၢ်ဝဲၚၣ်လၢကဘျါရဲဝဲတၢ်သ ဘံၣ်ဘုၣ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢပဒိၣ်တပတီၢ်ဘၣ်တပတီၢ်အကျါမ့တမ့ၢ် အဘၢၣ်စၢၤနှၣ်လီၤ.

ပဒိၣ်တပတီၢ်ဘၣ်တပတီၢ်:

- ဖဲ့ၚရၢ်ထံကိၢ်တဘ့ၣ်နှၣ်အိၣ်ဝဲၚၣ် အစၣ်ကတၢ်လိၢ်ခၢၣ်သး(မ့တမ့ၢ်) ဖဲ့ၚရၢ်ပဒိၣ်,ဒီးကိၢ်စၣ်(မ့တမ့ၢ်) ကိၢ်ခီဒိၣ်ပဒိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်နှၣ်လီၤ.
- ဖဲ့ၚရၢ်ထံကိၢ်တနီၤနှ့်အိၣ်ဝဲၚၣ်ဒီးလိၢ်ကဝိၤ ပဒိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်ဒ်အမ့ၢ်,ပဒိၣ်သၢပတီၢ်တပတီၢ်နှ့်လီၤ.တယံာ်တမိၢ်အဒိဇတဲာ်ဒ်အမ့ၢ် နံၣ်ပိလ်ထံကိၢ်–တၢ်စိတၢ်ကမိၤသ့ၣ်တဖၣ် ဘၣ်တၢ်နီၤ ဖးလိၤအီၤလၢပဒိၣ်အပတီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အဘၢၣ်စၢၤခီဖျိဂ်ၢ်ခီၣ်ထံးတၢ်ဘျၢသဲစးခီၣ်သ့ၣ်နှၣ်လီၤ.

ဖဲ့ၵရၢၵ်ၵျၢၵ်စုၵ့ၢ်ဝီသနူစံးတၢ်နၵ်မ့ၢ်တၢ်ဒ်လဲၵ်

ဖဲ့ၵရၢၵ်ၵျၢၵ်စုၵ့ၢ်ဝီနၵ်

အတက်ိၢ်လဲၢ်နၵ့ၢ်ဒံး
တၢ်ထုးစၟၤလီၤလီၢ်ခၢၵ်သးတၢ်စိတၢ်
ကမီၤဒီးမူဒါတၢ်မၤတဖၣ်လီၤ.မ့ၢ်ဝဲ

တၢ်ပၢၤဆၟၢရဲၵ်ကျဲၤ
ကျၢၵ်စုၵ့ၢ်ဝီတဖၣ်

လၢထံကိၢ်ပဒိၵ်တပတိၢ်ဒိး
တပတိၢ်အဘၢၵ်စၢၤနၵ်လီၤ.

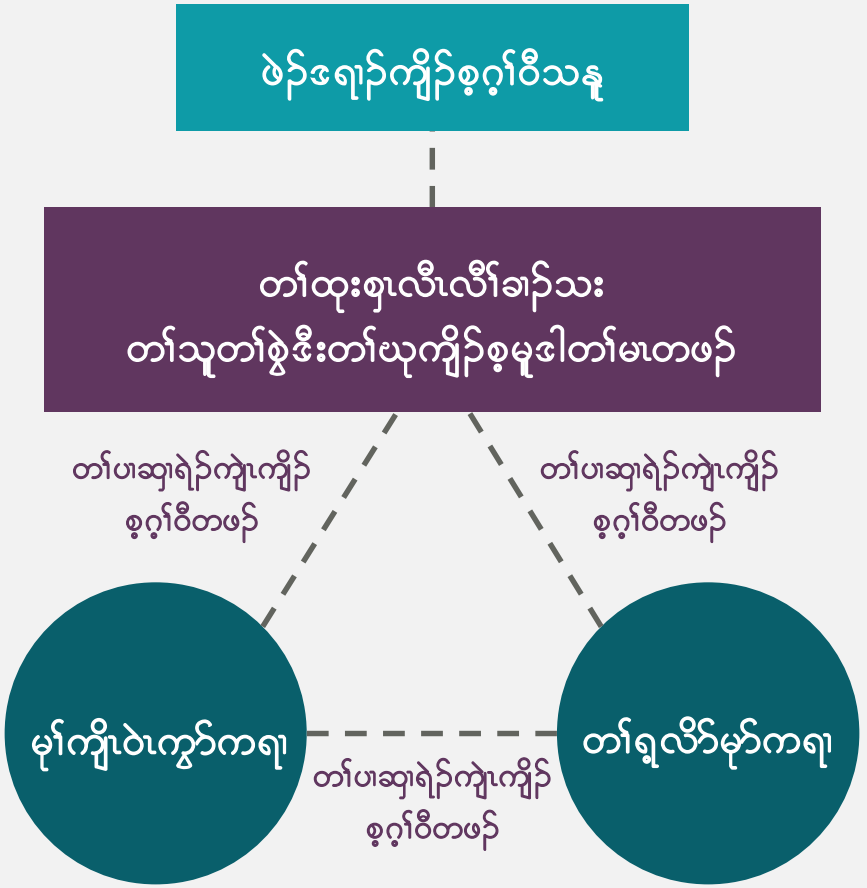

တၢ်ကတိၤလၢပှၤသ့ပှၤဘဉ်ရိဉ်နဉ်ဝဲးထံး

“....အါဒဉ်တက့ၢ်ဖဲဉ်ဒရၢဉ်ရၣ်ထံကိၢ်တဖဉ်နှဉ်လၢ**တၢ်သူတၢ်စွဲတၢ်စိတၢ်ကမီၤ**လၢပဒိဉ်တပတိၢ်ဘဉ်တပတိၢ်အပူၤလၢဘျိဉ်ဒိဉ်ဒီးတၢ်တၢ်ပၢတၢ်ပြးတၢ်မၤပၢအကဝီၤပူၤနှဉ်တဖိဉ်ဃဲးဝဲတုၤလီၤတီၤလီၤဘဉ်.ဒ်အညီနၢ်အသိး,ပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်နှ်ၢသါပၢဘဉ်ဝဲတၢ်သူတၢ်စွဲထိရီၤတၢ်စိတၢ်ကမီၤနှဉ်လီၤ.လၢတၢ်နှဉ်အဃိ,ကိၢ်စၢဖြိဉ်ပဒိဉ်တဖဉ်စူးကါဝဲအဝဲသ့ဉ် **တၢ်သူတၢ်စွဲထိရီၤတၢ်စိတၢ်ကမီၤ**ဒီးဟ့ဉ်လီၤတၢ်ဆိဉ်ထွဲမၤစၢၤကျိဉ်စ့တဖဉ်ဆူကိၢ်စဲဉ်လၢအမၤတၢ်ပၢဟီဉ်ကဝီၤအဂီၢ်မ့ၢ်ဒ်သိးကမၤလၢပဲၤထိဉ်တၢ်ဟ်လီၤဃာ်တၢ်ပညိဉ်တဖဉ်ဖဲတၢ်မၤတနီၤလၢလိၢ်ဟီဉ်ကဝီၤပဒိဉ်မၤအိဉ်ထိဉ်ဝဲတန့ၢ်ဘဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ.”

Watts, R. 2008. *Comparing Federal Systems (third edition).* Institute of Intergovernmental Relations, School of Policy Studies, Queen’s University. McGill-Queens University Press. P.100.

ဖဲ့ဒရၢဉ်ကျိဉ်စ့ဂ့ၢ်ဝီစံးတၢ်နှဉ်မ့ၢ်တၢ်ဖ်လဲဉ်

ဖဲ့ဒရၢဉ်ကျိဉ်စ့ဂ့ၢ်ဝီဂံၢ်ဘါခိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်

တၢ်ထုးစၢးလီးလီၢ်ခၢဉ်သးအတၢ်ဖိဉ်ဃံးပျံးလၢကီၢ်ပံးယီးပူး

ကီၢ်ပံးယီးနှဉ်ဒုးအိဉ်ထိဉ်ဝဲပဒိဉ်တၢ်ပၢတၢ်ပြဲးအကျဲလၢ တၢ်ထုးစၢးလီးဝဲလီၢ်ခၢဉ်သးတၢ်ဖိဉ်ပျံး တဆီတဆီဒီးကယီကယီန့ဉ်လီး.

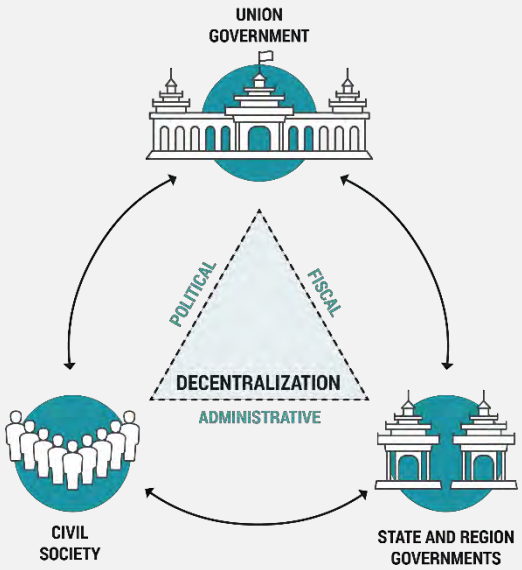

နီဉ်ဝံဉ်ခံကၢ်ဂီးတဖဉ်လၢတၢ်ထုးစၢးလီးလီၢ်ခၢဉ်သးတၢ်ဖိဉ်ဃံးပျံး

တၢ်ဒုးအိဉ်ထိဉ်သဲစးဘျိဉ်ဒိဉ်

- ကီၢ်စဉ်ဘျိဉ်ဒိဉ်တဖဉ်
- ဘျိဉ်ဒိဉ်မူဒါတၢ်မၤတဖဉ်ဒ်အိဉ်ဖျါဝဲလၢလံာ်တီၤရဲဉ်လၢ ၂၀၀၈နံဉ်လံာ်(၂)ဘူးလၢတၢ်ဘှိဘဉ်အီၤဖဲ ၂၀၁၅နံဉ်

တၢ်ပၢတၢ်ပြဲး

- ကိတိာ်ခိဉ်ကျၢ်ဒီးကိတိာ်ကရၢ
- ပၢပြဲးမူဒါတၢ်မၤတဖဉ်ဒ်အိဉ်ဖျါလၢလံာ်တီၤရဲဉ်(၂)ဘူး, (မ့ၢ်စ့ၢ်ကီးခိဉ်တဃာ်ကျိဉ်စ့တၢ်သူတၢ်စွဲမူဒါတဖဉ်)
- တၢ်ရဲဉ်လီၤကျဲလီၤနီၢ်ဂ်ၢ်(၅)ဟ်ဖျါထိဉ်ကီၢ်စဉ်ဒီး ကီၢ်ခီဒိဉ်ဘၤပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်ထၢတၢ်ခိတၢ်သွဲအခွဲးအယာ် သ့ဉ်တဖဉ်ဒီးစ့တၢ်ဟဲနှာ်ဘကျိုးအကျဲသ့ဉ်တဖဉ်.

တၢ်စံဉ်ညီဉ်ပိတ့

- ကီၢ်ခီဒိဉ်ဒီးကီၢ်စဉ်တၢ်စံဉ်ညီဉ်ပိတ့သ့ဉ်တဖဉ်အိဉ်ဝဲလၢ ကီၢ်စၢဖြိဉ်ဘဖိလာ်

တၢ်ဆီလီၤဟ်လီၤလီၢ်ကဝီၤပဒိဉ်တအိဉ်ဝဲဒဉ်တဖဉ်. **ဘခဲအံၤကီၢ်ပံးယီးအိဉ်ဒီးလီၢ်ကဝီၤတၢ်ပၢတၢ်ဆျၢဘဉ်ဆဉ်ဒီးလီၢ်ကဝီၤပဒိဉ်တအိဉ်ဘဉ်**

ကိ်ပံၤယီၤထံဖိကိ်ကစ်ကိ်စၢဖှဉ်အဂံ်ခိဉ်ထံး တ်ဘျၢသဲစးခိဉ်သ့ဉ်

၂၀၀၈နံ့ဉ်

တ်ရဲဉ်လီၤကျဲၤလီၤစရီ	
၁	ကိ်စၢဖှဉ်ကိ်ပဒိဉ်အတ်စိတ်ကမီၤဒီးမူဒါတ်မၤတဖဉ်အစရီဒ်အသနၣ်ဉ်ဘဉ်ထွဲတဖဉ် • မ့်ကျိၤဝဲၤကွာ်အသနၣ်ဉ် • ပှၤဂ့်ဝီအသနၣ်ဉ် • တ်ထုးထိဉ်တ်ဂံ်တ်ဘါ,လီသဟိဉ်ဒီးစ၊်ထးအသနၣ်ဉ် • တ်ပၢဆ့ၢရဲဉ်ကျဲၤအသနၣ်ဉ်(တ်ပၢတ်ပြဲးအကလုာ်အကလုာ်)
၂	ကိ်စဲဉ်ဒီးကိ်ခီဒိဉ်တဖဉ်တ်စိတ်ကမီၤဒီးမူဒါတ်မၤတဖဉ်အစရီဒ်အသနၣ်ဉ်ဘဉ်ထွဲတဖဉ် (ဒ်လၢထးအသိး)
၃	ကိ်စဲဉ်ဒီးကိ်ခီဒိဉ်တဖဉ်တ်ခိတ်သွဲဒီးကျိဉ်စ့တ်ဟဲနာ်တဖဉ်အစရီ

Source: Intergovernmental Fiscal Relations In Myanmar. 2016. CESD & JICA.

ကိ်ပယီးထံဖိကိ်ကစ်ကိ်စာဖှိဉ်အင်္ဂံ်ခီဉ်ထံး တ်ဘျာသဲစးခီဉ်သ့ဉ်

၂၀၀၈

တ်ရဲဉ်လီးကျဲးလီးစရီ(၂)ဒီးစရီ(၅)လာတ်ဘှိဘဉ်အီးတဖဉ်ဖဲ(၂၀၁၅)

နီဉ်ဝံဉ်ခံကံ်ဂီးတနီး

- တ်ဟ့ဉ်လီးတ်ပာဆျာတ်ရဲဉ်တ်ကျဲးတ်မးတဖဉ်ဃုဉ်ဒီးတ်ထာတ်ခိတ်သွဲတဖဉ်
- တ်နီးလီးတ်ခိတ်သွဲဟဲနှဉ်ဂံ်ထံးတဖဉ်(ကျိဉ်စ့ဟဲနှဉ်အခိ,တ်ကူဉ်လဲမးကးအခိ)
- ဒုးအိဉ်ထိဉ်ကျိးကျဲလာကိ်စာဖှိဉ်အပဒိဉ်မးတ်အဖိခိဉ်စ့ဟဲနှဉ်လီးလာအဟ့ဉ်နီးလီးဝဲသ့သ့ဉ်တဖဉ်.
- ခါဆူမဉ်ညါသဲစးအသိတဖဉ်အိဉ်ထိဉ်ဝဲသ့ခီဖျိလာကျိဉ်တ်ကတိးအဖျာဉ်တရဲဘဉ်ဒီး တနီးတ်စူးကါအီးအခိပညိတလီးလဲဘဉ်အဖိခိဉ်အိဉ်ဝဲန့ဉ်လီး.

တ၊်ဂဲၤလိ

အပတီ၊် ၁ ကွ၊်ဒီးသမံသမီးလံာ်လၢတ၊်ဟ့ဉ်လီၤဘဉ်ထွဲဂ်၊်ခီဉ်ထံးတ၊်ဘျၢသဲစးခိဉ်သ့ဉ်အပူၤတ၊်ရဲဉ်လီၤကျဲၤလီၤစရီ(၁),(၂),ဒီး(၅)ဃုာ်ဒီးတ၊်ဘိုဘဉ်မၤဂ့ၤထိဉ်ဖဲ ၂၀၁၅နံ့ဉ်

အပတီ၊် ၂ **ကရူ၊်တ၊်တၢဉ်ပိဉ်တၢဉ်ပီ(၁၀)မံးနံး**

တ၊်ဘိုဘဉ်မၤဂ့ၤထိဉ်ဖဲ ၂၀၁၅နံ့ဉ်နူဉ် တ၊်ဂ့၊်တ၊်ကျိၤအကံ၊်အလဲတဖဉ်ဟ်ဃုာ်ကစီဒီဓါ.(မ့၊်လီၤ),(တမ့၊်ဘဉ်), ဘဉ်မနုၤအဃိလဲဉ်.

အပတီ၊် ၃ **တ၊်ဟ်ဖျါထိဉ်က့ၤကရူ၊်တ၊်တၢဉ်ပိဉ်တဲသကိးတဖဉ်(၁၀)မံးနံး**

ဃုထၢထိဉ်ပှၤလၢကဟ်ဖျါထိဉ်တ၊်လၢကရူ၊်အကျါတဂၤ.

ကိုယ်ပျိုးပဒိန်တော်ပတ်ပြေးအတော်အိုင်သူဉီလီးသး

၂၀၀၈ဂံ်ခိဉ်ထံးတော်ဘျာသဲစးခိဉ်သ့ဉ်နှဉ်သူဉ်ထိဉ်ဆိလီးန့်ဝဲကိုဲခိဒိဉ်ဒီးကိုဲစဉ်အဘျိဉ်ဒိဉ်တဖဉ်လာအဖိးသဲစးနှဉ်လီး.ဟ်ပနိဉ်နှ့်ဝဲကိုဲခိဒိဉ်ဒီးကိုဲစဉ်အပဒိဉ်လာတ်ဒုးအိဉ်ထိဉ်သဲစးမူဒါတ်မးတဖဉ်,ဒီးဟ့ဉ်လီးစ့်ကီးဝဲကိုဲခိဒိဉ်ဒီးကိုဲစဉ်တဖဉ်အခွဲးအယာ်လာကထာတ်ခိတ်သွဲဒီးသူစွဲကျိဉ်စ့ဟဲနာ်တဖဉ်နှဉ်လီး.

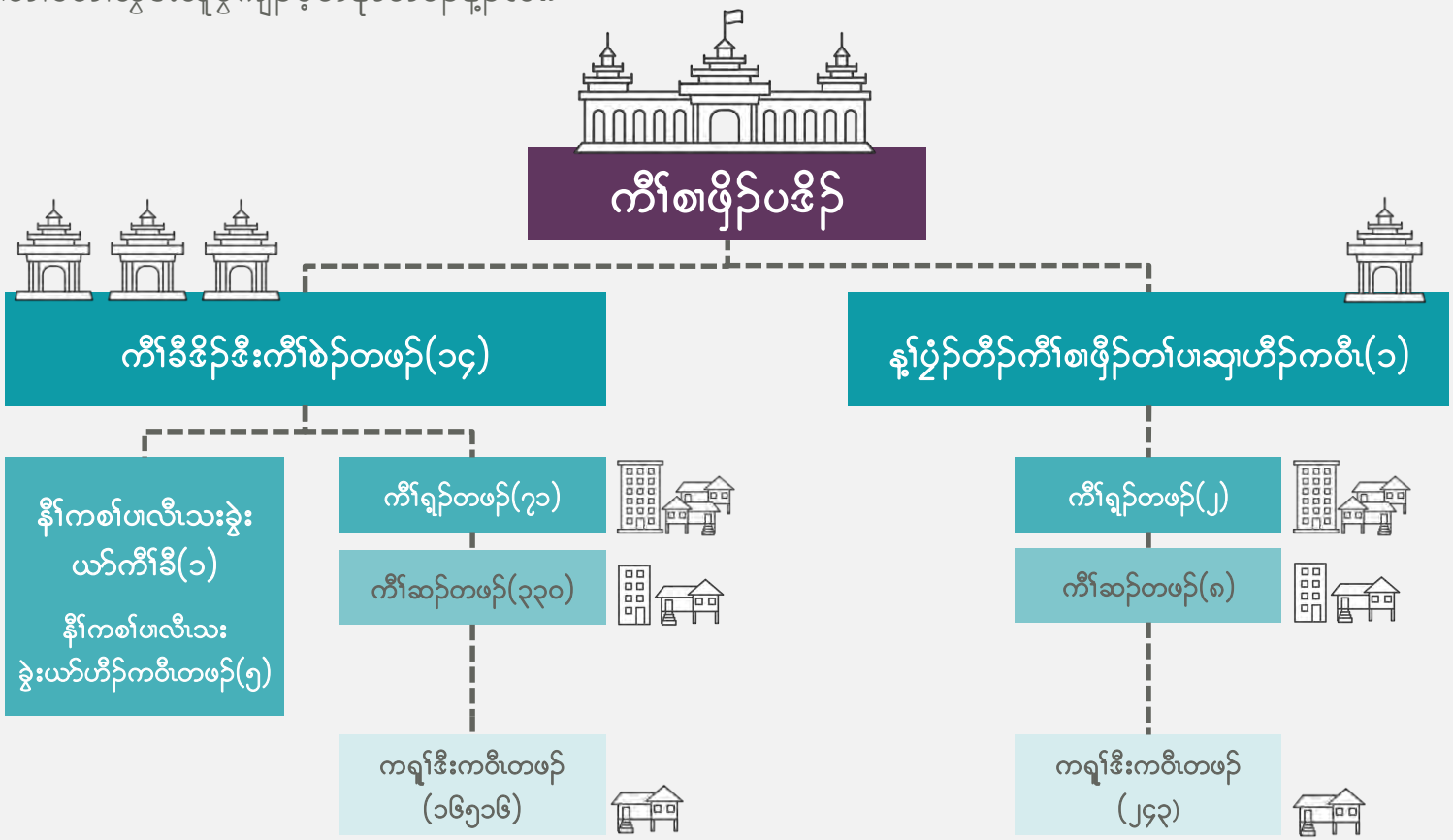

ကြီးပယီးပူးပေါင်းတာဝန်ခွဲဝေကျင့်သုံးလေးသး

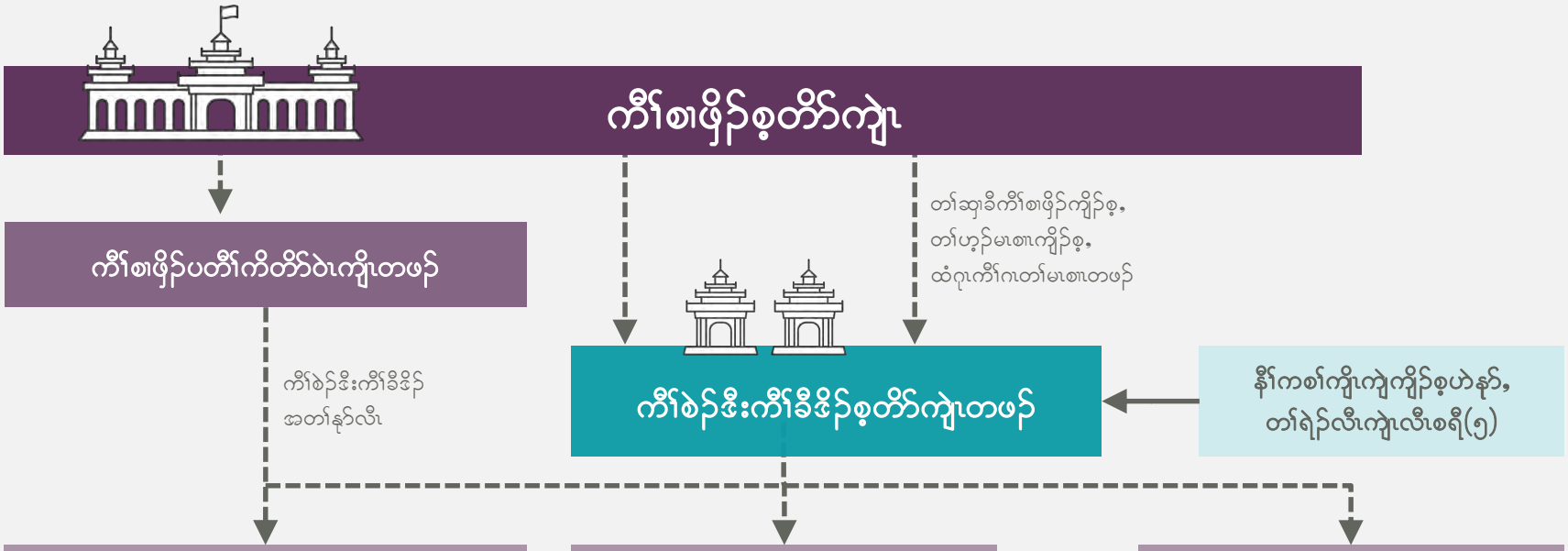

ကိုဗစ်ဖြစ်ပွားဆဲကတိုင်ခဲအံ၊ ကျိန်စ့ဂ့်ဝိတ်ပါဆ့ရဲန်ကျဲသ့ဉ်တဖဉ်

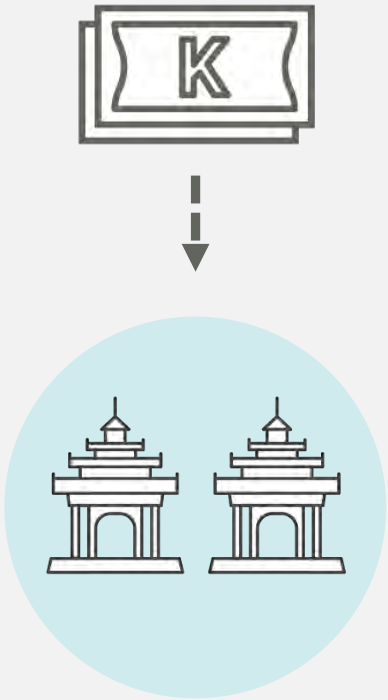

ကိုဗစ်ဒိုးကိုစဉ်တဖဉ်နိုဂ်ကစ်ဂံဂ်ခိဉ်ထံး ကျိန်စ့တ်ဟဲနာ်

- အါတက့်တ်ဟဲနာ်အိဉ်စ့၊
- တ်ရဲဉ်လီၤကျဲလီၤနိုဂ်ဂံဂ်(၅) ပာ်ဖျါထိဉ်တ်ထ၊အါထိဉ်တ်ခိတ်သွဲနဉ့်လီၤ

တ်နီၤလီၤခိသွဲတ်ဟဲနာ်

- စးထိဉ် ၂၀၁၆–၂၀၁၇တ်ရဲဉ်တ်ကျဲၤအသိသ့ဉ်တဖဉ်
- ၂၀၁၅နံဉ်တ်ဘျိဘဉ်က့ၤဘဉ်ဃးတ်ပနံာ်တ်ကၤဒီး တ်ဟဲနာ်ခိသွဲသ့ဉ်တဖဉ်နဉ့်ကိုဗစ်ဒိုးကိုဗိခိဉ်ပဒိဉ် သ့ဉ်တဖဉ်ဃ့ဝဲအခွဲးအိဉ်လီၤ

ကျိန်စ့တ်မၤစ၊အကလုာ်ကလုာ်

- နဉ့်တ်ဆီတလဲက့ၤတ်အိဉ်သးလ၊အပူၤကွံဉ်ကျိန်စ့တ် မၤစ၊တလ၊တပျဲၤဘဉ်ဆူ တ်သူတ်စွဲခိဉ်တဃဉ်ကျဲကပိၤ(formula based)လ၊ဘဉ်တ်စးထိဉ်သူအီၤဖဲ ၂၀၁၅–၂၀၁၆
- ကျိန်စ့အခိဉ်တဃဉ်လ၊တ်နိၤလီၤအီၤနိုဂ်နိုဂ်နဉ့်တ်မၤထွဲ အီၤကိခဲဒုးဝဲဒီးကျိန်စ့တ်မၤစ၊ တ်ကဲထိဉ်လိဉ်ထိဉ်နိုဂ်နိုဂ်တအိဉ်ဒုးဘဉ်

ကိုယ်ပယ်ပူးဆောကတိုခဲအံးကျိုင်စွဂ်ဝီတ်ပာဆျာရဲင်ကျဲးသွင်တဖင်

ကျိုင်စွဂ်ဝီဒီးပန်ဝ်တ်ကးအတ်မး

- သံးဓိးက်ဓိးခိသွဲ့,ဒီးတ်ဘဉ်ဟ့ဉ်ခိသွဲဒ်မူးါသွဉ်တဖဉ်
- ကိုခိဒိဉ်ဒီးကိုစဲဉ်တ်ဘျာလိးစ့အထိးနါသွဉ်တဖဉ်
- ကျိုဉ်စ့တ်ဟဲနဉ်အခိ
- တ်ဘျာလိးစ့ဒီးတ်အုဉ်ကိးအခိ
- ပန်ဝ်မးကးတ်မးအခိဒီးစဲးဖိကဟဉ်တ်ဖံးတ်မးအခိ

မြူဉ်နံဉ်စဝဲဉ်လ်

- တ်ခိတ်သွဲဟဲလာတ်ဂုးထိဉ်ပသိထိဉ်ဂ့ဂ်ဝီကရာသွဉ်တဖဉ်

ဝံစိဉ်တီဆျာ

- တြဲးစ့ဟဲလာတ်စူးကါကျဲဒီးတိးသွဉ်တဖဉ်ခိဖြိ ကိုစဲဉ်ဒီးကိုခိဒိဉ်အတ်ပာဆျာရဲဉ်ကျဲး
- တ်ထာတ်အခိလာသိလ့ဉ်ဝံစိဉ်တီဆျာကျဲမှ်ခိဉ်, သန့အခိလာခိခိဉ်ဒီးထံကျဲဝံစိဉ်တီဆျာ
- တ်အခိဘဉ်ဃးတ်သူဉ်ထိဉ်ကဘီ,တ်ဘိဂုးထိဉ်ဒီးတ်အံး ထွဲကွ်ထွဲ
- ဝံစိဉ်တီဆျာတ်လာကလံဉ်ကျါ

ဘုဉ်ဖိဉ်မးညဉ်ဒီးသွဉ်ပှ်

- သွဉ်အကလုာ်ကလုာ်အခိ ပူးထိဉ်ကွံဉ်သွဉ်ပဟံဉ်ဒီးသွဉ်အကိးလာတ် တီယာ်အီးသွဉ်တဖဉ်
- တ်မးအီဉ်ညဉ်လာထံကျိထံကွ်ပူးအခိ
- တ်ဖိဉ်ညဉ်လာပိဉ်လဲဉ်နံးအကပးအခိ

ဟိဉ်ခိဉ်ကပ်ာ်ဒီးထံ

- ဟိဉ်ခိဉ်ကပ်ာ်အခိအသွဲ
- ထံခိဒီးထံတမ်ါအခိ

စားထးဒီးတ်ထုးထိဉ်တ်စဲးဖီကဟဉ်

- ဟိဉ်လာ်ပနံဉ်ဒီးစ်ါထးအခိ
- ရှဉ်နိဉ်သိဒီးဂ်သဝံအခိ
- အံသဉ်အခိ

ဟံဉ်ဒွဲဒီးတ်ဟးဆှဉ်ထံဆှဉ်ကိါ

- ဟံဉ်ဒွဲဒီးတမုံးအဟံဉ်သွဉ်တဖဉ်အခိ
- တ်ဟးဆှဉ်ထံဆှဉ်ကိါအခိ

ပှးဂ့ဂ်ဝီ

- ကမျာဉ်ကွိဒီးတ်သိဉ်လိကွိအခိ
- ကမျာဉ်တ်ဆါဟံဉ်ဒီးတ်ဟ့ဉ်ကသံဉ်ဒးအခိ
- ဟံဉ်ဃီဒီးတ်သူဉ်ထိဉ်အခိ
- ဒွဲလးကျဉ်သ့တဖဉ်,တ်ဒ့တ်အူ,တ်ဂိုးမူဒးအခိ

ကွိါဘျိဉ်

- ကွိါဘျိဉ်ဟ်ပနိဉ်ဃာ်စ့အိဉ်လိး
- တ်ထာဝဲတ်ဟ့ဉ်တ်မးစာအခိသ့ဉ်တဖဉ်

ကိါစာဖြိဉ်အပဒိဉ်

- ဒိးန့်ဘဉ်ခိသွဲစ့ဟဲနုာ်လာကိါစာဖြိဉ်စ့ဟ်ဖြိဉ်

အဂုာ်အဂၤ

- ကမျာ်ကျိဉ်စ့အခိ
- တ်ခိလာတ်စုလိါခိဉ်ခိဉ်ဒီးအဂုာ်အဂၤ

ကိ်ုပယီးပူးဆၢကတိ်ုခဲအံး ကျိဉ်စ့ဂ့ုဝီတ်ုပၢဆ့ၢ ရဲဉ်ကျဲးသ့ဉ်တဖဉ်

တ်ုဟ့ဉ်နီးလီးခိသွဲကျိဉ်စ့

- တ်ုဟ့ဉ်နီးလီးခိသွဲကျိဉ်စ့ဘဉ်ဃးဒီး ၂၀၁၅
  တ်ုဘ့ီဘဉ်က့ုးအိဉ်ဝဲလ ၂၀၁၈
  တ်ုဘျၢသဲစးခိဉ်သ့ဉ်အပူးဒီးတ်ုဟဲနာ်ဒီးဘဉ်ဃးဒီး
  တ်ုမးပနံာ်တ်ုကးခိသွဲကျိဉ်စ့နဉ့လီး

- ကိ်ုခီဒိဉ်ဒီးကိ်ုစဉ်ပဒိဉ်
  (၂၀၁၆–၂၀၁၇)ခိသွဲကျိဉ်စခဲလာ်ဧမျးကယ
  - (တမ့ုပနံာ်ဟဲနာ်လီးဆူကိ်ုချ)တ်ုမးပနံးတ်ုကးဒီ
    းတ်ုဖိတ်ုလံာ်လီးဆီခိသွဲတ်ုဟဲနာ်သ့ဉ်တဖဉ်၁၅
    မျးကယ
  - လ့ၢကိ်ုဆဉ်ပူးပ့ၢနိ်ုတဂးခိသွဲတ်ုဟဲနာ်(လ့ၢအပူး
    ကွံာ်နီးလီးဟ့ဉ်ဒီးDAOs)၅မျးကယ

  - လ့ၢကိ်ုဆဉ်ပူးတ်ုစဲးပနီဉ်ခိသွဲ(လ့ၢအပူးကွံာ်နီးလီး
    ဟ့ဉ်ဒီးတ်ုဂုာ်ထိဉ်ပသိထိဉ်တ်ုမူးတ်ုရာ်ကရ့ၢ
    DAOs)၂မျးကယ

- တ်ုဟ့ဉ်နီးလီးခိသွဲကျိဉ်စ့သ့ဉ်တဖဉ်သနူးထိဉ်အ
  သးလ့ၢအခီဉ်ထံးခီဉ်ဘိ
  (မ့တမ့ု)တ်ုလီးစ့ၢအခီထံးခီဉ်ဘိနဉ့လီး

ကြီးပယ်ပူးဆာကတိခံအုံး ကျဉ်စွဲဝိတ်ပာဆာ ရဉ်ကျဲသ့ဉ်တဖဉ်

ကြီးဆဉ်တကိဉ်ဆဉ်
ကန့်ဝဲကကွဲဂဝဝ

တ်ဟ့ဉ်တ်ဖးဟီဉ်ကဝီးတ်ဂုးထိဉ် ပသီထိဉ်စ့ဟ်ဖြဉ်

- ဒုးအိဉ်ထိဉ်တ်ကရာကရိဖဲ ၂၀၁၃–၂၀၁၄
- ဆာခီထံကြီးပဖိဉ်စ့ခဲလာအဖီခိဉ်ဒမျးကယ
- ကြီးဆဉ်တဘ့ဉ်စ့ပယီးအကကွဲဂဝဝ
  - ပာနီးတဂၤအတ်ဟဲနဉ်တထဲသိးတုဉ်သိးဘဉ်
- တ်သူဉ်ထိဉ်အဆံးတကလုာ်ဒီးတ်ဘျလီးကျိဉ်စ့ တ်ဖံးတ်မးအဂီးအိဉ်ဒီးစ့ဟ်ဖြဉ်ကိးနံဉ်ဒဲးလ လီးကဝီးတ်ဟ့ဉ်တ်ဖးအပတီးနဉ့်လီး
  - (CDF)နှဉ်ဘဉ်တ်ပာဆာရဉ်ကျဲးအီးခီဖျိ တ်ဒုးအိဉ်ထိဉ်သဲစးဘျိဉ်ဉ်
  - ဃုထာထိဉ်ခီဖျိတ်ရဉ်လီးကျဲးလီးအကျိုးအကျဲးနဉ့်အိဉ်လာကြီးဆဉ်အါဘ့ဉ်ကမံးတံးအတ် အံးထွဲကွ်ထွဲအဖီလာ်နဉ့်လီး

ကိုယ်ခိုင်ဒေသကိုယ်စားတဖက်ကျင့်စုတ်ဟဲနှင်ကျိုးကျဲသွင့်တဖက်ပှၤနီ်တဂၤအတ်ထိဉ်ဃူ

၂၀၁၆–၂၀၁၇ကျင့်စုနံဉ်

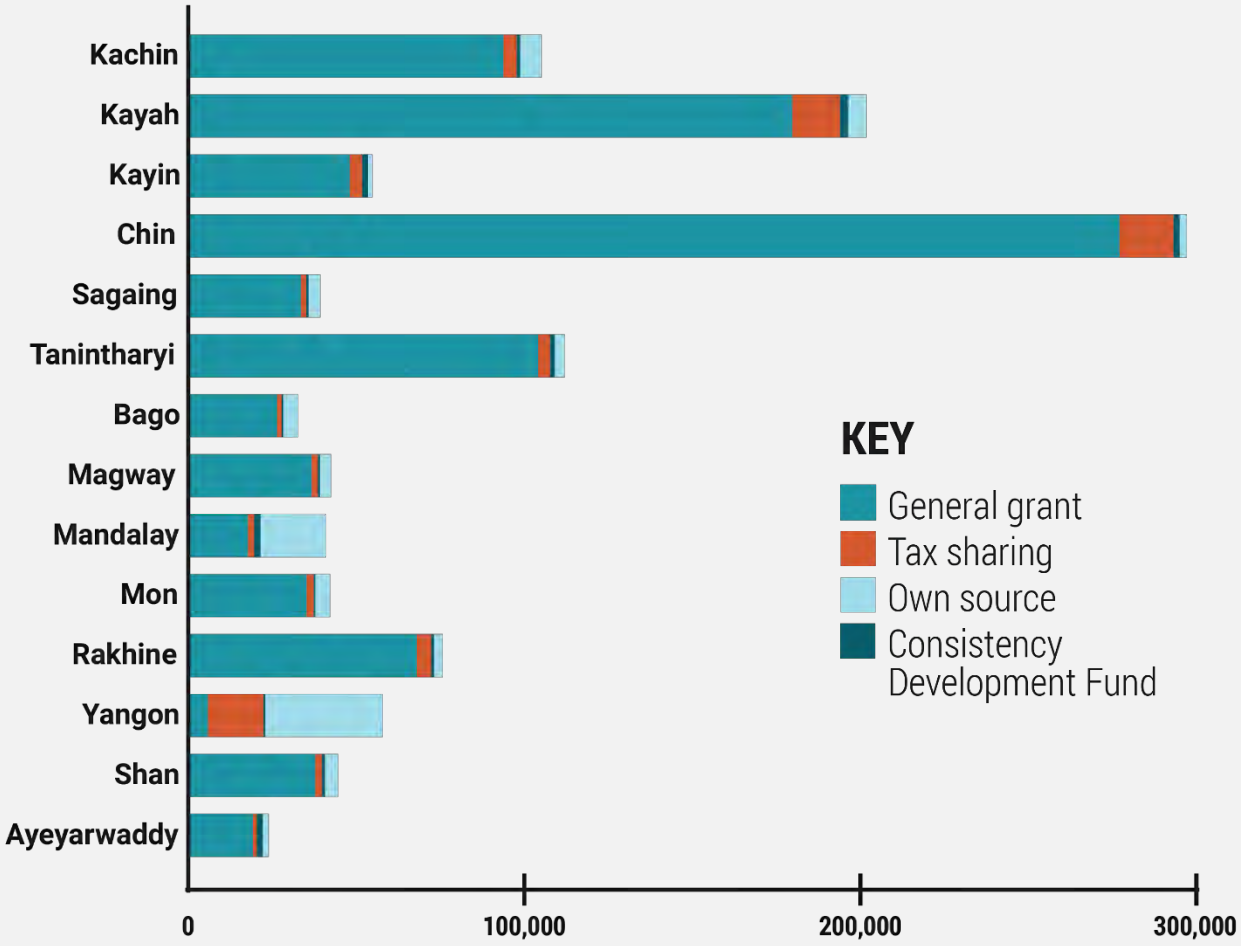

တ်ဟ့ဉ်လိၤမၤစၢၤကျိဉ်စ့လၢကိ်စၢဖြိဉ်ဆူ ကိ်စဉ်ဒီးကိ်ခိဒိဉ်အပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်အိဉ်နှဉ် ဟဲဝဲလၢက့်ဂီၤသၢကလုာ်,–တ်ဟ့ဉ်လိၤ ကျိဉ်စ့တ်မၤစၢၤထိရိၤ,တ်နိၤလိၤခိသွဲကျိဉ်စ့ ဟဲနှာ်,ဒီးတ်ဂုၤထိဉ်ပသိထိဉ်အဂိ်စ့ဟ်ဖြိဉ် သ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်လိၤ.

တ်ဆ့ၢခိထံကိ်ကျိဉ်စ့လၢလိ်ၢဘဉ်သးပဒိဉ်နှဉ် တမ့်ထဲကိ်ပယိၤထံကိ်တဘ့ဉ်ဓိၤဘဉ်. တ်ဟ့ဉ်လိၤကျိဉ်စ့တ်မၤစၢၤထိရိၤလၢကိ်စၢဖြိဉ် ဆူကိ်စဉ်ဒီးကိ်ခိဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်မ့်ဝဲဒဉ် တ်ဟ့ဉ်မၤစၢၤအဒိဉ်ကတ်နှဉ်လိၤ. အဒိဉ်ကတ်ခံခါတခါနှဉ်တ်နိၤလိၤခိသွဲ, လၢအမ့်ဝဲတ်နိၤဟ့ဉ်လိၤက့ၤ ကိ်စဉ်ဒီးကိ်ခိဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်လၢအထၢန့်ဝဲတ်ခိ တ်သွဲတဖဉ်လၢအဆ့ၢထိဉ်ဝဲဆူကိ်စၢဖြိဉ်နှဉ်လိၤ.

Source: MOPF; Renaissance Institute staff estimates

ကိုယ်ခံဖိုင်ဖိုးကိုယ်စဉ်ပူးတေ်ဆျးခီကျိဉ်စ့တေ်မးစားအကလုာ်ကလုာ်

၂၀၁၆–၂၀၁၇ကျိဉ်စ့နံဉ်

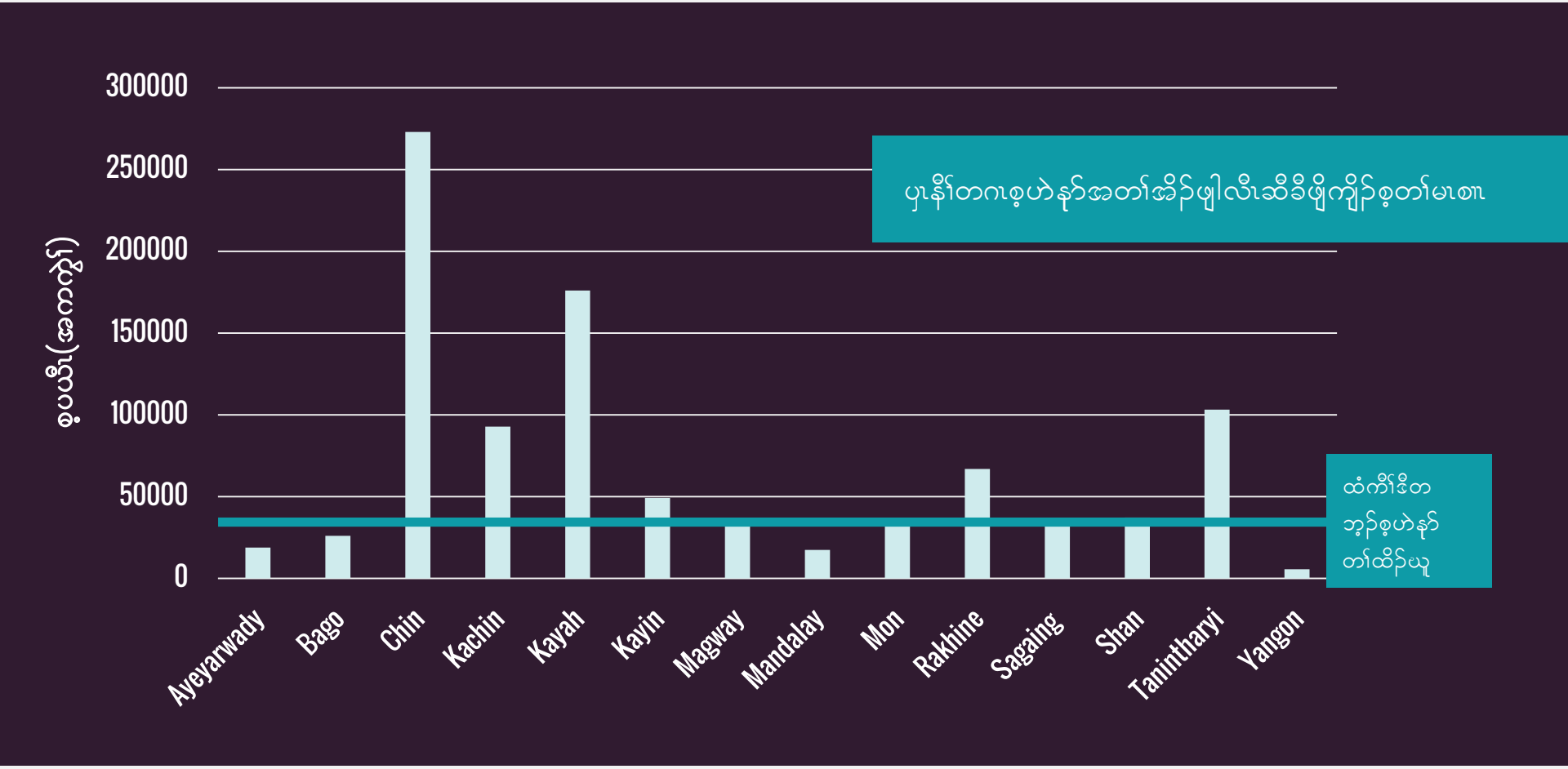

Source: Data from the Budget Department, MOPF

ကိုယ်ခိုင်ဖိုးကိုယ်စည်ပူးတေါ်နိုးဟွဉ်ခိသွဲကျိဉ်စ့တေါ်ဟဲနှာ်အတေါ်ထိဉ်ဃူ

၂၀၁၆–၂၀၁၇ကျိဉ်စ့နံဉ်

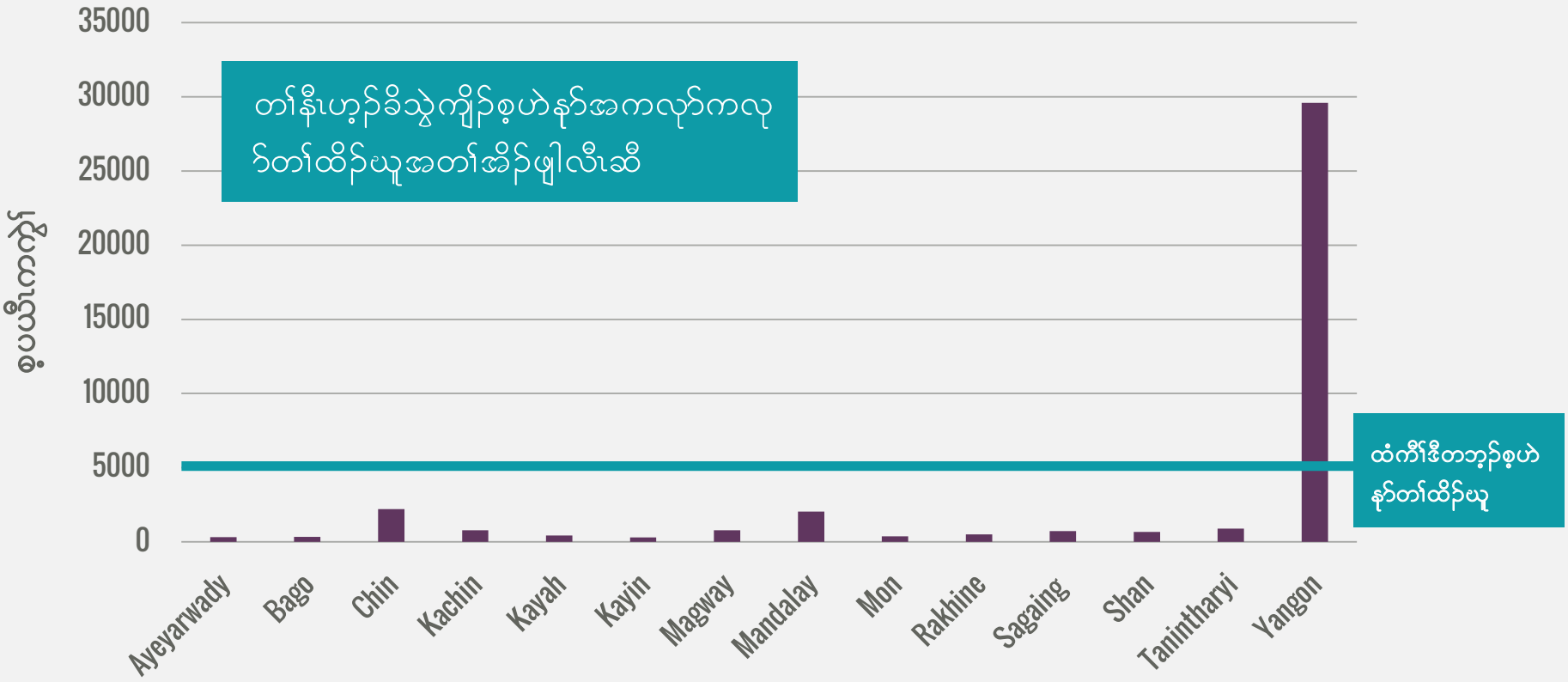

Source: Data from the Budget Department, MOPF

ကိုယ်ခံဖိုင်နင်းကိုယ်စဉ်တဖဉ်အနီ်းကစ်ကျဉ်စ့တ်ဟဲနှာ်အခိဉ်ထံးခိဉ်ဘိအတ်ထိဉ်ဃူ

၂၀၁၆–၂၀၁၇ကျဉ်စ့နံဉ်

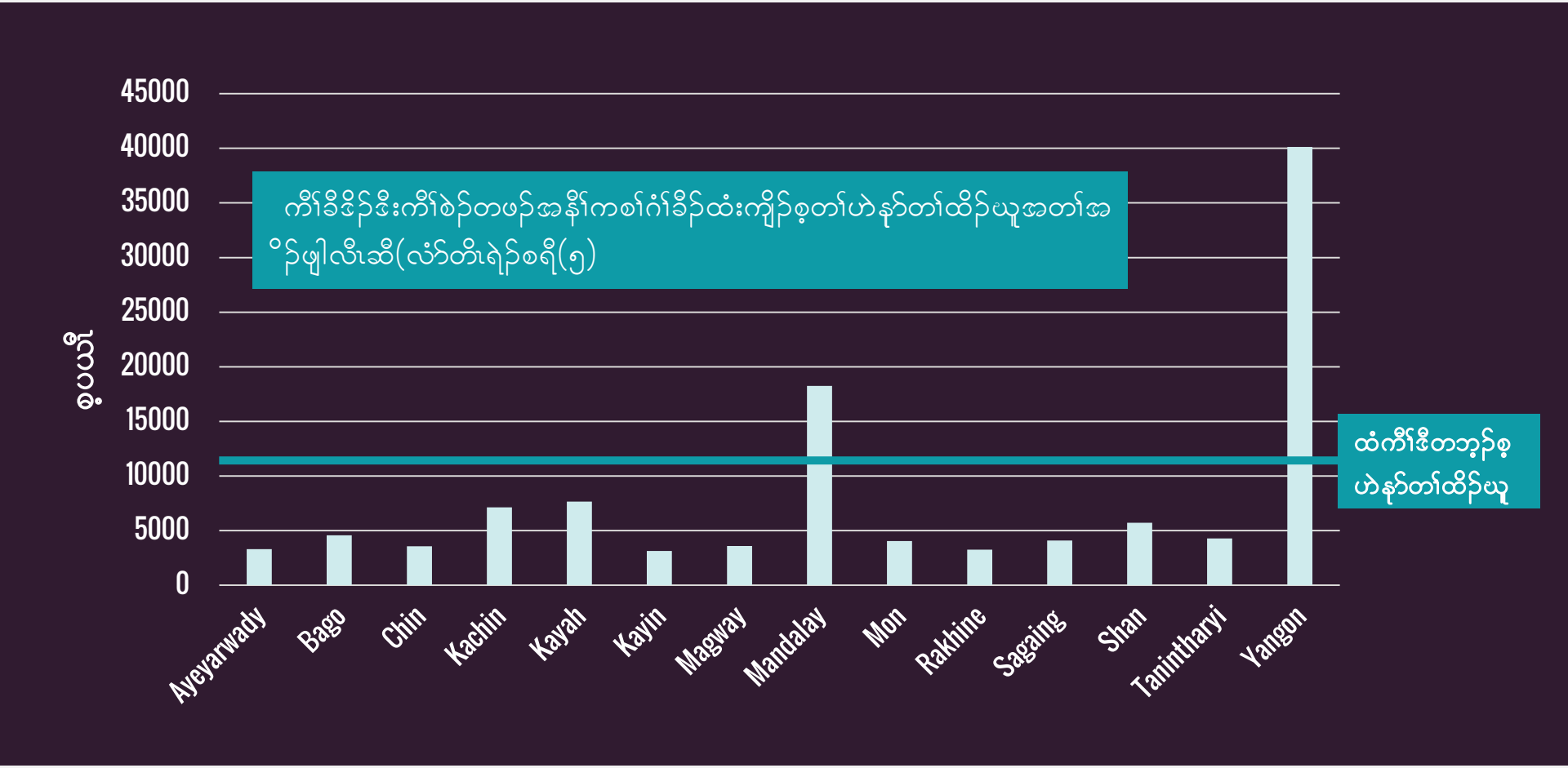

Source: Data from the Budget Department, MOPF

တၢ်စၢဖြိၵ်ကွၤ နီၵ်ဝံၵ်ခံ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤသ့ၵ်တဖၣ်

- ဖဲၵဒုၣ်ကျိၵ်စ့ဂ့ၢ်ဝီမ့ၢ်တၢ်ပၢဆုၢရဲၵ်ကျဲၤကျိၵ်စ့တဖၣ်လၢပဖိၵ်အပတိၢ်ပတိၢ်သ့ၵ်တဖၣ်အဘၢၵ်စၢၤန့ၣ်လီၤ.မ့ၢ်ဝဲ(ကီၵ်)တခါလၢဒုးစဲဘူးဝဲမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွာ်ကရၢဖီးပှၤဂ့ၢ်ဝီကရၢတဖၣ်နၣ်လီၤ.
- ဖဲၵဒုၣ်ကျိၵ်စ့ဂ့ၢ်ဝီသနူမ့ၢ်တၢ်လဲလိာ်သးဂုၤထိၵ်ပသီထိၵ်အကျိၤအကျဲတခါလၢကိၢ်ပယီၤပူၤန့ၣ်လီၤ
- ၂၀၀၈သဲစးတၢ်ဘျုခိၵ်သ့ၵ်ဖိးတၢ်ဘိဘာ်ကွၤအီၤတနီၤလၢနံၵ် ၂၀၁၅နၣ့် ဟ်ဖျါအါထိၵ်ကျိၵ်စ့မူဒါတၢ်ဖံးတၢ်မၤအသကွိၢ်လၢကီၵ်ခီဖိၵ်ဖိးကိၢ်စဲၵ်တဖၣ်ပူၤန့ၣ်လီၤ
- ကိၢ်ခီဖိၵ်ဖိးကိၢ်စဲၵ်အနိၢ်ကစၢ်ကျိၵ်ကျဲလၢကျိၵ်စ့တၢ်ဟဲနာ်နၣ့်အါတက့ၢ်အိၵ်စ့ၤဖိၵ်မးနၣ့်လီၤ
- ကိၢ်ဖိၵ်ဖိးကိၢ်စဲးသ့ၵ်တဖၣ်ကဘၵ်ဖိးသန့ၢ်ထိၵ်သးလၢကိၢ်စၢဖြိၵ်ပဖိၵ်ဆုၢခီစ့တၢ်မၤစၢၤန့ၣ်လီၤ
- ကိၢ်ခီဖိၵ်ဖိးကိၢ်စဲၵ်ပူၤပှၤနိၢ်တဂၤကျိၵ်စ့တၢ်မၤစၢၤတၢ်ဟဲနာ်အတၢ်လီၤဆိလိာ်သးအိၵ်ဖိၵ်မးနၣ့်လီၤ
- မ့ၢ်ဘၵ်ကွၢ်ကဒါက့ၤခဲလၢၤန့ၣ်ကိၢ်စဲၵ်ပူၤဖိးန့ၢ်ဘၵ်ဝဲပှၤနိၢ်တဂၤကျိၵ်စ့တၢ်ဟဲနာ်ခီဖျိကျိၵ်စ့တၢ်မၤစၢၤအါန့ၢ်ဒံးကိၢ်ခီဖိၵ်ပူၤန့ၣ်လီၤ

တ၊်ဂဲၤလိ

အပတီ၊ ၁ ဃုမၤလိကွ၊်ကဒါကွဲၤပှၤနီ၊်တဂၤကျိဉ်စ့တ၊်ဟဲနာ်အတ၊်ထိဉ်ဃူလၢတ၊်ရဲပူးအီၤဖဲ(စလဲး)ပူၤနဉ့်တက့၊်.

အပတီ၊ ၂ **ကရူ၊်တ၊်တၢဉ်ပီဉ်တဲသကိး**(၁၀)မံးနံး
ကျိဉ်စ့တ၊်ဟဲနာ်အတ၊်လီၤဆိအယိကဲထိဉ်တ၊်ဂ့၊်ကီဓါ.မ့၊်အိဉ်(မ့တမ့၊်)မ့၊်တအိဉ်,ဒီးဘဉ်မနုၤအယိလဲဉ်.

အပတီ၊ ၃ **ကရူ၊်တ၊်ဟ်ဖျါ**(၁၀)မံးနံး
ဃုထၢထိဉ်ကရူ၊်ခၢဉ်စးတဂၤလၢကဖျါထိဉ်တ၊်.

အဆစ်ခံ J

တ၊်ထုးစ့ၤလီၤလီ၊်ခၢဉ်သးအတ၊်ဖိဉ်ဃံးပျံၤ, တ၊်ဆ့ၤခီကျိဉ်စ့တ၊်ဟဲနာ်,ဖီးပှၤဂ့၊်ဝီအတ၊်ဂ့ာထိဉ်ပသီထိဉ်

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

The Asia Foundation

လံ်သိဉ်ညိဉ်အံၤဘဉ်တ၊ရဲဉ်ကျဲၤကွဲးထုးထိဉ်အီၤလ၊

အ့ရျၢဖိဉ်ဒ့ရျၢဉ်ဒီးပှၤသ့ပှၤဘဉ် Paul A. R. Hobson ဃုာ်ဒီး ပှၤအမံၤအိဉ်ဖျါလ၊လာ်တဖဉ်

Matthew Arnold
Nicola Williams
Lea Lybecker
Kyaw Myo Oo

လံ်သိဉ်ညိဉ်အံၤဘဉ်တ၊ဆိဉ်ထွဲမၤစ၊ၤအီၤလ၊ကိ၊အမဲရကၤ ထံဖိကိ၊ဖိကမျ၊်ခီဖျိကိ၊အမဲရကၤထံဂုၤကိ၊ဂၤတ၊ဂုၤထိဉ်ပသိထိဉ် ကရၢနှဉ်လီၤ.တ၊ဂ့၊်တ၊ကျိၤဟ်ဃုာ်လ၊လံ်သိဉ်ညိဉ်အပူၤတဖဉ် မ့၊်ဝဲအ့ရျၢဖိဉ်ဒ့ရျၢဉ်အတ၊ဟ်သးဒီးတမ့၊်လ၊ခ၊ဉ်စးဝဲကိ၊်အမဲ ရကၤထံဂုၤကိ၊်ဂၤတ၊ဂုၤထိဉ်ပသိထိဉ်ကရၢ(မ့တမ့၊်)အမဲရကၤ ကိ၊်စ၊ဖြိဉ်ပဒိဉ်အတ၊ထံဉ်တ၊ဟ်သးဘဉ်.

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

ဝိ၊်ဩြသ့ဉ်တဖဉ်လ၊ လံာ်တ၊်မၤလိအံၤအပူၤ

တ၊်လၫ်ဘူဉ်လၫ်စ့ၤစ့မိ၊်ပှ၊်–

တ၊်ဘျၤလီၤကျိဉ်စ့လ၊တ၊်ကဘဉ်သူတ၊်ဖိတ၊်လံၤလ၊တ၊်သူအီၤအယူာ်ခိဉ်ဝဲအါန့၊် (၁)နံဉ်အတိ၊်ပူၤအဒိ,–သိလ့ဉ်,တ၊်ဘီဘဉ်က့ၤတ၊်ဖိတ၊်လံၤအပှၤအိဉ်ဒီးတ၊်ရဲ၊်သဲ ကတီၤလ၊တ၊်သူဉ်ထိဉ်ဘီထိဉ်ဒီးကျဲသ့ဉ်တဖဉ်,တပဉ်ယုာ်ဒီးသုးအတ၊်လၫ်ဘူဉ် လၫ်စ့ဘဉ်.

ခိသွဲကျိဉ်စ့တ၊်ဟဲနာ်စ့မိ၊်ပှ၊်–

ဒီးန့၊်ဘဉ်ခိသွဲလ၊တ၊်ဆါတ၊်ပ့ၤတ၊်ဖိတ၊်လံၤလ၊လု၊်ဒိဉ်ပ့ၤဒိဉ်,ဒီးန့၊်ဘဉ်ပှၤနီ၊် တဂၤစ့ဟ်ဖြဉ်ဒီးဒုးန့၊်ဘဉ်လ၊ထံဂုၤကိ၊်ဂၤတ၊်တိစၢၤမၤစၢၤနဉ့်လီၤ

တ၊်ထုးစ့ၤလီၤလီ၊်ခၫ်သးအတ၊်ဖိဉ်ဃံး–

မ့၊်ဝဲတ၊်ဟ့ဉ်လီၤတ၊်စိတ၊်ကမိၤဒီးတ၊်မၤမူဒါလ၊လီ၊်ခၫ်သးပဒိဉ်ဆူစုတိၤဖိလာ်မ့တမ့၊် ပဒိဉ်တ၊်ကရ၊ကရိလ၊အိဉ်ဒီးတ၊်သဘျုတဖှဉ်တဝ်သ့ဉ်တဖဉ်ဒ်သိးကမၤဝဲ ကမျ၊်တ၊်ဖံးတ၊်မၤတဖဉ်နှဉ်လီၤ.

တ၊်နီၤဟ့ဉ်စိကမီၤခွဲးယာ်ဒီးမူဒါတ၊်ဖံးတ၊်မၤလ၊တ၊်ဖိခိဉ်ဆုတ၊်ဖိလာ်

လီ၊်ခၫ်သးကိတိာ်ဝဲၤကျိၤသ့ဉ်တဖဉ်ခီဖျိလ၊အဟ့ဉ်လီၤက့ၤမူဒါခွဲးယာ်ဒီးတ၊်ဆ၊ တဲာ်တ၊်အစိကမီၤဆူဝဲၤဖၤးလ၊လာ်တဖဉ်အဃိအဝဲသ့ဉ်ကဆဲးအိဉ်ဒ်လီ၊်ခၫ်သး အက့၊်အဂီၤအသိးဒီးကကဲထိဉ်တ၊်အိဉ်ဘူးဘူးတံ၊်တံ၊်ဒီးထံဖိကိ၊်ဖိကမျ၊်သ့ဉ် တဖဉ်နှဉ်လီၤ.

ဝိ၊်ဩြသ့ဉ်တဖဉ်လ၊ လံာ်တ၊်မ၊လိအံ၊အပူ၊

တ၊်ဟ့ဉ်လီ၊စ့လ၊ကကဲထိဉ်တ၊်တီ၊ပတိ၊်တူ၊သိး

တ၊်ဟ့ဉ်လီ၊စ့လ၊ဖဲဉ်ဒ၊ရ၊ဉ်ကိ၊်စ၊ဖြဉ်ပဒိဉ်ဆူကိ၊်စဉ်ဒိးကိ၊်ခီဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်အိဉ်ဝဲ ဒိးတ၊်ပညိဉ်လ၊ကထိဉ်ယူက့၊တ၊်ဒိးနှဉ်ဘဉ်ကျိဉ်စ့တ၊်ဟဲနာ်အတ၊်လီ၊ဆီလိာ်သး သ့ဉ်တဖဉ်မ့တမ့၊်တ၊်လ၊ာ်ဘူဉ်လ၊ာ်စ့၊လ၊တ၊်ဟ့ဉ်လီ၊ဆိထွဲတ၊်ဖံးတ၊်မ၊ သ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်လီ၊.

တ၊်ထုးစ့၊လီ၊လီ၊်ခ၊ဉ်သးအတ၊်ဖိဉ်ဃံးပျံ၊ဘဉ်ဃးကျိဉ်စ့ဂ့၊်ဝိ

တ၊်ထုးစ့၊လီ၊လီ၊်ခ၊ဉ်သးအတ၊်ဖိဉ်ဃံးပျံ၊ကျိဉ်စ့ဂ့၊်ဝိနှဉ်ဟ်ဖျါထိဉ်ဝဲကျဲတဘိလ၊ တ၊်ရဲဉ်ကျဲဟ့ဉ်လီ၊ကိ၊်စဉ်ဒိးကိ၊်ခီဒိဉ်ပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်လ၊တ၊်သူတ၊်စွဲမူဒါတ၊်ဖံး တ၊်မ၊သ့ဉ်တဖဉ်ဒိးတ၊်ဒိးန့၊်ဘဉ်ကျိဉ်စ့ဟဲနာ်အခိဉ်ထံးခိဉ်ဘိသ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်လီ၊. ကျိဉ်စ့ဟဲနာ်လ၊ဟီဉ်လာ်တ၊်ထူးတ၊်တီ၊သ့ဉ်တဖဉ်တနီ၊နှဉ်လီ၊်ခ၊ဉ်သး ကိတိာ်ဝဲ၊ကျိ၊သ့ဉ်တဖဉ်ကဟ့ဉ်လီ၊ဝဲတ၊်ခွဲးတ၊်ယာ်ဆူတ၊်ဖီလာ်,မ့တမ့၊် တ၊်ထုးစ့၊လီ၊တ၊်ဖိဉ်ဃံးက၊ဃာ်တဖဉ်ဒီးဟ့ဉ်လီ၊ဆူလိ၊်ဟီဉ်ကဝီ၊ပဒိဉ်ယုာ်ဒီး တ၊်ရဲဉ်တ၊်ကျဲလ၊အဝဲသ့ဉ်အနိ၊်ကစ၊်ကထုးဟ်လီ၊ဝဲတ၊်တိာ်ကျဲ၊, ဒီးတ၊်ထိဉ်တယးကျိဉ်စ့တ၊်တိာ်ကျဲ၊,ဟိဉ်ကဝီ၊ကျိဉ်စ့တ၊်ဟဲနာ်,ဒ်နှဉ်အသိး လိ၊်ခ၊ဉ်သးအတ၊်ဆ၊ဟ့ဉ်လီ၊စ့တဖဉ်ဒီးစ့ဟံလိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်လီ၊.

ပှ၊နိ၊်တဂ၊ဖီခိဉ်ခိသွဲတ၊်ဟဲနာ်

တ၊်နီ၊လီ၊ကျိဉ်စ့တ၊်ဟဲနာ်လ၊ပှ၊နိ၊်တဂ၊အဖိခိဉ်

တ၊်နီ၊လီ၊ခိသွဲကျိဉ်စ့ဟဲနာ်

ခိသွဲကျိဉ်စ့လ၊ကဖဲဉ်ဒ၊ရ၊ဉ်ပဒိဉ်ထ၊ဝဲန့၊်သ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်ဟ့ဉ်နီ၊လီ၊ဆူကိ၊်စဉ် ဒီးဟီဉ်ကဝီ၊ပဒိဉ်အအိဉ်နှဉ်လီ၊

လံဉ်တၢ်မၤလိကျၢ်ဘၢဝဲ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤသ့ဉ်တဖဉ်

၁ ဒ်သိးတၢ်ကထုးစ့လီၤလီၤ်ခၢဉ်သးအတၢ်ဖိဉ်ဃံးဘဉ်ဃးကျိဉ်စ့ဂ့ၢ်ဝီအဂီၤ် တၢ်ရဲဉ်တၢ်ကျဲၤအတကွိၤ် လၢကတိၤ်အံၤအတၢ်အိဉ်သးမ့ၢ်တၢ်ဒ်လဲဉ်.

၂ လၢတၢ်ကထုးစ့ၤလီၤလီၤ်ခၢဉ်သးတၢ်ဖိဉ်ဃံးဘဉ်ဃာ်ကျိဉ်စ့ဂ့ၢ်ဝီအဂီၤ် တကိၤ်ခါတၢ်လဲလိာ်ကျိၤကျဲၤမနုၤတဖဉ်အိဉ်ဝဲလဲဉ်..

၃ ပှၤကညီဂံၤ်ဘါအတၢ်ဂုၤထိဉ်ပသိထိဉ်ဒီးပှၤနီၤ်တဂၤကျိဉ်စ့တၢ်ဟဲနာ်တဖဉ်အတၢ်ထိဉ်ဃူအဂီၤ် တၢ်လဲလိာ်ကျိၤကျဲမနုၤတဖဉ်အိဉ်ဝဲလဲဉ်.

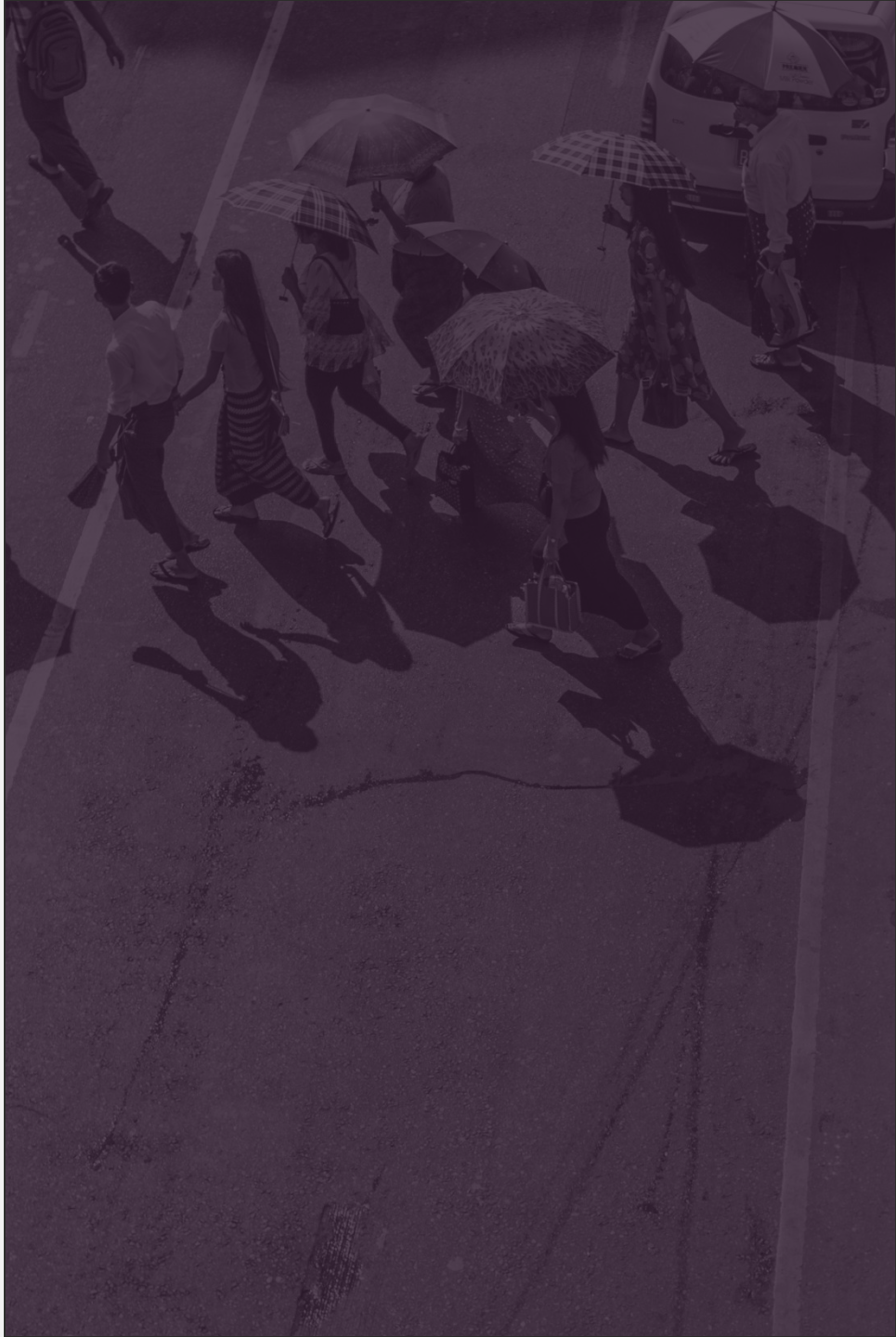

ကိုယ်ခံဖိုင်ငံးကိုယ်စဉ်အတွက်လက်ဘူဉ်လက်စွဲဟဲအိဉ်အါထိဉ်

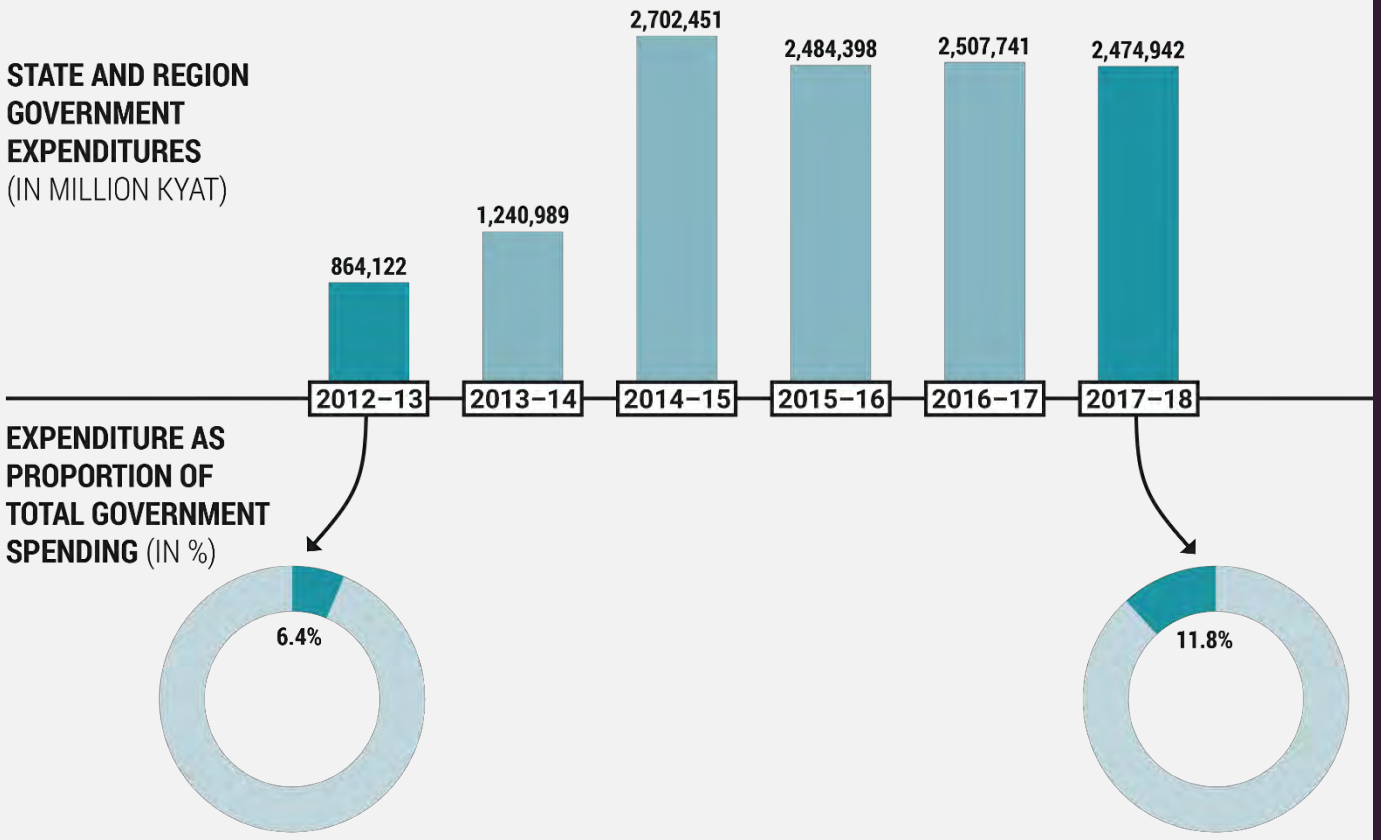

၂၀၁၂–၁၃နံဉ်နဉ့်ကိုယ်ခံဖိုင်ငံးကိုယ်စဉ်သဉ်တဖဉ်စးထိဉ်နီဖးလီဖဲစ့လာ ကိုယ်စားဖြိဉ်အအိဉ်အဆိကတၢ်နဉ့်လီ။ တၢ်လၢက်ဘူဉ်လၢက်စ့သဉ်တဖဉ်တၢ်ဟ်လီအီဖးစးထိဉ်လာနံဉ် ၂၀၁၂–၁၃နဉ့် စ့ဓဖြင့်၁၂၂ကကွဲၢ်ကွးဒီး၂၀၁၇–၁၈နံဉ်နဉ့်အါထိဉ်ဝဲစ့၂,၄၇၄,၉၄၂ ကကွဲၢ်ကွး့တၢ်လၢက်ဘူဉ်လၢက်စ့ခဲလၢက်အပူၤစးထိဉ်လာဖြ.၄မျးကယၤအါထိဉ်ဆုဝ၂မျးကယၤနဉ့်လီ။

ကိုယ်ခံဖိုင်ဒီးကိုယ်စဉ်ပဖိုင်သဉ်တဖဉ်သူတၢ်လၢက်ဘူဉ်လၢက်စ့အိဉ်ဝဲဖ၅၀,၀၀၀ကလးကွး /ပှၤနိၢ်တဂၤတၢ်ထိဉ်ယူလာ ၁၄ကိုယ်ခံဖိုင်ဒီး ကိုယ်စဉ်သဉ်တဖဉ်ပူၤနဉ့်လီ။

ကိုယ်ခံဖိုင်နင်းကိုယ်စဉ်အတိုင်းလက်ဘူဉ်လက်စွ–တိုင်းထိဉ်သတြိုးအဖိခိဉ် အိဉ်စုးန့ုံးဒံးထံကိုယ်အဂ်အဂးသ့ဉ်တဖဉ်

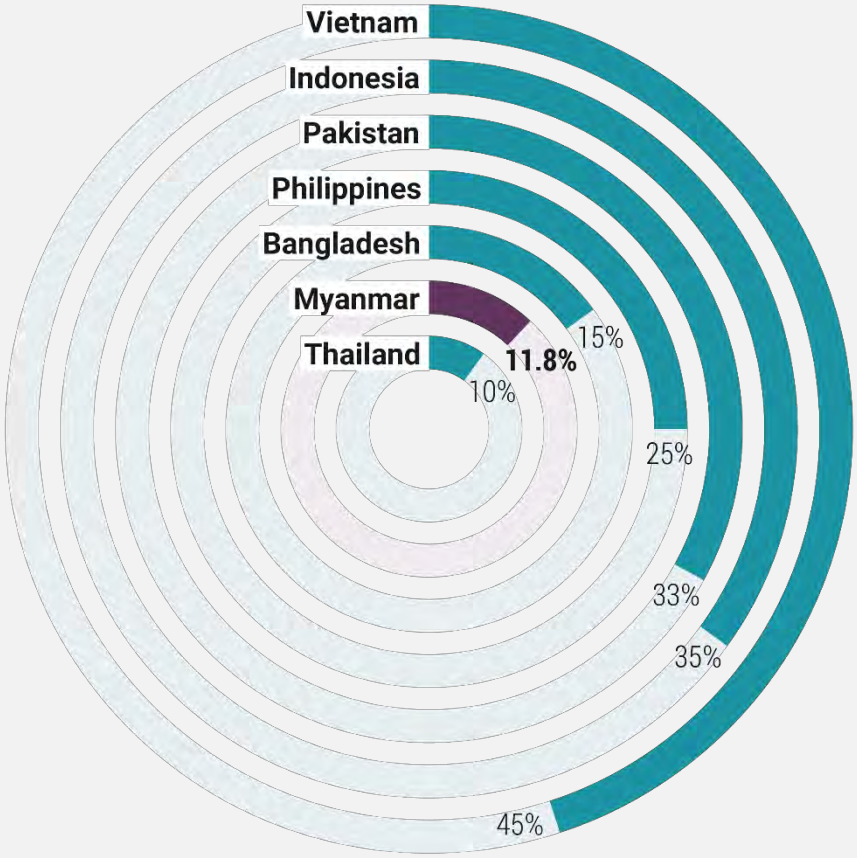

ကိုယ်ခံဖိုင်နင်းကိုယ်စဉ်အပတိုင်းတိုင်းလက်ဘူဉ်လက်စွအိဉ်အါထိဉ်, အိဉ်နင်းတိုင်းလၢထိဉ်ပှဲးထိဉ်ခံခါလက်ဒိုးဒ်ပဒိဉ်အတိုင်းသူတိုင်စွဲ လၢအကၢကိဉ်သဃီလိ်သး, ကိုယ်ခံဖိုင်နင်းကိုယ်စဉ်ပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ် သူဉ်ထိဉ်ကမျုိင်းအတိုင်မိဉ်နှုံသးလိန့ုံအါထိဉ်နဉ့်လီး.

တိုင်းလက်ဘူဉ်လက်စွအိဉ်အါထိဉ်ဒဉ်လဲဉ်ဂ့ုး, လၢကိုယ်ခံဖိုင်နင်းဒိုး ကိုယ်စဉ်အပတိုင်းတိုင်းလက်ဘူဉ်လက်စွလီးစ့ုးလီးဝဲမ့ုံထိဉ်သ

တြိုးဒိုးပဒိဉ်ဒီတခါအတိုင်းလက်ဘူဉ်လက်စွဟ်ဖြိဉ်ခဲလက်နဉ့်လီး.

ကိုယ်ပဒိဉ်နီးလီးတိုင်းလက်ဘူဉ်လက်စွဆူကိုယ်ခံဖိုင်နင်းကိုယ်စဉ်သ့ဉ် တဖဉ်အအိဉ်နဉ့်စ့ုးန့ုံးဒံးထံကိုယ်အဂ်အဂးအိဉ်လၢကိုယ်အ့ရှါ ပူးသ့ဉ်တဖဉ်နဉ့်လီး

Source: Adapted from Minoletti 2016; International figures (2009) taken from Dickenson-Jones, De, and Smurra 2015, 44; Myanmar figure (2017/18) from Union Citizen's Budget and MOPF data.

တ၀်ဟ်လီၤမူဒါတ၀်လၫ်ဘူဉ်လၫ်စ့ၤတနီၤလၢလိ၀်ကဝီၤပဒိဉ်အဂ့ဉ်အဂၤလၢကိ၀်အ့ရျါပူၤ

နံဉ်ပီလ်ဟိဉ်ကဝီၤနိ၀်ကစ၀်တ၀်ဟၢဆျၢလီၤသးသဲစး (၁၉၉၉)	ဘ့ကလါဒ့ၤရ့ကိ၀်စၢဖိုဉ်ပါရီရ့ဉ်သဲစး(၂၀၀၉)	ကံ၀်ရါလါလၢအံဉ်ဒံယၢဉ်ကိ၀်စဲဉ်လိ၀်ကဝီၤပဒိဉ်သဲစး(၁၉၉၄)	ခဉ်ဘီဒံဉ်ယဉ်ခီမြူဉ်စ်ဒီးဆဉ်ခဉ်သဲစးတ၀်ဟၢဆျၢရဲ၀်ကျွၤ(၂၀၀၁)
သဝီအတ၀်ဂုၤထိဉ်ပသိထိဉ်ကမံးတံာ် (ကမျာဉ်နီ၀်ဂံ၀်တ၀်ထိဉ်ဃူ၁၀,၀၀၀)	ကိ၀်စၢဖိုဉ်ပါရီရ့ဉ် (ကမျာ်နီ၀်ဂံ၀်တ၀်ထိဉ်ဃူ၂၇,၀၀၀)	ကရဉ်ပဉ်စ့ဉ်ယဲ၀်သ့ဉ်တဖဉ် (ကမျာဉ်နီ၀်ဂံ၀်တ၀်ထိဉ်ဃူ၂၅,၀၀၀)	ခီမြူဉ်စ် (ကမျာဉ်နီ၀်ဂံ၀်တ၀်ထိဉ်ဃူ၂၅,၀၀၀)
• ထံအိ • ဂံ၀်ခိဉ်ထံးတ၀်သိဉ်လိတ၀်ပီးတ၀်လိ • ဂံ၀်ခိဉ်ထံးဆူဉ်ချတ၀်ပီးတ၀်လိ • နူသဝီကျဲမ့၀်သ့ဉ်တဖဉ် • နူသဝီထံဘီကျိၤ	• နူသဝီကျဲမ့၀်,ဟိဉ်ခိဉ်လာ်ထံဘီကျိၤသ့ဉ်တဖဉ် • ထံကမျာ,တ၀်ထုးထိဉ်ထံစဲး,ထံဇးဒီးထံကမါ • ထံတမ၀်ဒီးထံဘီကျိၤတ၀်မၤ • ကျဲမ့ဉ်အူ	• ဂံ၀်ခိဉ်ထံးကတိၤဆိကွဲ,ဂံ၀်ခိဉ်ထံးကွဲ,ဂံ၀်ခိဉ်ထံးတိၤတလၢကွဲ • တ၀်ဟ့ဉ်ကသံဉ်ဇၤဒီးတ၀်ဆါဟံဉ် • တ၀်နိၤလိၤထံလၢခိခိဉ်နူသဝီ • တ၀်စူးကွံာ်တ၀်ကမံၤအကျိၤအကျဲ • ကမျာ်အဂိ၀်တ၀်ဟးလိ၀်ဒီးတ၀်လု၀်ထံလိ၀်သ့ဉ်တဖဉ် • မု၀်ဆါခိတ၀်အံးထွဲကွ၀်ထွဲဝဲၤလိ၀်	• နူသဝီကျဲဒီးတိၤသ့ဉ်တဖဉ် • နူသဝီထံတ၀်ပီးတ၀်လိ • နူသဝီထံဘီကျိၤ • ဂံ၀်ခိဉ်ထံးကွိတ၀်ပီးတ၀်လိ • ဂံ၀်ခိဉ်ထံးဆူဉ်ချတ၀်ပီးတ၀်လိ

Avg. pop. = average population

တ၀်သူစွဲတ၀်စွဲစု့မိ၀်ပှ၀်
၍်ကီ၀်စဉ်ဒီးကီ၀်ခီဒိဉ်
တ၀်နီ၊လီ၊ကျိဉ်စ့ခဲလာ်ဟ်ဖှိဉ်

၂၀၁၆–၂၀၁၇ကျိဉ်စ့နံဉ်

တ၀်ကွ၀်ဆိကမိ၀်တ၀်လီ၊ဆိလ၊ကီ၀်စဉ်ဒီးကီ၀်ခီဒိဉ်(၄၀ မျးကယ၊လ၊တလ၊၊ကီ၀်စဉ်ဒီး၇၀ မျးကယ၊လ၊ကယါကီ၀်စဉ်)

ကျိဉ်စ့မိ၀်ပှ၀်တ၀်သူတ၀်စွဲဟဲအါထိဉ်အဖိခိဉ်တ၀်နီ၊လီ၊ကီ၀်စဉ်ဒီးကီ၀်ခီဒိဉ်တ၀်နီ၊လီ၊ကျိဉ်စ့ခဲလာ်ဟ်ဖှိဉ်(၃၆ မျးကယ၊ဖဲ ၂၀၁၃–၁၄ဘူးထိဉ်လ၅၅မျးကယ၊ဖဲ ၂၀၁၆–၂၀၁၇)

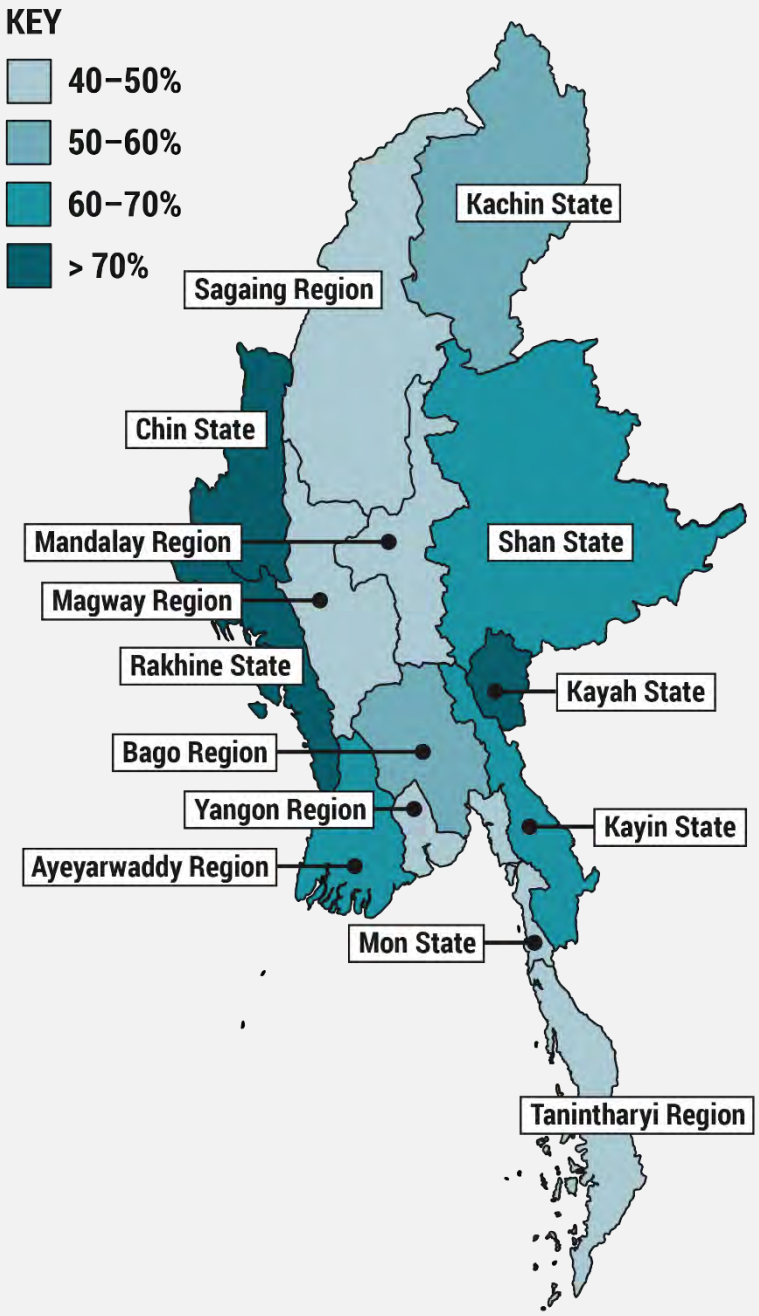

Source: MOPF; Renaissance Institute staff estimates

ကိုယ်စဉ်ဒီးကိုယ်ခိုင်ပဒိုင်အတ်သူတ်စွဲအတ်လီးဆီအိုင်အါထိုင်

၂၀၁၆–၂၀၁၇ကျိုင်စ့နံ့

တ်နီးလီးကိုယ်စဉ်ဒီးကိုယ်ခိုင်အတ်သူတ်စွဲခိဖျိုကိတိ်ဝဲးကျိုးဒ်စ့ခဲလာ်ဟ်ဖိုဉ်

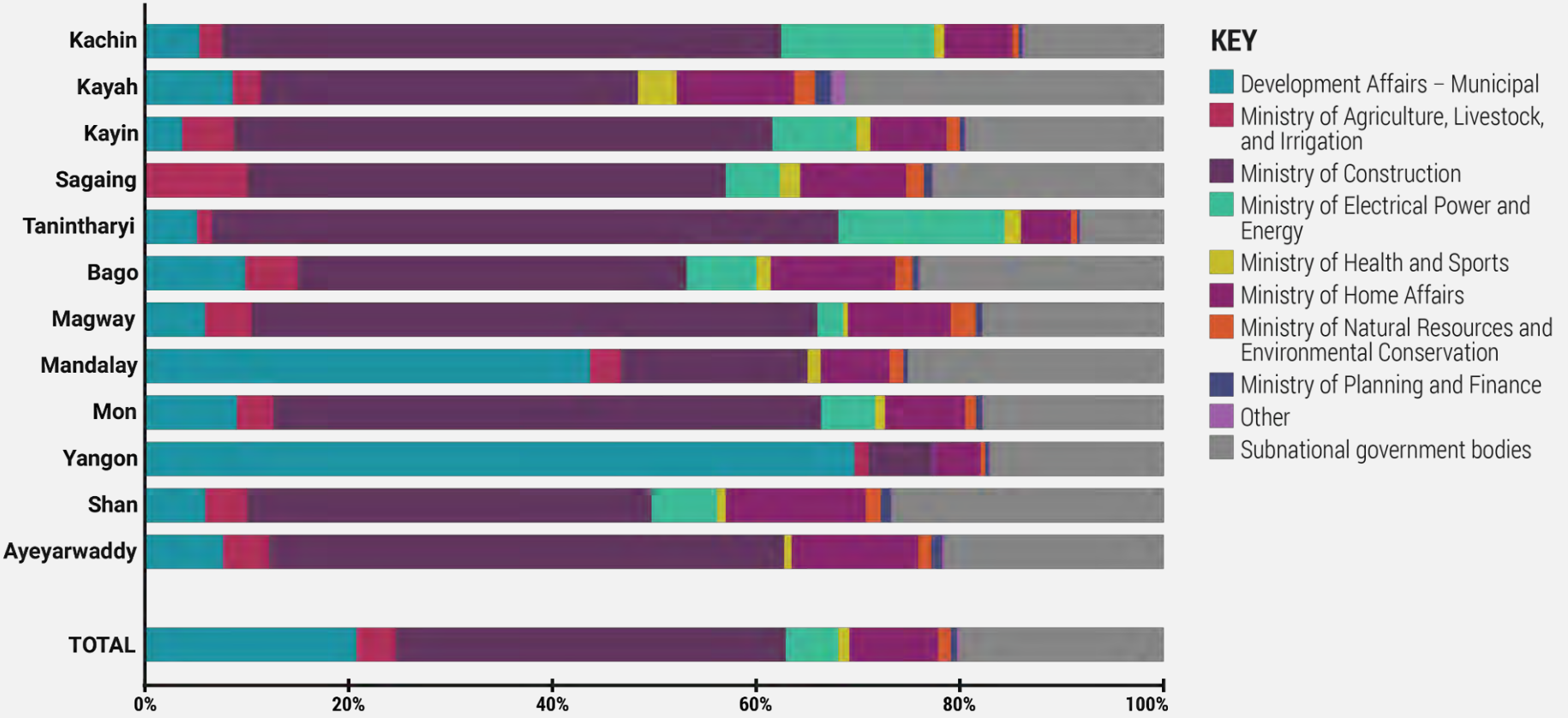

ကိ်ၢ်စဉ်ဒီးကိ်ၢ်ခီဒိဉ်ပဒိဉ်အတ်ၢ်သူတ်ၢ်စွဲအတ်ၢ်လီၤဆီအိဉ်အါထိဉ်

- တ်ၢ်တ့ထိဉ်ဘိုထိဉ်ကိတိာ်ဝဲၤကျိၤလၢတ်ၢ်ထိဉ်ဃူနီၤလီၤန့ၢ်အိၤတ်ၢ်သူတ်ၢ်စွဲ,လီၤဆီဒဉ်တ်ၢ်လၢတ်ၢ်တ့ထိဉ်ကျဲမ့ၢ်ကျဲဘိမိ်ၢ်ပ့ၢ်(ကျဲမ့ၢ်ဖးထီ)ဒီးတိၤသ့ဉ်တဖဉ်အဂိ်ၢ်ဖဲ၂၀၁၃–၂၀၁၄ကျိဉ်စ့နံဉ်နၣ်ဉ်အလီၤလၢအိဉ်ဝဲဒဉ်ကိ်ၢ်စဉ်ဒီးကိ်ၢ်ခီဒိဉ်အတ်ၢ်သူတ်ၢ်စွဲခဲလာ်ဟ်ဖိုဉ်(၅၄)မျးကယၤဒီးဖဲ၂၀၁၆–၂၀၁၇ကျိဉ်စ့နံဉ်နၣ်ဉ်လီၤစ့ၤလီၤဝဲဒဉ်တ့ၤလၢ(၃၈)မျးကယၤန့ဉ်လီၤ.
- မျးကယၤလီၤစ့ၤလီၤဝဲဒဉ်အဖိခိဉ်ကိ်ၢ်စဉ်ဒီးကိ်ၢ်ခီဒိဉ်အပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်ဃုထံဉ်ဟ်ပနီဉ်က့ၤတ်ၢ်သူတ်ၢ်စွဲလၢတ်ၢ်ဂ့ၢ်အကလုာ်အသိသ့ဉ်တဖဉ်နၣ်ဉ်လီၤ.တ်ၢ်နီၤလီၤလိဂ်ၢ်ဘါတ်ၢ်သူတ်ၢ်စွဲလၢကိ်ၢ်စဉ်ဒီးကိ်ၢ်ခီဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်အပတိ်ၢ်နၣ်ဉ်ဖဲ၂၀၁၃–၂၀၁၄ကျိဉ်စ့နံဉ်တအိဉ်ဒဉ်နီတမံၤ(၀)ဘဉ်ဒီးဖဲ၂၀၁၆–၂၀၁၇ကျိဉ်စ့နံဉ်ကိ်ၢ်စဉ်ဒီးကိ်ၢ်ခီဒိဉ်(၁၂)ဘ့ဉ်အပူၤအါထိဉ်ဝဲဒဉ်(၅)မျးကယၤဒီးမ့မ့ၢ်တနီသရံဉ်ကိ်ၢ်ခီဒိဉ်အိဉ်အါထိဉ်ဝဲဒဉ်တ့ၤ(၁၆)မျးကယၤန့ဉ်လီၤ.
- အါတက့ၢ်တ်ၢ်သူတ်ၢ်စွဲအံၤကိ်ၢ်စဉ်ဒီးကိ်ၢ်ခီဒိဉ်အပဒိဉ်ဝဲဇၤးသ့ဉ်တဖဉ်ထုးဟ်လီၤဝဲစ့တိကျဲၤ(ဘးကွဲး)ဒီးလၢတ်ၢ်ကမၤဂ့ၤထိဉ်ကျိၤကျဲလၢတ်ၢ်နီၤလီၤကမျ်ၢ်တ်ၢ်အိဉ်ယၤသ့ဉ်တဖဉ်အဂိ်ၢ်ဟ့ဉ်ကူဉ်ဟ့ဉ်ဖးသ့ဝဲဒဉ်နၣ်ဉ်လီၤ..

တ၊်ဟ့ဉ်လီၤမၤစၢၤကျိဉ်စ့မ့တမ့၊်
နီ၊်ကစ၊်ကျိၤကျဲကျိဉ်စ့ဟဲနာ်သ့ဉ်တဖဉ်(စ့ပယီၤအကကွဲ၊်တဖဉ်)

- တ၊်ဟ့ဉ်လီၤမၤစၢၤကျိဉ်စ့လၢကိ၊်စၢဖြိဉ်ဆူကိ၊်စဲဉ်ဒီးကိ၊်ခီဒိဉ်အပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်အိဉ်နှဉ်ဟဲဝဲလၢက့၊်ဂီၤသၢမံၤ,–
တ၊်ဟ့ဉ်လီၤကျိဉ်စ့တ၊်မၤစၢၤထိရီၤ,တ၊်နီၤလီၤခိသွဲကျိဉ်စ့ဟဲနာ်,ဒီးတ၊်ဂုၤထိဉ်ပသိထိဉ်အဂီ၊်စ့ဟ်ဖြိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ.
- တ၊်ဟ့ဉ်လီၤကျိဉ်စ့တ၊်မၤစၢၤထိရီၤလၢကိ၊်စၢဖြိဉ်ဆူကိ၊်စဲဉ်ဒီးကိ၊်ခီဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်မ့၊်ဝဲဒဉ်တ၊်ဟ့ဉ်မၤစၢၤအဒိဉ်ကတ၊်နှဉ်လီၤ.
- စးထိဉ်လၢ၂၀၁၂–၂၀၁၃တုၤလီၤလၢ၂၀၁၇–၂၀၁၈နံဉ်နှဉ်ကိ၊်စဲဉ်ဒီးကိ၊်ခီဒိဉ်အပဒိဉ်ကျိဉ်စ့ဟဲနာ်သ့ဉ်တဖဉ်အလၢခဲလ၊်ဟ်ဖြိဉ်အါထိဉ်ဝဲတုၤလၢ၂၇၃%(ဘူးထိဉ်လၢသၢပူတပူ)နှဉ်လီၤ.ဖဲ၂၀၁၇–၂၀၁၈နံဉ်တ၊်ကျဲးဒုးအိဉ်ထိဉ်တ၊်ဟ့ဉ်လီၤကျိဉ်စ့တ၊်မၤစၢၤထိရီ(၆၉)%,ဖဲတ၊်ထိဉ်သတြိၤအီၤဒီးကိ၊်စဲဉ်ဒီးကိ၊်ခီဒိဉ်အပဒိဉ်ကျိဉ်စ့ဟဲနာ်လၢထံကိ၊်ဒီတဘ့ဉ်အတ၊်ဟ်ဖြိဉ်ခဲလ၊်နှဉ်လီၤ.
- နီ၊်ကစ၊်ကျိၤကျဲကျိဉ်စ့ဟဲနာ်ဒ်အမ့၊်ကိ၊်စဲဉ်ဒီးကိ၊်ခီဒိဉ်အပဒိဉ်ကျိဉ်စ့ဟဲနာ်အတ၊်ထိဉ်ဃုအဖီခိဉ်စ့ၤလီၤဝဲဒဉ်တဆီတဆီနှဉ်လီၤ.အဒိ, ကညီကိ၊်စဲဉ်ပူၤနီ၊်ကစ၊်ကျိၤကျဲကျိဉ်စ့ဟဲနာ်နှဉ်ဖဲ၂၀၁၃–၂၀၁၄ကျိဉ်စ့နံဉ်ဘူးထိဉ်လၢကျိဉ်စ့ဟဲနာ်ခဲလ၊်အတ၊်ဟ်ဖြိဉ်၆၀% ဒီးဖဲ၂၀၁၇–၂၀၁၈ကျိဉ်စ့နံဉ်နှဉ်အိဉ်က့ၤဝဲ၄.၈% နှဉ်လီၤ.
- မ့၊်ကွ၊်က့ၤတ၊်အိဉ်သးဝးဝးဒီးကိ၊်စဲဉ်ဒီးကိ၊်ခီဒိဉ်အပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်ဖဲအပူၤကွံဉ်ယဉ်၊်နံဉ်အတိ၊်ပူၤအဝဲသ့ဉ်နီ၊်ကစ၊်ကျိၤကျဲကျိဉ်စ့ဟဲနာ်သ့ဉ်တဖဉ်တအါထိဉ်ဝဲဒဉ်ဘဉ်နှဉ်လီၤ.အဝဲအံၤကိ၊်စဲဉ်ဒီးကိ၊်ခီဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်ဒ်သိးအကျိဉ်စ့တ၊်ဟဲနာ်ကအိဉ်အါထိဉ်အဂီ၊်တ၊်ကဘဉ်ဟ့ဉ်ဂံ၊်ဟ့ဉ်ဘါဒီးဟ့ဉ်ကနၤဆိဉ်ထွဲအါထိဉ်အဝဲသ့ဉ်လၢလၢပျံၤပျံၤဇါနှဉ်တ၊်သံကွ၊်သ့ဉ်တဖဉ်အိဉ်ထိဉ်ဝဲဒဉ်နှဉ်လီၤ.

ကမ္ဘာ့ကရာ(မွုန်နံ့စံ့ပဲ့)ဒီးခွဝ့်တာ့ဂုၤထီဉ်ပသီထီဉ်ကမံးတံာ်တာ့်ထၢတာ့်ခိတာ့်သွဲ့

တာ့်ဂုၤထီဉ်ပသီထီဉ်ဂ့ာ်ဝီကရာ(မွုန်နံ့စံ့ပဲ့)ဒီးCDC,တာ့်ထၢပှၤနီၤ်တဂၤတာ့်ဟဲနှာ်အခိ

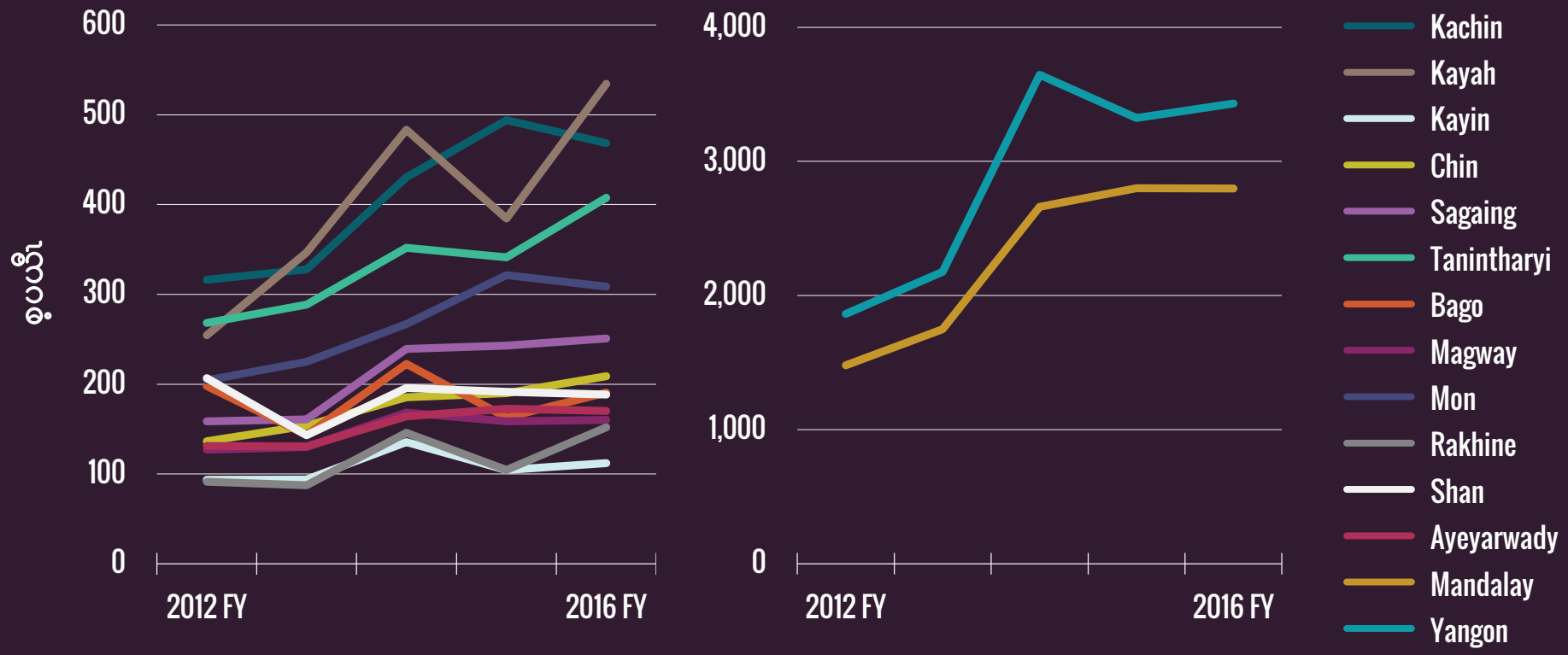

**City Development Committees (CDC) are present in Yangon and Mandalay.*

တ၊်ထ၊ဝဲတ၊်ခိတ၊်သွဲဘဉ်ထွဲတ၊်ဖိတ၊်လံၤတခါဘဉ်တခါ

ကိ်၊စဉ်ဒီးကိ်၊ခီဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်ခလာ်

ကိ်၊စဉ်ဒီးကိ်၊ခီဒိဉ်အပူၤတ၊်ထ၊တ၊်ခိတ၊်သွဲ(ပှၤနီ၊်တဂၤတ၊်ဟဲနာ်–၂၀၁၆–၂၀၁၇နံ့)

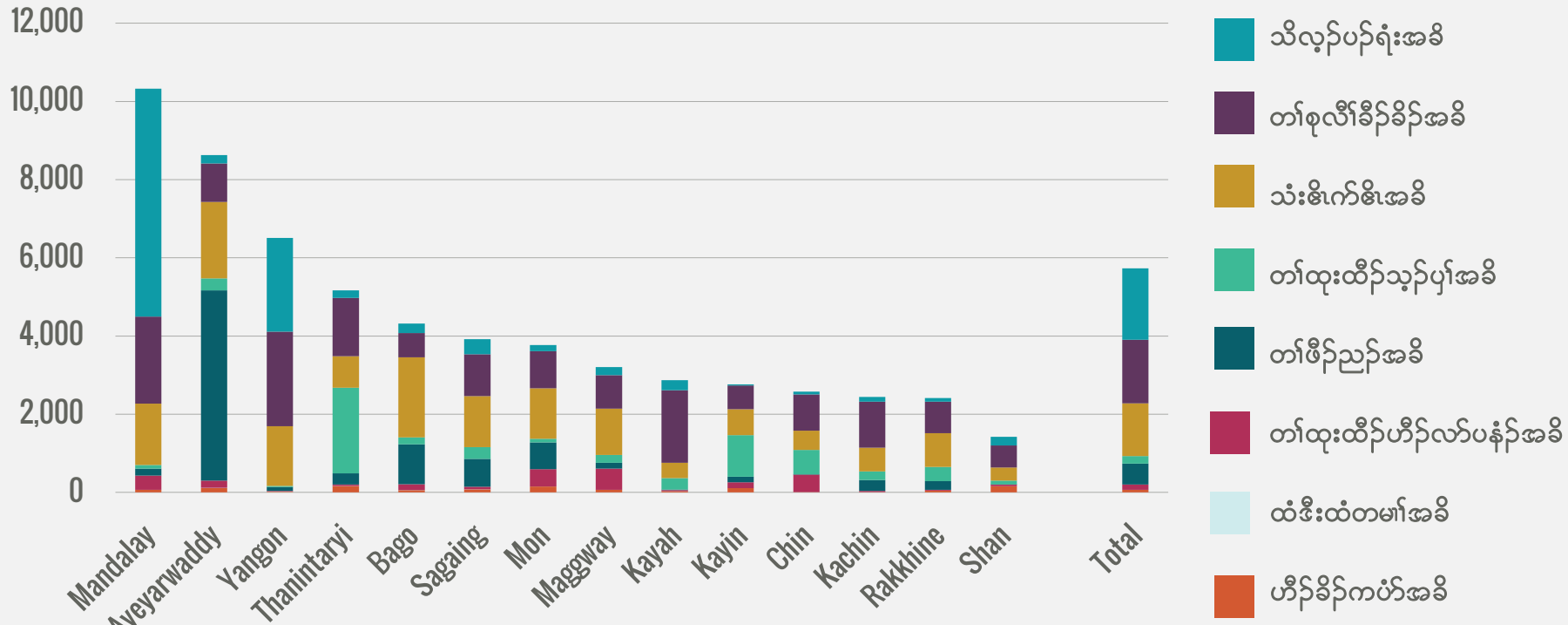

Source: Ministry of Planning and Finance and RI staff estimates

ကိ၊်ဆင်တ၊်ဂု၊်ထိဉ်ပသီထိဉ်တ၊်ပနိဉ်အတ၊်ထိဉ်ဒွး

တ၊်ထိဉ်ဒွးကိ၊်ခိဒိဉ်ဒိးကိ၊်စဉ်တ၊်ဂု၊်ထိဉ်ပသီထိဉ်

- တ၊်ထိဉ်ဒွးကိ၊်ဆင်အတ၊်ဂု၊်ထိဉ်ပသီထိဉ်အတ၊်ပနိဉ်အဒိးသနှ့ထိဉ်သးလ၊ပှ၊ကညီဂံ၊်ဘါတ၊်ဂုၤထိဉ်ပသီထိဉ်တ၊်ဂ့၊်တ၊်ကျိၤ့တ၊်ဟံန့၊်အီၤလ၊ဖးဖိမု၊်စရီဖဲ(၂၀၁၄)နံဉ်.
- တ၊်ဟ်ဖြိဉ်ဃုာ်ဝဲတ၊်ပနီ၊်အတ၊်ထိဉ်ဒွးလ၊ပှ၊ကညီအတ၊်အိဉ်မူအတီၤပတီ၊့်တ၊်အိဉ်ဆူဉ်အိဉ်ချ့ဒိးတ၊်ကူဉ်ဘဉ်ကူဉ်သ့နဉ့်လီၤ.ဟိဉ်ခိဉ်ဂီၤလ၊စုထွဲတကပၤပာ်ဖျါထိဉ်ကိ၊်ဆင်အတီၤပတီ၊်တဖဉ်ဖဲကိ၊်ပယီၤပူၤဒိးသနှ့ထိဉ်သးလ၊တ၊်ထိဉ်ဒွးကိ၊်ဆင်ပှ၊ကညီဂံ၊်ဘါအတ၊်ဂုၤထိဉ်ပသီထိဉ်အတ၊်ပနိဉ်နဉ့်လီၤ

ပှ၊ကညီဂံ၊်ဘါတ၊်ဂုၤထိဉ်ပသီထိဉ်အတ၊်လီၤဆီလ၊ကိ၊်ပယီၤအကိ၊်ဆင်ပူၤသ့ဉ်တဖဉ်

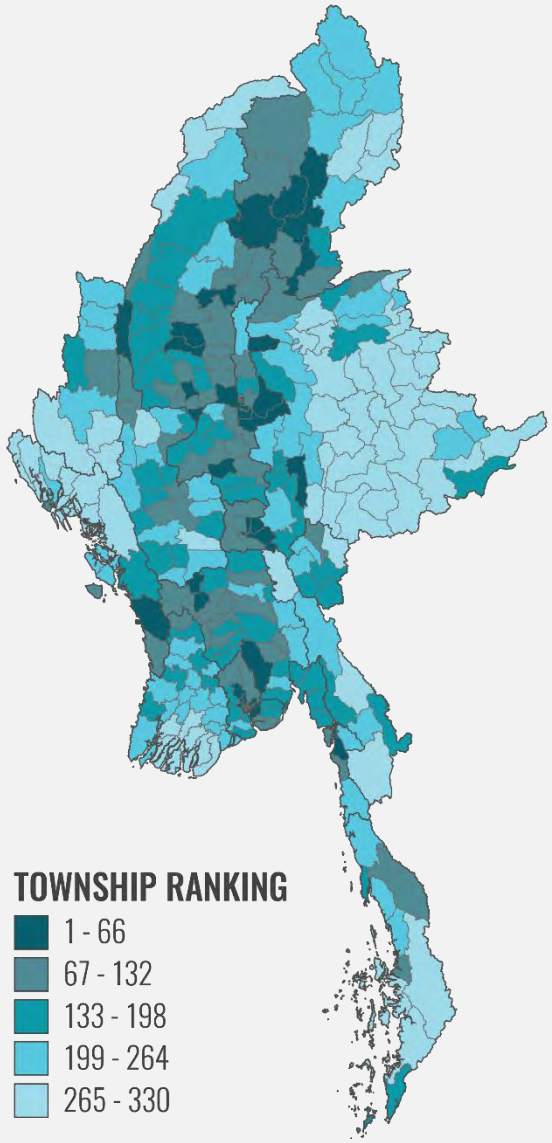

ပုဒ်နှိပ်တဂဲကျိဉ်စုတ်ဟဲနာ်ဒီးတါ်ဂုာ်ထိဉ်ပသီထိဉ်အတါ်လီဲဆီလိာ်သးသ့ဉ်တဖဉ်

"တါ်ဒုးနဉ်တါ်အိဉ်မူအတီဲပတီါ်"

တါ်ဟ်ဖြိဉ်ဟံဉ်ဖျဉ်ဃီထၢတါ်အိဉ်သးနီဉ်ထိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်ဒ်အမှ်တါ်ဒီးန့ါ်ဘဉ်ထံကဆို့,ဒီးမ့ဉ်အူ, ဒီးဟံဉ်ဖိဃီဖိပၢဘဉ်တါ်ဖိတါ်လံဲသ့ဉ်တဖဉ် လၢဟ်ဃုာ်ဒီးကလံဲဇၢမ့တမ့ါ် လ့ဉ်ယီါ်ဝီးလိသ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်လီဲ.

PER CAPITA REVENUE INDEX*

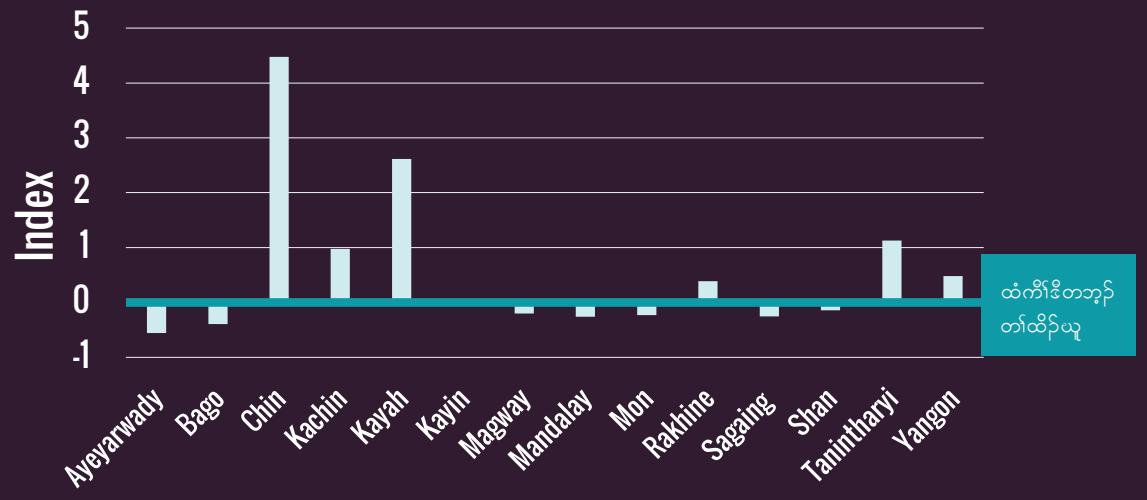

STANDARD OF LIVING INDEX**

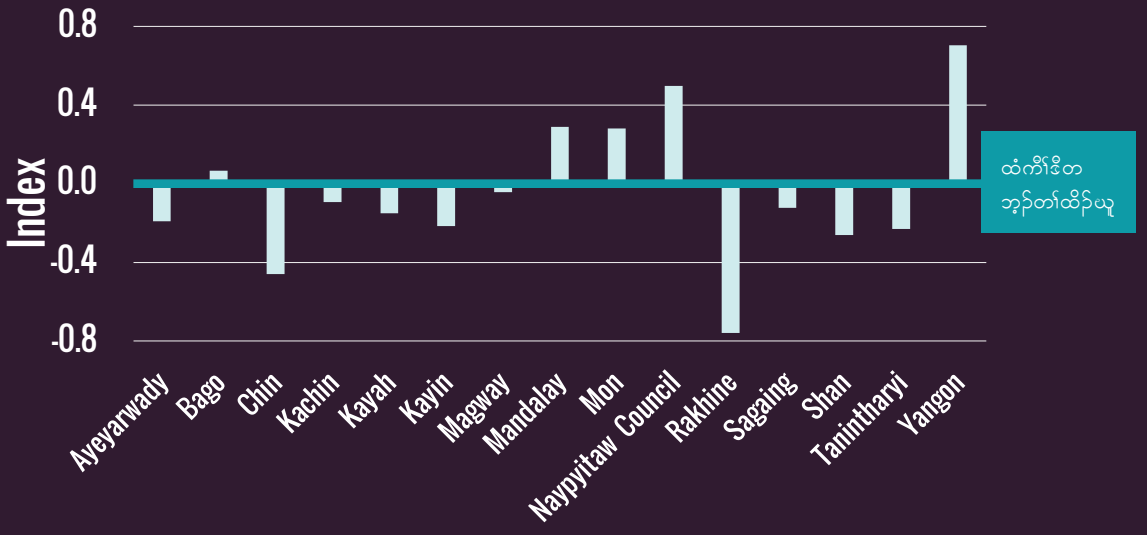

* State and Region per capita revenue divided by average per capita revenue

ပုဒ်မ၊တဂၤကျိဉ်စ့တ၊ဟဲနာ်ဒီး
တ၊ဂုၤထိဉ်ပသိထိဉ်တ၊လီၤဆီလိာ်သးသ့ဉ်တဖဉ်

ကီ၊စဉ်ဒီးကီ၊ခီဖိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်ပူၤပုၤနီ၊တဂၤကျိဉ်စ့တ၊ဟဲနာ်အတ၊လီၤဆီအိဉ်ဖျိဖျိဖျါဖျါနဉ့်လီၤ.

ပုၤနီ၊တဂၤကျိဉ်စ့တ၊ဟဲနာ်အဖီခိဉ်တ၊နီၤဖးအဂ့ဉ်အဆၤလီၤတံ၊လီၤဆဲးလၢထီဒၢကီ၊စဉ်တဘ့ဉ်ဒီးတဘ့ဉ်တအိဉ်ဖျါဝဲဘဉ်.

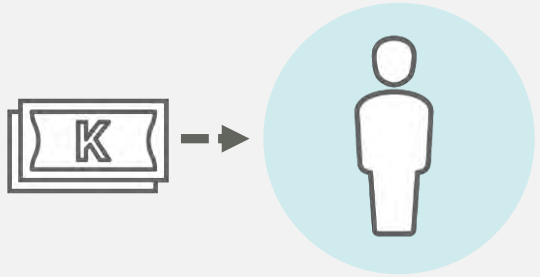

ဒ်နှဉ်အသိးကီ၊စဉ်ဒီးကီ၊ခီဖိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်အပူၤတ၊ဂုာ်ထိဉ်ပသိထိဉ်အပတီ၊အတ၊လီၤဆီအိဉ်ဝဲနဉ့်လီၤ.

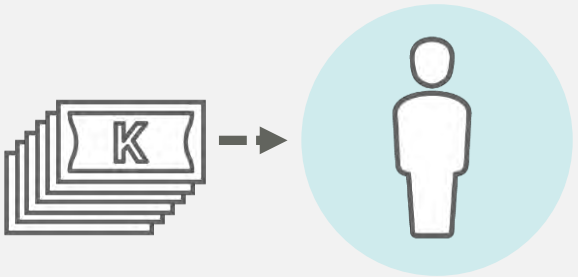

ပုၤနီ၊တဂၤကျိဉ်စ့တ၊ဟဲနာ်တဒိဘဉ်ဒီးတခီဆၤမၤလၢပုၤထိဉ်တ၊ဂုၤထိဉ်ပသိထိဉ်အတ၊လိဉ်ဘဉ်လၢကီ၊စဉ်ဒီးကီ၊ခီဖိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်အပူၤဘဉ်.

တ၊်သမံသမီးတ၊်ထုးစ့ၤလီၤလီ၊်ခၢဉ်သးအတ၊်ဖိဉ်ဃံးပုံၤကျိဉ်စ့ဂ့၊်ဝိသနူ

- တ၊်သူဉ်ထိဉ်ဆိလီၤကွၤကိ၊်ပယီၤပဒိဉ်အတ၊်ပၢဆ့ၢရဲဉ်ကျဲၤသနူနှဉ်အခိပညီအိဉ်ဖျိလၢ**တ၊်နီၤဟ့ဉ်စိကမီၤခွဲးယာ်**ဒီးမူဒါတ၊်ဖံးတ၊်မၤလၢတ၊်ဖိခိဉ်ဆူတ၊်ဖိလာ်အါနှ၊်ဒံး **တ၊်ထုးစ့ၤလီၤလီ၊်ခၢဉ်သးတ၊်ဖိဉ်ဃံးနှဉ်လီၤ.**
- တ၊်နီၤဟ့ဉ်စိကမီၤခွဲးယာ်ဒီးမူဒါတ၊်ဖံးတ၊်မၤလၢတ၊်ဖိခိဉ်ဆူတ၊်ဖိလာ်နှဉ်တ၊်ထံဉ်နှဉ်အီၤသ့လၢအမ့၊်ကျဲအဆိကတ၊်တခါလၢလဲဝဲဆူကျဲကပိၤအဘဉ်နှဉ်လီၤ.
- သနာ်က့ၤတ၊်ကဒုးလဲၤတရံးဝဲတ၊်အုဉ်ကီၤတ၊်ဖံးတ၊်မၤအကျိၤအကျဲသ့ဉ်တဖဉ်လၢကမၤဂၢ၊်ကျၢထိဉ်တ၊်ဆၢတဲာ်တ၊်ပၢအစိကမီၤလၢတ၊်ထုးစ့ၤလီၤလီ၊်ခၢဉ်သးတ၊်ဖိဉ်ဃံးသနူပူၤမ့၊်တအိဉ်ဘဉ်ဒီးတ၊်မၤအရဲဉ်အကျဲၤအံၤဟးဂီၤဝဲသ့ၤဒီးအဂၤတမံၤပစံးလၢအမ့၊်ဝဲတ၊်နီၤလီၤတ၊်စိတ၊်ကမီၤနှဉ်လီၤ.

တ၊်ထုးစ့ၤလီၤလီ၊်ခၢဉ်သးအတ၊်ဖိဉ်ဃံး

မ့၊်ဝဲတ၊်ဟ့ဉ်လီၤတ၊်စိတ၊်ကမီၤဒီးတ၊်မၤမူဒါလၢလီ၊်ခၢဉ်သးပဒိဉ်ဆုစုတီၤဖိလာ်မ့တမ့၊်ပဒိဉ်တ၊်ကရၢကရိလၢအိဉ်ဒီးတ၊်သဘျုတဖှံဉ်တတ်သ့ဉ်တဖဉ်ဒ်သိးကမၤဝဲကမျ၊်တ၊်ဖံးတ၊်မၤတဖဉ်နှဉ်လီၤ.

တ၊်နီၤဟ့ဉ်စိကမီၤခွဲးယာ်ဒီးမူဒါတ၊်ဖံးတ၊်မၤလၢတ၊်ဖိခိဉ်ဆူတ၊်ဖိလာ်

လီ၊်ခၢဉ်သးကိတိာ်ဝဲၤကျိၤသ့ဉ်တဖဉ်ခီဖျိလၢအဟ့ဉ်လီၤကွၤမူဒါခွဲးယာ်ဒီးတ၊်ဆၢတဲာ်တ၊်အစိကမီၤဆူဝဲၤဒၢးလၢလာ်တဖဉ်အဃိအဝဲသ့ဉ်ကဆဲးအိဉ်ဒ်လီ၊်ခၢဉ်သးအက့၊်အဂီၤအသိးဒီးကကဲထိဉ်တ၊်အိဉ်ဘူးဘူးတံ၊်တံ၊်ဒီးထံဖိကိ၊်ဖိကမျ၊်သ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ.

တ၊်သမံသမီးတ၊်ထုးစ့ၤလီၤလီ၊်ခၢဉ်သးအတ၊်ဖိဉ်ဃံးပျံၤကျိဉ်စ့ဂ့၊်ဝိသနူ

- ဝဲၤကျိၤတဖဉ်,ဒီးပဒိဉ်အမု၊်ကျိၤဝဲၤကွာ်တ၊်ဖံးတ၊်မၤတဖဉ်လၢအခၢဉ်စးဝဲကိ၊်စၢဖြဉ် အပတိ၊်ကိတိာ်ဝဲၤကျိၤအကရၢတဖဉ်ဖဲကိ၊်စဉ်ဒီးကိ၊်ခီဒိဉ်အပူၤသနာ်ကွ်ကိ၊်စဉ်ဒီး ကိ၊်ခီဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်နူဉ်ဘဉ်ဒိးသနူၤထိဉ်ဒံးဒဉ်အသးလၢကိ၊်စၢဖြဉ်တ၊်ဟဲနာ်ခိဉ်သ့ဉ် တဖဉ်လၢတ၊်ဆ့ၢဟ့ဉ်လီၤအီၤအဖီခိဉ်နူဉ်လီၤ.(တ၊်ဂုၤထိဉ်ပသိထိဉ်ဂ့၊်ဝိကရၢ,ဒီးတ၊် ဂုၤထိဉ်ပသိထိဉ်ဂ့၊်ဝိဝဲၤကျိၤတပဉ်ဃာ်ဝဲဖဲအံၤဘဉ်)
- တ၊်ဂုၤထိဉ်ပသိထိဉ်ဂ့၊်ဝိကရၢတဖဉ်မ့၊်နိဉ်ဝံဉ်ခံအဒိအတဲာ်လၢတ၊်ထုးစ့ၤလီၤလီ၊်ခၢဉ် သးဖိဉ်ပျံၤပဒိဉ်တ၊်ပၢတ၊်ပြဲးအက့၊်အဂီၤတခါအဂီ၊်နူဉ်လီၤ.အဝဲသ့ဉ်ထၢဖြဉ်ဝဲအနိဉ် ကစ၊်ကျိဉ်စ့တ၊်ဟဲနာ်သ့ဉ်တဖဉ်ဒီးသူစွဲဝဲအနီ၊်ကစ၊်စ့တိာ်ကျဲၤဒ်ဟိဉ်ကဝီၤတ၊်လိဉ် ဘဉ်အဖီခိဉ်(လၢအမ့၊်ခူပူၤဝ့၊်ပူၤတ၊်ဖံးတ၊်မၤလၢအထိဒၢဝဲတ၊်အိဉ်ဆူဉ်အိဉ်ချဒီး တ၊်ကူဉ်ဘဉ်ကူဉ်သ့တဖဉ်).အဝဲသ့ဉ်အုဉ်ကီၤဃာ်ဝဲ ကိ၊်စဉ်ဒီးကိ၊်ခီဒိဉ်အပဒိဉ်တဖဉ်နူဉ်လီၤ.
- မ့၊်ဘဉ်ကွ၊်တ၊်ခလာ်ဝဲးဝဲးနူဉ်,“ပှၤဂ့၊်ဝိကရၢ”နူဉ်အါတက့၊်အိဉ်ဒံးဒဉ်လၢကိ၊်ပဒိဉ် အတ၊်ပၢဆ့ၢရဲဉ်ကျဲၤအပူၤနူဉ်လီၤ.

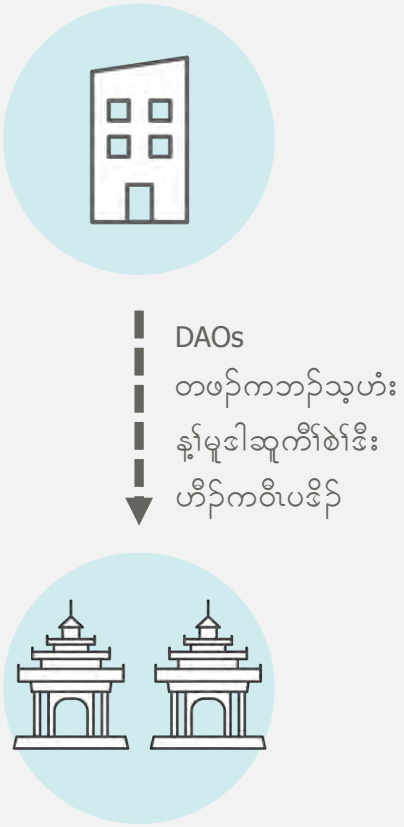

တ၊်စ၊ဖှိဉ်က့ၤ နီဉ်ဝံဉ်ခံ တ၊်ဂ့၊်တ၊်ကျိၤ သ့ဉ်တဖဉ်

- ကိ်၊စဉ်ဒီးကိ်၊ခိဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်အတ၊်သူတ၊်စွဲဟဲအါထိဉ်ခိဖျိလ၊ကိ်၊စ၊ဖှိဉ်အပဒိဉ်အတ၊်ဟ့ဉ်လီၤကျိဉ်စ့အဃိနှ့ဉ်လီၤ
- တ၊်သူစွဲစ့မိ်၊ပှ၊်ကိ်၊လိဉ်အါထိဉ်ဝဲဒ်တ၊်နီၤလီၤကိ်၊စဉ်ဒီးကိ်၊ခိဒိဉ်တဖဉ်အတ၊်လ၊်ဘူဉ်လ၊်စ့ၤတခါ,အတ၊်လီၤဆိအိဉ်အါထိဉ်ဝဲခိဖျိလ၊တ၊်ထိဉ်တယးဃ်အီၤတ၊်လိ်၊အဖိခိဉ်နှ့ဉ်လီၤ(အဒိ–ကိ်၊စဉ်ဒီးကိ်၊ခိဒိဉ်အပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်,တ၊်သူဉ်ထိဉ်ဘိုထိဉ်,မ့ဉ်အူ,နှ့ဆၢဉ်တ၊်အိဉ်ယ၊ၤ,ဒီးတ၊်ကဟုကယာ်ခူဝ့၊်).
- တ၊်သူဉ်ထိဉ်ဆိလီၤက့ၤကိ်၊ပယီၤပဒိဉ်အတ၊်ပ၊ဆ့၊ရဲဉ်ကျဲၤသနူစးထိဉ်လ၊၂၀၁၁နှ့ဉ်,အိဉ်ဖျါလိ်၊ခ၊်သးပဒိဉ်နီၤဟ့ဉ်လီၤစိကမီၤခွဲးယာ်ဒီးမူဒါတ၊်တ၊်ဖံးတ၊်မၤလ၊တ၊်ဖိခိဉ်ဆူတ၊်ဖိလာ်အါန့်၊်ဒံးတ၊်ထုးစ့ၤလီၤလိ်၊ခ၊်ဉ်သးတ၊်ဖိဉ်ဃံး,ဒ်နှ့ဉ်အသိးကိ်၊စဉ်ဒီးကိ်၊ခိဒိဉ်တဖဉ်ဒီးသန့်ထိဉ်အသးနီ်၊နီ်၊လ၊ကိ်၊စ၊ဖှိဉ်အတ၊်ဆ့၊ဟ့ဉ်လီၤကျိဉ်စ့တ၊်ဟဲနာ်တဖဉ်အဖိခိဉ်နှ့ဉ်လီၤ.
- ကိ်၊စ၊ဖှိဉ်ပဒိဉ်အိဉ်ဒံးဒဉ်လ၊တ၊်ဖိဉ်ဃံးက၊ၤယာ်ကျိဉ်စ့မူဒါတ၊်ဖံးတ၊်မၤတဖဉ်ဒီးတ၊်ပ၊ဆ့၊ရဲဉ်ကျဲၤတဖဉ်လ၊တ၊်ကဒုးအိဉ်ထိဉ်ပှၤဂ့၊်ဝိကရ၊တဖုဖုအဖိခိဉ်နှ့ဉ်လီၤ.
- အါန့်၊အန့ဉ်,တ၊်ကမၤဂ၊်ကျၤထိဉ်တ၊်ဆ၊တဲာ်တ၊်ပ၊အစိကမီၤလ၊တ၊်ထုးစ့ၤလီၤလိ်၊ခ၊်ဉ်သးတ၊်ဖိဉ်ဃံးသနူအပူၤန့ဉ်အလိ်၊အိဉ်ဝဲဒဉ်လ၊တ၊်ကဘဉ်ဒုးအိဉ်ထိဉ်ဝဲတ၊်အုဉ်ကီၤတ၊်ဖံးတ၊်မၤအကျိၤအကျဲတဖဉ်,တ၊်ဟ့ဉ်နီၤလီၤတ၊်မၤတ၊်ဆ၊တဲာ်,ဒီးတ၊်ခးပနီဉ်တ၊်လိဉ်လ၊ထံဖိကိ်၊ဖိကမျ၊်တဖဉ်ဂိ်၊လိဉ်ဝဲဒဉ်နှ့ဉ်လီၤ.

တ၊်ဂဲၤလိ

အပတီ၊် ၁ ကွၤကွ၊်ကဒါကွၤဘဉ်ဃးတ၊်ဂုၢ်ထိဉ်ပသိထိဉ်ဒီးကျိဉ်စုတ၊်ဟဲနှာ်အတ၊်လီၤဆိ

အပတီ၊် J **ဒုးအိဉ်ကရ့၊်တ၊်တ၊ာဉ်ပီ၊်တဲသကိးဒီးတ၊်သံကွ၊်သံဒီး**(၁၀မံးနံး)
တ၊်ထုးစ့ၤလီၤလီ၊်ခ၊ာဉ်သးတ၊်ဖိဉ်ဃံးနှဉ်
ဘ့ါရဲ့ဝဲတ၊်ဂုၢ်ထိဉ်ပသိထိဉ်အတ၊်လီၤဆိကသ့၀ါ.

အဆင်ဖိုင် ၃

ဖဉ်ဖရၢဉ်ကျိဉ်စ့ဂ့်ဝီသနၤဖီး

တ်ထိဉ်ဃုတ်တီၤပတီ်တုၤသိး

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

The Asia Foundation

လံ်သိဉ်ညိဉ်အံၤဘဉ်တ၊ရဲဉ်ကျဲၤကွဲးထုးထိဉ်အီၤလ၊

အ့ရျၢဖိဉ်ဒ့ရျၢဉ်ဒီးပှၤသ့ပှၤဘဉ် Paul A. R. Hobson ဃုာ်ဒီး ပှၤအမံၤအိဉ်ဖျါလ၊လာ်တဖဉ်

Matthew Arnold
Nicola Williams
Lea Lybecker
Kyaw Myo Oo

လံ်သိဉ်ညိဉ်အံၤဘဉ်တ၊ဆိဉ်ထွဲမၤစ၊ၤအီၤလ၊ကိ၊်အဓဲရက၊ၤထံဖိကိ၊်ဖိကမျ၊်ခီဖျိကိ၊်အဓဲရက၊ၤထံဂုၤကိ၊်ဂၤတ၊်ဂုၤထိဉ်ပသိထိဉ်ကရၢနှဉ်လီၤ.တ၊်ဂ့၊်တ၊်ကျိၤဟ်ဃုာ်လ၊လံ်သိဉ်ညိဉ်အပူၤတဖဉ်မ့၊်ဝဲအ့ရျၢဖိဉ်ဒ့ရျၢဉ်အတ၊်ဟ်သးဒီးတမ့၊်လ၊ခ၊ဉ်စးဝဲကိ၊်အဓဲရက၊ၤထံဂုၤကိ၊်ဂၤတ၊်ဂုၤထိဉ်ပသိထိဉ်ကရၢ(မ့တမ့၊်)အဓဲရက၊ၤကိ၊်စ၊ဖြိဉ်ပဒိဉ်အတ၊်ထံဉ်တ၊်ဟ်သးဘဉ်.

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

လံ့တ်မၤလိကျ်ဘၢဝဲ တ်ဂ့်တ်ကျိၤသ့ဉ်တဖဉ်

၁ ဖဲဉ်ဒးရၢဉ်သနူတခါအပူၤ တ်ထိဉ်ဃူတ်တီၤပတီၢ်တုၤသိးအသနၣ်ဉ်နူဉ်မ့်တ်ဒ်လဲဉ်.

J ကီၢ်ပယီၤပူၤတ်ဆ့ၣ်ခီကျိဉ်စ့အတ်လီၤဆီတဖဉ်အိဉ်ဒ်လဲဉ်

P တ်အဂ့်အခၢးတဖဉ်လၢတ်ကဘျိဘဉ်ထိဉ်ဃူကွၤ တ်ဆ့ၣ်ခီကျိဉ်စ့အကျိၤအကျဲလၢကီၢ်ပယီၤပူၤနူဉ် တ်မၤကဲထိဉ်ဒ်လဲဉ်.ဒ်သိးတ်ထိဉ်ဃူတ်တီၤပတီၢ်တုၤသိးကအိဉ်ထိဉ်အဂီၢ်ကျိၤကျဲလၢတ်မၤကဲထိဉ်အဂုဉ်အဂၤအိဉ်ဒ်လဲဉ်.

9 တ်ထိဉ်ဃူတ်တီၤပတီၢ်တုၤသိးနူဉ်ကြား လၢအခိဆၢဒိဘဉ်ကွၤတ်လိဉ်ဘဉ်အတ်လီၤဆီလၢ တ်ကသုးထိထိဉ်ဝဲတ်တုၤသိးထဲသိးနူဉ်၈၂.

ဝိ၊်ဩြသ့ဉ်တဖဉ်လ၊ လံာ်တ၊်မၤလိအံၤအပူၤ

တ၊်ထဲသိးတုာ်သိး–တ၊်အိဉ်သးကဘဉ်ဒ်သိးလိာ်သးထဲသိးပဲ့ၤသိး,လီၤဆိဒဉ်တ၊် တ၊်အတီၤပတီ၊်တဖဉ်,ဟီဉ်ခိဉ်ဖိခွဲးယာ်တဖဉ်,ဒီးတ၊်ဒိးန့၊်အခွဲးအယာ်တဖဉ်.တုၤသိး ထဲသိးန့ဉ်လီၤ.

ဒိးန့ဉ်ခွဲးယာ်တုၤသိး–ကံၢ်စိတ၊်တုၤသိးထဲသိးတမံၤကဘဉ်အိဉ်ဝဲလ၊တ၊်တိတ၊်တြ၊်ဒိး တ၊်တက္ၢ်မဲာ်တ၊်ဘဉ်,တ၊်ဆ၊တဲာ်တ၊်တိတီလိၤလိၤဒ်နုဆ၊ဉ်သဲစးတ၊်ဘျ၊အသိး.

တ၊်ဟ့ဉ်လီၤစ့လ၊ဒုးကဲထိဉ်တ၊်တီၤပတီ၊်တုၤသိး–စ့ဘဉ်တ၊်ဟ့ဉ်လီၤလ၊ဖဲဉ်ဒဏ္ဍာ် ကီ၊်စ၊ဖြိဉ်ပဒိဉ်ဆူလီ၊်ဟီဉ်ကဝီၤပဒိဉ်တဖဉ်အိဉ်ဒီးတ၊်ပညိဉ်လ၊ကထိဉ်ဃုကှၤတ၊် လီၤဆီတဖဉ်လ၊ကျိဉ်စ့ဟဲနဉ်အတ၊်အိဉ်သးမ့တမ့၊်တ၊်ဖံးတ၊်မၤဂီ၊်တ၊်လ၊်ဘူဉ် လ၊်စ့ၤတဖဉ်နှဉ်လီၤ.

ကျိဉ်စ့ဂ့၊်ဝီတတုၤသိးထဲသိး–ဒိးသနၤထိဉ်သးလ၊ကျိဉ်စ့အထိးနါတ၊်ဘဉ် ဘျုးတဖဉ်အပူၤတ၊်လီၤဆီတဖဉ်တဒ်သိးအဖိခိဉ်ကီ၊်စ၊ဖြိဉ်ပဒိဉ်ဟ့ဉ်လီၤဝဲ တ၊်ခွဲးတ၊်ယာ်အဒ်သိးလိာ်သးတဖဉ်ဆူကီ၊်စဉ်ဒီးကီ၊်ခီဒိဉ်တဖဉ်အအိဉ်နှဉ်လီၤ.

ကျိဉ်စ့အထိးနါတ၊်ဘဉ်ဘျုးတဖဉ်–
ပှၤနီ၊်တဂၤလ၊ဒိးန့၊်ဘဉ်တ၊်ဟဲနဉ်အတ၊်ဘဉ်ဘျုးတဖဉ်ဒိးပှၤနီ၊်တဂၤဘဉ်ဟ့ဉ်လီၤကွၤဝဲတ ၊်ခိတ၊်သွဲတဖဉ်အဘ၊ဉ်စ၊ၤတ၊်လီၤဆီတဖဉ်.

တ၊်နီၤလီၤကျိဉ်စ့– ဖဲဉ်ဒ၊ဉ်ရ၊ဉ်ကီ၊်စ၊ဖြိဉ်လ၊အထ၊နှ၊်ဝဲတ၊်ခိတ၊်သွဲကျိဉ်စ့တဖဉ်နှဉ် ထိဉ်ဃုနီၤလီၤဝဲဆူကီ၊်စဉ်ဒီးဟီဉ်ကဝီၤပဒိဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ.

တၢ်ဒိးန့ၢ်ခွဲးယာ်တုၤသိးဒီးတၢ်တုၤသိးထဲသိး

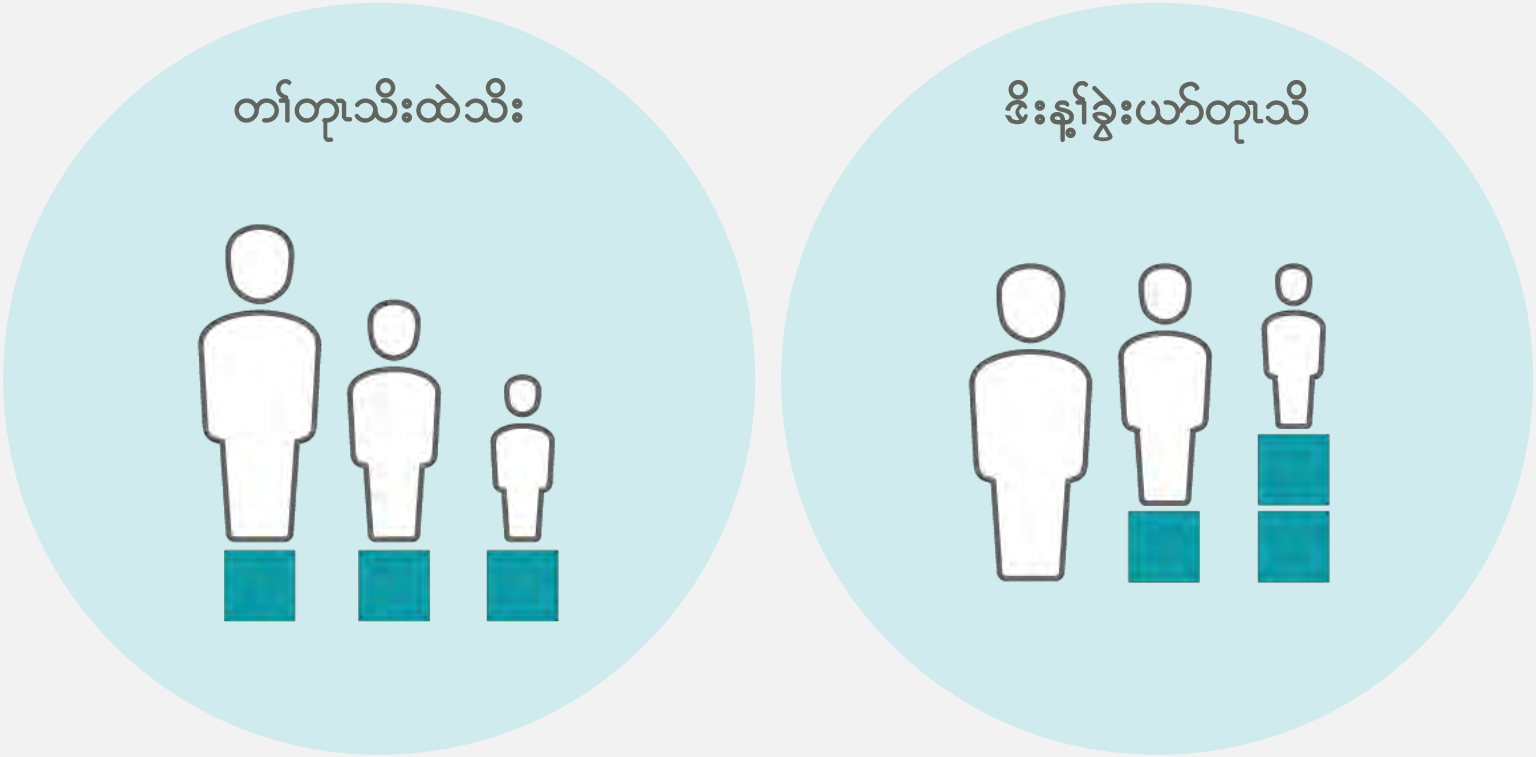

တၢ်ထဲသိးတုၤသိးန့ဉ်မ့ၢ်ဝဲဇဉ်တၢ်အိဉ်သးအဖိခိဉ် ကဘဉ်တုၤသိးထဲသိး, လီၤဆီဇဉ်တၢ်လၢတီၤပတီၢ်, ခွဲးယာ်ဒီးတၢ်အခွဲးအယာ်သ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ.

မ့မ့ၢ်တၢ်ဒိးန့ၢ်ခွဲယာ်တုၤသိးတခီမ့ၢ်ဝဲဇဉ်လၢ တၢ်ဘဉ်ဘျိးဘဉ်ဇါဒိးတၢ်တက့ၢ်မဲာ်တၢ်ဘဉ်အဖိခိဉ်,– တၢ်တိတၢ်ဘြၢ်ဒ်နှဆၢဉ်သဲစးတၢ်ဘျၢအသိးန့ဉ်လီၤ.

ကျိုင်စ့တၢ်ဘဉ်ဘျုးသ့ဉ်တဖဉ်အထိးနါ

NFB = တၢ်ဖိးန့ၢ်တၢ်ဘဉ်ဘျုးတဖဉ်–တၢ်ဘဉ်ဟ့ဉ်လီၤတၢ်ခိတၢ်သွဲ

NFBs စံးတၢ်နှဉ်ပှၤနီၢ်တဂၤဖိးန့ၢ်စ့တၢ်ဟဲနာ်တဘဉ်ဘျုးအထိးနါတဖဉ်ဖိး ပှၤနီၢ်တဂၤဘဉ်ဟ့ဉ်လီၤကွၤတၢ်ခိတၢ်သွဲတဖဉ်အတၢ်လီၤဆီနဉ့်လီၤ.

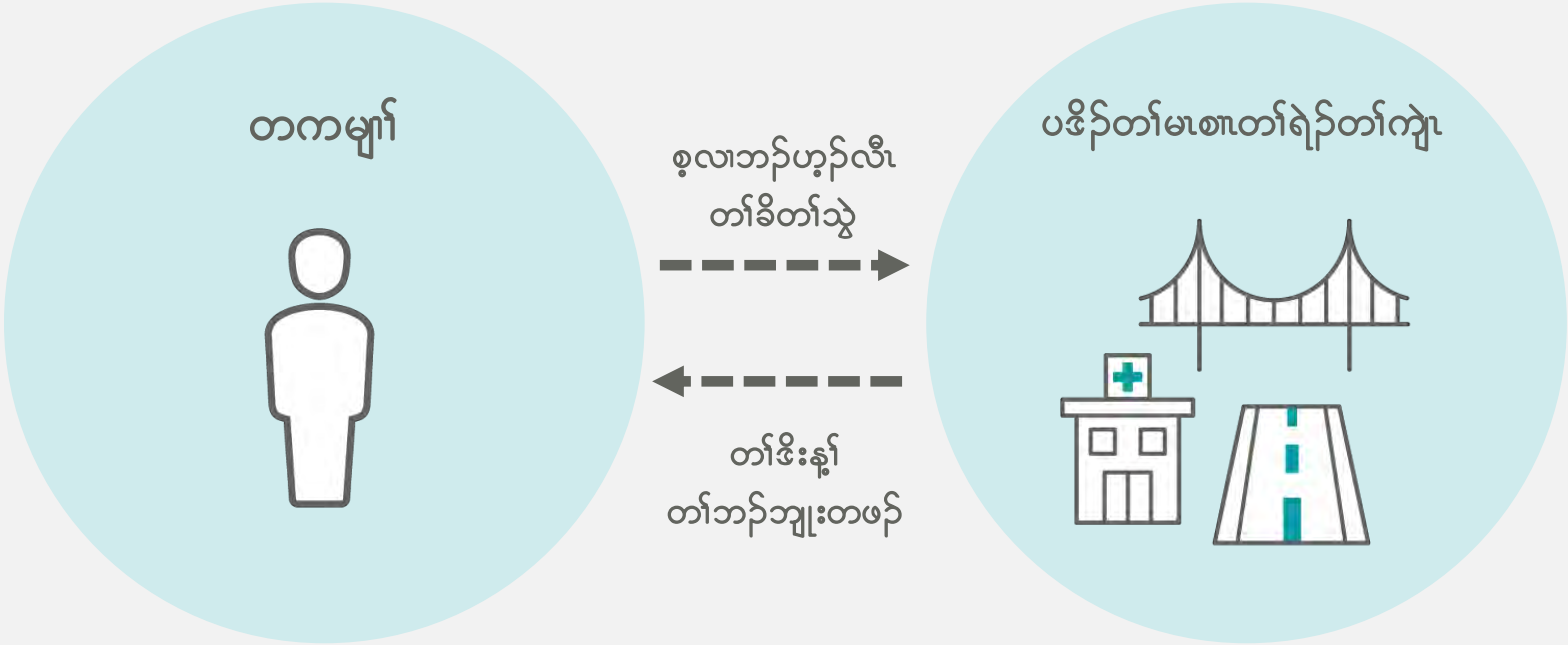

ကျိုင်စုတ်ဘျုးသ့ဉ်တဖဉ် အထိးနါ တ်လီးဆီသ့ဉ်တဖဉ်

- ကီ်စဉ်ဒီးကီ်ခီဒိဉ်တဖဉ်ပူးပှးနီ်တဂၤအတ်ပဲနာ်စ့ၤန့်တ်ပနီဉ်ဃာ်အဖိခိဉ်ဒီးတ်ဒီးန့်ကျိုင်စ့ပဲနာ်အတ်ဘဉ်ဘျုးစ့်ကီးစ့ၤန့်ဒံးညီန်အသိးနဉ့်လီၤ

- ကီ်စဉ်ဒီးကီ်ခီဒိဉ်လၢတ်ပဲနာ်အတ်ထိဉ်ဃူမ့်စ့ၤန့ဉ်ကျိုင်စ့အထိးနါတ်ဘဉ်ဘျုးတဖဉ်လၢကမျာ်ဂီ်ကစ့ၤန့်ဒံးကီ်စဉ်ဒီးကီ်ခီဒိဉ်အဂုၤအဂၤလၢတ်ပဲနာ်အတ်ထိဉ်ဃူအါတဖဉ်နဉ့်လီၤ.

- အဝဲအံၤန့ဉ်ဘဉ်တ်ကိးအီၤလၢ**ကျိုင်စ့ဂ့်ဝိတ်တတူၤသိးထဲသိးဘဉ်**နဉ့်လီၤ.

တၢ်ထိၣ်ဃူတၢ်တီၤပတီၢ်တုၤသိး

- တၢ်ဟ့ၣ်လီၤစ့လၢကဒုးအိၣ်ထိၣ်တၢ်တီၤပတီၢ်တုၤသိးအသနၣ်နွၣ်မ့ၢ်ဝဖ်သိးကလိးပဲၤထိၣ်က့ၤကျိၣ်စ့တၢ်ဟဲနုာ်အတၢ်လီၤဆီတဖၣ်လၢကီၢ်ဖၣ်ဒဂၣ်အပူၤအဂီၢ်ဒီးကထိၣ်ဃူက့ၤကျိၣ်စ့တၢ်ဘၣ်ဘျုးအထိးနၢိတဖၣ်နွၣ်လီၤ.
- တၢ်ဂ့ၢ်လီၤဆိဖ်လၢလာ်အသိးတဖၣ်နွၣ်ဒုးအိၣ်ထိၣ်ဝဲကီၢ်စဲၣ်တဘ့ၣ်ဘၣ်တဘ့ၣ်ကျိၣ်စ့တၢ်ဘၣ်ဘျုးအထိးနၢိတဖၣ်အတၢ်လီၤဆီတဖၣ်နွၣ်လီၤ.
  - ကီၢ်စဲၣ်တဖၣ်ထၢတၢ်ခိတၢ်သွဲနွၢ်ထိၣ်ဘးဆံးအါ
  - တၢ်ဟ့ၣ်လီၤကီၢ်စဲၣ်ပူၤကမျၢ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤတဖၣ်ဂီၢ်တၢ်လၢာ်ဘူၣ်လၢာ်စ့ၤ
  - ကီၢ်စဲၣ်အပူၤကမျၢ်အဂီၢ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤတၢ်လိၣ်နီၢ်နီၢ်တဖၣ်
- ကျိၣ်စ့တၢ်မၤစၢၤလၢတၢ်တီၤတုၤသိးထဲသိးနွၣ်မ့ၢ်တၢ်တၢ်မၤလီၤမၢ်ကွံၣ်ကီၢ်စဲးသ့ၣ်တဖၣ်ကျိၣ်စ့တၢ်ဘၣ်ဘျုးအထိးနၢိတဖၣ် (NFBs)အတၢ်လီၤဆိနၣ်လီၤ
  - သနၢ်ထိၣ်အသးလၢတၢ်ထၢနၢ်တၢ်ခိတၢ်သွဲဆံးအါ,ဒီးတၢ်လိၣ်တဖၣ်ဒီးတၢ်လၢာ်ဘူၣ်လၢာ်စ့ၤလၢကဟ့ၣ်လီၤဆူကီၢ်စဲၣ်ကမျၢ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤတဖၣ်အဂီၢ်ဆံးအါနွၣ်လီၤ.
- တၢ်ပညိၣ်တခီမ့ၢ်ဝဲလၢကီၢ်စဲၣ်တဖၣ်ကဟ့ၣ်လီၤမၤစၢၤကမျၢ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤအတီၤပတီၢ်တဖၣ်လၢအကြၢးအဘၣ်ကသ့အဂီၢ်လၢကထိၣ်သတြီၤဝဲဖၣ်ဒီးတၢ်ထၢနၢ်တၢ်ခိတၢ်သွဲအလၢဆံးအါအဂီၢ်နွၣ်လီၤ.

တၢ်ထိၣ်ဃူတၢ်တီၤပတီၢ်တုၤသိး

တၢ်ထိၣ်ဃူတၢ်တီၤပတီၢ်တုၤသိးထဲသိးလၢတၢ်လိၣ်တဖၣ်အတၢ်လီၤဆီတဖၣ်အဂီၢ်

တၢ်ထိၣ်ဒွးအကျိၤအကျဲလၢတၢ်လိၣ်ဘၣ်အဂီၢ်နိၣ်ထိၣ်တဖၣ်

- ကမျၢ်နိၣ်ဂံၢ်အကံၢ်အဂီၤ
- ပှၤနီၢ်တဂၤ(ကွံၣ်ဒံၣ်ဖံၣ်)
- တၢ်ဖြိၣ်တၢ်ယာ်အလၢဆံးအါ
- ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤကမျၢ်တၢ်အိၣ်တၢ်ဆိး
- ကမျၢ်နိၣ်ဂံၢ်နိၣ်ဒွးအါ

တၢ်ထိၣ်ဃူတၢ်တီၤပတီၢ်တုၤသိးလၢတၢ်ထၢတၢ်ခိတၢ်သွဲန့ၢ်ဆံးအါအဖိခိၣ်အတၢ်လီၤဆီတဖၣ်

တၢ်ထိၣ်ဒွးအကျိၤအကျဲလၢတၢ်တီၤပတီၢ်တုၤသိးလၢပှၤနီၢ်တဂၤအဖိခိၣ်ခိသွဲကျိၣ်စ့ဟဲနာ်တဖၣ်

- တၢ်ဟဲနာ်ဂံၢ်ခိၣ်ထံးကျိၤကျဲတဖၣ်ဃုာ်ဒီးန့ဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၢၤတဖၣ်

တၢ်ဟ်ပနီၢ်ဃာ်နိၣ်ထိၣ်အကလုာ်ကလုာ်

- ထံကိၢ်ဒိဘ့ၣ်ပတီၢ်တၢ်ထိၣ်ဃူ
- ထံကိၢ်အဖိခိၣ်ကတၢ်တဖု
- ကိၢ်စၣ်တဖၣ်အခၣ်စးကရူၢ်

တၢ်အဒိအတံၤသၢမံၤလၢတၢ်ထိၣ်ဃူတၢ်တီၤပတီၢ်တုၤသိးထဲသိး

ကီၢ်အီးစတြၢ်လ်ယၢ်

တၢ်တီၤပတီၢ်တုၤသိးလၢကီၢ်အိးစတြၢ်လ်ယၢ်ပူၤန့ၣ်
ဒိးသနုၤထိၣ်သးလၢတၢ်လိၣ်တဖၣ်အဖိခိၣ်ဒိးဘၣ်တၢ်ပၢဆ့ၢ်အီၤလၢ(Commonwealth Grants Commission)ကရၢဟ့ၣ်လီၤကျိၣ်စ့တၢ်မၤစၢၤန့ၣ်လီၤ.ကီၢ်အိးစတြၢ်လ်လ်ယၢ်ပူၤ, တၢ်ထၢတၢ်ခိတၢ်သွဲကျိၣ်စ့တကပၤန့ၣ်လီၢ်ၵၢ်သးပဒိၣ်ဖိၣ်ဃာ်ဝဲဒိးမ့မ့ၢ်တၢ်သူတၢ်စွဲအတၢ်လၢာ်ဘူၣ်လၢာ်စ့ၤတဖၣ်နှၣ်ထုးစ့ၤလီၤဝဲလီၢ်ၵၢၣ်သးအတၢ်ဖိၣ်ဃံးပျံၤန့ၣ်လီၤ.

ကီၢ်ခဲနဒၢ်

တၢ်တီၤပတီၢ်တုၤသိးလၢကီၢ်ခဲနဒၢ်ပူၤန့ၣ်ဒိးသနုၤထိၣ်သးလၢၵၢ်စးတၢ်ထၢတၢ်ခိတၢ်သွဲအကျိအကျ(RTS),ဒိးကီၢ်စဲၣ်လၢအဒိးနှ်ဘၣ်တၢ်ခိတၢ်သွဲစ့ၤတဖၣ်အဂီၢ်ရဲၣ်ကျဲၤန့ၢ်ဝဲလၢကထၢန့ၢ်အါထိၣ်တၢ်ခိတၢ်သွဲဒ်တၢ်ဟ်ပနိၣ်ထံကီၢ်တၢ်ဟဲနှၣ်ဂံၢ်ဘါအသိးန့ၣ်လီၤ.အဝဲအံၤဘၣ်တၢ်ကိးစ့ၢ်ကိးအီၤလၢ(gross scheme)နှၣ်လီၤ.ကီၢ်ခဲနဒၢ်အိၣ်ဒိးသနုလၢအထုးစ့ၤလီၤဝဲလီၢ်ၵၢၣ်သးတၢ်ဖိၣ်ဃံးဒိးဟ့ၣ်လီၤအါထိၣ်ဟိၣ်ကဝီၤပဒိၣ်တဖၣ်လၢတၢ်သူတၢ်စွဲမူဒါတၢ်ဖံးတၢ်မၤတဖၣ်,တၢ်ထၢတၢ်ခိတၢ်သွဲစိကမိၤခွဲးယာ်တဖၣ်ဒိးနှဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၢၤတဖၣ်နှၣ်လီၤ.

ကီၢ်ကွၢမနံၣ်

တၢ်တီၤပတီၢ်တုၤသိးလၢကီၢ်ကွၢမနံၣ်ပူၤန့ၣ်တၢ်ခိတၢ်သွဲအခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်သူၣ်လီၤသးလၢလီၢ်ၵၢၣ်သးအဖိခိၣ်ဒိးလဲၤတရံးဝဲဒ်(net scheme)အသိးန့ၣ်လီၤ.တၢ်ထၢခိသွဲအခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်နှၣ်လီၢ်ၵၢၣ်သးဖိၣ်ဃာ်ဝဲဒိးထိၣ်ဃူကွၤဝဲလၢတၢ်နီၤလီၤကျိၣ်စ့တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤခီဖျိလၢ“တၢ်တုၤသိးတၢ်ထဲသိးအခိၣ်တဃၣ်”လၢလၢပဲၤပဲၤဒိးဖျိဖျိဖျါဖျါနှၣ်လီၤ.ကီၢ်စဲၣ်လၢကျိၣ်စ့တၢ်ဟဲနှၣ်အါတဖၣ်နှၣ်တၢ်ထုးစ့ၤလီၤအီၤဒိးထိၣ်ဃူကွၤအီၤလၢထံကီၢ်ဒိတဘ့ၣ်တၢ်ဟဲနှၣ်ဂံၢ်ဘါဖိခိၣ်ဒိးကီၢ်စဲၣ်လၢကျိၣ်စ့တၢ်ဟဲနှၣ်စ့ၤတဖၣ်နှၣ်ဒ်သိးကဃူယိာ်လိာ်သးဒိးထံကီၢ်ဒိတဘ့ၣ်တၢ်ဟဲနှၣ်ဂံၢ်ဘါဂိၢ်တၢ်မၤအါထိၣ်နှၢ်အီၤလီၤ.တၢ်ပၢဆ့ၢ်ရဲၣ်ကျဲၤဒ်သိးအံၤတဖၣ်ဘၣ်တၢ်ကွဲးဟ်လီၤအီၤလၢဂံၢ်ခိၣ်ထံးသဲစးတၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

တ၊်ဂဲၤလိ

အပတီ၊ ၁ ကွ၊်ကွ၊်ကဒါကွဲၤဝီ၊်ဩြအဖျၣ်တဖၣ်ဒီးတ၊်မၤလိ(စလဲး)အပူၤဘၣ်ဃး
တ၊်ထဲသိးတုၤသိး,ခွဲးယာ်တုၤသိး,ဒီးတ၊်ထိၣ်ဃူတ၊်တီၤပတီ၊်တုၤသိး

အပတီ၊ ၂ **ကရူ၊်တ၊်တ၊်ပီ၊်တဲသကိး–**(၁၀)မံးနံး
ဘၣ်မနုၤအဃိကီ၊်ပယီၤပူၤတ၊်ထိၣ်ဃူတ၊်တီၤပတီ၊်တုၤသိးလိၣ်ဝဲဒၣ်လဲၣ်.
ဘၣ်ဃးတ၊်ထိၣ်ဃူတ၊်တီၤပတီ၊်တုၤအဘျုးအဖိၣ်အိၣ်ဝဲသ့မနုၤတဖၣ်လဲၣ်

အပတီ၊ ၃ **ကရူ၊်အတ၊်ဟ်ဖျါ–**(၁၀မံးနံး)
ဃုထၢထိၣ်ခၢၣ်စးတဂၤကဟဲဟ်ဖျါထိၣ်တ၊်တၢၣ်ပိၣ်တဲသကိးတဖၣ်

ကျိုင်စုတ်မၤစၢၤကံၢ်ဂီမအကလုာ်တဖဉ်ဒီးတၢ်ဆုၢ်ခီကျိုင်စု

ဒ်ကျိုင်စုဟဲနာ်တၢ်နီၤလီၤဖိခိဉ်တၢ်ဆုၢ်ခီကျိုင်စုတဖဉ်

ကျိုင်စုတ်မၤစၢၤအတၢ်ပညိဉ်လီၤတံၢ်လီၤဆဲး

- Lump sum – တၢ်တယၢ်လီၤစုဒိကိၢ်လိၢ်

တၢ်နီၤလီၤတၢ်လၢာ်ဘူဉ်လၢာ်စုၤအတၢ်ပၢဆုၢ်ရဲဉ်ကျဲၤတဖဉ်

- တၢ်အိဉ်ဆူဉ်အိဉ်ချ,တၢ်ကူဉ်ဘဉ်ကူဉ်သ့,ဒီးပှၤဂ့ၢ်ဝိတၢ်တိစၢၤမၤစၢၤတၢ်ရဲဉ်တၢ်ကျဲၤတဖဉ်လၢဘဉ်တၢ်ဟ့ဉ်လီၤအီၤလၢကိၢ်စဲဉ်တဖဉ်နှဉ်ကဘဉ်ဖိုးမံဒီးကျိုင်စုတၢ်မၤတဖဉ်နှဉ်လီၤ.
- တၢ်သူဉ်ထိဉ်ဘိုထိဉ်အတၢ်ဂုၤထိဉ်ပသိထိဉ်
- တၢ်သ့တၢ်ဘဉ်လါဟ့အတၢ်ဂုၤထိဉ်ပသိထိဉ်

လီၢ်ခၢဉ်သးကိၢ်ပဒိဉ်ဟ့ဉ်လီၤကျိုင်စုတၢ်မၤစၢၤ

- လီၢ်ခၢဉ်သးကိၢ်ပဒိဉ်ဟ့ဉ်လီၤမၤစၢၤကိၢ်စဲဉ်တဖဉ်လၢကဆိဉ်ထွဲနိဉ်ဝံဉ်ခံတၢ်သူတၢ်စွဲတၢ်လၢာ်ဘူဉ်လၢာ်စုၤတဖဉ်
  - ပှၤနိၢ်တဂၤကျိုင်စုတၢ်ဟဲနာ်
  - ပှၤနိဉ်တဂၤခီဉ်တဃဉ်တၢ်လိဉ်အဖိခိဉ်ကျိုင်စုတၢ်ဟဲနာ်

တၢ်နီၤလီၤခိသွကျိၵ်စ့ဟဲနာ်ဒီးတၢ်ထိၵ်ဃူတၢ်တီၤပတီၢ်တုၤသိးထဲသိး

တၢ်နီၤဟ့ၵ်လီၤတၢ်ထၢတၢ်ခိတၢ်သွဲစိကမီၤခွဲးတဖၵ်ဆူကီၢ်စၵ်ပဖိၵ်သ့ၵ်တဖၵ်အိၵ်(အဖိ–နီၢ်တဂၤကျိၵ်စ့ဟဲနာ်အခိ,မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွာ်စ့တၢ်ဟဲနာ်အခိ,ဒီးတၢ်ဆါတၢ်ပ့ၣ်တဖၵ်အခိ).

- ထံကီၢ်ပဖိၵ်ကၣ်ဃာ်ဂံၢ်ခီၵ်ထံးတၢ်ခိတၢ်သွဲ,ဒီးခိသွဲအတီၤပတီၢ်
- ကီၢ်စၵ်တဖၵ်အပူၤကျိၵ်စ့အတၢ်လီၤဆီလၢအိၵ်ထိၵ်ဝဲသ့တဖၵ်

လီၢ်ခၢၵ်သးဖိၵ်ဃာ်တၢ်ထၢတၢ်ခိတၢ်သွဲ,ရဲၵ်ကျဲၤနီၤကဖါကွၤဆူကီၢ်စၵ်ပဖိၵ်သ့ၵ်တဖၵ်အိၵ်(ဒိးသန့ၤထိၵ်သးလၢတၢ်ဟဲနာ်အဖီခိၵ်နီၤဖးလီၤဝဲ)

- တၢ်ခိတၢ်သွဲအကလုာ်လီၤဆိတဖၵ်တၢ်ဟာ်ပနီၢ်ဃာ်အခီလၢတၢ်ကန်ၢပၢ်အီၤတမံၤဃီ
- တၢ်ဟ့ၵ်လီၤကျိၵ်စ့လၢတၢ်ထိၵ်ဃူတၢ်တီၤတုၤသိးအဂီၢ်

လီၢ်ခၢၵ်သးဖိၵ်ဃာ်တၢ်ထၢတၢ်ခိတၢ်သွဲ,တၢ်နီၤလီၤကွၤဆူကီၢ်စၵ်တဖၵ်အိၵ်တုၤသိးထဲသိးခီဖျိလၢဟ့ၣ်နီၢ်တဂၤတၢ်ဟဲနာ်ဖီခိၵ်

- ပ့ၣ်နီၢ်တဂၤကျိၵ်စ့တၢ်ဟဲနာ်တဖၵ်နၵ့်ဃူဃီၵ်လီၤပလိာ်ဒီးထံကီၢ်ဒီတဘ့ၵ်အတၢ်ထိၵ်ဃူန့ၵ်လီၤ.

ကျဉ်စ့တ၊်မၤစၢၤထီရိၤ

ကျဉ်စ့တ၊်မၤစၢၤထီရိၤ

တ၊်နီၤလီၤကျဉ်စ့တ၊်ဟဲနာ်ဒိးသန့ၤထိဉ်သး လၢတ၊်လိဉ်ဒီးကျဉ်စ့ဟဲနာ်ဆံးအါ အဖိခိဉ်တ၊်စူးကါတ၊်အကျိၤအကျဲၤအံၤစး ထိဉ်ဝဲဖဲ ၂၀၁၅–၂၀၁၆

ဟိဉ်ခိဉ်အလဲ၊်အထိ
ကမျ၊်နိဉ်ဂံ၊်
တ၊်ဖို၊်တ၊်ယၤအမျးကယၤ

တ၊်ထၢတ၊်အခိလၢဟုၤနီ၊်တဂၤ
ကျဉ်စ့ဟဲနာ်ဒီးဝ့၊်ပူၤနိဉ်ဂံ၊်မျးကယၤ ဟုၤနီ၊်တဂၤ(GDP)

ဟ်ပနီ၊ဃာ်နိဉ်ထိဉ်ဒ်လိဉ်ဝဲအဖိခိဉ်

ကျဉ်စ့တ၊်ဖိဉ်ဃံး

ကိ်ပယီးပူးဆၢကတိ်ၢ် ခဲအံးကျိၣ်စ့ဂ့ၢ်ဝီတၢ်ပၢဆ့ၢ ရဲၣ်ကျဲးသ့ၣ်တဖၣ်

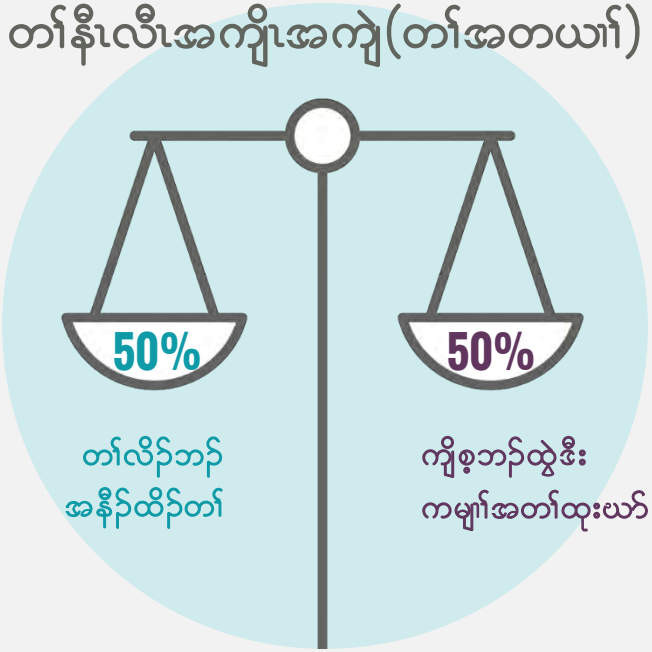

ကျိၣ်စ့တၢ်မၤစၢၤထီရိး

- အပူးကွံၣ်(ကျိၣ်စ့အလိၣ်)
- စးထိၣ်လ၊ ၂၀၁၅–၂၀၁၆ဖိဒီးသနှဲးဝဲတၢ်ထိၣ်ဒွးအကျိးအကျဲ.ဘၣ်ဆၣ် စူးကါဒၣ်လ၊စ့အါထိၣ်ဂ်ၢ်ဘါအဖိခိၣ်နှၣ်လိး.
  - ကိ်ၢ်စ၊ဖြိၣ်အစ့တိ်ာ်ကျဲးအပူးဟ်ဖျါဝဲ တၢ်ဟ်ဖြိၣ်ကျိၣ်စ့တၢ်မၤစၢၤလ၊ ကနီးဟ့ၣ်လီးဆူကိ်ၢ်စဲၣ်ဒီးကိ်ၢ်ခိဒိၣ်တဖၣ်အဂိၢ်
  - နိၣ်ထိၣ်တၢ်ဟ်ပနိၣ်ဒီးသနှဲးထိၣ်သးလ၊တၢ်လိၣ်ဘၣ်အဖိခိၣ်
  - နိၣ်ထိၣ်တၢ်ဟ်ပနိၣ်အီးလ၊ကျိၣ်စ့တၢ်ဟဲနၣ်ဃဲးဝဲအဖိခိၣ်
  - တၢ်ဟ်ဖျါဘၣ်ထွဲကျိၣ်စ့ဟဲနၣ်တၢ်နီးလီး

- **တၢ်စူးကါနီၣ်ထိၣ်**
  - တၢ်ဟ်ပနိၣ်နီၣ်ထိၣ်ဒီးသနှဲးထိၣ်သးလ၊တၢ်လိၣ်ဘၣ်အဖိခိၣ်
    - ကိ်ၢ်စဲၣ်ဒီးကိ်ၢ်ခိဒိၣ်တဖၣ်အထံဖိကိ်ၢ်ဖိနိၣ်ဂ်ၢ်
    - ကိ်ၢ်စဲၣ်ဒီးကိ်ၢ်ခိဒိၣ်တဖၣ်တၢ်ဖြိၣ်တၢ်ယာ်အတၢ်ဒုးနဲၣ်
    - ကိ်ၢ်စဲၣ်ဒီးကိ်ၢ်ခိဒိၣ်တဖၣ်အဟိၣ်ခိၣ်အလ်ၢ်အထိ
  - **နိၣ်ထိၣ်တၢ်ဟ်ပနိၣ်အီးကျိၣ်စ့တၢ်ဟဲနၣ်ဃဲးဝဲအဖိခိၣ်**
    - ကိ်ၢ်စဲၣ်ဒီးကိ်ၢ်ခိဒိၣ်ပူးပှးနိ်ၢ်တဂၤကွံၣ်ဒံၣ်ဖံၣ်
    - ကိ်ၢ်စဲၣ်ဒီးကိ်ၢ်ခိဒိၣ်ပူး ကမျၢ်လ၊ခူပူးဝ့ၢ်ပူးပှးနိၣ်ဂ်ၢ်အမျးကယ၊
    - ကိ်ၢ်စဲၣ်ဒီးကိ်ၢ်ခိဒိၣ်ပူး တၢ်ထ၊နှ့ၢ်ပှးနိ်ၢ်တဂၤတၢ်ဟဲနၣ်အခိ
- **တၢ်ထိၣ်ဃူတၢ်တီၤပတီ်ၢ်တူၤသိးထဲသိး**

တၢ်နီးလီးကျိၵ်စ့တၢ်မးစးထီရိး

- လးအပူးကွံၵ်တၢ်နီးလီးကျိၵ်စ့တၢ်မးစးထီရိးနၤ့ၵ်တၢ်သ့ၵ်ညါအီးလး "တၢ်မးစးစ့လိၵ်" နၵ့်လီး
  - ကီၢ်ခီဒိၵ်ဒီးကီၢ်စၵ်တီၵ်ထိၵ်ဝဲဒီတနံၵ်စ့တိၵ်ကျဲးန့ၵ်ဘၵ်တၢ်သမံသမိးအီးလးကီၢ်စးဖြၵ်ပဒိၵ်ဝံး, တၢ်ဟ်လီးတၢ်ဆးတဲၵ်လးကီၢ်ခီဒိၵ်ဒီးကီၢ်စၵ်တဘ့ၵ်စုၵ်စုၵ် တၢ်ထိၵ်တယးလီးကျိၵ်စ့လိၵ်ဝဲလီၢ်လးတဖၵ်နၵ့်တၢ်ကမးလီးတံၢ်(offset) အီးန့ၵ်လီး.
- စးထိၵ်လး ၂၀၁၅–၂၀၁၆နံၵ်တၢ်စးထိၵ်စူးကါဝဲတၢ်ထိၵ်တၢ်ဒ္ဍးအကျိးအကျဲတဆီဘၵ်တဆီ.
  - ၂၀၁၅–၂၀၁၆တၢ်စးထီၵ်စူးကါနီၵ်ထိၵ်
  - ကီၢ်စၵ်ဒီးကီၢ်ခီဒိၵ်တဖၵ်အထံဖိကီၢ်ဖိနီၵ်ဂံၢ်,တၢ်ဖြၵ်တၢ်ယာ်အတၢ်ဒုးနဲၵ်,ပှးနီၢ်တဂၤကွံၵ်ဒံၵ်ဖံၵ်
- ၂၀၁၆–၂၀၁၇နံၵ်တၢ်ဘျိဘၵ်မးပဲၤထိၵ်တၢ်ဟ်ပနီၵ်နီၵ်ထိၵ်တဖၵ်
  - ကီၢ်စၵ်ဒီးကီၢ်ခီဒိၵ်ပူးတဖၵ်အဟိၵ်ခိၵ်အလါ်အထိ, ပှးနီၵ်ဂံၢ်နီၵ်ဒ္ဍးအဖိခိၵ်ခူပူးဝ့ၢ်ပူးကမျၢ်နီၵ်ဂံၢ်အမူးကယး,တၢ်ထၢန့ၢ်ပှးနီၢ်တဂၤတၢ်ဟဲနာ်အခိ
- တၢ်ထိၵ်ဒ္ဍးအကျိးအကျဲဝဲအံၤတၢ်ကစူးကါအီးထဲဒၵ်လးတၢ်မးအါထိၵ်တနံၵ်တဘျိ

တၢ်နီးလီးကျိၵ်စ့တၢ်မးစးထိရိး

- တၢ်ထးန့ၢ်ကျိၵ်စ့ၵ်လၢပှၤနီၢ်တဂးစ့တၢ်ဟဲနာ်ဇဖိခိၵ်ကိၢ်စဲၵ်ဒီးကိၢ်ခီဒိၵ်တဖၣ်ဇဘၢ်ၵ်စးတၢ်လီးဆီအိၵ်ဝဲလဲၢ်လဲၢ်ကွၢ်ကွၢ်နၵ်လီး.
  - “တၢ်လိၵ်ဒီးကျိၵ်စ့တၢ်ဟဲနာ်ဂံၢ်ဘါ” ဇတၢ်လီးဆီလၢကိၢ်ခီဒိၵ်ဒီးကိၢ်စဲၵ်တဖၣ်ဇပူးန့ၵ် တမ့ၢ်လၢဇဝဲသ့ၵ်မးပှဲးထိၵ်ဝဲန့ၢ်ဘၵ်.
- ကိၢ်စဲၵ်ဒီးကိၢ်ခီဒိၵ်တဖၣ်တနီးလၢအိၵ်ဒီးထံဖိကိၢ်ဖိနိၵ်ဂံၢ်ဒီးတၢ်ဖျိၵ်တၢ်ယာ်ဇတၢ်ဒုးနဲၵ်ဒ်သိးလိာ်ဇသးဘၵ်ဆၵ်ထိဘီလိၵ်ဘၵ်ကျိၵ်စ့တၢ်ဟဲနာ်ဒီးတၢ်လၢာ်ဘူၵ်လၢစ့ၤတဖၣ်ဇပတီၢ်လီးဆီလိာ်ဇသးန့ၵ်လီး.
- ကိၢ်စဲၵ်ဒီးကိၢ်ခီဒိၵ်တဖၣ်တနီးလၢအိၵ်ဒီးထံဖိကိၢ်ဖိနိၵ်ဂံၢ်ဇါဒီးတၢ်ဒုးနဲၵ်တၢ်ဖျိၵ်တၢ်ယာ်စ့ၢ်ကီးဇါဝဲတဖၣ်နၵ်ကျိၵ်စ့တၢ်ဟဲနာ်ဒီးတၢ်သူတၢ်စွဲတၢ်လၢာ်ဘူၵ်လၢာ်စ့ၤစ့ၤဝဲဒၵ်လီး.
- “တၢ်လိၵ်ဘၵ်” နီၵ်ထိၵ်(၂)
  ခါလၢကျိၵ်စ့တၢ်ဟဲနာ်ဒီးတၢ်လၢာ်ဘူၵ်လၢာ်စ့ၤအပတီၢ်တဖၣ်တဘၵ်ထွဲဘၵ်ဃးလိာ်ဇသးဘၵ်.
- ပှၤနီၢ်တဂးစ့တၢ်ဟဲနာ်ခဲလၢဟ်ဖြိၵ်နၵ့ဇတၢ်လီးဆီအိၵ်ဝဲဇါဒိၵ်မးလၢကိၢ်စဲၵ်ဒီးကိၢ်ခီဒိၵ်တဖၣ်ဇပူးန့ၵ်လီး

တၢ်ထိၣ်ဃုကီၢ်စၣ်ဒီးကီၢ်ခီဒိၣ်ပူးပှးနီၢ်တဂၤ ကျိၣ်စ့ဟဲနာ်အတၢ်လီၤဆီသ့ၣ်တဖၣ်

၂၀၁၆–၂၀၁၇ကျိၣ်စ့နံၣ်

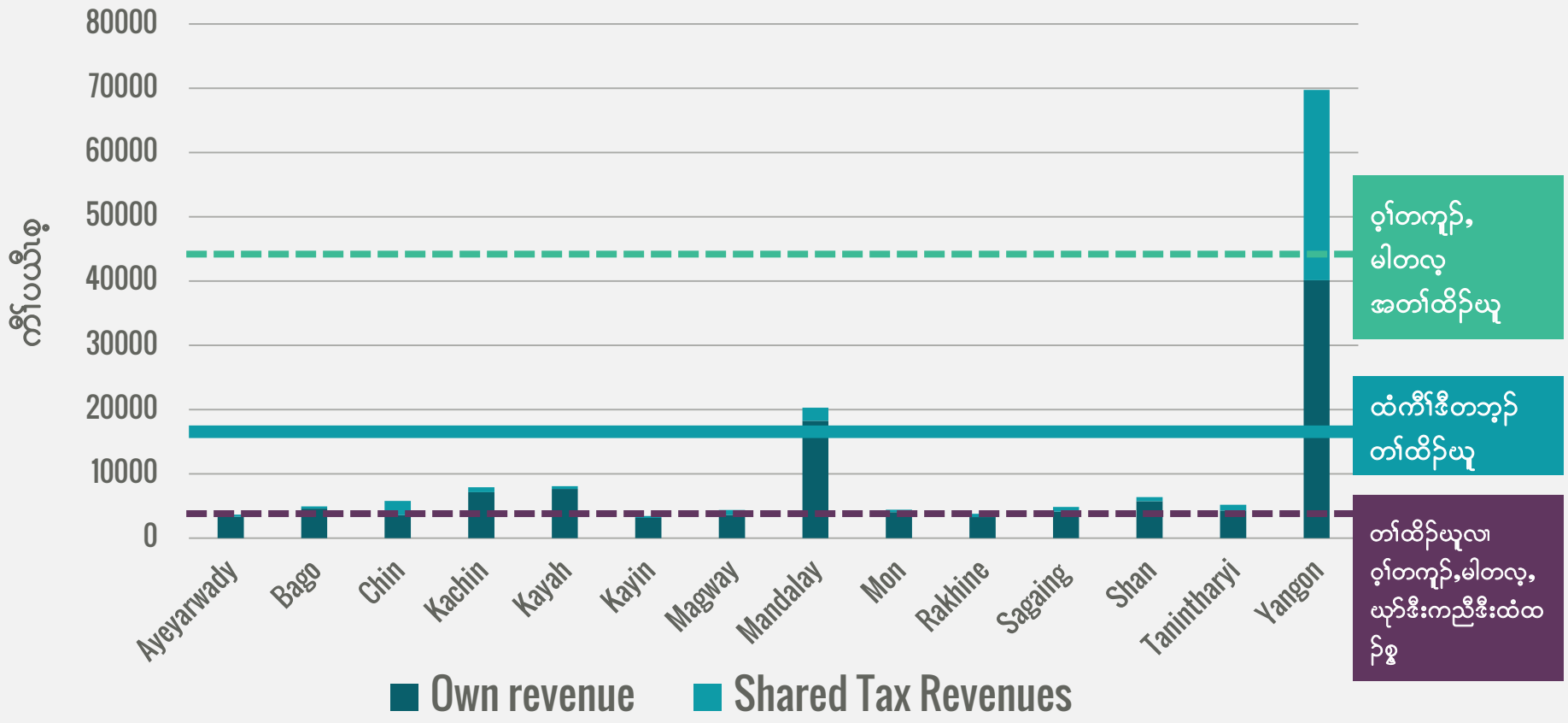

ကိုးစင်းကိုးခိုင်ပူးပေါင်းတဂၤကျဉ်စွဉ်တ၊ဟဲအတ၊ဒုးနဲဉ်

၂၀၁၆–၂၀၁၇ကျဉ်စုံနံဉ်

ပှၤနိ၊တဂၤကျဉ်စ့တ၊ဟဲနှဉ်လၢကိ၊ခိုင်ဒိးကိ၊စဉ်ပူးနှဉ်ဘဉ်ထွဲလိာ်သးဒိးပှၤနိ၊တဂၤကျဉ်စ့တ၊ဟဲနှဉ်အတ၊ထိဉ်ဃူနှဉ်လီၤ။

တကိ၊ခါတ၊နီၤလီၤကျဉ်စ့တ၊မၤစ၊ၤထီရိၤနှဉ်တအိဉ်ဖျါလၢအထိဉ်ဃူဝဲတ၊ထၢနှ၊်ခိသွဲဆံးအါဒိးတ၊လိဉ်ဆံးအါအဂီ၊နှဉ်ဘဉ်.

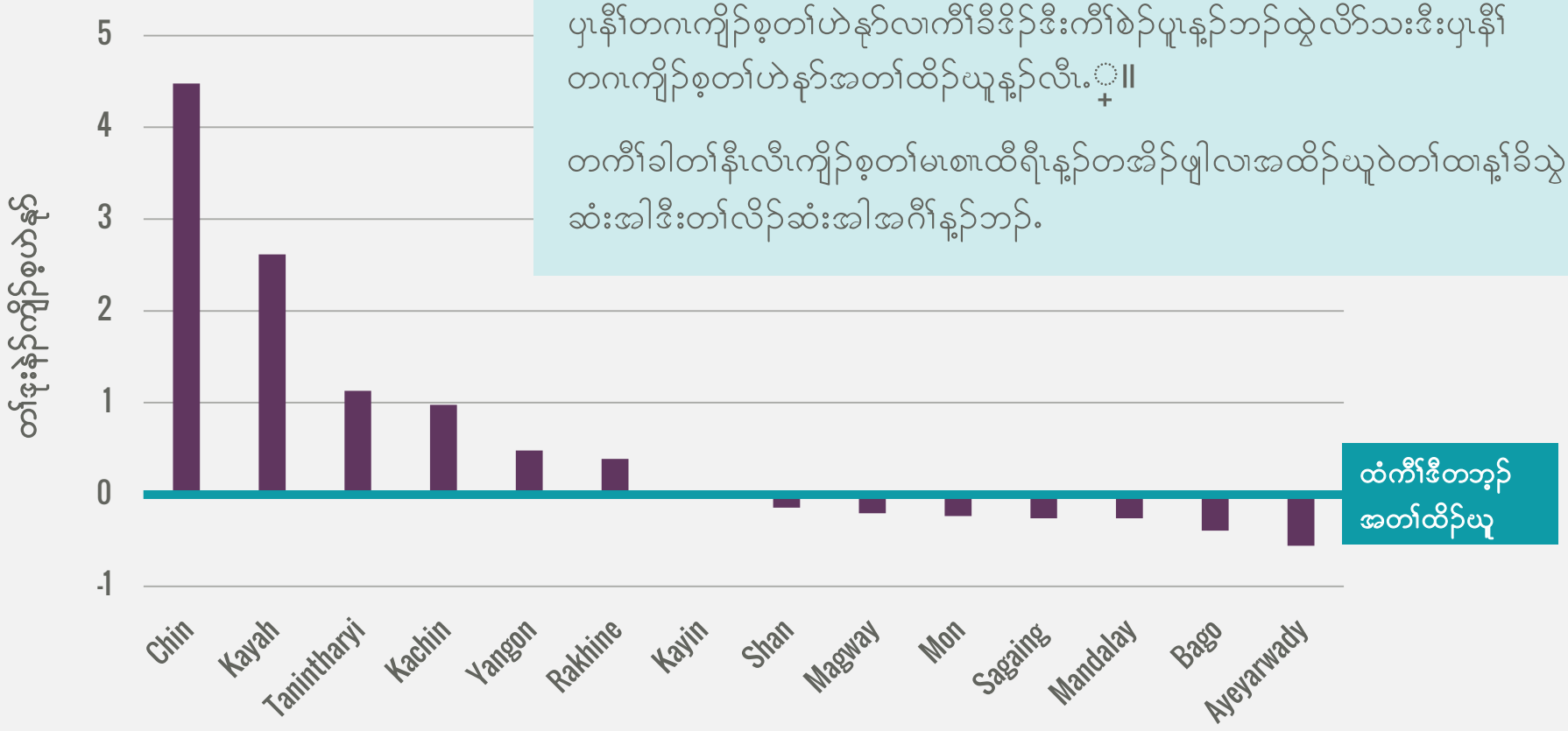

Index: Total per capita revenue divided by average per capita revenue

တၢ်စၢဖြိၵ်ကွၤ နီၵ်ဝံၵ်ခံ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤသ့ၵ်တဖၵ်

- တၢ်ထိၵ်ဃုတၢ်တီၤပတိၢ်တုၤသိးအသနၵ်လၢဖဲၵ်ဒၣၵ်သနူတခါအပူၤန့ၵ်မ့ၢ်ဝဲၵ်သိးကိၢ်စဲၵ်ဒီးကိၢ်ခီဒိၵ်အပတိၢ်ပဒိၵ်တဖၵ်အတၢ်ဆိၵ်ထွဲကမျၢ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤတဖၵ်အဖိခိၵ်ကထိၵ်သဩိၤဝဲဒၵ်ဘဉ်ဂ့ၢ်ဘဉ်ဝီဒီးခိသွဲတၢ်ဟဲနၵ်တဖၵ်ကသ့ဝဲအဂီၢ်နူၵ်လီၤ.
- ကိၢ်ပယီၤပူၤတၢ်တၢ်ဆ့ၢခီကျိၵ်စ့လၢအဒ်သိးဝဲတဖၵ်မ့ၢ်ဝဲပှၤတဝၢတၢ်ဂ့ၤထီၵ်ပသီထိၵ်ကျိၵ်စ့,တၢ်နီၤဟ့ၵ်ခိသွဲကျိၵ်စ့(တၢ်မၤပနံၵ်တၢ်ကၤအခိဒီးတၢ်ဖိတၢ်လံၤလီၤဆီတဖၵ်အခိ,ကျိၵ်စ့ဟဲနၵ်အခိ,ဒီးတၢ်စဲပနီၵ်အခိ), ဒီးကျိၵ်စ့တၢ်မၤစၢၤထီရိၤတဖၵ်နူၵ်လီၤ.
- ကိၢ်ပယီၤပူၤတၢ်နီၤလီၤကျိၵ်စ့ဟဲနၵ်တဖၵ်ဒီးသန့ၤထိၵ်အသးလၢဂံၢ်ခီၵ်ထံးကျိၵ်စ့တၢ်ဟဲနၵ်တဖၵ်အဃိကိၢ်စဲၵ်ဒီးကိၢ်ခီဒိၵ်တဖၵ်အပူၤကျိၵ်စ့အတၢ်လီၤဆီအိၵ်အါထိၵ်ဝဲဒၵ်နူၵ်လီၤ.
- လၢတၢ်ဂ့ၢ်တခါအဖိခိၵ်,တၢ်ကျဲဟ်လီၤကျိၵ်စ့တၢ်မၤစၢၤန့ၵ်ဒ်သိးကထိၵ်ဃုကွၤကျိၵ်စ့ဟဲနၵ်အတၢ်လီၤဆီတဖၵ်ကသ့ဝဲအဂီၢ်နူၵ်လီၤ. ဘဉ်ဆဉ်လၢတၢ်စူးကါသူအီၤနီၢ်ကိၢ်နဉ့တၢ်မၤတကဲထိၵ်ဘဉ်,ဒီးလၢကိၢ်ပယီၤအပူၤကိၢ်စဲၵ်ဒီးကိၢ်ခီဒိၵ်တဖၵ်နူၵ်ကျိၵ်စ့တၢ်ဟဲနၵ်အတၢ်လီၤဆီအိၵ်ဒံးအါမးနဉ့လီၤ

တ၊်ဂဲၤလိ

အပတီ၊ ၁ ကွ၊်ကဒါကွဲၤတ၊်ဂ့၊်တ၊်ကျိုၤဘဉ်ဃးကျိဉ်စ့တ၊်မၤစ၊ၤတဖဉ်
ဒီးတ၊်ဆ့ၤခီကျိဉ်စ့တဖဉ်

အပတီ၊ ၂ **ကရ၊်တ၊်တၢဉ်ပီဉ်တဲသကိး**(၁၅မံးနံး)
လၢတ၊်ဖုးလိဉ်ထိဉ်ဖးထိဉ်တ၊်ထိဉ်ဃူတ၊်တီၤပတီ၊်တုၤသိးထဲသိးသနူတခါအဂီ၊်
တ၊်ကဟံန့၊်ကီ၊်စဉ်လၢကျိဉ်စ့ဟဲနှဉ်အါဒီးဟ့ဉ်လီၤကွဲၤဆူကီ၊်စဉ်လၢကျိဉ်စ့ဟဲစ့ၤ
နှဉ်ကြၢးကစီဒိဓါ.

အပတီ၊ ၃ **ကရ၊်တ၊်ဟ်ဖျါ**(၁၀မံးနံး)
ဃုထၢထိဉ်ခၢဉ်စးတဂၤကရ၊်အကျါလၢကဟ်ဖျါထိဉ်တ၊်အဂီ၊်

အဆင်ဖိုင် ၄

ဖဲ့ဒရာဂ်ကျိုင်စု၇်ဝီသနူဒီး

နူဆၢဉ်တ၊်အိဉ်ယၢၢ်သ့ဉ်တဖဉ်

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

The Asia Foundation

လံ်သိဉ်ညိဉ်အံၤဘဉ်တ၊ရဲဉ်ကျဲၤကွဲးထုးထိဉ်အီၤလ၊

အ့ရျၢဖိဉ်ဒ့ရျၢဉ်ဒီးပှၤသ့ပှၤဘဉ် Paul A. R. Hobson ဃုာ်ဒီး ပှၤအမံၤအိဉ်ဖျါလ၊လာ်တဖဉ်

Matthew Arnold
Nicola Williams
Lea Lybecker
Kyaw Myo Oo

လံ်သိဉ်ညိဉ်အံၤဘဉ်တ၊ဆိဉ်ထွဲမၤစ၊ၤအီၤလ၊ကိ၊အမဲရကၤ ထံဖိကိ၊ဖိကမျ၊်ခီဖျိကိ၊အမဲရကၤထံဂုၤကိ၊ဂၤတ၊ဂုၤထိဉ်ပသိထိဉ် ကရၢနှဉ်လီၤ.တ၊ဂ့၊်တ၊ကျိၤဟ်ဃုာ်လ၊လံ်သိဉ်ညိဉ်အပူၤတဖဉ် မ့၊်ဝဲအ့ရျၢဖိဉ်ဒ့ရျၢဉ်အတ၊ဟ်သးဒီးတမ့၊်လ၊ခ၊ဉ်စးဝဲကိ၊်အမဲ ရကၤထံဂုၤကိ၊်ဂၤတ၊ဂုၤထိဉ်ပသိထိဉ်ကရၢ(မ့တမ့၊်)အမဲရကၤ ကိ၊်စ၊ဖြိဉ်ပဒိဉ်အတ၊ထံဉ်တ၊ဟ်သးဘဉ်.

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

ဝိ၊်ဩြသ့ဉ်တဖဉ်လ၊ လံာ်တ၊်မၤလိအံၤအပူၤ

ကျိဉ်စ့တ၊်ဘဉ်ဘျူးအထိးနါတဖဉ်

ပှၤတဂၤစုာ်စုာ်ကဘဉ်ဟ့ဉ်ဝဲခိသွဲဒီးပှၤတဂၤစုာ်စုာ်အတ၊်ဘဉ်ဘျူး ဘဉ်ဖိုဉ်အဘ၊ဉ်စ၊တ၊်လီၤဆီလိာ်သး

တ၊်ဟ့ဉ်လီၤစ့လ၊တ၊်ထိဉ်ဃူတ၊်တီၤပတီ၊်တုၤသိးထဲသိး

ကျိဉ်စ့တ၊်ဟ့ဉ်လီၤလ၊ဖဲဉ်ဇရ၊ဉ်ကီ၊်ပဖိဉ်ဆူကီ၊်စဉ်ပဖိဉ်တဖဉ်အဂီ၊်ဒ်သိး ကထိဉ်ဃူကျဲၤဘဉ်ဝဲကျိဉ်စ့တ၊်ဟဲနှာ်ဒီးတ၊်ဆီဉ်ထွဲမၤစ၊ အတ၊်လ၊်ဘူဉ်လ၊်စ့လ၊တ၊်တထဲသိးတုၤသိးသ့ဉ်တဖဉ်နှ့ဉ်လီၤ.

တ၊်ဒိးလဲလီၤဘဉ်ထွဲန့ဆ၊ဉ်တ၊်အိဉ်ယ၊ဂၤတဖဉ်

ခိသွဲကျိဉ်စ့ခဲလ၊်အထိးနါတ၊်လ၊်ဘူဉ်လ၊်စ့ၤဘဉ်ထွဲပဉ်ဃုာ်တ၊်ထုး ထီဉ်နှ့ဆ၊ဉ်တ၊်အိဉ်ယ၊ဂၤအပှၤန့တ၊်ကွ၊်ထွဲခိဉ်ဃ၊ဂၤန့ဆ၊ဉ်အပှၤဒီး တ၊်ဘဉ်လိးကှၤစ့အိဉ်လီးအပှၤန့ဒီးတ၊်အဂုာ်အဂၤသ့ဉ်တဖဉ်နှ့ဉ်လီၤ.

တ၊်ဟံးန့၊်မူဒါဘဉ်ထွဲန့ဆ၊ဉ်တ၊်အိဉ်ယ၊ဂၤ

တ၊်ပ၊ဘဉ်တ၊်အကစ၊်ဒီးတ၊်ပ၊ဆ့၊ရဲဉ်ကျဲၤန့ဆ၊ဉ်တ၊်အိဉ်ယ၊ဂၤတဖဉ်.

လံ်တၢ်မၤလိကျၢ်ဘၢဝဲ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤသ့ဉ်တဖဉ်

၁ ဘဉ်ထွဲတၢ်ထုးထိဉ်ကွံဉ်နှဆၢဉ်တၢ်အိဉ်ယၢၤတဖဉ်နှဉ်အိဉ် လၢတၢ်လိၢ်ဖဲလဲဉ်

J တၢ်ဟံးနှၢ်မူဒါဘဉ်ဃးနှဆၢဉ်တၢ်အိဉ်ယၢၤနှဉ် ကျဲယုထၢသ့ဉ်တဖဉ်အိဉ်မနုၤလဲဉ်

၃ တၢ်နီၤလီၤခိသွဲကျိဉ်စ့သ့ဉ်တဖဉ်ဘဉ်ထွဲ တၢ်ဒီးနှၢ်အိၤလၢနှဆၢဉ်တၢ်အိဉ်ယၢၤနှဉ် ကျဲယုထၢတဖဉ်အိဉ်မနုၤလဲဉ်

၄ တၢ်ဒီးနှၢ်ခိသွဲကျိဉ်စ့လၢနှဆၢဉ်တၢ်အိဉ်ယၢၤသ့ဉ်တဖဉ်နှဉ် မၤဘဉ်ဒိကွၤကျိဉ်စ့တၢ်ဘဉ်ဘျုးအထိးနါတဖဉ်ဒ်လဲဉ်

၅ ဘဉ်ထွဲနှဆၢဉ်တၢ်အိဉ်ယၢၤခိသွဲကျိဉ်စ့တၢ်တထဲသိးတုၤသိး တၢ်ပိာ်ထွဲထိဉ်အခံတဖဉ်

နှဆၢၵ်တၢ်အိၵ်ယၢးသ့ၵ်တဖၵ်လၢကိၢ်ပယီးပူး

- တၢ်ခူၵ်ထုးထိၵ်နှဆၢၵ်တၢ်အိၵ်ယၢးနှၵ်မ့ၢ်ဝဲဒၵ်ကိၢ်ပယီးအမုၢ်ကျိုးဝဲးကွာ်ဂံၢ်ဘါခိၵ်သ့ၵ်တခါနှၵ်လီး.
- ဖဲ၂၀၁၂–၂၀၁၃နံၵ်ကိၢ်ပယီးအပနံၵ်ဟးထိၵ်ဆူတၢ်ချၢသ့ၵ်တဖၵ်နှၵ်ဘူးထိၵ်ဝဲလၢ(၇၀)မျးကယၢ ဃာ်ဃာ်အိၵ်ဟဲဝဲဒၵ်လၢနှဆၢၵ်ဂ်သဝံ,စၢ်ပူၢ်ထးပူၢ်,ဒီးသ့ၵ်တၢ်ဖိတၢ်လံးသ့ၵ်တဖၵ်နှၵ်လီး.
- နှဆၢၵ်ဂ်သဝံနှၵ်မ့ၢ်ဝဲဒၵ်ကိၢ်ပယီးအပနံၵ်ဟးထိၵ်အခိၵ်သ့ၵ်နှၵ်လီး.ဖဲ၂၀၁၇–၂၀၁၈နံၵ်နှၵ်ပနံၵ်ဟး ထိၵ်ဆူတၢ်ချၢအိၵ်ဝဲ(၅၀)မျးကယၢဒီးကျိၵ်စ့ဟဲနဉ်လီးဝဲအမဲရကၵ်ဒိလၵ်အကကွဲၢ်ၣ,၁၀၀နှၵ်လီး.
- ဖဲတၢ်မှာ်တၢ်ခုၵ်တၢ်ထံၵ်လိာ်စံးကတိးတၢ်သ့ၵ်တဖၵ်အပူၢ်နှဆၢၵ်တၢ်အိၵ်ယၢးနှၵ်မ့ၢ်ဝဲဒၵ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ဝိ အခိၵ်သ့ၵ်တဖၵ်လၢတၢ်ကဘၵ်စံးကတိးအီးနှၵ်လီး.ဖဲၵ်ဒရၢ်သနူမ့ၢ်ဂ့ၢ်,မ့ၢ်ကျိုးဝဲးကွာ်မ့ၢ်ဂ့ၢ်,ဒီးပှၤဂ့ၢ်ဝိ သ့ၵ်တဖၵ်နှၵ်မ့ၢ်ဝဲဒၵ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ဝိသ့ၵ်တဖၵ်လၢအဘၵ်ထွဲဘျးစဲလိာ်အသးနှၵ်လီး.
- ကျဲသ့ၵ်တဖၵ်လၢတၢ်ကမးဂ့ၢ်ထိၵ်တၢ်ပၢဆျၢနှဆၢၵ်တၢ်အိၵ်ယၢးဒီးတၢ်နီးလီးတၢ်ဘၵ်ဘျုးတဖၵ်အဂီၢ်နှၵ် မ့ၢ်တၢ်သ့ၵ်တဖၵ်လၢအဘၵ်ထွဲဒီးဖီလ်စံၵ်ဂ့ၢ်ဝိဒီးတၢ်ဆိတလဲဘျိဘၵ်တၢ်ရဲၵ်တၢ်ကျဲးသ့ၵ်တဖၵ်နှၵ်လီး.

နှဆၢၵ်တၢ်အိၵ်ယၢၤသ့ၵ်တဖၵ်လၢကီၢ်ပယီၤပူၤ

- ၂၀၁၅ကီၢ်ပယီၤစၢ်ပူၤထးပူၤသဲစးတၢ်ဘျၢန့ၵ်မ့ၢ်အဘှိဘၵ်ကွၤဝဲ၁၉၉၄စၢ်ပူၤထးပူၤသဲစးတၢ်ဘျၢသ့ၵ်တဖၵ် (ဘှၵ်ဘှိၵ်ကရၢသဲစးနီၵ်ဂ်ၢ်၈/၉၄)နှၵ်လီၤ.တၢ်ကွဲးဟ်လီၤသဲစးတၢ်ဘျၢအံၤဆၢကတီၢ်ယံာ်ဝဲဒၵ် ခီဖျိတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲအိၵ်ဝဲဒၵ်လၢတၢ်ဘှိဘၵ်ဆိတၢ်မၤဒီးတၢ်ကွဲးဟ်လီၤတၢ်မၤကျဲတၢ်ဘျၢသ့ၵ်တဖၵ်အယိန့ၵ်လီၤ.
- ထံကီၢ်ပၢဘၵ်မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွာ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤသ့ၵ်တဖၵ်နှၵ်ဃုန့ၢ်ဝဲပဒိၵ်ကျိၵ်စ့တၢ်ဟဲနာ်အခိၵ်သ့ၵ်အဂီၢ်(၅၀ မျးကယၤ)နှၵ်လီၤ.အါတကွၢ်တၢ်ဟဲနာ်တဖၵ်အံၤအိၵ်ဟဲဝဲလၢတၢ်ထုးထိၵ်တၢ်အိၵ်ယၢၤသ့ၵ် တဖၵ်လၢပဒိၵ်အခၢၵ်စးန့ၵ်လီၤ.ကီၢ်ပယီၤရၤ်နိၵ်ဒီးက်သဝံတၢ်ဖံးတၢ်မၤ(MOGE),ကီၢ်ပယီၤလၢၢ်လုၢ် ဒိၵ်ပှၤဒိၵ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤ(MGE),ဒီးကီၢ်ပယီၤသ့ၵ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤ(MTE)တဖၵ်အံၤမ့ၢ်ဝဲထံကီၢ်ပၢဘၵ် မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွာ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤ(SEEs)အဖိၵ်ကတၢ်ဒီးအဂံၢ်အဘါဆူၵ်ကတၢ်သ့ၵ်တဖၵ်အကျါတနီၤန့ၵ်လီၤ.
- ကီၢ်ပယီၤန့ၵ်မ့ၢ်ဝဲဟိၵ်ခိၵ်ဒိဘ့ၵ်နှဆၢၵ်တၢ်အိၵ်ယၢၤတၢ်ဖံးတၢ်မၤဒီးတၢ်အိၵ်ဖျိဖျိဖျါဖျါကရၢတဖုအံၤ(Extractive Industries Transparency Initiative -EITI)အကရၢဖိသ့ၵ်တဖၵ်အကျါတဘ့ၵ်ဒီးဖဲတၢ်ထုး ထိၵ်နှဆၢၵ်တၢ်အိၵ်ယၢၤကတီၢ်တၢ်အုၵ်ကီၤဟံမူဒါဒီးတၢ်အိၵ်ဖျိဖျိဖျါဖျါအဂီၢ်ဟူးဂဲၤမၤဂ့ၤထိၵ်စ့ၢ်ကီးဝဲဒၵ်နှၵ်လီၤ.

၂၀၀၈ခုံ၊ခ်ဳပ်ထံုးတ၊ဘျာသဲစးခ်ဳပ်သ့ဉ်,အဆာ(၃၇)

၃၇.ထံကီ၊အံၤန့ဉ်–

(က)ထံကီ၊အံၤန့ဉ်မ့၊ဝဲကယဲ၊ထံကီ၊အပူၤဟီဉ်ခ်ဳဉ်ဖိခ်ဳဉ်ဖိလာ်,ထံဖိခ်ဳဉ်ဖိလာ်,ကလံၤ,မူကယာအပူၤတ၊ထူးတ၊တီၤသ့ဉ်တဖဉ်ခဲလာ်အကစ၊လီၤ.

(ခ)ထံကီ၊ပာဘဉ်ဝဲန့ဆာဉ်တ၊အိဉ်ယာၤဒီးတ၊စုလီ၊ခ်ဳဉ်ခ်ဳဉ်ခဲလာ်အဖိခ်ဳဉ်ပှၤမၤမ့၊ကျိၤဝဲၤကွာ်တဖဉ်မ့၊ထုးထိဉ်ဝဲန့ဉ်လာတ၊အံၤထွဲကွ၊ထွဲပာဆျာကှၤအီၤအဂီ၊ကဘဉ်ဒုးအိဉ်ထိဉ်သဲစးတ၊ဘျာန့ဉ်လီၤ.

(ဂ)ထံဖိကီ၊ဖိတ၊အိဉ်ယာၤခွဲးယၤ,တ၊နှ၊သါခွဲးယၤ,နီ၊ကစ၊တ၊မၤခွဲးယၤ,တ၊ဒုးအိဉ်ထိဉ်တ၊အသီဒီးတ၊ပာဘဉ်နီ၊ကစ၊အတ၊သ့ဉ်တဖဉ်ကဘဉ်ဟ့ဉ်မၤတ၊မၤခွဲးယၤဖ်တ၊သိဉ်တ၊သီအသိးန့ဉ်လီၤ.

ဖဲ၂၀၀၈ခုံ၊ခ်ဳဉ်ထံးတ၊ဘျာသဲစးခ်ဳဉ်သ့ဉ်ကွဲးဟ်လီၤကီ၊စၢဖြဉ်အပဒိဉ်နှ၊ပာဘဉ်နှ့ဆာဉ်တ၊အိဉ်ယာၤသ့ဉ်တဖဉ်သနာ်ကှ့တ၊မၤအါထိဉ်တ၊နိၤလီၤကျိဉ်စ့ဟဲနုာ်လာန့ဆာဉ်တ၊အိဉ်ယာၤတဖဉ်အဖိခ်ဳဉ်လာကီ၊စၢဖြဉ်ဒီးကီ၊စဉ်ဒီးကီ၊ခ်ဳဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်အဘာဉ်စၢတ၊ဒီသဖၢယာ်အီၤတအိဉ်ဝဲဒဉ်ဘဉ်.

၂၀၀၈ခုံ၊ခြင်ထီးတံ၊ဘျာသဲစးခြင်သ့ဉ်တံ၊ရဲဉ်လီၤကျဲၤလီၤ(၅)

တံ၊ရဲဉ်လီၤကျဲၤလီၤ–၅

၂၉.ဒ်ကီၤစၢဖြဉ်ကွဲးဟ်လီၤသဲစးတံ၊ဘျာအိဉ်ဝဲအသိးကီၤစဉ်မ့တမ့၊ကီၤခီဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်အပူၤဘဉ်ဃး
က်သဝံဒီးရှဉ်နီဉ်သိအခိသ့ဉ်တဖဉ်တံ၊ရဲဉ်ကျဲၤမၤအီၤခွဲးယာ်အိဉ်ဝဲ.

၃၀.ဒ်ကီၤစၢဖြဉ်ကွဲးဟ်လီၤသဲစးတံ၊ဘျာအိဉ်ဝဲအသိးကီၤစဉ်မ့တမ့၊ကီၤခီဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်အပူၤဘဉ်ဃး
ဟီဉ်လာ်ပနံဉ်ဒီး၈၊ပူၤထးပူၤအခိသ့ဉ်တဖဉ်တံ၊ရဲဉ်ကျဲၤမၤအီၤခွဲးယာ်အိဉ်ဝဲ.

တံ၊ရဲဉ်လီၤကျဲၤလီၤ–၅.ဟ်ဃုာ်ဝဲဒီးတံ၊ဟ်ပနီဉ်နှ၊ကီၤစဉ်ဒီးကီၤခီဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်လၢကထၢဝဲတံ၊ခိတံ၊သွဲဘဉ်ဃး
ရှဉ်နီဉ်သိဒီးဂ်သဝံသ့ဉ်တဖဉ်,ဟီဉ်လာ်ပနံဉ်ဒီး၈၊ပူၤထးပူၤသ့ဉ်တဖဉ်ဒ်ကီၤစၢဖြဉ်အသဲစးတံ၊ဘျာသ့ဉ်တဖဉ်အသိးနှဉ်လီၤ.
တံ၊ပၢဆ့ၢရဲဉ်ကျဲၤကျိဉ်စ့ဂ့၊ဝိသ့ဉ်တဖဉ်လၢပဒိဉ်အဒွဲပူၤတဖုဒီးတဖုအဘၢဉ်၈ၤ
အက့၊အဂီၤအကလုာ်ဒ်သိးအံၤသ့ဉ်တဖဉ်အဖိခိဉ်မ့၊တံ၊မၤအါထိဉ်နှ၊ကီၤစဉ်ဒီးကီၤခီဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်
အိဉ်ဒီးအနီ၊ကစ၊အကျိၤအကျဲကျိဉ်စ့ဟဲနာ်လီၤလၢတလိဉ်တံ၊ဘိုဘဉ်က့ၤဂံၤခိဉ်ထံးတံ၊ဘျာသဲစးခိဉ်သ့ဉ်သ့ဝဲဒဉ်နှဉ်လီၤ.

တ၀်ထုးထိဉ်နဲ့ဆၢဉ်တ၀်အိဉ်ယၢ အတ၀်အိဉ်သး

- တ၀်တယူဃီးလိာ်သးအိဉ်အါမးဖဲတ၀်ဟ့ဉ်နီးလီးဝဲန့ဆၢဉ် တ၀်အိဉ်ယၢသ့ဉ်တဖဉ်ဒီးတ၀်ထုးထိဉ်အီးတ၀်ဟူးတ၀်ဂဲးတဖဉ် လၢကိ၀်ပယီးအကိ၀်စဉ်ဒီးကိ၀်ခီဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်အပူးန့ဉ်လီး.
- စ၀်ပူးထးပူးတ၀်မးလိ၀်သ့ဉ်တဖဉ်ခီဖျိစးထၢဉ်လဲးတ၀်ဂီး(၂၀၁၆ နံ့ဉ်)အဖိခိဉ်ဟ်ဖျါထိဉ်ဝဲဒဉ်လၢဒ်တ၀်ထိဉ်တယးအီးအသိး, စကဲကိ၀်ခီဒိဉ်အပူးတ၀်ထုးထိဉ်စ၀်ထးတ၀်ဟူးတ၀်ဂဲးအပတိ၀်နှဉ် မ့၀်ဝဲအအါကတ၀်ဒီးခ့ီကိ၀်စဉ်အပူးတခီအစ့ၤကတ၀်နှဉ်လီး.
- ထံကိ၀်အပူးတ၀်တယူဃီးလီးပလိာ်သးလၢတ၀်လိ၀်ဟိဉ်ကဝီး တဒ်သိးလိာ်သးဘဉ်သ့ဉ်အတဖဉ်အကျါအိဉ်ထိဉ်ဝဲအဖိခိဉ် တ၀်လိဉ်အိဉ်ထိဉ်လၢတ၀်ကသုးကျဲးဝဲတ၀်ထိဉ်ယူတ၀်တီးပတိ၀် တုးသိးထဲသိးတ၀်ရဲဉ်တ၀်ကျဲးသ့ဉ်တဖဉ်လၢကမးလီးတံ၀်က့ၤ ထံဖိကိ၀်ဖိကိးဂၤဒဲးကဒိးန့၀်ဘဉ်တ၀်ဘျုးတ၀်ဖှိဉ်လၢထံကိ၀် အန့ဆၢဉ်တ၀်အိဉ်ယၢထူးတီးကသ့ဝဲအဂိ၀်နှဉ်လီး.

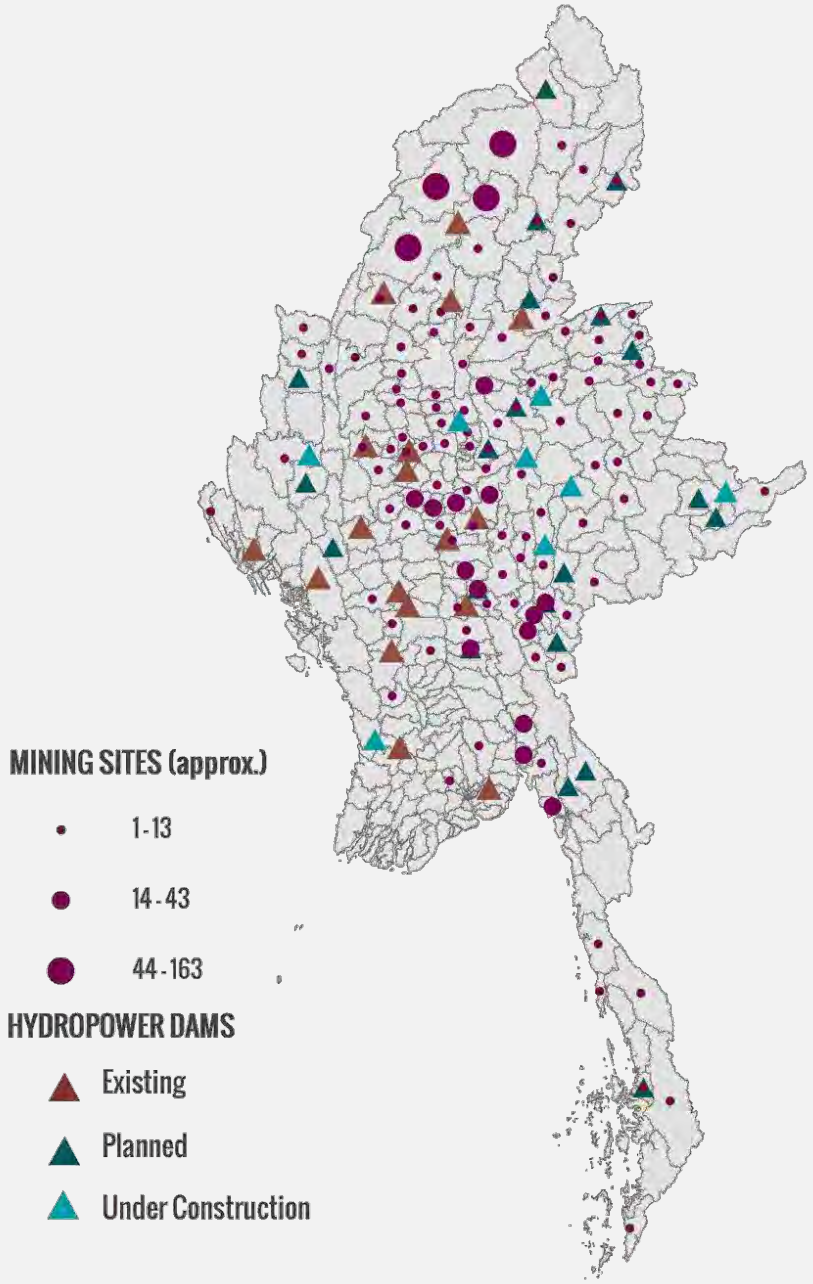

Source: EcoDev-ALARM (2016); ICEM (International Centre for Environmental Management) (2016)

ကျေးယုထားသင့်တဖင်လျာ
နှဆာင်တၢ်အိဉ်ယၢးတၢ်မၤမူဒါဂိၢ်

၁ ကိၢ်စၢဖြဉ်ပဒိဉ်တၢ်ပၢဘဉ်တၢ်အကစၢ်ဒီးအတၢ်ပၢဆျာရဲဉ်ကျေး

J ကိၢ်စဉ်ဒီးကိၢ်ခီဒိဉ်တၢ်ပၢဘဉ်တၢ်အကစၢ်ဒီးအတၢ်ပၢဆျာရဲဉ်ကျေး

၃ တၢ်ဟ့ဉ်နီးလီး(ကိၢ်စဉ်/ကိၢ်ခီဒိဉ်ဒီးကိၢ်စၢဖြဉ်)အတၢ်ပၢဘဉ်တၢ်အကစၢ်ဒီးတၢ်ပၢဆျာရဲဉ်ကျေးယုာ်ဒီးကိၢ်စၢဖြဉ်ပဒိဉ်

၄ တၢ်ဟ့ဉ်နီးလီး(ကိၢ်စဉ်/ကိၢ်ခီဒိဉ်ဒီးကိၢ်စၢဖြဉ်)အတၢ်ပၢဘဉ်တၢ်အကစၢ်ဒီးတၢ်ပၢဆျာရဲဉ်ကျေးယုာ်ဒီးကိၢ်စဉ်ဒီးကိၢ်ခီဒိဉ်အပဒိဉ်

ကျေးထာသ့ဉ်တဖဉ်လာတၢ်နီးလီးနၤ့ဆာဉ်တၢ်အိဉ်ယားကျိဉ်စ့ဟဲနှာ်အဂီၤ

တၢ်နီးလီးကျိဉ်စ့ဟဲနှာ်လာအတမ့ၢ်ကျဲလိးလိးဘဉ်

အဒိ–ကျိဉ်စ့တၢ်ဆိဉ်ထွဲမးစားလာကီၤစဲဉ်ဒီးကီၤခီဒိဉ်တဖဉ်ကတ့ဘျိထိဉ်ဂံၤခိဉ်ထံးတၢ်သူဉ်ထိဉ်တၢ်တိာ်ကျဲးတဖဉ်အဂီၤ

တၢ်နီးလီးကျိဉ်စ့ဟဲနှာ်လာကျဲလိးလိး

- ကီၤစာဖြဉ်ပဒိဉ်ဆူကီၤစဲဉ်ဒီးကီၤခီဒိဉ်တဖဉ်
- ကီၤစဲဉ်ဒီးကီၤခီဒိဉ်တဖဉ်ဆူကီၤစဲဉ်ဒီးကီၤခီဒိဉ်တဖဉ်
- ကီၤစဲဉ်ဒီးကီၤခီဒိဉ်တဖဉ်ဆူကီၤစာဖြဉ်ပဒိဉ်

နှဆၢၵ်တၢ်အိၵ်ယၢၤကျိၵ်စုဟဲနာ်သ့ၵ်တဖၣ်

- တၢ်ဟ့ၵ်နီၤလိၤနှ့ဆၢၵ်တၢ်အိၵ်ယၢၤကျိၵ်စုဟဲနာ်တဖၣ်လၢကိၢ်စၢဖြိၵ်ပဒိၵ်ဒီးကိၢ်စဲၵ်ပဒိၵ်တဖၣ်အဘၢၵ်စၢၤတၢ်ဂ့ၢ်လိာ်ဘျိလိာ်သးအိၵ်ဝဲလၢတၢ်လိၢ်ကိးပူၤဒဲးလိၤ.
- နှ့ဆၢၵ်တၢ်အိၵ်ယၢၤတဖၣ်အံၤဘၵ်တၢ်ပၢအီၤမ့ၢ်အိၵ်လၢကိၢ်စၢဖြိၵ်ပဒိၵ်နှ့ၵ်ဟ့ၵ်လိၤဝဲကျိၵ်စုတၢ်ဘၵ်ဘျုးသ့ၵ်တဖၣ် ဆူထံဖိကိၢ်ဖိကမျၢ်သ့ၵ်တဖၣ်အအိၵ်သ့နှ့ၵ်လိၤ.

  ဂ်ၢ်ခိၵ်ထံးကျဲသနူ–ထံကိၢ်တဘ့ၵ်အနှ့ဆၢၵ်တၢ်အိၵ်ယၢၤတဖၣ်နှ့ၵ်ဘၵ်ဃးဒီးထံဖိကိၢ်ဖိသ့ၵ်တဖၣ်နှ့ၵ်လိၤ
- နှ့ဆၢၵ်တၢ်အိၵ်ယၢၤတဖၣ်အံၤဘၵ်တၢ်ပၢအီၤမ့ၢ်အိၵ်လၢကိၢ်စဲၵ်ပဒိၵ်နှ့ၵ်မၤဘၵ်ဂိၢ်ကွၤဝဲတၢ်တဃူလိာ်ဃီၤလိာ်သးသ့ၵ်တဖၣ်လၢ ကျိၵ်စုတၢ်ဘျုးအထိးနါသ့ၵ်တဖၣ်အပူၤသ့ဝဲဒၵ်နှ့ၵ်လိၤ.

  ဂ်ၢ်ခိၵ်ထံးကျဲသနူ–ပှၤအိၵ်ဆိးလၢကိၢ်စဲၵ်ဒီးကိၢ်ခီဒိၵ်တဖၣ်ပူၤအဂိၢ်တၢ်နီၤဟ့ၵ်တၢ်ပၢဘၵ်နှ့ဆၢၵ်တၢ်အိၵ်ယၢၤ လၢပှၤနီၢ်တဂၤအဖိခိၵ်သ့နှ့ၵ်လိၤ.
- တၢ်တဃူလိာ်ဃီၤလိာ်လၢကျိၵ်စုတၢ်ဘၵ်ဘျုးအထိးနါသ့ၵ်တဖၣ်အဃိထံကိၢ်လၢအန့ၢ်ပၢဘၵ်တၢ်အဖိခိၵ်ကဘၵ်မၤလီၤတံၢ်ထိၵ်ဃူကွၤတၢ်ဒီးန့ၢ်ကျိၵ်စုခွဲးယာ်တုၤသိးထဲသိနှ့ၵ်လီၤ.
- ကျိၵ်စုဟဲနာ်တၢ်နီၤလိၤအီၤအဖိခိၵ်ကြၢးလၢတၢ်ထၢနာ်ကွၢ်ထံဆိကမိၢ်ဃုာ်စ့ၢ်ကိးပှၤဂ့ၢ်ဝီ,ဒိးခိၵ်ဃၢၤ နှ့ဆၢၵ်တၢ်ဘၵ်ဒိဘၵ်ထံးသ့ၵ်တဖၣ်လၢတၢ်ထုးထိၵ်တၢ်အိၵ်ယၢၤတဖၣ်အဃိနှ့ၵ်လိၤ.

တ၀်နီၤလီၤကျိၵ်စ့ဟဲနာ်ဒီးန့ဆၢၵ်တ၀်အိၵ်ယၢၤသ့ၵ်တဖၣ်

- တ၀်အကံၤ်အစီလၢအရ့ဒိၵ်တခါမ့ၤ်ဝဲဘၵ်ဃးဒီးတ၀်ဒီးလဲလီၤန့ဆၢၵ်တ၀်အိၵ်ယၢၤတဖၣ်(ခိသ့ကျိၵ်စ့ခဲလၢာ်အထိးနါတ၀်လၢာ်ဘူၵ်လၢာ်စ့ၤတဖၣ်ဘၵ်ထွဲပၵ်ဃုာ်တ၀်ထုးထိၵ်န့ဆၢၵ်တ၀်အိၵ်ယၢၤအပှၤ,တ၀်ကွ၀်ထွဲခိၵ်ဃၢန့ဆၢၵ်အပှၤဒီးတ၀်ဘၵ်လိးကၠၤစ့အိၵ်လီးအပှၤ,ဒီးတ၀်အဂုာ်အဂၤသ့ၵ်တဖၣ်)တမ့၀်တ၀်ဟ့ၵ်နီၤလီၤကျိၵ်စ့ဟဲနာ်တဖၣ်လၢတ၀်မၤန့၀်အီၤလၢတ၀်ဆါလီၤတ၀်အိၵ်ယၢၤသ့ၵ်တဖၣ်ဘၵ်.တ၀်ဂ့၀်ပိာ်ထွဲတဖၣ်အံၤအဃိဒ်တ၀်ဟ့ၵ်နီၤလီၤကျိၵ်စ့ဟဲနာ်ကံၤ်ဂီၤအဖိခိၵ်ကျိၵ်စ့ဟဲနာ်လၢန့ဆၢၵ်တ၀်အိၵ်ယၢၤတဖၣ်အံၤအိၵ်တ့၀်ဒၵ်(၁၀၀)မျးကယၤအဖိလာ်နှ၁်လီၤ.
- ဖဲလၢတ၀်ဟဘၵ်နှ့ဆၢၵ်တ၀်အိၵ်ယၢၤသ့ၵ်တဖၣ်ဘၵ်တ၀်ဖိၵ်ပျံၤအီၤလိ၀်ၢၵ်သးအခါခီဖြိကျိၵ်စ့တ၀်ပၢဆ့ၢရဲၵ်ကျဲၤတဖၣ်အဖိခိၵ်တ၀်နီၤလီၤတ၀်ဒိးလဲန့ဆၢၵ်တ၀်အိၵ်ယၢၤလၢကိ၀်ၢ်စဲၵ်ဒီးကိ၀်ၢ်ခိပဒိၵ်သ့ၵ်တဖၣ်တ၀်ကြိဃာ်အီၤတသ့ဘၵ်နှ၁်လီၤ.
- တ၀်ဝဲအံၤတ၀်မၤသ့အီၤသ့ဒၵ်လၢကျိၵ်စ့ဂံၤ်ခိၵ်ထံးခိၵ်တဃာ်အဖိခိၵ်ဘၵ်ဆၵ်တ၀်ဂ့၀်တ၀်ကျိၤလၢကျိၵ်စ့တ၀်တဃူဃီၤလိ်ာ်သးသ့ၵ်တဖၣ်ဟဲအါထိၵ်ဝဲဒၵ်သ့နှ၁်လီၤ.

တၢ်နီၤလီၤကျိၵ်စ့ဟဲနာ်လၢနှဆၢၵ်တၢ်အိၵ်ယၢၤသ့ၵ်တဖၵ်

ကျဲအဂၤတဘိလၢ, ပမၤအီၤသ့ဝဲဒးၵ်တခီဂံၢ်ခိၵ်ထံး **"တၢ်လိၵ်ဘၵ်"** အဖိခိၵ်နှၵ်လီၤ.အဒိ–တၢ်နီၤလီၤတၢ်လၢာ်ဘူၵ် လၢာ်စ့အတၢ်ပၢဆၢရဲၵ်ကျဲၤတဖၵ်ဘၵ်ဃးဂံၢ်ခိၵ်ထံးတၢ်သူၵ်ထိၵ်ဘိထိၵ်တၢ်ဂုၤထိၵ်ပသိထိၵ်သ့ၵ်တဖၵ်နှၵ်လီၤ.

*တၢ်ပၢဆၢရဲၵ်ကျဲၤဒ်သိးအံၤသ့ၵ်တဖၵ်နှၵ်ထိၵ်ဃူနှၢ်ကၣၤဝဲဒးၵ် **"တၢ်လိၵ်ဘၵ်"** ဖဲကီၢ်စဲၵ်ဒီးကီၢ်ခီဒိၵ်သ့ၵ်တဖၵ် အမှၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်တဃူဃီၤလိၵ်သးဘၵ်ဆၢကတီၢ်အခါနှၵ်လီၤ.*

ကျဲယုထၢတဖၵ်လၢတၢ်နီၤလီၤတၢ်ဒိးလဲအဂီၢ်:

ကီၢ်စဲၵ်–ဆူ–ကီၢ်စဲၵ်
(တၢ်နီၤလီၤဒ်ကွၢ်ဂီၤလဲၤသယဲၤ)

ကီၢ်စဲၵ်–ဆူ–ကီၢ်စၢဖြဲၵ်
(တၢ်နီၤလီၤဒ်ကွၢ်ဂီၤဖိခိၵ်ဒီးဖိလာ်)
တၢ်နီၤဟ့ၵ်လီၤနှဆၢၵ်တၢ်အိၵ်ယၢၤ
တၢ်ဒိးလဲတဖၵ်ဆူကီၢ်စၢဖြဲၵ်

ဘၵ်သ့ၵ်သ့ၵ်ပဒိၵ်နှၵ်
ကမၤစၢၤကျိၵ်စ့လၢတၢ်ထိၵ်ဃူဟ့ၵ်နီၤလီၤ
ဆူကီၢ်စဲၵ်လၢနှဆၢၵ်တၢ်အိၵ်ယၢၤတကူတ
လၢသ့ၵ်တဖၵ်(မ့)ဆိၵ်ထွဲကျိၵ်စ့လၢ
ထံကီၢ်တၢ်တိၵ်ကျဲၤသ့ၵ်တဖၵ်အဂီၢ်.

ကျိန်စ့တၢ်ဘဉ်ဘျုးသ့ဉ်တဖဉ်အထိးနါ(NFB)

NFB (Net Fiscal Benefits) = ဒိးန့်တၢ်ဘဉ်ဘျုးအထိးနါတဖဉ်တၢ်ဟ့ဉ်တၢ်ခိတၢ်သွဲ

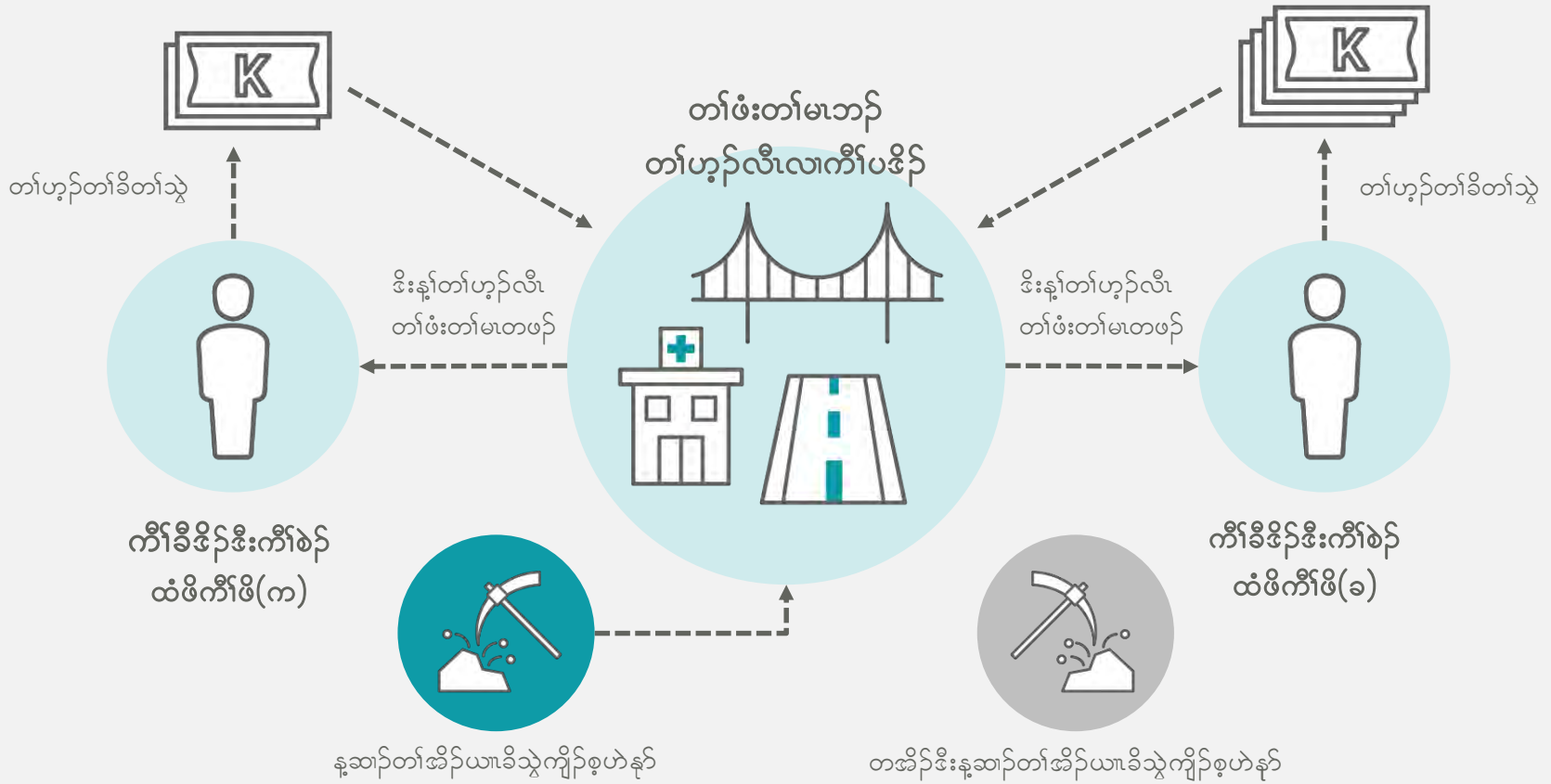

တ၊်ဟ့ဉ်နီၤလီၤကျိဉ်စ့ဟဲနှဉ်လၢနှ့ဆၢဉ်တ၊်အိဉ်ယၢၤသ့ဉ်တဖဉ်

ဖဲလၢတ၊်နှ၊်ပၢဘဉ်နှ့ဆၢဉ်တ၊်အိဉ်ယၢၤမ့၊်ဝဲကီ၊်စဉ်အမူအဒါအခါနှဉ်,တ၊်လီၤဆီမၤအသးလၢ
ကျိဉ်စ့တ၊်တဘဉ်လိာ်ဖိုးဒ့သ့ဉ်တဖဉ်လၢကီ၊်စဉ်ပဒိဉ်အကျါကဲထိဉ်ဝဲသ့နှဉ်လီၤ.

ကျဲယုထၢတဖဉ်လၢတ၊်နီၤလီၤတ၊်ဒိးလဲအဂီ၊်

ကီ၊်စဉ်–ဆူ–ကီ၊်စဉ်
(တ၊်နီၤလီၤဒ်က့၊်ဂီၤလဲၤသဃဲၤ)

ကီ၊်စဉ်–ဆူ–ကီ၊်စၢဖြဉ်
(တ၊်နီၤလီၤဒ်က့၊်ဂီၤဖိခိဉ်ဒိးဖိလာ်)
တ၊်နီၤဟ့ဉ်လီၤနှ့ဆၢဉ်တ၊်အိဉ်ယၢၤ
တ၊်ဒိးလဲတဖဉ်ဆူကီ၊်စၢဖြဉ်

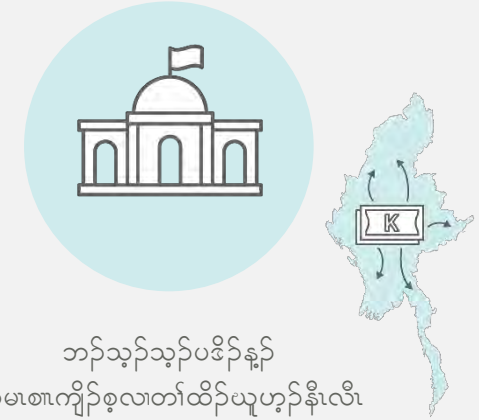

ဘဉ်သ့ဉ်သ့ဉ်ပဒိဉ်နှဉ်
ကမၤစၢၤကျိဉ်စ့လၢတ၊်ထိဉ်ယူဟ့ဉ်နီၤလီၤ
ဆူကီ၊်စဉ်လၢနှ့ဆၢဉ်တ၊်အိဉ်ယၢၤတကူတ
လၢသ့ဉ်တဖဉ်(မ့)ဆိဉ်ထွဲကျိဉ်စ့လၢ
ထံကီ၊်တ၊်တိာ်ကျဲၤသ့ဉ်တဖဉ်အဂီ၊်.

တ၀်ထိဉ်ဃူတ၀်တီၤပတီ၀်တုၤသိးလၢနဲ့ဆၢဉ်တ၀်အိဉ်ယၢၤကျိဉ်စ့ဟဲနာ်သ့ဉ်တဖဉ်

တ၀်နီၤလီၤကဒါက့ၤနဲ့ဆၢဉ်တ၀်အိဉ်ယၢၤကျိဉ်စ့ဟဲနာ်လၢကိ၀်စဲဉ်(မ့တမ့၀်)ကိ၀်ခီဖိဉ်တဖဉ်ပူၤလၢပှၤနိ၀်တဂၤနဲ့ဆၢဉ်တ၀်အိဉ်ယၢၤကျိဉ်စ့ဟဲနာ်အတ၀်ထိဉ်ဃူအိဉ်အါဆူကိ၀်စဲဉ်(မ့)ကိ၀်ခီဖိဉ်တဖဉ်ပူၤလၢပှၤနိ၀်တဂၤနဲ့ဆၢဉ်တ၀်အိဉ်ယၢၤကျိဉ်စ့ဟဲနာ်အတ၀်ထိဉ်ဃူအိဉ်စ့ၤန့ဉ်လီၤ.မ့၀်ဝဲတ၀်ထိဉ်ဃူက့ၤတ၀်တီၤပတီ၀်တုၤသိးထဲသိးလၢထံကိ၀်ဒီဘ့ဉ်ကျိဉ်စ့ဟဲနာ်အတ၀်ထိဉ်ဃူန့ဉ်လီၤ.

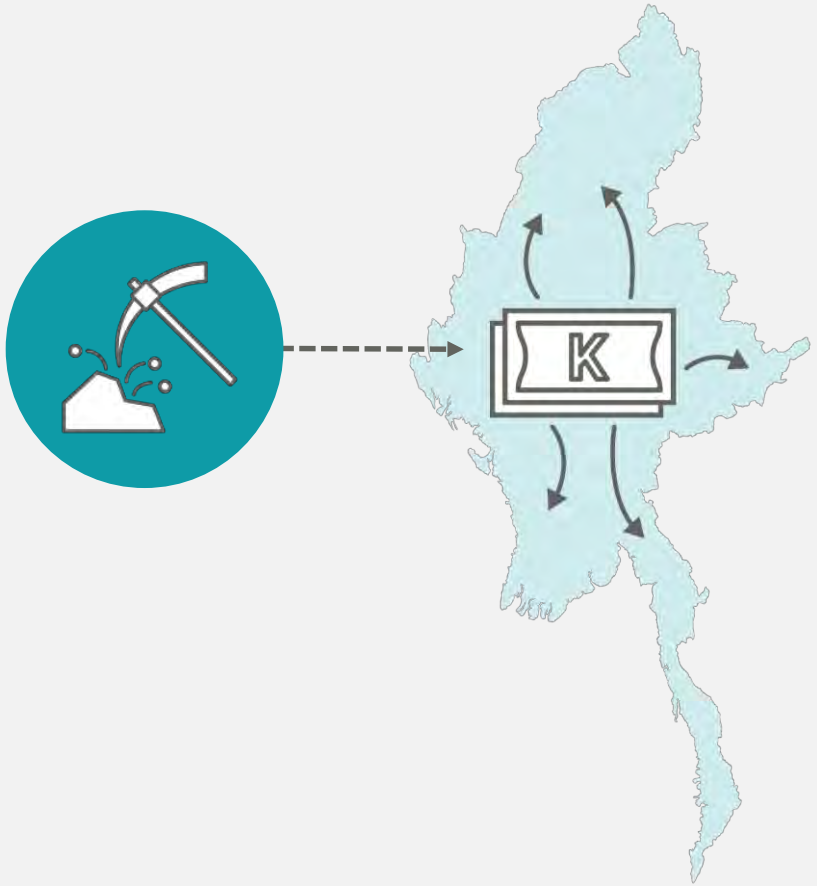

မ့၀်တ၀်ထိဉ်ဃူမၤဘဉ်လိာ်ဖိုးဒ့ကွၤလီ၀်ခၢဉ်သးပဒိဉ်ပၢဘဉ်တ၀်အဖိခိဉ်နီၤလီၤကဒါက့ၤဝဲဆူကိ၀်ခီဖိဉ်မ့တမ့၀်ကိ၀်စဲတဖဉ်တုၤသိးထဲသိးန့ဉ်လီၤ.

တ၊်ထိဉ်ဃူတ၊်တီၤပတီ၊်တုၤသိးလၢနဲ့ဆၢဉ်တ၊်အိဉ်ယၢၤကျိဉ်စ့ဟဲနာ်သ့ဉ်တဖဉ်

- လီ၊်ခၢဉ်သးပဖိဉ်အမူအဒါအိဉ်လၢကဘဉ်မၤဘဉ်လိာ်ဖိးဒ့ဒီးထိဉ်ဃူကွၤဝဲကီ၊်စဉ်ဒီးကီ၊်ခီဖိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်လၢဒီးန့၊်ဘဉ်နဲ့ဆၢဉ်တ၊်အိဉ်ယၢၤကျိဉ်စ့ဟဲနာ်အိဉ်လၢတ၊်ထိဉ်ဃူနီဉ်ထိဉ်အဖီလာ်တဖဉ်တုၤလၢဘဉ်လိာ်ဖိးဒ့ဝဲဒီးကီ၊်စၢဖြဉ်အပတီ၊်တ၊်ထိဉ်ဃူ,(မ့တမ့၊်)မ့၊်မၤဘဉ်လိာ်ဖိးဒ့ဝဲဒီးကီ၊်စဉ်ဒီးကီ၊်ခီဖိဉ်လၢအထူးတီၤကတ၊်သ့ဉ်တဖဉ်အတီၤပတီ၊်တခီတ၊်ကီတ၊်ခဲဘဉ်ဃးကျိဉ်စ့တ၊်ဝံဃၢကအိဉ်ထိဉ်ဝဲလၢလီ၊်ခၢဉ်သးပဖိဉ်အဂီ၊်ဖဲလၢအစုတတုၤဝဲလိၤလိၤဆူနဲ့ဆၢဉ်တ၊်အိဉ်ယၢၤတဖဉ်အဃိနဲ့ဉ်လီၤ.
- ပနံဉ်တ၊်ကၤကျိဉ်စ့ဟဲနာ်တ၊်ခိတ၊်သွဲဒီးတ၊်ထုးထိဉ်တ၊်ဖိတ၊်လံၤအခိအသွဲလၢအဘဉ်ထွဲဒီးနဲ့ဆၢဉ်တ၊်အိဉ်ယၢၤအသနၣ်နဲ့ဉ်မ့၊်ဝဲတ၊်ဂ့၊်အခိထံးခီဉ်ဘိလၢဒုးအိဉ်ထိဉ်ဝဲကျိဉ်စ့တ၊်တတုၤသိးထဲသိးဒီးကျိဉ်စ့တလၢတလီၤဘဉ်တဖဉ်နဲ့ဉ်လီၤ.

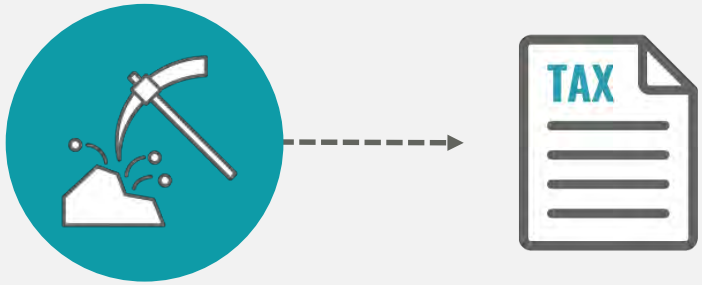

တ၊်ဂဲၤလိ

အပတီ၊ ၁ ကွ၊်ကဒါကွဲၤတ၊်နီၤလီၤနှဲဆၢဉ်တ၊်အိဉ်ယၢၤကျဲယုထၢသ့ဉ်တဖဉ်.

အပတီ၊ ၂ **ကရ၊်တ၊်တဲသကိး–**(၂၀)မံးနံး

တ၊်နီၤလီၤနှဲဆၢဉ်တ၊်အိဉ်ယၢၤကျိဉ်စ့ဟဲနှာ်သ့ဉ်တဖဉ်ခီဖျိလၢ
ကျိဉ်စ့ဂ့၊်ဝိတ၊်ပၢဆ့ၢရဲဉ်ကျဲၤအသိန့ဉ်ကဲထိဉ်လိဉ်ထိဉ်ဝဲသ့ဒ်လဲဉ်.
တ၊်ဒုးလိဉ်ထိဉ်ဖးထိဉ်အီၤလၢကတိ၊်ဖုဉ်(မ့တမ့၊်)ကတိ၊်ယံဉ်ဂိ၊်သ့မနုၤတဖဉ်လဲဉ်

အပတီ၊ ၃ **ကရ၊်တ၊်ဟ်ဖျါ–**(၁၅)မံးနံး

ယုထၢထိဉ်ခၢဉ်စးတဂၤလၢကဟ်ဖျါထိဉ်ကဒါကွဲၤ

တ၊်စၢဖြိၵ်ကွၤ နီၵ်ဝံၵ်ခံ တ၊်ဂ့၊်တ၊်ကျိၤသ့ၵ်တဖၵ်

- ကိ၊်ပယီၤပူၤ,တ၊်ဟံးနှ၊်သူနှ့ဆၢၵ်တ၊်အိၵ်ယၢၤလၢကိ၊်စၵ်ဒီးကိ၊်ခီဒိၵ် သ့ၵ်တဖၵ်အပူၤန့ၵ်တ၊်တတုၤသိးဒီးတ၊်လီၤဆိတဖၵ်အိၵ်ဝဲဒိၵ်ဒိၵ်မု၊်မု၊်နှ့ၵ်လီၤ.
- ကိ၊်စၢဖြိၵ်အပဒိၵ်ကနှ်လီၤမၤဝဲတ၊်နိၤလီၤန့ဆၢၵ်တ၊်အိၵ်ယၢၤကျိၵ်စ့ဟဲ နှ်အတ၊်အၢၵ်လီၤအီလီၤတခါဒီးကိ၊်စၵ်(မ့)ကိ၊်ခီဒိၵ်သ့ၵ်တဖၵ်အဂိ၊်ခီဖျိ ကျိၵ်စ့ဂ့၊်ဝိတ၊်ပၢဆ့ၢရဲၵ်ကျဲၤတဖၵ်နှ့ၵ်ဖဲ၂၀၀၈ဂံ၊်ခီၵ်ထံးတ၊်ဘျၢသဲစးခီၵ် သ့ၵ်အပူၤတကြီဝဲဒၵ်ဘၵ်.
- ဖဲၵ်ဒရၢၵ်သနူအပူၤကိ၊်စၵ်မ့တမ့၊်ကိ၊်ခီဒိၵ်လၢအပၢဘၵ်ဝဲန့ဆၢၵ်တ၊် အိၵ်ယၢၤတဖၵ်ကဒုးအိၵ်ထိၵ်ဝဲကျိၵ်စ့ဂ့၊်ဝိတ၊်တတုၤသိးထဲသိးလၢကိ၊်စၵ် ဒီးကိ၊်ခီဒိၵ်သ့ၵ်တဖၵ်အဘၢၵ်စၢၤန့ၵ်လီၤ.တ၊်သ့ၵ်တဖၵ်အံၤလိၵ်ဝဲလၢ တ၊်ကဘၵ်မၤဘၵ်လိာ်ဖိုးဒ့ကွၤအီၤခီဖျိတ၊်ထိၵ်ဃူတ၊်တီၤပတီ၊်တုၤသိးထဲသိး နှ့ၵ်လီၤ.
- တ၊်ထိၵ်ဃူတ၊်တီၤပတီ၊်တုၤသိးထဲသိးကဲထိၵ်အသးသ့လၢတ၊်နီၤလီၤတ၊် အိၵ်ယၢၤကျိၵ်စ့ဟဲနှ်ဆူကိ၊်စၵ်ဒီးကိ၊်ခီဒိၵ်တဖၵ်အဘၢၵ်စၢၤန့ၵ်လီၤ.
- တကးဒ်ဘၵ်,တ၊်နီၤလီၤတ၊်အိၵ်ယၢၤကျိၵ်စ့ဟဲနှ်အတ၊်အၢၵ်လီၤအီလီၤတဖၵ်နှ့ၵ် လၢကိ၊်စၢဖြိၵ်ပဒိၵ်ဒီးကိ၊်စၵ်ပဒိၵ်သ့ၵ်တဖၵ်အဘၢၵ်စၢၤ တ၊်ဒုးအိၵ်ထိၵ်အီၤသ့ဝဲဒၵ်နှ့ၵ်လီၤ.

အဆင်ဖိုင် ၅

ဖဲ့ဒရာဂ်ကျိုင်စ့ဂ့်ဝီသနူ့,
ကမျာ်ဂံ်ခိုဉ်ထံးတာ်သူဉ်ထိဉ်ဘျိထိဉ်,
ကမျာ်တာ်မၤစၢၤဒီးပှၤကညီဂံ်ဘါ

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

The Asia Foundation

လံ်သိဉ်ညိဉ်အံၤဘဉ်တ၊ရဲဉ်ကျဲၤကွဲးထုးထိဉ်အီၤလ၊

အ့ရျၢဖိဉ်ဒ့ရျၢဉ်ဒီးပှၤသ့ပှၤဘဉ် Paul A. R. Hobson ဃုာ်ဒီး ပှၤအမံၤအိဉ်ဖျါလ၊လာ်တဖဉ်

Matthew Arnold
Nicola Williams
Lea Lybecker
Kyaw Myo Oo

လံ်သိဉ်ညိဉ်အံၤဘဉ်တ၊ဆိဉ်ထွဲမၤစ၊ၤအီၤလ၊ကိ၊အမဲရကၤ ထံဖိကိ၊ဖိကမျ၊်ခီဖျိကိ၊အမဲရကၤထံဂုၤကိ၊ဂၤတ၊ဂုၤထိဉ်ပသိထိဉ် ကရၢနှဉ်လီၤ.တ၊ဂ့၊်တ၊ကျိၤဟ်ဃုာ်လ၊လံ်သိဉ်ညိဉ်အပူၤတဖဉ် မ့၊်ဝဲအ့ရျၢဖိဉ်ဒ့ရျၢဉ်အတ၊ဟ်သးဒီးတမ့၊်လ၊ခ၊ဉ်စးဝဲကိ၊်အမဲ ရကၤထံဂုၤကိ၊်ဂၤတ၊ဂုၤထိဉ်ပသိထိဉ်ကရၢ(မ့တမ့၊်)အမဲရကၤ ကိ၊်စ၊ဖြိဉ်ပဒိဉ်အတ၊ထံဉ်တ၊ဟ်သးဘဉ်.

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

ဝိ၊ဩသ့ဉ်တဖဉ်လ၊ လံာ်တ၊မၤလိအံၤအပူၤ

တ၊ရဲဉ်ကျဲၤလီၤတ၊နီၤလီၤတ၊လၢာ်ဘူဉ်လၢာ်စ့တဖဉ်

ဖဲဉ်ဒရၢဉ်ဒီးကိ၊်စဲဉ်အပဖိဉ်တဖဉ်အဘ၊ဉ်စၢၤတ၊်သူစွဲဝဲကျိဉ်စ့တ၊်မၤစၢၤ တဖဉ်အဖိခိဉ်တ၊်နီၤလီၤကွၤတ၊်ဘ၊်ဘူဉ်လၢာ်စ့

ခွဲးယာ်တူၤသိးထဲသိးဒီးတ၊်မၤကဲထိဉ်လိဉ်ထိဉ်အဂီ၊်ဖိတ၊ဉ်တဖဉ်

တ၊်ပာ်လီၤတ၊်ပညိဉ်ခံမံၤလ၊တ၊်ဟ့ဉ်လီၤမၤစၢၤကမျ၊်တ၊်ဖံးတ၊်မၤတဖဉ် ဒ်သိးသိး(ပှၤဂ့၊်ဝိကရ၊)ဒီးတ၊်သုးထိထိဉ်တ၊်အိဉ်ကုးအိပဲၤမ့၊်ကျိာ်ဝဲၤကွ၊် (မ့၊်ကျိၤဝဲၤကွာ်ကရ၊)

ကျိဉ်စ့ဂ့၊်ဝိတ၊်ဘဉ်ထွဲပဒိဉ်အနွဲပူၤတဖဉ်အဘ၊ဉ်စၢၤ

ကျိဉ်စ့ဂ့၊်ဝိတ၊်ရဲဉ်လီၤကျဲၤလီၤတဖဉ်လ၊ပဒိဉ်တဖုဒီးတဖုအဘ၊ဉ်စၢၤ,တ၊်နီၤလီၤကျိ ဉ်စ့ဟဲနှာ်,ကျိဉ်စ့တ၊်မၤစၢၤတဖဉ်,ဒီးတ၊်ဆ၊ခီကျိဉ်စ့တဖဉ်

တ၊်နီၤလီၤကျိဉ်စ့ဟဲနှာ်

ကိ၊်စ၊ဖြဉ်ခိသွဲကျိဉ်စ့ဟဲနှာ်တဖဉ်တနီၤတ၊်ဟ့ဉ်နီၤလီၤဆူကိ၊်စဲဉ်ဒီး ကိ၊်ခီဒိဉ်တဖဉ်အိဉ်

ပှၤဂ့၊်ဝီကရ၊

ပှၤဂ့၊်ဝိတ၊်ရဲဉ်တ၊်ကျဲၤတဖဉ်–တ၊်အိဉ်ဆူဉ်အိဉ်ချ,တ၊်ကူဉ်ဘဉ်ကူဉ်သ့,ပှၤဂ့၊်ဝိ တ၊်တိစၢၤမၤစၢၤ,ပှၤဂ့၊်ဝိတ၊်အုဉ်ကီၤ–ထံဖိကိ၊်ဖိကမျ၊်ခဲလၢာ်ဒိးသနှၤထိဉ်သ့ ဝဲတဖဉ်

လံ့တ်မၤလိကျ်ဘၢဝဲ တ်ဂ့်တ်ကျိၤသ့ဉ်တဖဉ်

၁ ဖဲဉၤရဲဉ်ကျိဉ်စ့ဂ့်ဝီသနူနှဉ်မၤစၢၤတ်သူဉ်ထိဉ် မု်ကျိၤဝဲၤကွာ်ကရၢဒီးအါန့်အန့ဉ် မၤစၢၤပှၤဂ့်ဝီကရၢသ့ဒ်လဲဉ်

J လၢတ်သူဉ်ထိဉ်ပှၤဂ့်ဝီကရၢအဂီၤကီၤစဲဉ်,ကီၤခိဒိဉ် ဒီးလီၤကဝိၤပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ် ဂဲၤလိာ်ဟူးဂဲၤဝဲလၢမူဒါအသနၣ်သ့မနုၤတဖဉ်လဲဉ်.

P ဘဉ်ထွဲဂံၤ်ခီဉ်ထံးတ်လိဉ်ဘဉ်အဖီခိဉ်နှဉ် ကျိဉ်စ့ဂ့်ဝီတ်ရဲဉ်လီၤကျဲၤလီၤတဖဉ်မၤဂ့ၤထိဉ် ဂံၤ်ခီဉ်ထံးတ်သူဉ် ထိဉ်ဘိုထိဉ်တဖဉ်,တ်အိဉ်ဆူဉ်အိဉ်ချ,တ်ကူဉ်ဘဉ် ကူဉ်သ့ဒီးပှၤဂ့်ဝီတ်တိစၢၤမၤစၢၤသ့ဉ်တဖဉ်သ့ဒ်လဲဉ်

တၢ်ကတိၤလၢပှၤသ့ပှၤဘဉ်ရိဉ်နဉ်ဝဲးထံး

> … ဒ်ဂံၢ်ခီဉ်ထံးတၢ်ဘျၢသဲစးခိဉ်သ့ဉ်အသိး,ဖဲဉ်ဒရၢဉ်တၢ်ဘျၢသဲစးဘဉ်ထွဲ
> ကီၢ်ခီဒိဉ်ဒိးကီၢ်စဉ်တၢ်ပၢဆၢရဲဉ်ကျၤတဖဉ်နှဉ်ဒ်အကြၢးဝဲဘဉ်ဝဲတနီၤ
> ဘဉ်တၢ်ဟ့ဉ်လီၤဝဲဆူကီၢ်စၢဖြဉ်အရၢဖိကီၢ်စဉ်ဒိးကီၢ်ခီဒိဉ်တဖဉ်အအိဉ်
> ---ကီၢ်စဉ်ပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်ဂံၢ်ခီဉ်ထံးတၢ်ဘျၢသဲစးခိဉ်သ့ဉ်
> ကွဲးဟ်လီၤန့ၢ်ဝဲကျိဉ်စ့တၢ်သူတၢ်စွဲမူဒၢတၢ်မၤသ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်
> လဲၢ်နှၢ်ဒိဉ်နှဉ်ဒံးကီၢ်စဉ်နီၢ်ကစၢ်ကဘဉ်ဟံမူဒၢထဲတခါဧၤလၢ
> တၢ်နီၤလီၤန့ၢ်အိၤဘျိဉ်ဒိဉ်တၢ်စိတၢ်ကမိၤတဖဉ်နှဉ်လီၤ.

Watts, R. 2008. *Comparing Federal Systems (third edition).* Institute of Intergovernmental Relations, School of Policy Studies, Queen's University. McGill-Queens University Press.

ဂံၢ်ခီၣ်ထံးကမျၢ်တၢ်သူၣ်ထိၣ်ဘိုထိၣ်ဒီးကမျၢ်တၢ်မၤစၢၤသ့ၣ်တဖၣ်

- ကိၢ်ပယီၤပူၤန့ၣ်ဂံၢ်ခီၣ်ထံးကမျၢ်တၢ်သူၣ်ထိၣ်ဘိုထိၣ်ဒီးကမျၢ်တၢ်မၤစၢၤသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်အါတက့ၢ် ကျိၣ်စ့တၢ်သူစွဲသ့ၣ်တဖၣ်နှ့ၣ်လီၢ်ခၣ်သးပဒိၣ်ဖိၣ်ကျၢ်ဃာ်ဝဲအိၣ်ဒံးအါမးန့ၣ်လီၤ.
- လၢထံကိၢ်အါဘ့ၣ်အပူၤန့ၣ်စ့ဘျၢလီၤကိၢ်လိၣ်အတၢ်သူတၢ်စွဲတၢ်မၤမူဒါသ့ၣ်တဖၣ်ဘၣ်တၢ်နီၤလီၤ အီၤဆူပဒိၣ်ကိးပတိၢ်ဒဲးန့ၣ်လီၤ
- တၢ်သူၣ်ထိၣ်ကျဲဒီးတိာ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢဖဲၣ်ဒရဲၣ်သနူပူၤန့ၣ်ဒ်သိကဲထိၣ်တၢ်မၤစၢၤတၢ်မၤဂၢၢ် ကျၢထိၣ်မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွာ်ကရၢတၢ်မၤဒီးအဂၤတကပၤဖဲလၢတၢ်သူၣ်ထိၣ်တၢ်ဆါဟံၣ်ဒီးတၢ်မၤ လိကျိတဖၣ်နှ့ၣ်ကကဲထိၣ်တၢ်မၤစၢၤလၢတၢ်ဆိၣ်သခူထိၣ်ပှၤဂ့ၢ်ဝိကရူၢ်ကရၢတဖၣ်နှ့ၣ်လီၤ.
- တကးဒ်ဘၣ်,တၢ်သူၣ်ထိၣ်ပှၤကညိကံၢ်စိဂံၢ်ဘါ,လီၤဆီဒၣ်တၢ်တၢ်မၤဂ့ၤထိၣ်ခံခါလၢာ်လၢ ကိၢ်စၢဖြၣ်ဒီးကိၢ်စဲၣ်/ကိၢ်ခီဒိၣ်အပဒိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်ကိတိာ်ဝဲၤကျိၤတၢ်ပၢဆၣ်ရဲၣ်ကျဲၤအကံၢ်အစီဒ်သိး ကကဲထိၣ်တၢ်မၤစၢၤလၢတၢ်ဆိၣ်တခူထိၣ်မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်ကရၢဒီးပှၤဂ့ၢ်ဝိကရၢတဖၣ်အဂီၢ်နှ့ၣ်လီၤ.

ကမ္ဘာ့ဂုဏ်ခိုင်ထံးသူဌေးထိုင်ဘို့ထိုင်တဖက်

ကျေတ်လီးဆီလ၊
ကီ်ဆင်တဘွဉ်အပူး

- တ်သူဌေးထိုင်ဘို့ထိုင်ကျမ့်ကျဘိသွဉ်တဖဉ်နှဉ်မ့်ဝဲပဒိုင်အူလဲး ဆိဝဲတ်ဂုးထိုင်ပသီထိုင် အထိကတ်၊်တဖဉ်အကျါတခါနှဉ်လီး.ပဒိုင်အကရ့ာတဘျုးဖု ပာ်ဃုာ်ဝဲလ၊တ်သူဌေးထိုင်ဘို့ထိုင်ကျမ့်ကျဘိသွဉ်တဖဉ် စးထိုင်လ၊ကျမ့်ဒိုင်တုးလီးလ၊ဟိုဉ်ကဝီးဒူသဝီကျမ့်တဖဉ် ဖဲကီ်ပယီးအပူးနှဉ်လီး.
- ကျိုဉ်စ့တဖဉ်လ၊တ်ဟ့ဉ်နီးလီးဆူတ်ဂုးထိုင်ပသီထိုင်လ၊ ကမ္ဘာ့ဂုဏ်ခိုင်ထံးတ်သူဌေးထိုင်ဘို့ထိုင်အဂီ်ထိဘိန့ဉ်တဘဉ်လိာ် ဖိဒ့လိာ်သးဒိးကီ်စဉ်ဒိးကီ်ခီဒိုင်အတ်လိဉ်ဘဉ်တဖဉ်ဘဉ်.
- တ်သူဌေးထိုင်ကျမ့်ကျဘိတဖဉ်နှဉ်မ့်တ်လ၊အကြားဝဲဘဉ်ဝဲ တခါလ၊တ်နီးလီးတ်လာ်ဘူဉ်လာ်စ့တ်ပ၊ဆ့၊ရဲဉ်ကျဲး တဖဉ်လ၊ကီ်စ၊ဖြိဉ်,ကီ်စဉ်/ကီ်ခီဒိုင်ဒိးဟိုဉ်ကဝီးပဒိုင်တဖဉ် အသိးအကျါနှဉ်လီး.

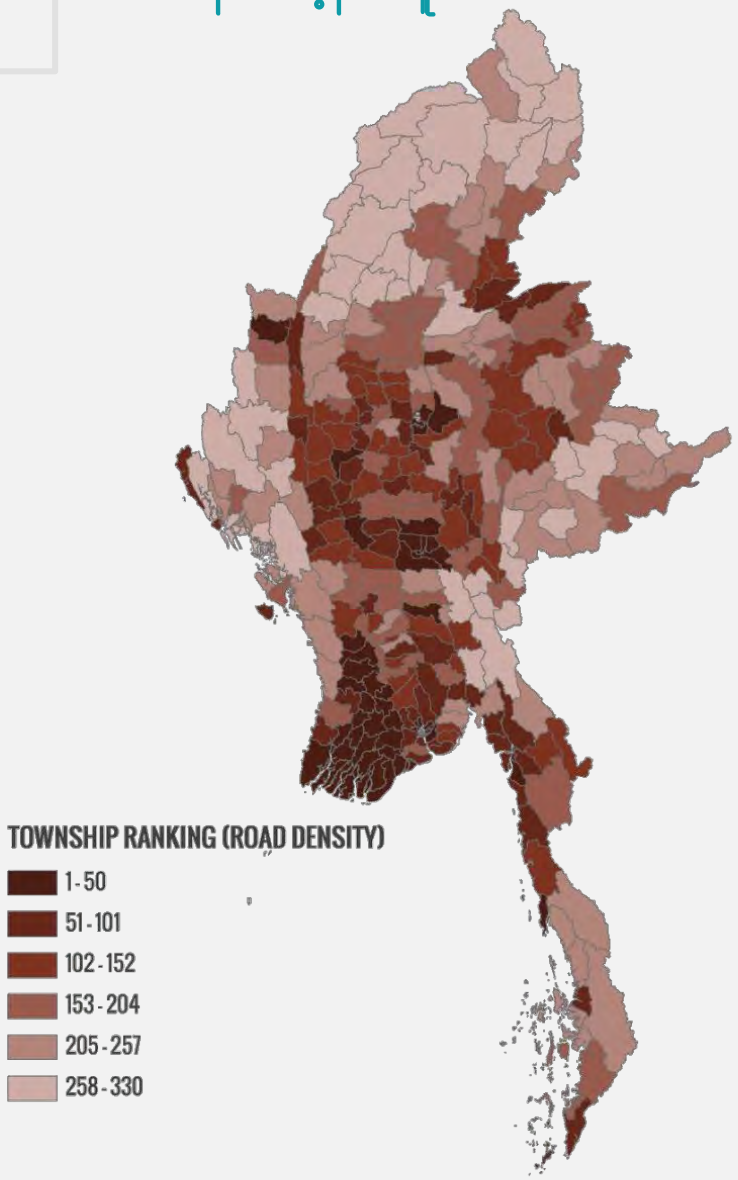

တၢ်သူဉ်ထိဉ်ပှၤဂ့ၢ်ဝီကရၢ

ကိၢ်စဉ်ဒီးကိၢ်ခီဒိဉ်အပဒိဉ်တဖဉ်အမူအဒါသ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်တဘဉ်မ့ၢ်ထဲတၢ်သူဉ်ထိဉ်တိၤဒီးတ့ကျဲမ့ၢ်ကျဲဘိသ့ဉ်တဖဉ်ဧၤဘဉ်,ကြားမၤအါထိဉ်စ့ၢ်ကီးကျိဉ်စ့မူဒါတၢ်ဖံးတၢ်မၤသ့ဉ်တဖဉ်လၢတၢ်သူဉ်ထိဉ်ပှၤဂ့ၢ်ဝီကရၢဒီးသုးထိထိဉ်တၢ်ဂုၤထိဉ်ပသိထိဉ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤသ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ.

- တၢ်သူဉ်ထိဉ်တၢ်ဆါဟံဉ်,တၢ်မၤလိက္ဍီဒီးပှၤဂ့ၢ်ဝီဂံၢ်ခီဉ်ထံးတၢ်သူဉ်ထိဉ်ဘိုထိဉ်အဂ့ဉ်အဂၤတဖဉ်(တၢ်ဆဲးတၢ်လၢဝဲၤလီၢ်ဒီးတၢ်ဟးကသုဉ်ကသိတၢ်လီၢ်တဖဉ်,ဖိကရၢ်ဒီးကမျၢ်တၢ်အိဉ်ဘုံးအိဉ်သါတၢ်လီၢ်သ့ဉ်တဖဉ်)
- တၢ်ပၢဆ့ၢရဲဉ်ကျဲပှၤဂ့ၢ်ဝီတၢ်ဖံးတၢ်မၤတုၤလီၤတီၤလီၤဒီးကွၢ်ထွဲကဟုကယာ်ပှၤဂ့ၢ်ဝီဂံၢ်ခီဉ်ထံးတၢ်သူဉ်ထိဉ်ဘိုထိဉ်တဖဉ်.

တကးဒ်ဘဉ်,ကိၢ်စၢဖြိဉ်,ကိၢ်စဉ်/ကိၢ်ခီဒိဉ်ဒီးလီၢ်ကဝီၤပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်အဘၢဉ်စၢ.

ကြားတၢဉ်ပိဉ်တဲသကိးဝဲဘဉ်ထွဲတၢ်မၤဒိဉ်ထိဉ်ထိထိဉ်ထံကိၢ်အတၢ်အိဉ်ဆူဉ်အိဉ်ချ,တၢ်ကူဉ်ဘဉ်ကူဉ်သ့အတီၤပတိၢ်သ့ဉ်တဖဉ်ဒီးကမျၢ်ဂ့ၢ်ဝီတၢ်ပၢဆ့ၢရဲဉ်ကျဲသ့ဉ်တဖဉ်လၢတၢ်ကသုးထိထိဉ်အပတိၢ်လၢပှၤအါဂၤဘဉ်ထွဲ,စူးကါသူဝဲလ်ၢ်လဲၢ်ကွၢ်ကွၢ်ဒီးသ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ.

တၢ်သူဉ်ထိဉ်ပှၤဂ့ၢ်ဝီကရၢ

တၢ်သုးထိထိဉ်ကိၢ်စဉ်ဒီးကိၢ်ခီဒိဉ်အပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်အမူဒါလၢ ဘဉ်ထွဲတၢ်ဆိဉ်ထွဲမၤစၢၤကမျၢ်သ့ဉ်တဖဉ်ဒ်အမ့ၢ်, တၢ်အိဉ်ဆူဉ်အိဉ်ချ ဒီးတၢ်ကူဉ်ဘဉ်ကူဉ်သ့တၢ်မၤစၢၤတဖဉ်နှဉ် ဒ်သိးကယူဃီၤလိာ်သးဒီးမူဒါ တၢ်မၤလၢကဘဉ်ဟံအါထိဉ်ဝဲသ့ဉ်တဖဉ်အဂီၢ်**တၢ်ဆၢခီကျိဉ်စ့ဟဲနှာ်** တဖဉ်ကလိဉ်ဝဲဒဉ်နှဉ်လီၤ.

ကျိဉ်စ့ဂ့ၢ်ဝီတၢ်ဘဉ်ထွဲပဒိဉ်အဒွဲပူၤတဖဉ်အဘၢဉ်စၢၤကြၢးဒိဘဉ် ကဒါက့ၤ**ခွဲးယာ်တုၤသိးထဲသိးဒီးတၢ်မၤကဲထိဉ်လိဉ်ထိဉ်အဂီၢ်ဖိတၢဉ် တဖဉ်**လၢဖဲဉ်ဒရၢဉ်ဒိတဲာ်က့ၢ်ဂီၤတခါအပူၤနှဉ်လီၤ.

တၢ်သ့ဉ်တဖဉ်အံၤစ့ၢ်ကီးမ့ၢ်တၢ်လၢအကြၢးဝဲဘဉ်ဝဲတခါလၢ**တၢ်နီၤလီၤ တၢ်လာ်ဘူဉ်လာ်စ့တၢ်ပၢဆၢရဲဉ်ကျဲတဖဉ်**လၢကီၢ်စၢဖိုဉ်, ကီၢ်စဉ်/ ကီၢ်ခီဒိဉ်ဒီးလီၢ်ကဝီၤပဒိဉ်တဖဉ်အသိးအကျါနှဉ်လီၤ.

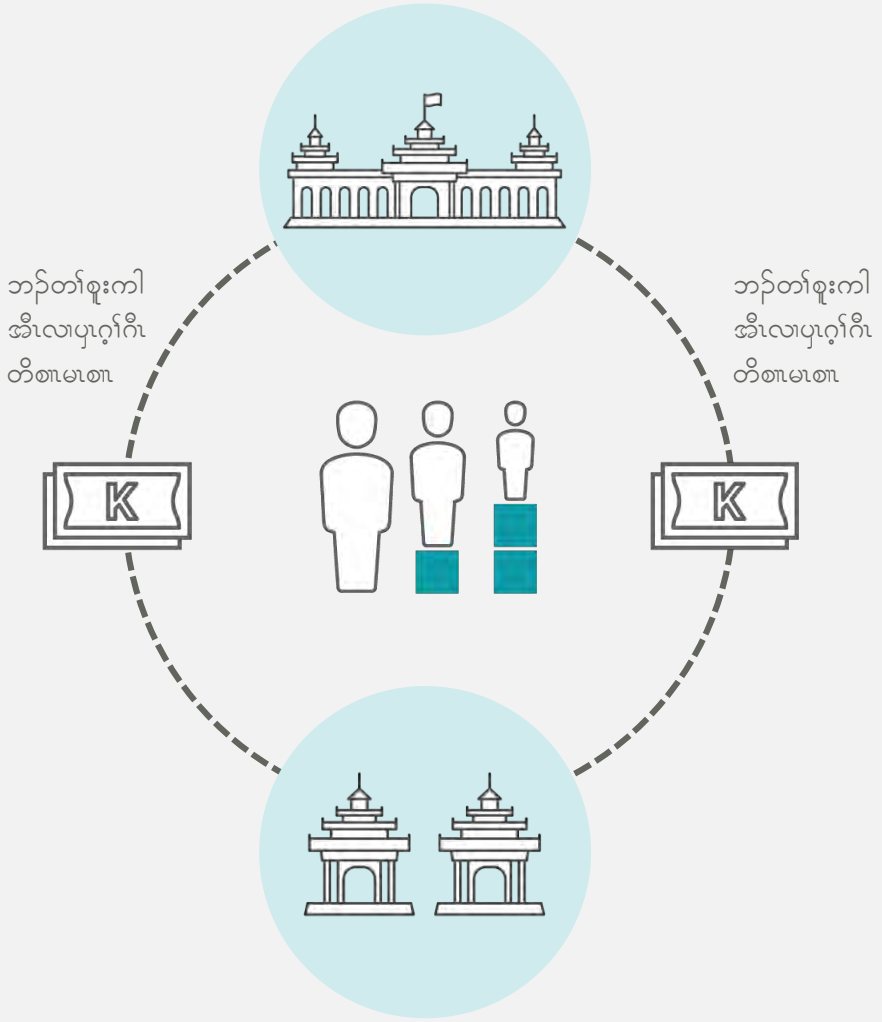

တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ၣူ –တၢ်သူၣ်ထိၣ်ပှၤဂ့ၢ်ဝီကရၢ

၂၀၀၈ဂ်ၢ်ခီၣ်ထံးတၢ်ဘျၢသဲစးခိၣ်သ့ၣ်

အဆၢဖိၣ်ဖ့ဂ့ၢ်ထံဖကိၢ်ဖကိးဂၤဒဲးအိၣ်ဒီးအခွဲးအယာ်လၢကဘၣ်ဘၣ်ဒီးနှ့ၢ်ဝဲတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ၣူ အတၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲဒ်ကိၢ်စၢဖြၣ်ပာ်လီၤဝဲတၢ်အိၣ်ဆူအိၣ်ၣူ သနူအသိးနှ့ၣ်လီၤ.

ဆၢကတိၢ်ခဲအံၤ ကိၢ်ပယီၤကိၢ်စၢဖြၣ်နှ့ၣ် နီၤလီၤဝဲ စ့တိာ်ကျၤခဲလာ်ဟာ်ဖြၣ်အဖီခိၣ် တၢ်အိၣ်ဆူၣ် အိၣ်ၣူအဂိၢ် အိၣ်ဒၣ်ထဲ (၅.၂၃) မျးကယၤနှ့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်ထိၣ်သတြိၤဒီးလၢအပူၤကွံာ်နှ့ၣ် တၢ်အိၣ် သးဂ့ၤထိၣ်ဝဲ ဘၣ်ဆၣ် မ့ၢ်ထိၣ်သတြိၤဒီးဟီၣ်ခိၣ်ဒီဘ့ၣ်ဒီးဟီၣ်ကဝီၤထံကိၢ်တဖၣ်အပတိၢ်နှ့ၣ်စ့ၤဒံးဝဲဒိၣ်မးနှ့ၣ်လီၤ.

ကိၢ်ပယီၤကလာ်တၢ်အိၣ်ဆူအိၣ်ၣူ အတၢ်တိာ်ကျၤ(၂၀၁၇– ၂၀၂၁)

ကဘၣ်သ့ပာ်ပနိၣ်ဝဲပှၤမၤတၢ်လၢဆူၣ်ၣူ ကံၢ်ဂီၤတဒ်သိးဘၣ်တဖၣ်,ခီဖျိတၢ်ဘျးစဲဖံးမၤသကိး တၢ်ဒီးကလာ်ဖူၣ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ၣူ ကရၢတဖၣ်(Ethnic Health Organizations),ကရၢသဘျသ့ၣ်တဖၣ်(NGOs),နီၢ်တဂၤတၢ်ဘၣ်ဘျုးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ၣူ မၤစၢၤကရၢသ့ၣ်တဖၣ်နှ့ၣ်လီၤ.

တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ၣူ –တၢ်သူၣ်ထိၣ်ပှၤဂ့ၢ်ဝီကရၢ

ညီနုၣ်နူၣ်ဖၣ်ဒၣရၢၣ်ထံကီၢ်တဖၣ်ဘၣ်ထွဲ
တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ၣူ တၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲသ့ၣ်တဖၣ်နူၣ်မ့ၢ်ဝဲကီၢ်စၣ်တဖၣ်အမူအဒါနူၣ်လီၤ.
အဒိ, ကီၢ်စၣ်ဒီးကီၢ်ခီဖိၣ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ၣူ ဝဲၤကျိၤဒီးတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤတၢ်နိၤ
လီၤတၢ်လၢၣ်ဘူၣ်လၢၣ်စ့တၢ်ပၢဆၢရဲၣ်ကျဲၤတဖၣ်နူၣ်လီၤ.

တၢ်နီၤလီၤတၢ်လၢၣ်ဘူၣ်လၢၣ်စ့တၢ်ပၢဆၢရဲၣ်ကျဲၤတဖၣ်

- တၢ်နီၤလီၤတၢ်လၢၣ်ဘူၣ်လၢၣ်စ့အလိၢ်လၢဆံးအါနူၣ်အါထိၣ်ဝဲသ့, သနူၤထိၣ်အသးလၢကမျၢ်တၢ်သူတၢ်စွဲကျိၣ်စ့တၢ်လၢၣ်အဖိခိၣ်
- ကျိၣ်စ့တၢ်မၤစၢၤတူၤသိးထဲသိးတဖၣ်(Matching Grants)နူၣ်တဖ်သိးဒီးတၢ်ဆိၣ်ထွဲပှၤနီၢ်တဂၤကျိၣ်စ့တူၤသိးထဲးသိးနူၣ်ဘၣ်.မ့မ့ၢ်တခီဒုးကဲထိၣ်တၢ်မၤအကျိၤအကျဲတခါလၢကခီဆၢမၤစၢၤဝဲ
ကီၢ်စၣ်ဒီးကီၢ်ခီဖိၣ်လၢအတၢ်လိၣ်ဘၣ်တဖ်သိးလိာ်သးဘၣ်တဖၣ်နူၣ်လီၤ.

တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့–တၢ်သူၣ်ထီၣ်

ပှၤဂ့ၢ်ဝီကရၢ

ဖဲကီၢ်ပယီၤပူၤ,ကီၢ်စၣ်ဒီးကီၢ်ခီဒိၣ်ပတီၢ်ဝဲၤကျိၤသ့ၣ်တဖၣ်နၣ်တၢ်ဟ်ပနီၣ်နၣ်,ဒီးတၢ်သူတၢ်စွဲတဖၣ် လၢဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့နၣ်လီၢ်ခၢၣ်သးဖိၣ်ဃာ်ဒံးဒၣ်ဝဲဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ်နၣ်လီၤ.

ဒၢတက့ၢ်ဖဲၣ်ဒရၢၣ်ထံကီၢ်တဖၣ်အပူၤ,ကီၢ်စၣ်,ကီၢ်ခီဒိၣ်ဒီးလီၢ်ကဝီၤသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဝဲဒၣ်ဒီး တၢ်ပၢဆ့ၢရဲၣ်ကျိၤတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့နၣ်လီၤ.တၢ်နဲၣ်ကျဲသ့ၣ်တဖၣ်လၢဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်မၤလိနၣ်,တၢ်ကူၣ် ဘၣ်ကူၣ်သ့,တၢ်နုၣ်လီၤဆူတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အပူၤ,ဒီးသရၣ်/သရၣ်မုၣ်,ကွိဖိနီၢ် ဂံၢ်နီၢ်ဒွးသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်နၣ်ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ကီၢ်စၢဖြၣ်မ့တမ့ၢ်ကီၢ်စၣ်/ကီၢ်ခီဒိၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ကထုးထိၣ်ဟ့ၣ်လီၤဝဲနၣ်လီၤ.

တ၊်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့–တ၊်သူၣ်ထိၣ်ပှၤဂ့၊်ဝီကရ့ၢ

၂၀၀၈ဂ်၊်ခီၣ်ထံးတ၊်ဘျၢသဲစးခိၣ်သ့ၣ်

အဆၢဖိုၣ်ဖြ

ထံဖိကိ၊်ဖိခဲလၢာ်ဒ်ကိ၊်စၢဖြၣ်ဟ်လီၤဃာ်တ၊်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့သနူအသိး–

(က)အိၣ်ဒီးခွဲးယာ်လၢကမၤလိတ၊်

(ခ)ဒ်ကိ၊်စၢဖြၣ်ဟ်လီၤဃာ်တ၊်ဘျၢၣ်လၢကဘၣ်မၤလိန့၊်ဂံ၊်ခီၣ်ထံးတ၊်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အသိးတမၤလိတသ့ဘၣ်နှၣ်လီၤ.

အဆၢ–ဧပှၤဂ့၊်ဝီအသနၢၣ်

(က)ကူၣ်သ့လံာ်သိၣ်ညီၣ်မိ၊်ပှ၊်,လံာ်ညီၣ်သိၣ်တ၊်,တ၊်သိၣ်လိအကျိၤအကျဲ,တ၊်ဃုသ့ၣ်ညါ,တ၊်ဟ်လီၤတ၊်ရဲၣ်တ၊်ကျဲၤတဖၣ်,တ၊်တိာ်ကျဲၤတဖၣ်ဒီးတ၊်အပတီ၊်သ့ၣ်တဖၣ်

(ခ)ဖွၣ်စိမိၤ,ခီလ့ၣ်ကွိ,ကွိဒီးတ၊်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ပတီ၊်ထိကွိသ့ၣ်တဖၣ်

(ဂ)တ၊်ဒိးစဲးလၢဘၣ်တ၊်ဟ်လီၤအီၤလၢကိ၊်စၢဖြၣ်ပဒိၣ်

တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့–တၢ်သူၣ်ထိၣ်ပှၤဂ့ၢ်ဝိကရ့ၢ

ဂ်ၢ်ခီၣ်ထံးသဲစးခိၣ်သ့ၣ်လ့ၢတၢ်ဘှိဘၣ်က့ၤဒီၤတဖၣ်ဖဲ ၂၀၁၅

တၢ်ပၢဆ့ၢရဲၣ်ကျဲၤဂံၢ်ခီၣ်ထံးတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ကွိသ့ၣ်တဖၣ်လ့ၢကီၢ်စၣ်ဒီးကီၢ်ခီဒိၣ်
တဖၣ်အပူၤန့ၣ်တၢ်ဟ့ၣ်အခွဲးလ့ၢကဘၣ်တၢ်ပၢဆ့ၢရဲၣ်ကျဲၤအီၤဖ်ကီၢ်စ့ၢဖြၣ်ကွဲးဟ်လီၤသဲစးတၢ်ဘျၢအသိးန့ၣ်လီၤ.

ကလှာ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့သဲစးတၢ်ဘျၢ(၂၀၁၄,ဘျီဖိၣ်သဲစးနီၣ်ဂ်ၢ်၄၁)အဆ့ၢဖိၣ်ခ့တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ ဂ်ၢ်ခီၣ်ထံးတၢ်ဂ့ၢ်မီၢ်ပှၢ်တဖၣ်

တၢ်ဟ်လီၤက့ၤတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလီၤဆီလ့ၢတၢ်ကမၤဂ့ၤထိၣ်ကူၣ်သ့ပှၤမၤတၢ်ဖိခဲလ့ၢ်
အကံၢ်အစီဒီးအဝဲသ့ၣ်အတၢ်အိၣ်မူကံၢ်စီအတီၤပတီၢ်တဖၣ်,ဒီးဖဲအဝဲသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဝဲ
ဒီးသကဲးပဝဲးလ့ၢအဂ့ၤအခါန့ၣ်တၢ်ကဒုးလိၣ်ထိၣ်ဖးထိၣ်ဝဲတၢ်ထုးစ့ၢလီၤလီၢ်ခ့ၢၣ်သးအတၢ်ဖိၣ်ပျံၤသနူ
ဘၣ်ဆၣ်ကဒိးသန့ၤထိၣ်အသးလ့ၢအဝဲသ့ၣ်အကံၢ်အစီဂ့ၤထိၣ်ဝဲလ့ၢ
ကမၤတၢ်ဆ့ၢတဲာ်ဒီးတၢ်သ့ဟံးနၢ်မ့ၤဒါတဖၣ်အဖိခိၣ်နှၣ်လီၤ.

တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့–တၢ်သူၣ်ထိၣ်ပှၤဂ့ၢ်ဝီကရၢ

ကိၢ်ပယိၤပူၤပှၤခဲလၢာ်ဟ်ဃုာ်သ့ဝဲလၢ
တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့သနူတခါဃိအဂီၢ်လိၣ်ဝဲလၢတၢ်ကထိၣ်ဃူ
မၤဘၣ်ဂီၢ်ဝဲတၢ်အိၣ်လိၤဆိတဖၣ်ခီဖျိ
နိၢ်ကစၢ်အခိၣ်တဃၣ်ကျိာ်တၢ်ကတိၤ,ဒီးကျိၣ်တၢ်ကတိၤခဲလၢာ်ဟ်ဃုာ်
လၢတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ပူၤလၢအဖိးမံဒီးထံကိၢ်တၢ်အိၣ်သးအတိၤ
ပတိၢ်တဖၣ်နူၣ်လိၤ.တၢ်ကပျဲဝဲကိၢ်စၣ်ဒီးကိၢ်ခီဒိၣ်အပတိၢ်ကဟံအါထိၣ်မူဒါတၢ်မၤ
တဖၣ်အဂီၢ်ကိၢ်စၣ်ဒီးကိၢ်ခီဒိၣ်ကျိၣ်စ့ဂ့ၢ်ဝီတၢ်ပၢဆ့ၢရဲၣ်ကျဲၤတဖၣ်ကြားလၢ
တၢ်ကွၢ်ကဒါမၤဂ့ၤထိၣ်အိၤနူၣ်လိၤ.

- မၤအါထိၣ်တၢ်နီၤလိၤခိသွဲကျိၣ်စ့
  - ဒုးအိၣ်ထိၣ်တၢ်ထိၣ်ဃူတၢ်တိၤပတိၢ်တုၤသိးထဲသိးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်
- တၢ်နီၤလိၤတၢ်လၢာ်ဘူၣ်လၢာ်စ့ၤအတၢ်ပၢဆ့ၢရဲၣ်ကျဲၤတဖၣ်,
  ကျိၣ်စ့တၢ်မၤစၢၤလၢတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အဂီၢ်
  - တၢ်ဟ်ပနိၣ်စ့မၤစၢၤဆံးအါတမံၤဃိလၢကွိဖိတဂၤဒၣ်ဝဲစုာ်စုာ်လၢ
    ကိၢ်စၣ်ဒီးကိၢ်ခိသ့ၣ်တဖၣ်ပူၤ
  - ကိၢ်စၢဖြိၣ်ပဒိၣ်,ဒီးကိၢ်စၣ်/ကိၢ်ခီဒိၣ်ပဒိၣ်ကဘၣ်တူၢ်လၢာ်ဝဲ(၅၀)မျးကယၤစုာ်စုာ်–
    ၅၀/၅၀

တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့လၢတၢ်အပၣ်ဃုာ်တၢ်ခဲလၢာ်ခဲဆ့တၢ်ရဲ
ၣ်တၢ်ကျဲအတၢ်မၤကျဲလၢကိၢ်ပယိၤအပူၤတၢ်အလိၣ်ဘၣ်အ
ကျါတမံမ့ၢ်ဝဲမၤလိဘၣ်တၢ်လၢနိၢ်ကစၢ်ကျိၣ်အဂံၢ်ထံးနူၣ်လိၤ
လၢအတခါမ့ၢ်ဝဲအခွဲးအယးအိၣ်လၢကဆိကါမၤလိဘၣ်တၢ်
လၢကျိာ်အါကျိာ်နူၣ်လိၤ,တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်နူၣ်တဘၣ်ါအိၣ်လၢ
ထံကိၢ်တၢ်အိၣ်သးအပူလိၤ,တၢ်ကရၢကရိလၢမၤသကိးတၢ်
ဘၣ်ဃးတၢ်ကူာ်ဘၣ်ကူာ်အသနၢ်မ့ၢ်ဝဲ**Mon National Education Committee (MNEC)** **နူၣ်လိၤယအဝဲအိၣ်ဝဲလၢ**New Mon State Party (NMSP)အဖိလာ်နူၣ်လိၤ,

- စးထိၣ်ဖဲၵဧ၉၅နံၢ်MNEC ကတဲာ်ကတိပာ်စၢၤ
  တိၤဖုၣ်,တိၤခၢၢ်သး,တိၤထိကွိသ့ၣ်တဖၣ်လၢတာ်ပတု
  ာ်တၢ်လိၤကဝိၤတဖၣ်အပူၤဒိးလိၢ်ကဝိၤလၢအိၣ်တၢ်
  ပၢတၢ်ပြးခံကလုာ်နူၣ်လိၤ
- MNECဃုကျိာ်စ့လၢကမျၢ်ဒီးထံဂၤကိၢ်ဂၤနူၣ်လိၤ
- ပဒိၣ်လံာ်ညီၣ်သိဉ်ဒိၣ်ဒိး MNEC
  လံာ်ညီၣ်သိဉ်ဒိၣ်ပဉ်ဖြဉ်သူဝဲလၢကွိတဖၣ်နူၣ်လိၤ

တ၊်ကူ၌ဘ၌ကူ၌သ့ လ၊ကီ၊်ပံ၊ယီ၊ပူ၊

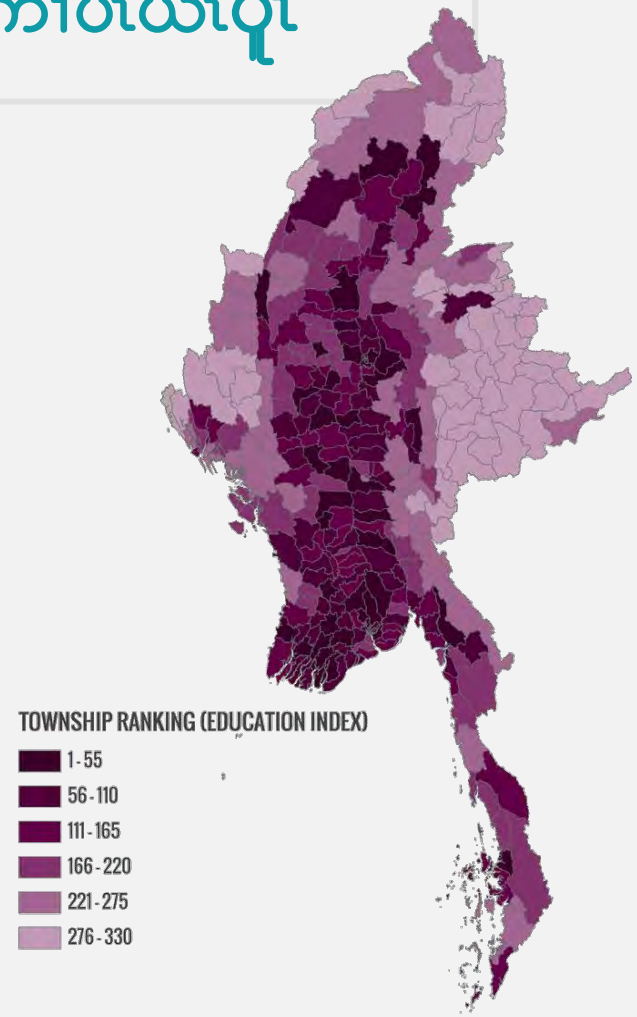

တ၊်ကူ၌ဘ၌ကူ၌သ့တ၊်ဒုးနဲ့၌နီ၌ထိ၌

- ဒ်ဟိ၌ခိ၌ဂီ၊မ၊ဟ်ဖျါအသိးတ၊်ကူ၌ဘ၌ကူ၌သ့အတီ၊ပတီ၊်သ့၌တဖ၌လီ၊ဆိဝဲဒ၌ဖဲကီ၊်စ၌ဒိးကီ၊်ခိဒိ၌အပူ၊.
- ယိ၊ဒိ၌ကီ၊်စ၌အိ၌ဝဲဒ၌ဒိးတ၊်ကူ၌ဘ၌ကူ၌သ့အတီ၊ပတီ၊်ဖု၌ဝဲတနီ၊ လ၊ထံကီ၊်အပူ၊ပိာ်ထွဲထိ၌အခံလ၊ရ၊်၊ခ၌ဒိးကညီကီ၊်စ၌နှ၌လီ၊.
- ကန္ဆ၌ဒိးနှ၊်ပွံ၌တိ၌ဒိးတကူ၊်အိ၌ဝဲဒ၌ဒိးတ၊်ကူ၌ ဘ၌ကူ၌သ့အတီ၊ပတီ၊်ထိကတ၊်တနီ၊နှ၌လီ၊.
- ကီ၊်ဆ၌သ့၌တဖ၌အပူ၊ဝ့၊်ပူ၊ကဝီ၊ဒိးခံခိ၌ဒူသဝီကဝီ၊သ့၌တဖ၌အဘ၊၌စ။ တ၊်လီ၊ဆိသ့၌တဖ၌အိ၌ဝဲဒ၌ဒိးပိာ်ခွါဒိးပိာ်မှ၌အဘ၊၌စ။ တ၊်ကူ၌ဘ၌ကူ၌သ့အတီ၊ပတီ၊်သ့၌တဖ၌တ၊်လီ၊ဆိအိ၌ဝဲဒ၌နှ၌လီ၊.

တ၊်နီ၊ဖးခံခိ၌/ ဝ့၌ခိ၌ဖဲတထိ၌ဘးဒံးကီ၊်ဆ၌အတီ၊

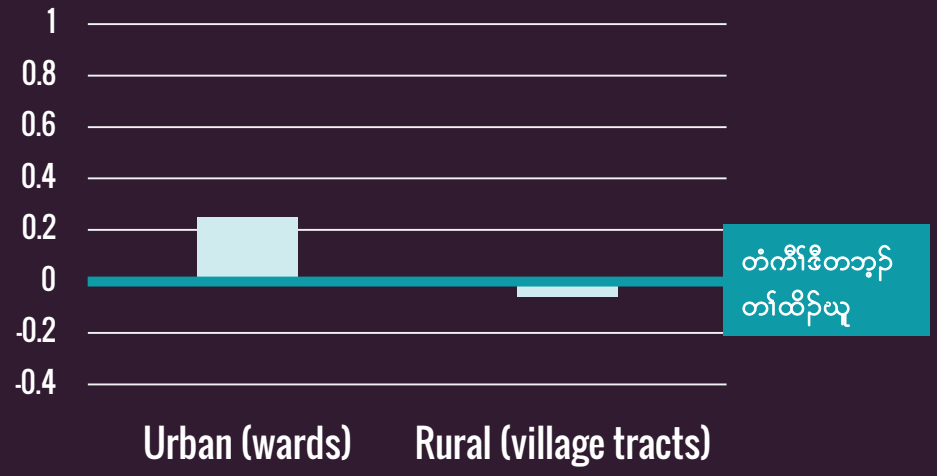

* Made up of: School enrolment, Primary school attainment, middle school attainment, literacy rate.

ပုဂ္ဂိုလ်တိုးမြှင့်ခွန်ထိန်ပုဂ္ဂိုလ်ကရ

၂၀၀၈နှစ်ဂုဏ်ခြိုးထုံးသစ်တို့ဘျခိုင်သွဲ့အဆဖြစ်–ဇပုဂ္ဂိုလ်ဝီသနှာ်ဉ်	ဂုဏ်ခြိုးထုံးသစ်တို့ဘျခိုင်သွဲ့တို့ဘိုဘဉ်ကွဲးအီးဖဲ ၂၀၁၅
(က)ကလှာ်တို့လိဉ်ခိဉ်လိဉ်ကွဲတဖဉ် (ခ)တို့မြစ်းဖိသဉ်,သးစ်,ပိာ်မုဉ်, ပှၤကွဲ့ဂီၤတလၢတပဲၤ,သူဉ်ကွဲသးပှ် တဖဉ်ဒီးပှၤလၢဟံဉ်ဃီတအိဉ်တဖဉ်. (ဂ)တို့တိစၢဒီးတို့သူဉ်ထိဉ်ကွဲးတို့အိဉ်မူ **၈.တို့ပၢဆုၢရဲဉ်ကျဲးအသနှာ်ဉ်** (က)တို့ဂ့ိုဘဉ်ထွဲတို့ဂုၤထိဉ်ပသိထိဉ်တဖဉ် (ခ)ခူဝ့ိုဒီးဟံဉ်ဒူဉ်ဃီထၢတို့ဂုၤထိဉ်ပသိထိဉ်	**၂.ဖဂံၤ်ခိဉ်ထုံးတို့ဘျခိုင်သွဲ့ပူၤတို့ရဲဉ်လီၤကျဲၤလီၤစရီ(၂)** **ကိုၤ်စဉ်ဒီးကိုၤ်ခီဒိဉ်ဘဉ်ထွဲတို့ဒုးအိဉ်ထိဉ်သဲစး** (က)တို့မြစ်းဖိသဉ်,သးစ်,ပိာ်မုဉ်,ပှၤကွဲ့ဂီၤတလၢတပဲၤ,သူဉ်ကွဲသးပှ် တဖဉ်ဒီးပှၤလံာ်လူၤကျူဆျိတဖဉ်ဖဲကိုၤ်စဉ် ဒီးကိုၤ်ခီဒိဉ်သွဲ့တဖဉ်အပူၤနှဉ်တို့ဟ့ဉ်အခွဲးလၢကဘဉ် တို့ရဲဉ်ကျဲၤမၤအီၤဒ်ကိုၤ်စၢဖြိဉ်ကွဲးဟ်လီၤသဲစးတို့ဘျၢအသိးနှဉ်လီၤ. (ခ)တို့တိစၢမြစ်းဒီးတို့သူဉ်ထိဉ်ကွဲးတို့အိဉ်မူတို့ဂ့ိုတို့ဝီသွဲ့တဖဉ် အံၤဖဲကိုၤ်စဉ်ဒီးကိုၤ်ခီဒိဉ်အပူၤတို့ဟ့ဉ်ခွဲးလၢက ဘဉ်တို့ရဲဉ်ကျဲၤမၤအီၤဒ်ကိုၤ်စၢဖြိဉ်ကွဲးဟ်လီၤသဲစးတို့ဘျၢအသိးနှဉ်လီၤ.

ပြုဂ္ဂါဝိတ်တိစ္ဆာမစ္ဆာ–တိုသူဥထိဉ်ပြုဂ္ဂါဝိကရျ

ထံကီါလာအဂုထိဉ်ပသိထိဉ်အဖမှါတဖဉ်အဂီါတါဂုထိဉ်ပသိထိဉ်ဒီးတါမစ္ဆာလီၤဝဲတါဖြိဉ်တါယာ်တါဖံးတါမၤတဖဉ်နှဉ်မှါအရ့ဒိဉ်ဝဲဃုာ်ဒီးတါဟ့ဉ်တါမစ္ဆာလာတါအိဉ်ဆူဉ်အိဉ်ချဒီးတါကူဉ်ဘဉ်ကူဉ်သ့အသိးနှဉ်လီၤ.

လီါခၢဉ်သးပဒိဉ်အိဉ်ဒီးမ့ဒါသနၢဉ်လာကဲၤလိာ်ထိဉ်ဃူဝဲကီါစဲဉ်ဒီးကီါခီဒိဉ်တဖဉ်အကံါအစီဒ်သိးကရဲဉ်ကျဲၤမၤဝဲတါဂုထိဉ်ပသိထိဉ်ဒီးတါမစ္ဆာလီၤတါဖြိဉ်တါယာ်ခီဖြိတါနီၤလီၤတါတူါလာ်ဝဲတါလာ်ဘူဉ်လာ်စ့ၤတါပၢဆ့ၢရဲဉ်ကျဲၤတဖဉ်အဂီါအရ့ဒိဉ်ဝဲနှဉ်လီၤ.

ကီါစဲဉ် ဒီးကီါခီဒိဉ်အပဒိဉ်တဖဉ် ကဟ်သူဉ်ဟ်ဒီးနါ်ပါ်ဝဲ ပြုဂ္ဂါဝိတ်တိစ္ဆာမစ္ဆာအတ်လိဉ်ဘဉ်တဖဉ်ဒီး ဟံန့ါ် ဝဲက့ါဂီၤအါမံၤသ့ဝဲဒ်လာ်အံၤအသိးတဖဉ်–

- တါမစ္ဆာလၢဆူပြုလၢကျိဉ်စ့တါဟဲနုာ်စ့ၤသ့ဉ်တဖဉ်အဂီါ
- တါမစ္ဆာတါသူဉ်ထိဉ်ဘီထိဉ်က့ၤတါအိဉ်မူ လၢတါဘဉ်ဂံာ်ဂူာ်ကတီါ, မ့တမ့ါ ခိဉ်ဃၢန့ဆၢဉ်ယိတါဘဉ်ဒိဘဉ်ထံးထံဖိကီါဖိကမျၢါ,ဒီးပှၤတူါဘဉ်ခီဉ်ဘဉ်တါဂီါတါတိစ္ဆာမစ္ဆာ
- သနူဖိလ်စံဉ်တဖဉ်လၢတါမၤဂုၤထိဉ်ပသိထိဉ်ပှၤဖိယာ်ဖိ
- တါရဲဉ်တါကျဲၤဘဉ်ဃးတါသူဉ်လီၤဆိလီၤကမျၢါဟံဉ်ဃိ
- ပှၤအိဉ်ဘံၤလၢမ့ဒါသ့ဉ်တဖဉ်အဂီါ

တ၊်အိဉ်မူအတီၤပတီ၊်

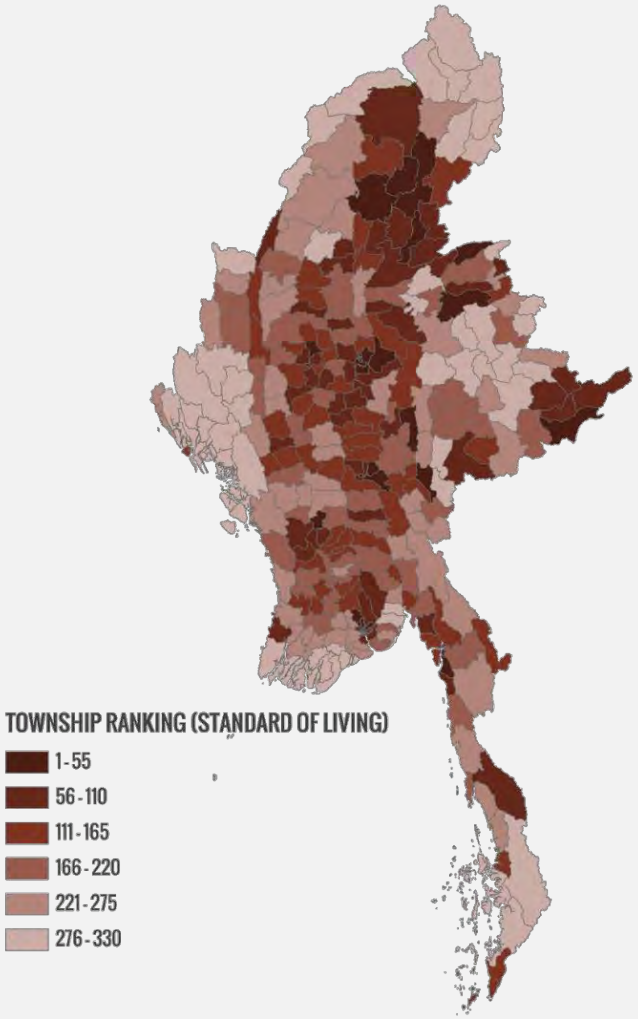

တ၊်အိဉ်မူအတီၤပတီ၊်(နိဉ်ထိဉ်ဒုးနဲဉ်)

- တ၊်အိဉ်မူအတီၤပတီ၊်တဖဉ်(ဟံဉ်ဒူဉ်ဃီထၢအတ၊်စုလိ၊်ခိဉ်ခိဉ်ဒီး တ၊်အိဉ်သးတဖဉ်)ဖဲကိ၊်ပယီၤပူၤန့ဉ်ကိ၊်ဆဉ် တဘ့ဉ်ဒီးတဘ့ဉ်လီၤဆိလိာ်သးဒိဉ်ဒိဉ်မု၊်မု၊်.
- ခူဝ့၊်ဒီးခိခိဉ်ဟီဉ်ကဝိၤတဖဉ်ဖဲကိ၊်ပယီၤပူၤတ၊်အိဉ်မူတီၤ ပတီ၊်အတ၊်လီၤဆိလိာ်အိဉ်ဝဲဒိဉ်ဒိဉ်မု၊်မု၊်ဒီးကြၢးလၢတ၊်က ဘဉ်ကွ၊်ဆိကမိ၊်ဘဉ်ဃးဒီးတ၊်မၤဂ့ၤထိဉ်ဟံဉ်ဒူဉ်ဃီထၢ တ၊်အိဉ်သး,မၤစၢၤအဝဲသ့ဉ်လၢကဒီးန့၊်ဘဉ်လိမ့ဉ်အူ ဒီးထံကဆီအဂိ၊်လိဉ်ဝဲဒဉ်နှဉ်လီၤ.

တ၊်နီၤဖးခိခိဉ်/ ဝ့ဉ်ခိဉ်ဖဲတထိဉ်ဘးဒံးကိ၊်ဆဉ်အတီၤ

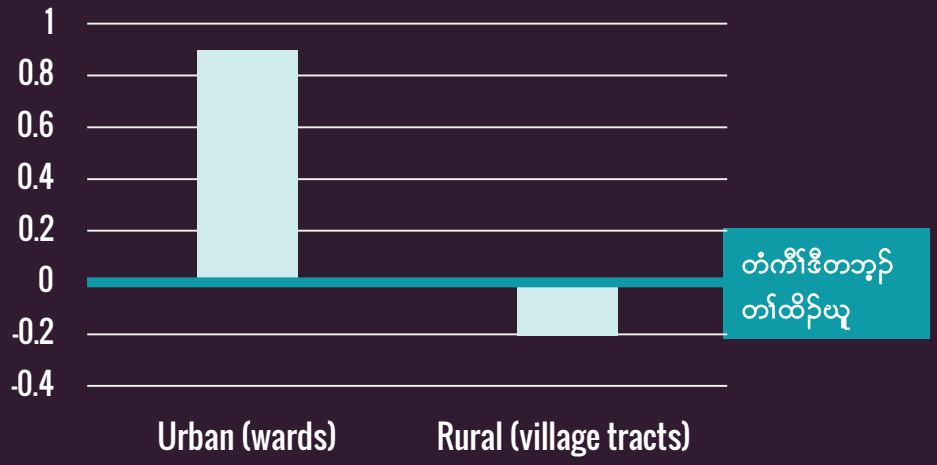

ကီ၊ဆဉ်,ကရူ၊,ဒီးကဝီၤသ့ဉ် တဖဉ်အတ၊ဂုၤထိဉ်ပသီထိဉ် နီဉ်ထိဉ်ဒုးနဉ်

တ၊မၤအါထိဉ်ဘဉ်ဃးတ၊နီၤလီၤပှၤဂ့၊ဝိတ၊ဖံးတ၊ မၤသ့ဉ်တဖဉ်ဆူကီ၊စဉ်အပတီ၊နှဉ် မ့၊ဝဲတ၊အခွဲးအယာ်လ၊ ကမၤဂုၤထိဉ်ထံဖိကီ၊ဖိကမျ၊်အတ၊အိဉ်သး ခီဖြိတ၊ဖြိဉ်တ၊ယာ်ဒီးတ၊လိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ.

ကီ၊ဆဉ်ဒီးကီ၊ဆဉ်အဒုတ၊ဂုၤထိဉ်ပသီထိဉ်နှဉ်ဒုးနဉ်ဖျါထိဉ်ဝဲ တ၊စုၤထိဉ်ပသီထိဉ်အတီၤပတီ၊တဖဉ်အတ၊လီၤဆီလိာ်သးဒီး ဟ်ဖျါထိဉ်ဝဲတ၊လိဉ်ဘဉ်တဖဉ်မ့၊တ၊လ၊အထီကတ၊နှဉ်လီၤ.

အဒိ,ကယါကီ၊စဉ်,လွဲဉ်ကိဉ်ကီ၊ဆဉ်နှဉ်အိဉ်ဝဲဒီးတ၊ဂုၤထိဉ် ပသီထိဉ်အတီၤပတီ၊ထိန့၊်ဒံးထံကီ၊ဒီတဘ့ဉ်အတ၊ထိဉ်ဃူ, ဖဲလ၊ရ့ါတီကီ၊ဆဉ်နှဉ်မ့၊်ဝဲဒဉ်လ၊ထံကီ၊အပူၤကီ၊ဆဉ်အတ၊ ဂုၤထိဉ်ပသီထိဉ်အစ့ၢကတ၊်သ့ဉ်တဖဉ်အကျါတဘ့ဉ်နှဉ်လီၤ.

ကီ၊ဆဉ်တ၊ဂုၤထိဉ်ပသီထိဉ်အတ၊ဒုးနဉ်အမး ဖဲကယါကီ၊စဉ်

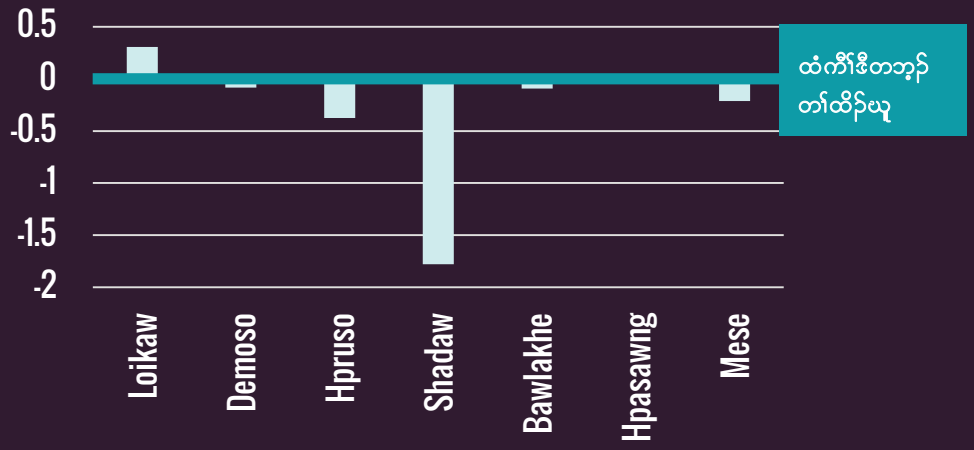

ကြီးဆင့်,ဒီးကြီးဆင့်အဖွဲ့ကရူးသွဉ်တဖဉ်တၢ်ဂုၤထိဉ်ပသိထိဉ်နီဉ်ထိဉ်ဒုးနဲဉ်

တၢ်မ့ၢ်ကွၢ်ဝဲကယါကြီးစဲဉTDI အထိကတၢ်ကြီးဆင့်တဖဉ်နှဉ်လွဲကိဉ်ကြီးဆင့်အပူၤဒုးနဲဉ်ဖျါဝဲကဝီၤဒီး ကရူးအတၢ်လဲၤထိဉ်လဲၤထိအပတီၢ်လီၤဆီလိာ်သးအိဉ်ဝဲန့ဉ်လီၤ.ပထံဉ်နှ့ၢ်လၢခူဝ့ၢ်တၢ်လီၢ်နှဉ်တၢ်လဲၤထိဉ် လဲၤထိအိဉ်အါနှ့ၢ်ဒံးခိခိဉ်ဖူသဝီတၢ်လီၢ်သွဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ.

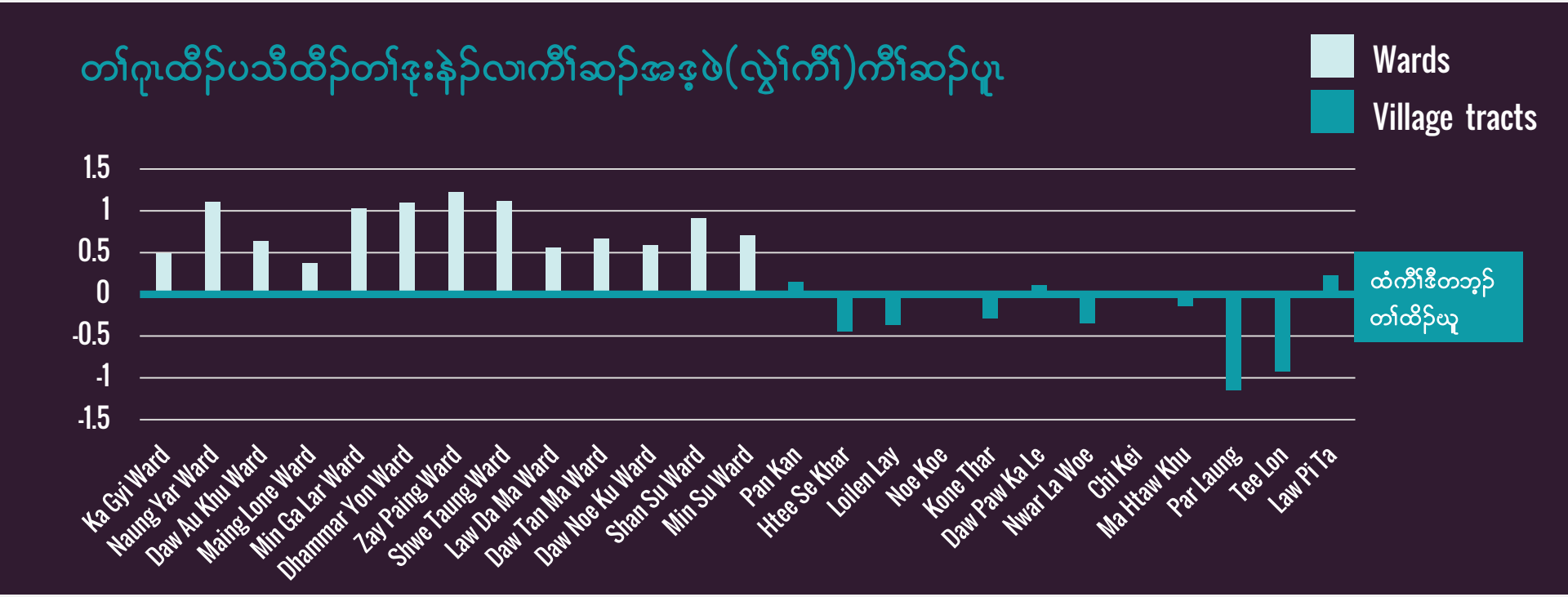

တၢ်ဒုးဟ်ဃုာ်မုဉ်ခွါဂ့ၢ်ဝီလၢပှၤဂ့ၢ်ဝီကရၢ်ကရၢအပူၤ

ကျိဉ်စ့တၢ်မၤစၢၤလၢအိဉ်ဒီးတၢ်ပညိဉ်လီၤတံၢ်လီၤဆဲးသ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်မ့ၢ်ဝဲကျဲယုထၢတဖဉ်လၢတၢ်ပညိဉ်ဆိဉ်ထွဲမၤစၢၤမုဉ်ခွါတၢ်တတုၤသိးထဲသိး တၢ်ဂ့ၢ်ကိတဖဉ်ဒီးတၢ်ဒုးဆူဉ်ထိဉ်ဝဲဟ်မုဉ်ဟ်မၤသ့ဉ်တဖဉ်ဒုကံၢ်ဒုစီ,လီၤဆီဒဉ်တၢ်ဖဲမုဉ်ခွါတၢ်တတုၤသိးထဲသိးအိဉ်အါဝဲတၢ်လီၢ်တဖဉ်နှဉ်သ့ဝဲဒဉ်နှဉ်လီၤ.

- တီၤထိကွိတၢ်ကူဉ်ဘဉ်ကူဉ်သ့ဒုတီၤပတီၢ်သ့ဉ်တဖဉ်ဒုဖိလာ်
- တၢ်နှာ်လီၤဟ်ဃုာ်လၢတၢ်ဖံးတၢ်မၤဒုပူၤဟ်မုဉ်ဒီးဟ်ခွါတၢ်တတုၤသိးထဲသိးသ့ဉ်တဖဉ်အိဉ်အါဝဲ–တၢ်နီၤလီၤကျိဉ်စ့ဟဲနှာ်တတုၤသိးထဲသိးဘဉ်.

တၢ်ကူဉ်ဘဉ်ကူဉ်သ့တၢ်ဒုးနဲဉ်(ဟ်ခွါဒီးဟ်မုဉ်)

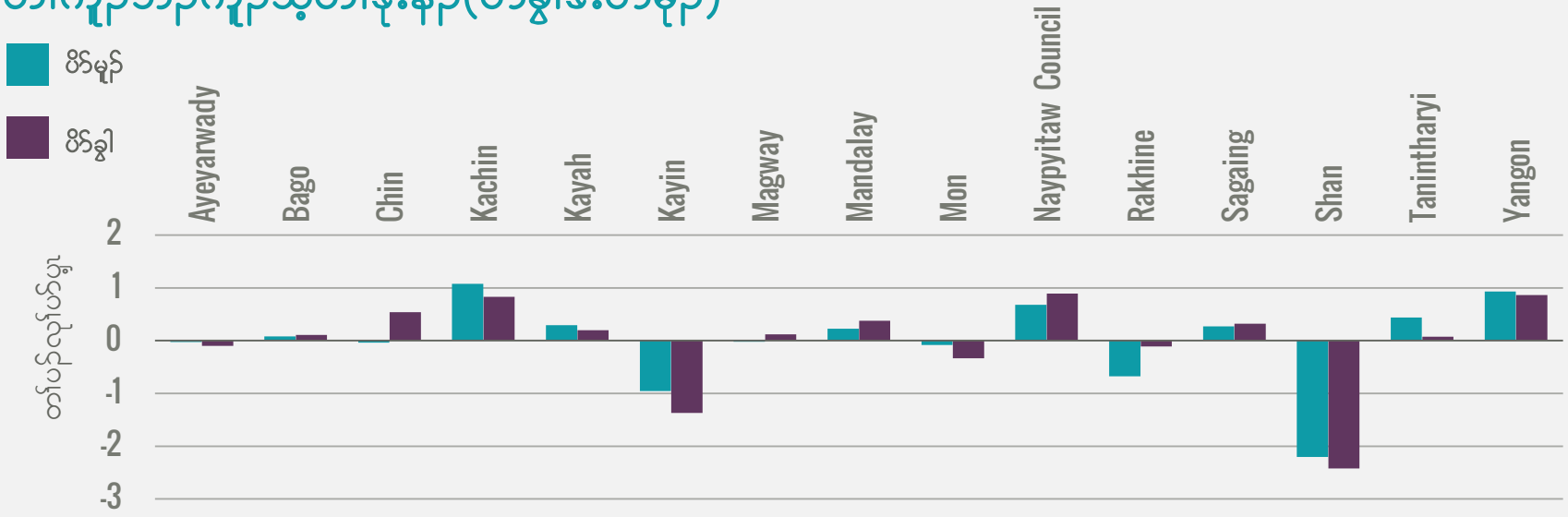

တ၊ဒုးဟ်ဃုာ်မုဉ်ခွါဂ့၊ဝီလၢပှၤဂ့၊ဝီကရှ၊ကရၢအပူၤ

ဖဲတ၊ဂုာ်ကျဲးစၢးသူဉ်ထိဉ်ပှၤဂ့၊ဝီကရၢလၢပဒိဉ်ကိးပတိ၊ဒဲး(ကိ၊စၢဖြဉ်,ကိ၊စဉ်/ကိ၊ခီဒိဉ်ဒိးလိ၊ကဝီၤပဒိဉ်အပတိ၊)သ့ဉ်တဖဉ်အပူၤမုဉ်ခွါဂ့၊ဝီတ၊တုၤသိးထဲသိးတ၊ပညိဉ်တဖဉ်ဒိးမုဉ်ခွါဂ့၊ဝီစ့တိာ်ကျဲၤတဖဉ်အဂီ၊နှဉ်တ၊ဖၢနှာ်ဆိကမိ၊ဃုာ်အိၤသ့ဝဲဒဉ်နှဉ်လီၤ.

- အဒိ–ခီဖျိတ၊အိဉ်ဆူဉ်အိဉ်ချ ,တ၊ကူဉ်ဘဉ်ကူဉ်သ့ ,ဒိးပှၤဂ့၊ဝီတ၊တိစၢမၤစၢတ၊ရဲဉ်တ၊ကျဲၤသ့ဉ်တဖဉ်.

ကျိဉ်စ့တ၊မၤစၢလၢအိဉ်ဒိးတ၊ပညိဉ်လီၤဆီသ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်ပညိဉ်ဆိဉ်ထွဲဝဲတ၊ဂ့၊လၢလာ်သ့–

- တ၊ထူစံဉ်မၤဝဲၤဒိးဘုဉ်ဖိဉ်မၤညဉ်လၢပိာ်မုဉ်တဖဉ်ဂီ၊တ၊မၤလိတ၊ရဲဉ်တ၊ကျဲၤတဖဉ်
- ပိာ်မုဉ်ဖျိးစိလၢမှ၊ကျိၤဝဲၤကွာ်တဖဉ်အဂီ၊တ၊လှ၊အိဉ်သးသမူတ၊ရဲဉ်တ၊ကျဲၤတဖဉ်

တ၊ဒုးအိဉ်ထိဉ်ကိ၊ပယီၤအခိသွဲကျိဉ်စ့ဟဲနှာ်အိဉ်ဃုာ်ဝဲဒိးတ၊လိဉ်ဘဉ်တဖဉ်လၢတ၊ပညိဉ်ဆိဉ်ထွဲမုဉ်ခွါတ၊ဂ့၊တ၊ဝီတဖဉ်ဒိးတ၊တတုၤသိးထဲသိးတဖဉ်အဂီ၊နှဉ်လီၤ.

တ၊်ဂဲၤလိ

အပတီ၊ ၁ ကွ၊်ကဒါကွဲၤတ၊်မၤလိ(စလဲး)တဖဉ်လၢတ၊်သူဉ်ထိဉ်ပှၤဂ့၊်ဝီကရူ၊်ကရၢ (တ၊်အိဉ်ဆူဉ်အိဉ်ချ ,တ၊်ကူဉ်ဘဉ်ကူဉ်သ့ ,ပှၤဂ့၊်ဝီတ၊်တိစၢၤမၤစၢၤတဖဉ်)

အပတီ၊ ၂ **ကရူ၊်တ၊်တၢဉ်ပီဉ်တဲသကိး**(၁၅မံးနံး)

တ၊်သူဉ်ထိဉ်ပှၤဂ့၊်ဝီအကရူ၊်ကရၢအပူၤကီ၊်စဲဉ်ဒီးကီ၊်ခီဒိဉ်တဖဉ်မူဒါတ၊်ဖံးတ၊်မၤကြၢမ့၊်မနုၤတဖဉ်လဲဉ်.
ကျိဉ်စ့ဂ့၊်ဝီတ၊်ပၢဆ့ၢရဲဉ်ကျဲၤတဖဉ်ဆီဉ်ထွဲအဝဲသ့ဉ်အမူဒါတ၊်ဖံးတ၊်မၤသ့မနုၤတဖဉ်လဲဉ်.

အပတီ၊ ၃ **ကရူ၊်တ၊်ဟ်ဖျါ**(၁၀မံးနံး)

ကဃုထၢထိဉ်နှ၊်ပှၤတဂၤလၢကရူ၊်အကျါလၢကဟ်ဖျါထိဉ်တ၊်အဂီ၊်

တၢ်သူဉ်ထိဉ်ဆီလီၤလိ်ၢ်ကဝီၤပဖိဉ်

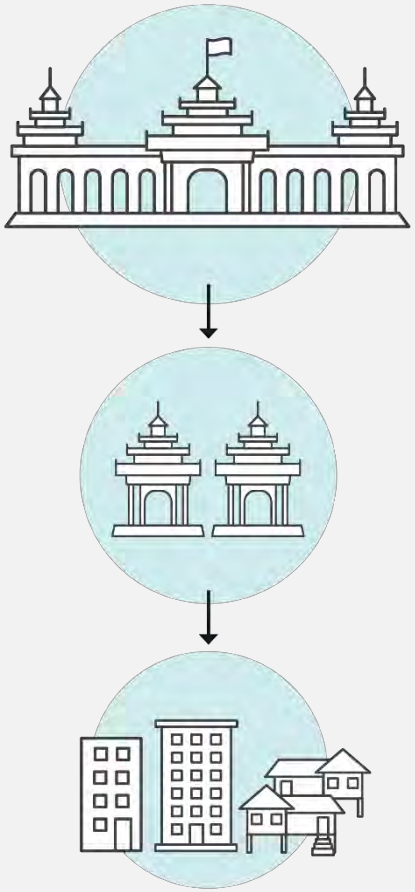

ဘဉ်ဃးဖိုးတၢ်အုဉ်ကီၤမူဖၤ,တၢ်ဟ်ဃုာ်ဟ်ဂီၢ်,ဖိုးတၢ်ဟံးမူဟံးဖၤသ့ဉ်တဖဉ်လၢလိ်ၢ်ကဝီၤအတၢ်ပၢတၢ်ပြုးအသနူလၢကိ်ၢ်ပယီၤဇူၤန့ဉ်မ့ၢ်ဝဲဂံၢ်ခီဉ်ထံးတၢ်ဂ့ၢ်ကီအခိဉ်သ့ဉ် တခါန့ဉ်လီၤ.ဆၢကတိ်ၢ်ခဲအံၤကိ်ၢ်ပယီၤအိဉ်ဝဲဇဉ်ဖိုးလိ်ၢ်ကဝီၤတၢ်ပၢဆ့ၢ်ရဲဉ်ကျဲၤတဖဉ် ဘဉ်ဆဉ်လိ်ၢ်ကဝီၤအပဖိဉ်တအိဉ်ဝဲဇဉ်ဘဉ်.

- လိ်ၢ်ကဝီၤပတိ်ၢ်တၢ်သူဉ်ထိဉ်ပဖိဉ်သၢဖုတဖုလိဉ်ဝဲဇဉ်နှဉ်လီၤ.အါဇဉ်တက့ၢ်ဖဲဉ်ဇရၣ်ထံကိ်ၢ်သ့ဉ်တဖဉ်အိဉ်ဝဲဇဉ်ဖိုးလိ်ၢ်ကဝီၤအပဖိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ.
- တၢ်ထုးစ့ၢလီၤလိ်ၢ်ခၢဉ်သးအတၢ်ဖိဉ်ဃံးဖိုးဟ့ဉ်ဝဲတၢ်မၤတၢ်ဆၢတဲာ်လၢလိ်ၢ်ကဝီၤပတိ်ၢ်အပူၤန့ဉ် ဒ်ကံၢ်ဂီၤတခါအသိးမ့ၢ်တၢ်မၤဆူဉ်ထိဉ်ဝဲကံၢ်စိတခါလၢကခီဆၢက့ၤဝဲ တၢ်အိဉ်လီၤဆီဖိုးဟိဉ်ကဝီၤတၢ်လိဉ်ဘဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ.လိ်ၢ်ကဝီၤပဖိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်နှဉ် လၢတၢ်သူဉ်ထိဉ်ပှၤဂ့ၢ်ဝိကရူၢ်ကရၢဖိုးတၢ်ဆဲးကျိုးဘူးဘူးတံၢ်တံၢ်ဖိုးထံဖိ ကိ်ၢ်ဖိကမျၢ်သ့ဉ်တဖဉ်အဂိ်ၢ်မ့ၢ်ဝဲတၢ်ကရၢကရိလၢအကါဖိဉ်အခိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ.
- ပဖိဉ်သၢပတိ်ၢ်သနူတခါန့ဉ်မ့ၢ်ဝဲတၢ်အခွဲးအယာ်လၢတၢ်ဘိုဘဉ်မၤဂ့ၤထိဉ်ကွၤတၢ်မၤ တၢ်ဆၢတဲာ်လၢပဖိဉ်အပတိ်ၢ်တဖဉ်ဘဉ်ထွဲတၢ်ဟ့ဉ်တၢ်မၤစၢၤ,ဖိုးဂံၢ်ခီဉ်ထံးတၢ်သူဉ် ထိဉ်ဘိုထိဉ်လၢတၢ်လိဉ်ဘဉ်အိၤဖိုးတၢ်နိၤလီၤတၢ်အိဉ်ယၢၤတဖဉ်လိၤလိၤန့ဉ်လီၤ.

တၢ်သူဉ်ထိဉ်ဆီလီၤလိ်ၢ်ကဝီၤပဒိဉ်

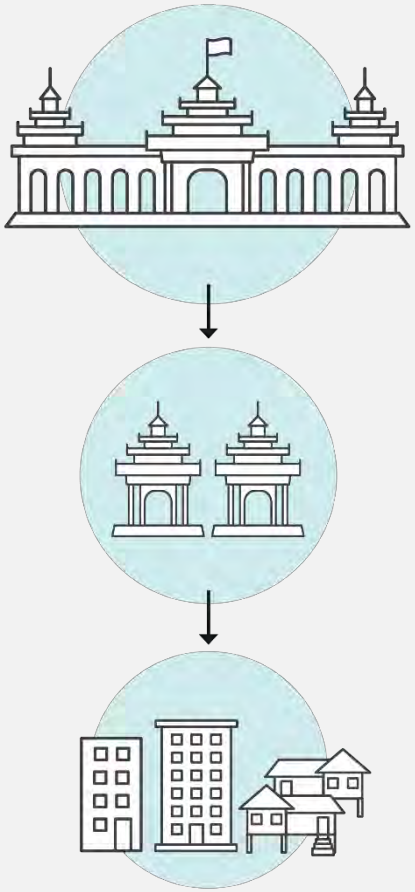

ပဒိဉ်သၢပတိၢ်သနၣ်တခါနၣ်ဉ်လိဉ်ဘဉ်ဝဲတၢ်အိဉ်ဆၢထၢဉ်လီၤဆီလၢကျိဉ်စ့တၢ်ဟဲနာ်အကျိၤအကျဲၤတဖဉ်လၢလိ်ၢ်ကဝီၤအပူၤန့ဉ်လီၤ.

- လၢထံကိၢ်အဂုၤအဂၤသ့ဉ်တဖဉ်နၣ်ဉ်လိ်ၢ်ကဝီၤပဒိဉ်တဖဉ်ဘဉ်တၢ်ဟ့ဉ်မၤစၢၤအိၤကျိဉ်စ့ခီဖျိတၢ်စုလိ်ၢ်ခီခိဉ်အခိအသွဲတဖဉ်အမဲာ်ညါတၢ်ဆၢခီကျိဉ်စ့လၢကိၢ်စဉ်ဆူလိ်ၢ်ကဝီၤ, ဒ်နၣ်ဉ်အသိးတၢ်ဆၢခီကျိဉ်စ့လၢကိၢ်စၢဖိုဉ်ဆူလိ်ၢ်ကဝီၤပဒိဉ်တၢ်ဆိဉ်ထွဲမၤစၢၤအိၤဒ်နၣ်ဉ်လီၤ.
- တၢ်လိ်ၢ်တနီၤနိၤန့ဉ်လိ်ၢ်ကဝီၤပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်ဒိးန့ၢ်ဘဉ်ဝဲတၢ်ခိတၢ်သွဲလၢပှၤနိၢ်တဂၤစုတၢ်ဟဲနာ်,ဒိးခိဉ်တဃာ်တၢ်ဆါတၢ်ပှၤအခိအသွဲ/တၢ်ခိတၢ်သွဲအဂၤတဖဉ်.
- တၢ်ထုးစုၤလီၤလိ်ၢ်ခၣ်သးတၢ်ဖိဉ်ဃံးဒ်အိဉ်အါထိဉ်ဒိးလိ်ၢ်ကဝီၤအပတိၢ်တၢ်ထိဉ်ယူတၢ်တီၤပတိၢ်တုၤသိးထဲသိးလိဉ်အါထိဉ်ဝဲဒဉ်နၣ်ဉ်လီၤ.

လၢတၢ်ဒိးန့ၢ်အါထိဉ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအဂီၢ်ဝံသးစုၤကွၢ်တၢ်မၤလိလံာ်ဘဉ်ဃးတၢ်သူဉ်ထိဉ်လိ်ၢ်ကဝီၤပဒိဉ်တက့ၢ်.

တ၊်စၢဖြိၵ်ကွၤ နီၵ်ဝံၵ်ခံ တ၊်ဂ့၊်တ၊်ကျိၤသ့ၵ်တဖၵ်

- ကီ၊်စဲၵ်ပဒိၵ်သ့ၵ်တဖၵ်ဒ်ဂ်၊်ခိၵ်ထံးတ၊်ဘျၢသဲစးခိၵ်သ့ၵ်ကွဲးဟ်လီၤန့၊်ဝဲကျိၵ်စ့တ၊်သူ တ၊်စွဲမူဒါတ၊်မၤသ့ၵ်တဖၵ်နှ့ၵ်လဲ၊်နှ့၊်ဒိၵ်နှ့ၵ်ဒံးကီ၊်စဲၵ်ကဘၵ်ဟံမူဒါထဲတခါဧိၤလ၊ တ၊်နီၤလီၤန့၊်ဒီၤဘျိၵ်ဒိၵ်တ၊်စိတ၊်ကမိၤတဖၵ်နှ့ၵ်လီၤ.
- လ၊တ၊်သူၵ်ထိၵ်တိၤဒီးတ့ကျဲမ့၊်ကျဲဘိသ့ၵ်တဖၵ်အမဲာ်ညါ,ကီ၊်စဲၵ်ဒီးကီ၊်ခိဒိၵ်အ ပဒိၵ်အမူအဒါသ့ၵ်တဖၵ်နှ့ၵ်ကြားမၤအါထိၵ်လ၊တ၊်သူၵ်ထိၵ်ပှၤဂ့၊်ဝိကရၢလ၊ တ၊်ဃူဃီၤလိာ်သးအဂိ၊်ဒီးမၤဒိၵ်ထိၵ်လဲၵ်ထိၵ်တ၊်ဂုၤထိၵ်ပသီထိၵ်သ့ၵ်တဖၵ် နှ့ၵ်လီၤ.
- ဒီးသန့ၤထိၵ်အသးလ၊ထံဖိကီ၊်ဖိတဖၵ်အတ၊်လိၵ်ဘၵ်သ့ၵ်တဖၵ်အဖိခိၵ်လီ၊်ကဝိၤ ကျိၵ်စ့ဂ့၊်ဝိတ၊်ဆ့ၢခိတဖၵ်ဒီးတ၊်ပ၊ဆ့ၢရဲၵ်ကျဲသ့ၵ်တဖၵ်လ၊တ၊်ကဒုးအိၵ်အကံ၊်အ ဂိၤအဂိ၊်လီ၊်ကဝိၤတ၊်ဂုၤထိၵ်ပသီထိၵ်အတ၊်အုၵ်သးအဒိအတံာ်လ၊အိၵ်ဝဲတဖၵ် မ့၊်တ၊်လ၊အလ၊အပဲၤန့ၵ်လီၤ.
- “ကျိၵ်စ့ဂ့၊်ဝိတ၊်ဘၵ်ထွဲပဒိၵ်အဒွဲပူၤတဖၵ်အဘ၊ာ်စ့ၢ”ကြားဒိဘၵ်ကဒါကွၤ“ခွဲး ယာ်တုၤသိးထဲသိးဒီးတ၊်မၤကဲထိၵ်လိၵ်ထိၵ်အဂိ၊်ဖိတ၊ာ်တဖၵ်”လ၊ဖဲာ်ဒဂျာ် ဒိတံာ်က့၊်ဂီၤတခါအပူၤန့ၵ်လီၤ.
- တ၊်သုးထိထိၵ်ကီ၊်စဲၵ်ဒီးကီ၊်ခိဒိၵ်အပဒိၵ်သ့ၵ်တဖၵ်အမူဒါလ၊ဘၵ်ထွဲတ၊်ဆိၵ်ထွဲ မၤစ့ၢကမျ၊်သ့ၵ်တဖၵ်လ၊အမ့၊်,တ၊်အိၵ်ဆူၵ်အိၵ်ချ ဒီးတ၊်ကူၵ်ဘၵ်ကူၵ်သ့တ၊်မၤ စ့ၢတဖၵ်နှ့ၵ်ဒ်သိးကဃူဃီၤလိာ်သးဒီးမူဒါတ၊်မၤလ၊ကဘၵ်ဟံအါထိၵ်ဝဲသ့ၵ်တ ဖၵ်အဂိ၊်တ၊်ဆ့ၢခီကျိၵ်စ့ဟဲနှာ်တဖၵ်ကလိၵ်ဝဲဒဲၵ်နှ့ၵ်လီၤ.

အဆင်ဖိုင် ၆

ဖဖရာဉ်ကျိဉ်စ့ဂ့်ဝီသနူ

ဒီးကီၢ်ပယီးတၢ်သူဉ်ထိဉ်တၢ်မှာ်တၢ်ခုဉ်တၢ်ရဲဉ်တၢ်ကျဲး

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

The Asia Foundation

လံ်သိဉ်ညိဉ်အံၤဘဉ်တ၊ရဲဉ်ကျဲၤကွဲးထုးထိဉ်အီၤလ၊

အ့ရျၢဖိဉ်ဒ့ရျၢဉ်ဒီးပှၤသ့ပှၤဘဉ် Paul A. R. Hobson ဃုာ်ဒီး ပှၤအမံၤအိဉ်ဖျါလ၊လာ်တဖဉ်

Matthew Arnold
Nicola Williams
Lea Lybecker
Kyaw Myo Oo

လံ်သိဉ်ညိဉ်အံၤဘဉ်တ၊ဆိဉ်ထွဲမၤစ၊ၤအီၤလ၊ကိ၊အမဲရကၤ ထံဖိကိ၊ဖိကမျ၊်ခီဖျိကိ၊အမဲရကၤထံဂုၤကိ၊ဂၤတ၊ဂုၤထိဉ်ပသိထိဉ် ကရၢနှဉ်လီၤ.တ၊ဂ့၊်တ၊ကျိၤဟ်ဃုာ်လ၊လံ်သိဉ်ညိဉ်အပူၤတဖဉ် မ့၊်ဝဲအ့ရျၢဖိဉ်ဒ့ရျၢဉ်အတ၊ဟ်သးဒီးတမ့၊်လ၊ခ၊ဉ်စးဝဲကိ၊်အမဲ ရကၤထံဂုၤကိ၊်ဂၤတ၊ဂုၤထိဉ်ပသိထိဉ်ကရၢ(မ့တမ့၊်)အမဲရကၤ ကိ၊်စ၊ဖြိဉ်ပဒိဉ်အတ၊ထံဉ်တ၊ဟ်သးဘဉ်.

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

လံ့တ်မၤလိကျ်ဘၤဝဲ တ်ဂ့်တ်ကျိၤသ့ဉ်တဖဉ်

၁ တ်ဂ့်တ်ကျိၤအကလုာ်တဖဉ်ဘဉ်ထွဲမ့်ကျိၤဝဲၤကွာ်ဂ့်ဝိဒိး ဖဲဉဧရျဉ်ကျိဉ်စ့ဂ့်ဝိလၢဘဉ် တ်ဂ့်လိာ်ဘိလိာ်အီၤဖဲတ်သူဉ်ထိဉ်တ်မှာ်တ်ခုဉ်အတ်ရဲဉ် တ်ကျဲၤအပူၤမ့်မနုၤတဖဉ်လဲဉ်.

J လၢတ်ကဒုးအိဉ်ထိဉ်ဝဲ “တ်ထိဉ်ဃူတ်တီၤပတီ်တူၤသိးထဲသိး ဒိးကျိဉ်စ့ဂ့်ဝိတ်ပၢဆ့ၢရဲဉ် ကျဲၤတဖဉ်” ဖဲတ်သူဉ်ထိဉ်တ်မှာ်တ်ခုဉ်အတ်ရဲဉ်တ်ကျဲၤ အဒွဲပူၤမ့်ဂ့ၤဒိးအချမ့်ဂ့ၤနူဉ် ကတီ်ဖုဉ်ဒိးကတီ်ဃံာ်ကျဲမနုၤတဖဉ်အိဉ်ဝဲလဲဉ်. တ်ကစူးကါဖိလ်စံဉ်မနုၤတဖဉ်အိဉ်ဝဲလဲဉ်.

၃ ဖဲတ်ဂ့်လိာ်ဘိလိာ်တၢဉ်ပိဉ်တဲသကိးတ်သ့ဉ်တ်ဖဉ် ဖဲတ်မှာ်တ်ခုဉ်တ်ရဲဉ်တ်ကျဲၤအပူၤကြၢးတ်ကွာ်ဆိကမိ်ဝဲ မ့်ကျိၤဝဲၤကွာ်တ်ဂ့်ကီမနုၤသ့ဉ်တဖဉ်လဲဉ်.

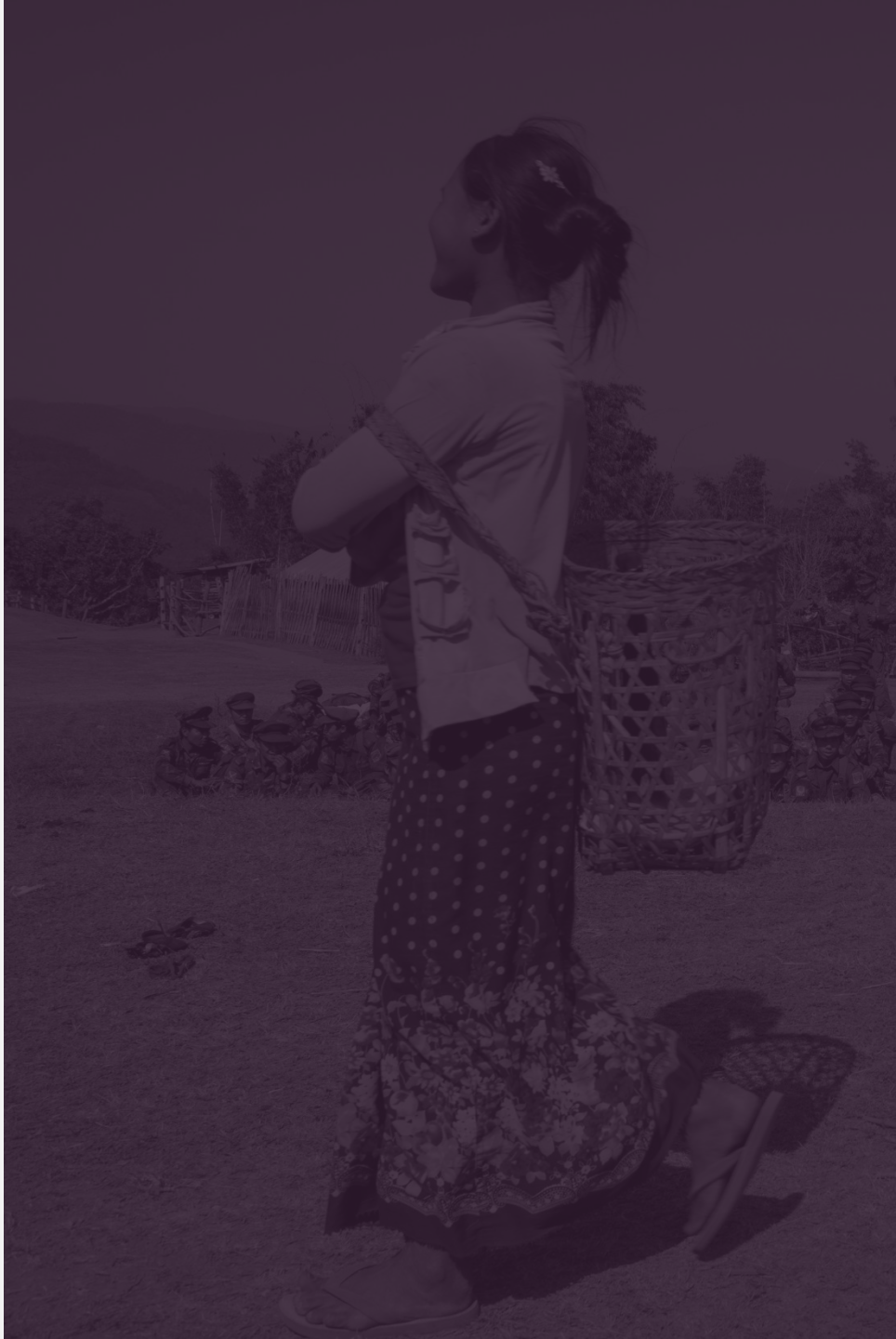

ဖဲ့ဒရာ့ကျိဉ်စ့ဂ့်ဝီသနူဒီးတ်မာ်တ်ခုဉ်တ်ရဲဉ်တ်ကျဲ

- မှ်ကျိဲဝဲကွာ်ဂ့်ဝီဒီးဖဲ့ဒရာ့ကျိဉ်စ့ဂ့်ဝီသနူသ့ဉ်တဖဉ်လ၊ ပာ်ဃုာ်ဝဲဖဲထံရူ်ကီ်သဲးတ်ထံဉ်လိာ်တဲသကိးတ်အပူဲ တ်ဂ့်လိာ်တ၊ဉ်ပိဉ်တဲသကိးအီဲခီဖျိဂ့်ဝီ အသန၊ဉ်တ်မဲကရူ်သ့ဉ်တဖဉ်အဆ၊ကတီ်နှဉ် တ်ဂ့်တ်ကျိဲသ့ဉ်တဖဉ်ဘဉ်ထွဲဘဉ်ဘျးလိာ်သး လဲ်လဲ်ကွဲ်ကွဲ်အိဉ်ဝဲဒဉ်နှဉ်လီဲ.
- ဖဲ့ဒရာ့ကျိဉ်စ့ဂ့်ဝီသနူနှဉ်မ့်ဝဲတ်ဂ့်ခိဉ်သ့ဉ်တခါ ဖဲတ်ဂ့်လိာ်ဘျိလိာ်ဝဲလ၊တ်ကဒုးအိဉ်ထိဉ်ဝဲတ်တီဲ တူဲသိးထဲသိးလ၊ဖဲ့ဒရာ့သနူအပူဲ,တ်သူဉ်ထိဉ် ပှဲဂ့်ဝီကရ၊,ဒီးတ်ဒုးအိဉ်ထိဉ်တ်နီဲလီဲကျိဉ်စ့ ဟဲနှာ်အကံ်အဂီဲတဖဉ်,ဃုာ်ဒီးနှ့ဆ၊ဉ်တ်အိဉ်ယ၊ သ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်လီဲ.
- ဖဲတ်မှ်တ်ခုဉ်တ်ရဲဉ်တ်ကျဲပူဲမှ်ကျိဲဝဲကွာ်ဂ့်ဝီ သန၊ဉ်တ်မဲကရူ်နှဉ်ပညိဉ်ယီဲဝဲဒဉ်လ၊တ်ပ၊ဆ၊ ရဲဉ်ကျဲကမျ်ကျိဉ်စ့ဒီးမှ်ကျိဲဝဲကွာ်ဖိလစံဉ်တ်ဂ့်ကီသ့ဉ် တဖဉ်နှဉ်လီဲ.

မှ်ကျိၤဝဲၤကွာ်တ်ါဂ့ါတ်ါကျိၤအရှဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်လ၊ တ်ါမှာ်တ်ါခုဉ်အတ်ါရဲဉ်တ်ါကျဲၤအဂီါ

(ဖဲဒရၢဉ်ကျိဉ်စ့ဂ့ါဝီအခီဉ်တဃဉ်ဂ်ါဘါတဖဉ်)

တ်ါမုဉ်တ်ါခုဉ်တ်ါရဲဉ်တ်ါကျဲၤလ၊အဂ့ါလိာ်တ၊ဉ်ပိဉ်တဲ သကိးဝဲဘဉ်ဃးတ်ါနီၤလီၤကျိဉ်စ့ဟဲနာ်အဂ့ါန့ဉ်ညီန့ါ ဟ်သူဉ်ဟ်သးဝဲဒိဉ်ဒိဉ်မ့ါမ့ါထဲဒဉ်လ၊နှ့ဆ၊ဉ်တ်ါအိဉ် ယ၊တ်ါဂ့ါတဖဉ်နှ့ဉ်လီၤတ်ါလ၊အရှဒိဉ်ဝဲဒဉ်တခီနှ့ဉ် တ်ါကဘဉ်ကွ်ါဆိကမိါလဲါလဲါကွဲါကွဲါလ၊တ်ါခိတ်ါသွဲ ဟဲနာ်ကဃူဃီၤလီၤပလိာ်သးဒီးကျိၤကျဲသ့ဉ်တဖဉ်အဂီါ (အဒိ,တ်ါစုလီါခိဉ်ခိဉ်,ပနံဉ်တ်ါကၤ,ဒီးကျိဉ်စ့ဟဲနာ် အခိတဖဉ်,တ်ါစဲပနိဉ်အခိ–ဒ်သိးအံၤတဖဉ်)ဃုာ်ဒီး တ်ါနီၤလီၤကျိဉ်စ့တ်ါပ၊ဆ့၊ရဲဉ်ကျဲၤသ့ဉ်တဖဉ်နှ့ဉ်အလီါ အိဉ်ဝဲဒဉ်နှ့ဉ်လီၤ.

တ်ါနီၤလီၤကျိဉ်စ့ဟဲနာ်တ်ါပ၊ဆ့၊ရဲဉ်ကျဲၤသ့ဉ်တဖဉ်

နှ့ဆ၊ဉ်တ်ါအိဉ်ယ၊ၤသ့ဉ်တဖဉ်,–

တ်ါနီၤလီၤကျိဉ်စ့ဟဲနာ်ဖျိဖျိဖျါဖျါ လ၊တ်ါအိဉ်ယ၊ၤအကျဲသနူတခါ လ၊ကီါစ၊ဖိုဉ်ဒီးကီါစဲဉ်/ကီါခီဒိဉ်အ ပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်အဘ၊ဉ်စ၊ၤန့ဉ် မၤဆူထိဉ်ဝဲကတီါယံာ်မ့ါကျိၤဝဲၤကွာ် ဒီးပှၤဂ့ါဝီတ်ါဂုၤထိဉ်ပသိထိဉ်တ်ါတိာ်ကျဲၤ, မၤဂ့ၤထိဉ်တ်ါအိဉ်ဆူဉ်အိဉ်ချဒီးတ်ါကူဉ်ဘဉ် ကူဉ်သ့အကျဲသနူသ့ဉ်တဖဉ်အမဲာ်ညါ မၤလဲါထိဉ်ဝဲတ်ါဘျါလီၤလ၊ တ်ါသူဉ်ထိဉ်ဆိလီၤပှၤဂ့ါဝီခိဉ်တဃဉ်နှ့ဉ်လီၤ.

မှ်ကျိၤဝဲၤကွာ်တ်ါဂ့ါတ်ါကျိၤအရ့ဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်လ၊ တ်ါမှာ်တ်ါခုဉ်အတ်ါရဲဉ်တ်ါကျဲၤအဂီါ်

(ဖဲဒရၢဉ်ကျိဉ်စ့ဂ့ါဝီအခီဉ်တဃဉ်ဂံၤ်ဘါတဖဉ်)

တ်ါနီၤလီၤကျိဉ်စ့ဟဲနာ်တ်ါပၢဆ့ၢရဲဉ်ကျဲၤသ့ဉ်တဖဉ်

တ်ါထိဉ်ဃူတ်ါတီၤပတီါတုၤသိးထဲသိး,–

ဘျိဉ်ဒိဉ်(ပှံဉ်ထိဉ်စူးလိးတိဉ်)ဒီးကီါစၢဖြဉ်ပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ် အၢဉ်လီၤတူါလိာ်ဝဲဂံၤ်ခီဉ်ထံးကျဲသနူလ၊တ်ါဒုးအိဉ်ထိဉ် တ်ါထိဉ်ဃူတ်ါတီၤပတီါတုၤသိးထဲသိးတ်ါသူတ်ါစွဲသ့ဉ်တဖဉ် လ၊ကမၤလီၤတံၤ်ဝဲကီါစဲဉ်ဒီးကီါခီဒိဉ်အပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ် အိဉ်ဝဲဒီးကျိဉ်စ့တ်ါဟဲနာ်သ့ဉ်တဖဉ်လ၊လ၊ပဲၤပဲၤလ၊ကဟ့ဉ်လီၤ ကမျှါတ်ါမၤစ၊သ့ဉ်တဖဉ်ဘဉ်ဂ့ါ ဘဉ်ဝိလ၊တီၤပတီါတုၤသိးထဲသိးဒ်ခိသွဲကျိဉ်စ့တ်ါဟဲနာ် ဘဉ်ဂ့ါဘဉ်ဝိလ၊တီၤပတီါတုၤသိးထဲသိးအဖီခိဉ်နှဉ်လီၤ.

မှ်ကျိၤဝဲၤကွာ်တ်ါဂ့ါတ်ါကျိၤအရ့ဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်လၢ
တ်ါမှာ်တ်ါခုဉ်အတ်ါရဲဉ်တ်ါကျဲၤအဂီါ

(ဖဲဒရၢဉ်ကျိဉ်စ့ဂ့ါဝီအခီဉ်တဃဉ်ဂံၤ်ဘါတဖဉ်)

တ်ါနီၤလီၤဂံၤ်ခီဉ်ထံးခိသွဲ

ကီါစၢဖြိဉ်ပဒိဉ်ဟ်လီၤဝဲတ်ါဆိဉ်ထွဲမၤစၢၤဘဉ်ဃးတ်ါနီၤလီၤဂံၤ်ခီဉ်ထံးတ်ါခိတ်ါသွဲဒီးကိဉ်စဲဉ်/ကီါခီဒိဉ်ဒီးလီါကဝိၤပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်လၢအမ့ါ(ကျိဉ်စ့ဟဲနာ်အခိ,ပနံဉ်တ်ါကၤအခိ,တ်ါဆါတ်ါပျၤအခိ,ဒီးတ်ါစုလီါခီဉ်ခိဉ်အခိ)သ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ. ကီါစဲဉ်ဒီးကီါခီဒိဉ်အပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်အပူၤကျိဉ်စ့ဂ့ါဝီတ်ါတဃူဃီၤလီၤဆီလိာ်သးသ့ဉ်တဖဉ်ဘဉ်တ်ါဟ်ဖျါထိဉ်အီၤခီဖျိလၢတ်ါစူးကါတ်ါထိဉ်ဃူတ်ါတီၤပတီါတုၤသိးထဲသိးအတ်ါထိဉ်တ်ါဒွးသ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ.

တ်ါထိဉ်ဃုကွၤတ်ါထၢတ်ါအခိ

ကီါစၢဖြိဉ်ပဒိဉ်မၤလီၤတံါဝဲတ်ါထိဉ်ဃုကွၤတ်ါထၢတ်ါအခိလၢကီါစဲဉ်ဒီးကီါခီဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်အပူၤလၢတ်ါမၤဂ့ၤထိဉ်ကွၤတ်ါတီၤတုၤသိး,ဒီးတ်ါဘျုးတ်ါဖြိဉ်တုၤလီၤတီၤလီၤအဂီါနှဉ်လီၤ.

မှ်ကျိၤဝဲၤကွာ်တ်ါဂ့ါတ်ါကျိၤအရ့ဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်လ၊ တ်ါမှာ်တ်ါခုဉ်အတ်ါရဲဉ်တ်ါကျဲၤအဂီါ်

(ဖဲဒရၢဉ်ကျိဉ်စ့ဂ့ါဝီအခီဉ်တဃဉ်ဂံၤ်ဘါတဖဉ်)

- ပှၤဘဉ်ထွဲလ၊တ်ါမှာ်တ်ါခုဉ်တ်ါလဲၤကျဲၤသ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်ကွာ်ဆိကမိၤ်နှ်ါတ်ါစုးကါဝဲ “တ်ါပညိဉ်လီၤတံၤ်လီၤဆဲးကျိဉ်စ့တ်ါမၤစ၊သ့ဉ်တဖဉ်” လ၊အကဘျါရဲကှၤတ်ါဂ့ါကိအါမံၤ ယုာ်ဒီးတ်ါခးပနီဉ်ဆူထံဖိကီါ်ဖိသ့ဉ်တဖဉ်လ၊အဘဉ်ကွာ်ဆ၊ဉ်မဲာ်ဒီး တ်ါသဘံဉ်ဘုဉ်အတ်ါဘဉ်ဒိဘဉ်ထံးသ့ဉ်တဖဉ်အဂီါ်သ့ဝဲဒဉ်နှဉ်လီၤ.
- တ်ါမၤစ၊ခးပနီဉ်လ၊ပှၤလ၊တူဉ်ဘဉ်ခီဉ်ဘဉ်စုကဝဲၤတ်ါသဘံဉ်တုဉ်သ့ဉ်တဖဉ်အဂီါ်နှဉ် တ်ါပညိဉ်အီၤသ့ဝဲဒဉ်လ၊တ်ါမၤစ၊အံၤကဘဉ်တုၤဝဲဆူထံဖိကီါ်ဖိလ၊ အလဲၤခီဖျိဘဉ်ဝဲတ်ါဃ့ါမုံဟးဖျိး,ဘဉ်ဒိဘဉ်ထံးလ၊တ်ါစုဆူဉ်ခီဉ်တကး,တ်ါတဆူဉ်တချ, တ်ါလှ်ါအိဉ်သးသမူဂီါ်တ်ါလီၤမ်ါ,ပှၤတူ်ါဘဉ်ခီဉ်ဘဉ်တ်ါဒူဉ်ဖိထ၊ဖိသ့ဉ်တဖဉ်, ပှၤလ၊တူ်ါဘဉ်သးအတ်ါဆါ,ဒီးသးပိညါပှၤဂ့ါဝီတ်ါဘဉ်ဒိဘဉ်ထံးသ့ဉ်တဖဉ်အဂီါ်နှဉ်လီၤ.
- ပိာ်ခွါ,ပိာ်မုဉ်,ဖိသဉ်ပိာ်ခွါ,ဖိသဉ်ပိာ်မုဉ်လ၊အဆ၊ဉ်မဲာ်ဝဲတ်ါသဘံဉ်ဘုဉ် အတ်ါဘဉ်ဒိဘဉ်ထံးသ့ဉ်တဖဉ်အဂီါ်ကြားတ်ါကွာ်ထံဆိကမိၤ်နှ်ါအဝဲသ့ဉ် လ၊ကျိဉ်စ့တ်ါမၤစ၊အကှ်ါအဂီၤသ့ဉ်တဖဉ်,ယုာ်ဒီးတ်ါဆိဉ်ထွဲမၤစ၊ကှၤ တ်ါသဘံဉ်ဘုဉ်ဝံၤအလိါ်ခံတ်ါသူဉ်ထိဉ်ကှၤပှၤတဝ၊ဒီးတ်ါဘဉ်လိာ်ဖိးဒ့သ့ဉ်တဖဉ်အဂီါ်နှဉ်လီၤ.

ကျိဉ်စ့တ်ါမၤစ၊

စံဉ်ညိဉ်လီၤတံၤ်လီၤဆဲးကျိဉ်စ့တ်ါမၤစ၊သ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်မှ်တ်ါဘျါရဲဝဲထံဖိကီါ်ဖိသ့ဉ်တဖဉ်အဂီါ်အတ်ါလိဉ်ဘဉ်လ၊ ပှၤဂ့ါဝီဒီးတ်ါဂုၤထိဉ်ပသိထိဉ်တ်ါမၤ,ခီဆ၊ကှၤ မုဉ်–ခွါတ်ါတတုၤသိးထဲသိးသ့ဉ်တဖဉ် အမဲာ်ညါ,ဒီးတ်ါခးပနီဉ်လီၤလီၤလ၊ ပှၤလီၤဒ့လီၤတီၤ,ဒီးပှၤလ၊ အတူ်ါဘဉ်တ်ါဖြိဉ်တ်ါယာ်,ဘဉ်ကဘဉ်ကွဲါ, တ်ါတတာ်တနါဒီးတ်ါဘဉ်ဂံာ်ဂူာ် သ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ.

စ့ဟ့ဉ်ယု်ါအံၤမ့်ါဝဲတ်ါသးအိဉ်တ်ါဟ့ဉ်မ့်ါတမ့်ါစ့မိ်ါပှ်ါ ကမ့်ါတ်ါအကျိုၤတမံၤမံၤဒီးကဘဉ်သူးကျဲၤကွ်ါထွဲဝဲလ၊ ထံကီါ်ပဒိဉ်ဒီးထံလီါ်ကီါ်ပူၤထံဂၤကီါ်ဂၤ ကရ၊ကရိတဖဉ်

ထံလီၢ်ကီၢ်ပူၤပှၤလီၢ်အိၣ်ကမုံဖိသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဆိးလီၢ်ကျဲ

၂၀၀၆ဒီး၂၀၁၆

ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤခံဘ့ၣ်အံၤဒုးနဲၣ်ဖျါထိၣ်ဝဲပှၤဂ့ၢ်ဝိတၢ်တိစၢၤမၤစၢၤကရၢအတၢ်မၤနိၣ်မၤယါဝဲပှၤလီၢ်အိၣ်ကမုံဖိသ့ၣ်ဖဲအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ဃ့မုံဟးဖျိုးဝဲခီဖျိလၢစုကဝဲၤတၢ်ဘၣ်ဂံၣ်ဂူၣ်ဖဲကီၢ်စၣ်တဖၣ်အပူၤလၢတၢ်ဘၣ်ဂံၣ်ဂူၣ်ကဲထိၣ်သးအကတီၢ်ဒီးတၢ်အိၣ်ဆိးတဒ်သိးလိာ်သးအဖိခိၣ်နူၣ်လီၤ.

တၢ်ဂ့ၢ်ထၢဖြိၣ်လၢပၣ်ဖျါထိၣ်IDPs နူၢ်ကကဲထိၣ်တၢမၤစၢၤလၢတၢ်ပနိၣ်ဆိပၣ်စၢၤစ့ဟ့ဉ်မၤစၢၤဆီဉ်ထွဲဆူကမျၢ်တဖၣ်လၢဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးလၢတၢ်ဂံၣ်ဂူၣ်လိာ်သးအဃိနူၢ်လီၤ

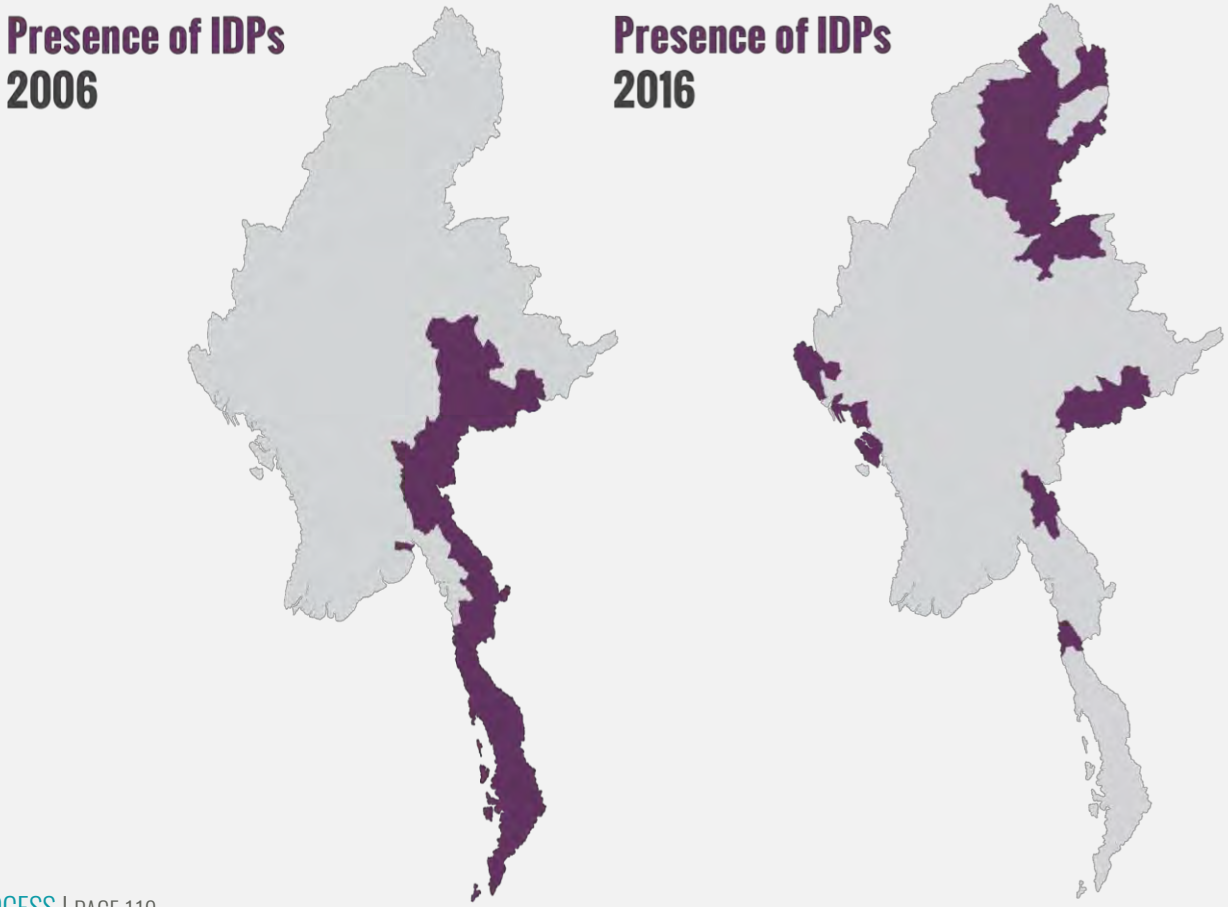

မှ်ကျိၤဝဲၤကွာ်တ်ါဂ့ါတ်ါကျိၤအရှဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်လ၊ တ်ါမှာ်တ်ါခုဉ်အတ်ါရဲဉ်တ်ါကျဲၤအဂီါ

စ့တိာ်ကျဲၤတ်ါအိဉ်ဖျိဖျိဖျါဖျါဒီးတ်ါအိဉ်ခိဉ်ဖးလာ်ဆိုး

- တ်ါပနိဉ်တြီဃာ်ဝဲတ်ါဂ့ါတ်ါကျိၤဘဉ်ထွဲစ့တိာ်ကျဲၤအလ၊တခါလ၊တ်ါကထုးထိဉ်ရၤလီၤအီၤလဲၤ်လဲၤ်ကွဲၤ်ကွဲၤ်ဒီး တ်ါကဒိးန့ၤ်ဘဉ်အီၤညီညီအဂီါန့ဉ်မ့ၤ်တ်ါလ၊အတြီဃာ်ဝဲတ်ါအိဉ်ဖျိဖျိဖျါဖျါဒီးတ်ါသ့ဉ်ညါဘဉ် ပဒိဉ်အတ်ါသူတ်ါစွဲသ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ.
- တဘျိတခိဉ်ကီၤ်စဲဉ်ဒိးကီၤ်ခိဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်တ်ါနိၤလီၤန့ၤ်အီၤကျိဉ်စ့တ်ါဟဲနှာ်ဆံးအါလဲဉ်နှဉ်တ်ါတသ့ဉ်ညါန၊်ပ၊်အီၤဘဉ်. ထံဖိကီၤ်ဖိကမျ၊်စ့တိာ်ကျဲၤသ့ဉ်တဖဉ်လ၊ပဒိဉ်ထုးထိဉ်ရၤလီၤဝဲနှဉ်မ့ၤ်တ်ါမၤဂ့ၤထိဉ်တ်ါတမံၤန့ဉ်လီၤ.
- ဒ်စ့တိာ်ကျဲၤအတ်ါအိဉ်ဖျိဖျိဖျါဖျါအသိး “မှ်ကျိၤဝဲၤကွာ်တ်ါတိာ်ကျဲၤသ့ဉ်တဖဉ်” စ့ၢ်ကီးတ်ါဖျိဖျိဖျါဖျါကြားအိဉ်ဝဲဒ်ဂံၢ်ခိဉ်ထံးကျဲသနူသ့ဉ်တဖဉ်အသိးလ၊တ်ါအ၊ဉ်လီၤတူၢ်လိာ်တ့ၢ်ဝဲဖဲကီၤ်စ၊ဖြိဉ်ပ့ဉ်လိဉ်တ်ါအိဉ်ဖြိဉ်ဖးဒိဉ်, ၂၀၁၇နံဉ်, လါမ့ၤအပူၤန့ဉ်လီၤ.
- ပှၤဘဉ်ထွဲလ၊တ်ါမှာ်တ်ါခုဉ်တ်ါရဲဉ်တ်ါကျဲၤသ့ဉ်တဖဉ်ကြားဖံးသကိးမၤသကိးဝဲတ်ါဂ့ၢ်တ်ါကျိၤဘဉ်ထွဲစ့တိာ်ကျဲၤဒီးတ်ါဟ်လီၤတ်ါရဲဉ်တ်ါကျဲၤ, ဒီးဒုးကဲထိဉ်ဆိတ်ါမၤအရဲဉ်အကျဲၤသ့ဉ်တဖဉ်ဘဉ်ဃးတ်ါဂ့ၢ်အံၤခံမံၤလာ်, –
  - (၁)မၤဆူဉ်ထိဉ်တ်ါဖြိဖြိဖျါဖျါဒီးတ်ါထုးစ့ၤလီၤလိၢ်ခ၊ဉ်သးတ်ါဖိဉ်ဃံးကျိဉ်စ့ဂ့ၢ်ဝိ, ဒီး(၂)သူဉ်ထိဉ်တ်ါဟ့ဉ်တ်ါသ့ဉ်ညါဒီးကံၢ်စိတ်ါသ့ဉ်တ်ါဘဉ်လ၊ခါဆူညါတ်ါပ၊တ်ါပြးတ်ါတိခိဉ်ရိဉ်မဲတ်ါမူဒါတ်ါမၤအသနၣ်သ့ဉ်တဖဉ် ဖဲတ်ါပ၊ဆ့ၢ်ကမျ၊်ကျိဉ်စ့ဝိအရှဒိဉ်ဝဲအကတိၢ်နှဉ်လီၤ.

မှ်ကျိၤဝဲၤကွာ်တ်ါဂ့်ါတ်ါကျိၤအရ့ဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်လ၊ တ်ါမှာ်တ်ါခုဉ်အတ်ါရဲဉ်တ်ါကျဲၤအဂီါ်

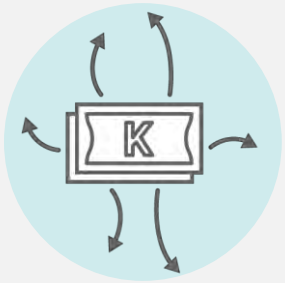

တ်ါထုးစ့ၤလီၤလီါ်ခ၊ဉ်သးတ်ါဖိဉ်ဃဲးဘဉ်ထွဲကျိဉ်စ့ဂ့်ါဝီဖဲတ်ါထံဉ်လိ ဂ်စံးကတိၤတ်ါသ့ဉ်တဖဉ်အကိပူၤဒီးအချ၊

တ်ါဟ်လီၤကျိဉ်စ့ဂ့်ါဝီတ်ါပ၊ဆ့၊ရဲဉ်ကျဲၤသ့ဉ်တဖဉ်အဂံၤ်ခိဉ်ထံးခိဉ်တဃဉ်နှဉ်မ့ါဝဲဒ်သိးကဆိဉ်ထွဲဝဲ ပဒိဉ်အန္တဲပူၤတဖုဒီးတဖုအဘ၊ဉ်စ၊ကျိဉ်စ့ဂ့်ါဝီတ်ါပ၊ဆ့၊ရဲဉ်ကျဲၤလ၊အအိဉ်ဟ်လံတနီၤဝဲလ၊ကဒုးအိဉ်ထိဉ် ဒံဉ်မိဉ်ကရ့ဉ်စံဉ်ဖဲဉ်ဒဂျာဉ်တ်ါပ၊တ်ါပြဲးသနူကံၤ်ဂီၤအဂီါ်ဖဲလ၊တ်ါဃုထံဉ်နှ်ါကတိၤ်ယံာ်အစ၊သ့ဉ်တဖဉ်လ၊ လိဉ်ဘိုဘဉ်က့ၤဂံၤ်ခိဉ်ထံးတ်ါဘျါသဲစးခိဉ်သ့ဉ်အဂီါ်နှဉ်လီၤ.တ်ါကမၤဂ့ၤထိဉ်တ်ါထုးစ့ၤ လီၤလီါ်ခ၊ဉ်သးတ်ါဖိဉ်ပျံၤကျိဉ်စ့ဂ့်ါဝီလ၊ကီါ်ပယီၤအပူၤဘဉ်ဃးခ့ခါတ်ါသူစွဲကျိဉ်စ့တ်ါပ၊ဆ့၊ရဲဉ် ကျဲၤသ့ဉ်တဖဉ်လ၊အကဲဘျုးက့ၤကီါ်စဉ်ဒီးကီါ်ခီဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်ကသ့အဂီါ်တ်ါခွဲးတ်ါယာ်အိဉ်ဝဲအါမးဖဲလ၊ တ်ါဆဲးမၤဝဲတ်ါထံဉ်လိာ်စံးကတိၤတ်ါလ၊တ်ါမှာ်တ်ါခုဉ်အကတိၤ်နှဉ်လီၤ.(ကွာ်ဖဲဒဂျာဉ်ကျိဉ်စ့ဂ့်ါဝီ တ်ါမၤလိလံာ်ကဘျံးတဖဉ်ဘဉ်ဃးကတိၤ်ဖုဉ်ဒီးကတိၤ်ယံာ်ကျဲဃုထ၊သ့ဉ်တဖဉ်)

မှ်ကျိၤဝဲၤကွာ်တ်ါဂ့ါတ်ါကျိၤအရှဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်လၢ တ်ါမှာ်တ်ါခုဉ်အတ်ါရဲဉ်တ်ါကျဲၤအဂီါ

တ်ါဘှိဘဉ်ထံကီါနီါကစ်ါပၢဘဉ်မှ်ကျိၤဝဲၤကွာ်

ထံကီါနီါကစ်ါပၢဘဉ်မှ်ကျိၤဝဲၤကွာ်နှဉ်လဲၤတရံးဝဲအသးလၢကီါစၢဖြဉ်အကျိဉ်စ့တ်ါဟဲနာ်သ့ဉ်တဖဉ်အဖိခိဉ် အါဒဉ်တက့ါဟဲဝဲလၢနှ့ဆၢဉ်တ်ါအိဉ်ယၢဲအသနၢဉ်ပူၤ့တ်ါထိဉ်တယးအဘျးကယၤမ့ါဝဲ(၅၀)ဃဉ်ဃဉ်နှဉ်လီၤ. တ်ါမၤဂ့ၤထိဉ်ထံကီါနီါကစ်ါပၢဘဉ်မှ်ကျိၤဝဲၤကွာ်အတ်ါဆိတလဲသ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်မ့ါဝဲဒ်သိးကမၤဆူဉ်ထိဉ် တ်ါဟံးမူဒါအုဉ်ကီၤတ်ါဒီးတ်ါကဟုကယာ်ကွၢ်ထွဲတ်ါလၢကကဲထိဉ်တ်ါမၤစၢၤလၢတ်ါမၤဂ့ၤထိဉ်မှ်ကျိၤဝဲၤကွာ် အသနၢဉ်အံၤဒီးမၤအါထိဉ်ကမျ့ါကျိဉ်စ့တ်ါသူတ်ါစွဲလၢကဲဘျုးဝဲကီါပယီၤအမှ်ကျိၤဝဲၤကွာ် ဒီးအထံဖိကီါဖိသ့ဉ်တဖဉ်ကသ့အဂီါနှဉ်လီၤ.

တ်ါမၤန့ါအါထိဉ်တ်ါဂ့ါတ်ါကျိၤဘဉ်ထွဲSEE:

Bauer. A., et al. 2018. *SEE Reform in Myanmar: The Case of Natural Resource Enterprises*. Natural Resource Governance Institute & Renaissance Institute.

မှ်ကျိၤဝဲၤကွာ်တ်ါဂ့ါတ်ါကျိၤအရ့ဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်လ၊
တ်ါမှာ်တ်ါခုဉ်အတ်ါရဲဉ်တ်ါကျဲၤအဂီါ

တ်ါမၤဆူဉ်ထိဉ်တ်ါသ့တ်ါဘဉ်လ၊ဖိလ်စံဉ်ကံါစီအဂီါ

တ်ါလိဉ်အိဉ်တမံၤလ၊တ်ါကသူဉ်ထိဉ်နှ်တ်ါသ့ဉ်တ်ါဘဉ်ဘဉ်ဃးဖိလ်စံဉ်ကံါစီလ၊
ပှၤဘဉ်ထွဲတ်ါမှာ်တ်ါခုဉ်တဖဉ်အဂီါဒ်သိးကန်ါပ၊်ဖဲဉ်ဒၣဉ်ကျိဉ်စ့ဂ့ါဝိအကံါအဂီၤအိဉ်ဒ်လဲဉ်အဂ့ါဒီး
ဖိလ်စံဉ်အကံါအဂီၤလ၊တ်ါဟံန့ါစူးကါအီၤအကံါအဂီၤမနုၤတဖဉ်သ့ဝဲလဲဉ်အဂ့ါန္ဉ်လီၤ.ဒ်နှဉ်အသိး,
ပဒိဉ်ကဈးဒီးကဈးလ၊တမ့ါပဒိဉ်အပှၤဟူးဂဲၤမၤတ်ါတဖဉ်
နှာ်လီၤလ၊တ်ါရဲဉ်တ်ါကျဲၤအပူၤဒီးမၤစၢၤကျိဉ်စ့တ်ါပ၊ဆ့၊ရဲဉ်ကျဲၤသ့ဉ်တဖဉ်လ၊
ပဒိဉ်အဒွဲပူၤတဖုဒီးတဖုအဘၢဉ်စၢၤလ၊အိဉ်ဒီးတ်ါဖျိဖျိဖျါဖျါဒီးတ်ါဟ့ဉ်မၤစၢၤကဲဘျုး
လီၤလီၤဆူပှၤထံဖိကီါဖိလ၊ကီါပယီၤအပူၤတဖဉ်နှဉ်လီၤ.

ဖဲ့ဒရုဲ့ကျိုစ့ဂ့်ဝီသနူ–ဂံ်ခီဉ်ထံးတ်ဘျုသဲစးခိဉ်သ့ဉ်,သဲစးတဖဉ်ဒီးဖီလ်စံဉ်တဖဉ်

ဖဲ့ဒရုဲ့ထံကီ်သ့ဉ်တဖဉ်အပူၤဘဉ်ထွဲမ့်ကျိၤဝဲၤကွာ်တ်ဂ့်တဖဉ်ဒီးတ်ထိဉ်ဃူတ်တီၤပတီ်တုၤသိးထဲသိးတဖဉ်နှဉ်တ်တကွဲးဖၢနှာ်လီၤအီၤလၢအဝဲသ့ဉ်အဂံ်ခီဉ်ထံးတ်ဘျုသဲစးခိဉ်သ့ဉ်အပူၤနှဉ်ဘဉ်. တ်ဂ့်တ်ကျိၤဖ်သိးအံၤသ့ဉ်တဖဉ်အါတက့်ဘဉ်တ်ဟံထိဉ်ဖိဉ်ထိဉ်အီၤခိဖြိဖီလ်စံဉ်ဒီးသဲစးသ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ.

သနာ်က့,ကီ်ခဲနဖ်အဂံ်ခီဉ်ထံးတ်ဘျုသဲစးခိဉ်သ့ဉ်(၁၉၈၂)နံဉ်အပူၤဘဉ်ထွဲတ်ထိဉ်ဃူတ်တီၤပတီ်တုၤသိးထဲသိးဒီးလီ်ကဝီၤတခါဒီးတခါတ်လီၤဆိသ့ဉ်တဖဉ်(ဖျိလၢဖိလာ်)ဘဉ်တ်ကွဲးဟ်လီၤအီၤတဆံးတက့်ဖဲအဆၢဖိတခါလၢတ်ဟ်ဖျိအီၤဖ်ဂံ်ခီဉ်ထံးကျဲသနူအသိးနှဉ်လီၤ.

ကီ်ခဲနဖ်အဂံ်ခီဉ်ထံးတ်ဘျုသဲစးခိဉ်သ့ဉ်–တ်ထိဉ်ဃူတ်တီၤတုၤသိးထဲသိးဒီးလီ်ကဝီၤတခါဒီးတခါတ်လီၤဆိသ့ဉ်တဖဉ်

၃၆.(၁)ဘဉ်ဃးဘျိဉ်ဒိဉ်အတ်စိတ်ကမိၤလၢကွဲးဟ်လီၤသဲစး(မ့)ကီ်ခဲဉ်ဘျိဉ်ဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်အတ်စိတ်ကမိၤလၢကွဲးဟ်လီၤသဲစး(မ့)အဝဲသ့ဉ်တခါဂ့ၤတခါဂ့ၤအခွဲးအယာ်တဖဉ်ဃုာ်ဒီးတ်ဟ်ကဲအဝဲသ့ဉ်အမူအဒါလၢတ်ကွဲးဟ်လီၤသဲစးအတ်စိတ်ကမိၤသ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်တ်မ့တဆိတလဲအီၤဘဉ်ဒီးဘျိဉ်ဒိဉ်(ပဉ်လံဉ်မဉ်)ဒီးဘျိဉ်ဒိဉ်အဂုၤအဂၤသ့ဉ်တဖဉ်ဃုာ်ဒီးကီ်ခဲနဖ်အပဒိဉ်ဒီးကီ်ခဲဉ်အပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်အာဉ်လီၤသးလၢ–

(က)တ်ကသုးထိထိဉ်နှ်တ်ခွဲးတ်ယာ်တဖဉ်တုၤသိးထဲသိးလၢကီ်ခဲနဖ်ထံဖိကီ်ဖိသ့ဉ်တဖဉ်အတ်အိဉ်မူအိဉ်ဂဲၤကဂ့ၤထိဉ်အဂိ်၊

(ခ)မၤအါထိဉ်နှ်မ့်ကျိၤဝဲၤကွာ်တ်ဂ့ၤထိဉ်ပသိထိဉ်လၢကမၤစ့ၤလီၤကွၤတ်တတုၤသိးထဲသိးတ်ခွဲးတ်ယာ်သ့ဉ်တဖဉ်

(ဂ)ဟ့ဉ်လီၤကမျ်တ်မၤစၢၤလၢအအိဉ်ဒီးကံ်စိဘဉ်ဂ့်ဘဉ်ဝိလၢကီ်ခဲနဖ်ထံဖိကီ်ဖိခဲလာ်တဖဉ်အဂိ်၊

(၂)ကီ်ခဲနဖ်ဘျိဉ်ဒိဉ်ဒီးပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်အာဉ်လီၤတူ်လိာ်ဝဲဂံ်ခီဉ်ထံးကျဲသနူလၢတ်ဒုးအိဉ်ထိဉ်တ်ထိဉ်ဃူတ်တီၤပတီ်တုၤသိးထဲသိးတ်သူတ်စွဲသ့ဉ်တဖဉ်လၢမၤလီၤတံ်ဝဲကီ်ခဲဉ်အပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်အိဉ်ဝဲဒီးကျိဉ်စ့တ်ဟဲနှာ်တဖဉ်လၢလၢပဲၤပဲၤလၢကဟ့ဉ်လီၤကမျ်တ်မၤစၢၤသ့ဉ်တဖဉ်ဘဉ်ဂ့်ဘဉ်ဝိလၢတီၤပတီ်တုၤသိးထဲသိးဒ်ခိသွဲကျိဉ်စ့တ်ဟဲနှာ်ဘဉ်ဂ့်ဘဉ်ဝိလၢတီၤပတီ်တုၤသိးထဲသိးအဖိခိဉ်နှဉ်လီၤ.

ဖဲ့ဒရုဲ့ကျိဉ်စ့ဂ့်ဝိသနူ– ကတိ်ဖုဉ်ဒီးကတိ်ယံဉ် တ်ခွဲးတ်ယာ်သ့ဉ်တဖဉ်

ကတိ်ဖုဉ်ကျဲဃုထၢတဖဉ်

လၢကိ်ပယီးပူး,တ်ထုးစ့းလီးလိ်ၢခဉ်သးတ်ဖိယံးကျိဉ်စ့ဂ့်ဝိဒီးတ်ထိဉ် ဃုတ်တီးပတိ်တုးသိးထဲသိးတဖဉ်အဂိ်ၢ်အိဉ်ဝဲလံလၢတ်ဂုဉ်ကျဲးစၢးသ့ဉ် တဖဉ်အဖၢမ့ၢ်နှဉ်လီး.၂၀၀၈ဂံၢ်ခိဉ်ထံးတ်ဘျၢသဲစးခိဉ်သ့ဉ်အတက္ဆိ် အခွဲပူးဒီးအချ(ယှာ်ဒီးတ်ဘ့ိဘဉ်က့းအီးဖဲ၂၀၁၅)နှဉ်တ်ခွဲးတ်ယာ် သ့ဉ်တဖဉ်အိဉ်ဝဲလၢတ်ကဒုးအိဉ်ထိဉ်ကျိဉ်စ့ဂ့်ဝိတ်ပၢဆ့ၢရဲဉ်ကျဲး အသီသ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်လီး.

အဒိ–

- မးဂ့ၤထိဉ်ဒီးဒုးအိဉ်ထိဉ်တ်ထိဉ်ဃုတ်တီးပတိ်တုးသိးထဲသိးတ်ရဲဉ် တ်ကျဲး(အဒိ,ဘ့ိဘဉ်ကဒါက့းကျိဉ်စ့တ်မးစၢးထိရီးဆူ တ်ထိဉ်ဃုတ်တီးပတိ်တုးသိးထဲသိးအကံၢ်အဂီး)
- တ်စူးကါတ်အိဉ်သးကျိဉ်စ့တ်မးစၢးတဖဉ်လၢတ်ဆီဉ်ထွဲကီၢ်စဲဉ် ဒီးကီၢ်ခီဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်ဒ်သိးကဟ့ဉ်လီးမးစၢးပှၤဂ့ၢ်ဝိတ်ရဲဉ်တ် ကျဲးသ့ဉ်တဖဉ်.
- တ်ဟ့ဉ်နီးလီးနူဆၢဉ်တ်အိဉ်ယၢးကျိဉ်စ့ဟဲနုဉ်သ့ဉ်တဖဉ်လၢ ကီၢ်စဲဉ်ဒီးကီၢ်ခီဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်
- ဆီဉ်ထွဲကီၢ်စဲဉ်ဒီးကီၢ်ခီဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်ဒီးလီၢ်ကဝိးပှၤမးစၢးတဖဉ် လၢအမးစၢးဝဲလၢတ်ကူဉ်ဘဉ်ကူဉ်သ့ခီဖျိတ်နီးလီးတ်ပၢဆ့ၢ ရဲဉ်ကျဲးဒီးတ်နီးလီးကျိဉ်စ့တ်လာ်တ်ပၢဆ့ၢရဲဉ်ကျဲးသ့ဉ်တဖဉ်.
- မးအါထိဉ်တ်သူစွဲကျိဉ်စ့တ်မးစၢးသ့ဉ်တဖဉ်လၢအအိဉ်ဒီးတ်ပညိဉ် ဒ်အမ့ၢ်နှဆၢဉ်တ်ဘဉ်ဒိဘဉ်ထံးတ်တိစၢးမးစၢး,ဒီး တ်ဘဉ်ဂံာ်ဂူဉ်အတ်ဘဉ်ဒိဘဉ်ထံးထံဖိကီၢ်ဖိကမျၢ်သ့ဉ်တဖဉ်အဂီၢ်.

ဖဲ့ဒရဲ့ကျိုင်စုဂ့ၢ်ဝီသနူ– ကတီၢ်ဖုဉ်ဒီးကတီၢ်ယံာ် တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်သ့ဉ်တဖဉ်

ကတီၢ်ယံာ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်သ့ဉ်တဖဉ်

- တၢ်ကွၢ်ကဒါဘိုဘဉ်က့ၤ ၂၀၀၈ဂံၢ်ခိဉ်ထံးတၢ်ဘျၢသဲစးခိဉ်သ့ဉ် အဆၢဖိုဉ်ဒ်သိးကကဲထိဉ်တၢ်မၤစၢၤလၢတၢ်နီၤဟ့ဉ်မူဒါ တၢ်မၤဒီးတၢ်ပၢဆ့ၢန့ဆၢဉ်တၢ်အိဉ်ယၢၤဒီးဟီဉ်ခိဉ်ကပံာ် သ့ဉ်တဖဉ်အဂီၤ်
- ကီၢ်စဉ်ဒီးကီၢ်ခီဒိဉ်တဖဉ်ကဒိးန့ဉ်ဘဉ်တၢ်သူတၢ်စွဲလိၤလိၤလၢ ဂံၢ်ခိဉ်ထံးကျိုဉ်စ့ဟဲနာ်အခိ,ဒီးဂံခိဉ်ထံးပနံဉ်တၢ်ကၤအခိ သ့ဉ်တဖဉ်အဂီၤ်ကီၢ်စၢဖြိဉ်ပဒိဉ်ကဘဉ်ကွဲးဟ်လီၤတၢ်ဘျၢ.
- တၢ်ဆီဉ်ထွဲသခူထိဉ်ကီၢ်စဉ်ဒီးကီၢ်ခီဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်လၢကဘျီ ထီဉ်ပှၤဂ့ၢ်ဝီကရူၢ်ကရၢခီဖျိတၢ်အိဉ်ဆူဉ်အိဉ်ချဒီးတၢ်ကူဉ် ဘဉ်ကူဉ်သ့ဝဲၤကျိၤသ့ဉ်တဖဉ်.
- တၢ်သူဉ်ထိဉ်လီၢ်ကဝီၤပဒိဉ်သၢတဖုလၢတၢ်ဃုထၢထိဉ်အိၤ.
  - ဒုးအိဉ်ထိဉ်လီၢ်ကဝီၤပတီၢ်ကျိုဉ်စ့ဂ့ၢ်ဝီတၢ်ပၢဆ့ၢရဲဉ် ကျဲၤတဖဉ်တုၤလီၤလၢကီၢ်ဆဉ်,ကဝီၤဒီးဒုသဝီကရူၢ် ပတီၢ်သ့ဉ်တဖဉ်
  - မၤလဲၢ်ထိဉ်မူဒါလၢတၢ်ထၢတၢ်စုလီၢ်ခိဉ်ခိဉ်အခိအသွဲ ဒ်သိးကမၤစၢၤဝဲလီၢ်ကဝီၤပဒိဉ်အတၢ်လိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်.

တ၊်စ၊ဖြိၵ်ကွ၊ နီၵ်ဝံၵ်ခံ တ၊်ဂ့၊်တ၊်ကျိ၊ သ့ၵ်တဖၵ်

- ဖဲၵ်ဒ၊ရၢၵ်ကျိၵ်စ့ဂ့၊်ဝီသနူၼ့ၵ်မ့၊်တ၊်ဂ့၊်ခိၵ်သ့ၵ်လ၊တ၊်ကဘၵ်ဂ့၊်လိာ်ဘျိလိာ် အိ၊ဒီးတ၊်ကဘၵ်ဒုးအိၵ်ထိၵ်တ၊်တု၊သိး:ထဲသိးလ၊တ၊်သူၵ်ထိၵ်ဖဲၵ်ဒ၊ရၢၵ် သနူကွ၊်ဂီ၊,တ၊်သူၵ်ထိၵ်ပှ၊ဂ့၊်ဝီကရ၊,ဒီးဒုးအိၵ်ထိၵ်တ၊်အကွ၊်အဂီ၊လ၊ တ၊်ထိၵ်ဃူမ၊ဘၵ်လိာ်ဖိုးဒ့တ၊်ခိတ၊်သွဲ့,ဒီးတ၊်နီ၊လီ၊ကျိၵ်စ့ဟဲနာ်သ့ၵ်တ ဖၵ်နူၵ်လီ၊.
- တ၊်မ့ာ်တ၊်ခုၵ်အတ၊်ရဲၵ်တ၊်ကျဲ၊အပူ၊တ၊်ဂ့၊်လိာ်ဘျိလိာ်လ၊တ၊်နီ၊လီ၊ ကျိၵ်စ့ဟဲနာ်တဖၵ်နူၵ်အါဒၵ်တကွ၊်တ၊်ကွ၊်စူ၊်ဒီး:ဂ့၊်လိာ်ဘျိလိာ်လ၊နူဆ၊ၵ် တ၊်အိၵ်ယ၊:တဖၵ်နူၵ်လီ၊.တ၊်ကဘၵ်ခံကွ၊်စီ၊ကွ၊်ဒီးကွ၊်ထံဆိကမိ၊်အ၊ထိၵ်လ၊ ကျိ၊ကျဲသ့ၵ်တဖၵ်လ၊တ၊်ခိတ၊်သွဲ့တဖၵ်ဟဲနာ်ဝဲ(တ၊်စုလိ၊်ခီၵ်ခိၵ်အခိ, ပနံၵ်တ၊်က၊အခိ,ကျိၵ်စ့ဟဲနာ်အခိ,တ၊်စဲပနီၵ်ခိ,..သ့ၵ်တဖၵ်)ဒီး:တ၊်နီ၊လီ၊ ကျိၵ်စ့ဟဲနာ်တ၊်ပ၊ဆ့၊ရဲၵ်ကျဲ၊တဖၵ်,အလိ၊်အိၵ်ဝဲဒၵ်နူၵ်လီ၊.
- ၂၀၀၈ဂံ၊်ခိၵ်ထံး:တ၊်ဘျိသဲစးခိၵ်သ့ၵ်(ဃုာ်ဒီး:တ၊်ဘိုဘၵ်ဖဲ၂၀၁၅နံၵ်)အဒွဲပူ၊ ဒီး:အ၁ျနူၵ်တ၊်ခွဲး:တ၊်ယာ်သ့ၵ်တဖၵ်လ၊တ၊်ကဒုးအိၵ်ထိၵ်ကျိၵ်စ့ တ၊်ပ၊ဆ့၊ရဲၵ်ကျဲ၊သ့ၵ်တဖၵ်လ၊ကတိ၊်ဖုၵ်အပူ၊အိၵ်ဝဲဒၵ်နူၵ်လီ၊.မ့မ့၊် ကတိ၊်ယံာ်အစ၊သ့ၵ်တဖၵ်နူၵ်ခီဖျိတ၊်ထံၵ်လိာ်စံးကတိ၊တ၊်သ့ၵ်တဖၵ်အပူ၊ တ၊်မ၊နူ၊်အိ၊သ့ဝဲဒၵ်နူၵ်လီ၊.
- ဖဲၵ်ဒ၊ရၢၵ်ကျိၵ်စ့ဂ့၊်ဝီအဂံ၊်ထံး:တ၊်ဂ့၊်မိ၊်ပှ၊်တဖၵ်နူၵ်ဒုးအိၵ်ထိၵ်ကွ၊်ဂီ၊ကျဲတဖၵ်လ၊ တ၊်သူၵ်ထိၵ်မ့၊်ကျိ၊ဝဲ၊ကွာ်ကရ၊ဒီး:အါနူ၊်အနူၵ်ပှ၊ဂ့၊်ဝီကရ၊ခီဖျိ တ၊်မ့ာ်တ၊်ခုၵ်တ၊်လဲ၊ကျဲ၊သ့ဝဲဒၵ်နူၵ်လီ၊.

တ၊်ဂဲၤလိ

အပတီ၊် ၁ တ၊်က့၊်ထံသမံသမိးက့ၤဖဲဉ်ဒးရၢဉ်ကျိဉ်စ့ဂ့၊်ဝီသနူအဂံ၊်ထံးတ၊်ဂ့၊်မိ၊်ပှ၊်တဖဉ်

အပတီ၊် ၂ **ကရ၊်တ၊်တၢဉ်ပီဉ်တဲသကိး**

ဖဲဉ်ဒးရၢဉ်ကျိဉ်စ့ဂ့၊်ဝီသနူအဂံ၊်ထံးတ၊်ဂ့၊်မိ၊်ပှ၊်လၢအခိဉ်သ့ဉ်မ့၊်မနုၤတဖဉ်လဲဉ်.ဖဲဉ်ဒးရၢဉ်ကျိဉ်စ့ဂ့၊်ဝီသနူအဂံ၊်ထံးတ၊်ဂ့၊်မိ၊်ပှ၊်မနုၤတဖဉ်လၢ တ၊်လူးပိာ်မၤထွဲအီးလၢကိ၊်စၢဖြိဉ်တ၊်မာ်တ၊်ခုဉ်အလံာ်ဃံးဃာ်အပူးကသ့လဲဉ် တီဉ်ဖျါထီဉ်တ၊်ဂ့၊်မိ၊်ပှ၊်ခုထံဉ်,ၾထံဉ်တက့၊်.

တင်ဂုဏ်ပြဿထွဲ

တ၊်ထုးလီၤလံာ်ညိၣ်သိၣ်လိအံၤတ၊်ဟံန့၊်တ၊်ဂ့၊်တ၊်ကျိၤဒီးလံာ်လဲ၊်တဖၣ်လၢအ့ၣ်ဖိၣ်ဒ့ၣ်
ဒီးကရၢမၤသကိးတ၊်တဖၣ်လၢအဟူးဝဲလၢကိ၊်ပယီၤအပူၤဘၣ်ဃးဟပြၤတ၊်ဟဆ့ၢ်ရဲၣ်ကျဲၤဒီး
ကျိၣ်စ့တ၊်ဟဆ့ၢ်ရဲၣ်ကျဲၤတဖၣ်နှၣ်လီၤ.

လဲာ်အဂ့ာ်အဂၤလၢတၢ်ဒိးသနၤထိဉ်အီၤတဖဉ်

Boadway, R. & Shah, A. 2009. *Fiscal Federalism: Principles and Practice of Multiorder Governance*. Cambridge University Press.

Boadway, R.W & Hobson, P.A.R. 1993. *Intergovernmental Fiscal Relations in Canada: Canadian Tax Paper No. 96.* Canadian Tax Foundation.

Bauer. A., et al. 2018. *SEE Reform in Myanmar: The Case of Natural Resource Enterprises*. Natural Resource Governance Institute & Renaissance Institute.

Watts, R. 2008. *Comparing Federal Systems (third edition).* Institute of Intergovernmental Relations, School of Policy Studies, Queen's University. McGill-Queens University Press.

ဝိုင်းသြသဉ်တဖဉ်

စ့ဘျုလီၤအတၢ်သူတၢ်စွဲ - တၢ်ဘျုလီၤတၢ်စုလိၢ်ခိဉ်ခိဉ်တဖဉ်လၢဆၢကတိၢ်ယံာ်နှၢ်ဒံး တနံာ်ဘျဉ်ဒ်အမ့ၢ်သိလ့ဉ်စဖိကဟဉ်တဖဉ်,တၢ်လၢာ်ဘူဉ်လၢာ်စ့ၤတဖဉ်လၢတၢ်အံးထွဲ ကွၢ်ထွဲဒီးဘိဂ့ၤထိဉ်က့ၤတၢ်သူဉ်ထိဉ်တဖဉ်ဒီးကျဲမ့ၢ်ကျဲဘိတဖဉ်လၢအတပ်ဃုာ်ဝဲဒီး သုးမ့ၢ်ဒိဉ်အတၢ်လၢာ်ဘူဉ်လၢာ်စ့ၤဘဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ.

ပနံာ်တၢ်ကၤအခိ–တၢ်ပှၤတၢ်ဆါတဖဉ်အခိလၢပနံာ်တၢ်ကၤကလုာ်ကလုာ်အတၢ်လဲၤ တရံးသးတဖဉ်(အဒိ,တၢ်အိဉ်တၢ်အိဒီးတၢ်မၤစၢၤအတၢ်ဖံးတၢ်မၤတဖဉ်)

တၢ်နီၤလီၤတၢ်လၢာ်အတၢ်ပၢဆ့ၢရဲဉ်ကျဲၤတဖဉ်–တၢ်လၢာ်ဘူဉ်လၢာ်စ့ၤတဖဉ်အတၢ် ရဲဉ်တၢ်ကျဲၤန့ဉ်တၢ်နီၤလီၤက့ၤအီၤလၢကိၢ်စၢဖြဉ်ဒီးကိၢ်စဲဉ်ပဒိဉ်တဖဉ်အဘၢဉ်စၢၤဒ်သိးကဘဉ် လိာ်ဖိုးမံဝဲဒီးတၢ်ဟ့ဉ်မၤစၢၤကျိဉ်စ့အဂိၢ်နှဉ်လီၤ.

မ့ၢ်ဆ့ဉ်မ့ၢ်ဂီၤတၢ်သူတၢ်စွဲ–မ့ၢ်ဆ့ဉ်မ့ၢ်ဂီၤတၢ်သူတၢ်စွဲန့ဉ်မ့ၢ်ဝဲပဒိဉ်တၢ်သူတၢ်စွဲထိရီၤလၢ တၢ်လၢာ်ဘူဉ်လၢာ်စ့ၤအဆံးတဖဉ်ဒ်အမ့ၢ်ပဒိဉ်အပှၤတၢ်ဖိဂိၢ်လါလဲတဖဉ်,ပှၤမၤတၢ်ဖိ လၢအိဉ်ဘုံးအိဉ်သါဂိၢ်ကျိဉ်စ့တဖဉ်,တၢ်ထိဉ်ဒ္ဍးပှၤမၤတၢ်ဖိအတၢ်ဘဉ်ဘျုးတဖဉ်,စ့တၤး တၢ်အၢဉ်လီၤလံာ်ဃံးဃာ်ဒီးတၢ်ဟ့ဉ်လီၤစ့လၢတၢ်မၤအါထိဉ်အထိးနါလၢထံလိၢ်ကိၢ်ပူၤ အဂိၢ်လဲးမးအလဲတဖဉ်ဒီးတၢ်ဘဉ်ဟ့ဉ်လီၤစ့အထိးနါလၢထံဂုၤကိၢ်ဂၤန့ဉ်ကမဉ်ဂိၢ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ.

တၢ်ထုးစ့ၤလီၤလိၢ်ခၢဉ်သးအတၢ်ဖိဉ်ဃံးပျံၤ–လိၢ်ခၢဉ်သးကိတိာ်ဝဲၤကျိၤသ့ဉ်တဖဉ် ခီဖျိလၢအဟ့ဉ်လီၤက့ၤမူဒါခွဲးယာ်ဒီးတၢ်ဆၢတဲာ်တၢ်အစိကမိၤဆူဝဲၤဒၢးလၢလာ်တဖဉ်အဃိ အဝဲသ့ဉ်ကဆဲးအိဉ်ဒ်လိၢ်ခၢဉ်သးအက့ၢ်အဂိၤအသိးဒိးကကဲထိဉ်တၢ်အိဉ်ဘူးဘူး တံၢ်တံၢ်ဒီးထံဖိကိၢ်ဖိကမျၢ်သ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ.

ဝိ၊ သြသ့ဉ်တဖဉ်

တ၊ထုးစ့ၤလီၤလီ၊ခၢဉ်သးအတ၊ဖိဉ်ဃဲးပျံၤ– လီ၊ခၢဉ်သးကိတိာ်ဝဲၤကျိၤသ့ဉ်တဖဉ် ခီဖျိလၢအဟ့ဉ်လီၤကှၤမူဒါခွဲးယာ်ဒီးတ၊ဆၢတာ်တ၊အစိကမီၤဆူဝဲၤဒၢးလၢလာ် တဖဉ်အဃိအဝဲသ့ဉ်ကဆဲးအိဉ်ဒ်လီ၊ခၢဉ်သးအက့၊အဂီၤအသိးဒီးကကဲထိဉ် တ၊အိဉ်ဘူးဘူးတံ၊တံ၊ဒီးထံဖိကီ၊ဖိကမျ၊်သ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ.

တ၊ဆီဉ်ထွဲမၤစၢၤစ့လၢအလိဉ်တဖဉ်–မ့၊ကျိၤဝဲၤကွာ်အသန၊ဉ်အပူၤ– ပဒိဉ်ထုး ထိဉ်သူစ့ကန့၊အါဒိဉ်နှ၊်ဒ်းတ၊ဟ်ပနိဉ်ကသ့ဝဲအဂိ၊်တ၊သုးကျဲၤအီၤစ့လၢတ၊်ထၢန့၊် တ၊ခိတ၊်သွဲသ့ဉ်တဖဉ်အပူၤ.

တ၊အိဉ်ယၢၤအခီဉ်ထံးခီဉ်ဘိ– ကျိဉ်စ့တ၊်ဟဲနာ်တဖဉ်တ၊်နီၤလီၤအီၤဆူကိ၊်ခီဒိဉ်ဒီး ကိ၊်စဲဉ်တဖဉ်ဒ်ကျိဉ်စ့လၢအထၢန့၊်ဝဲတဖဉ်အဖိခိဉ်.

မ့၊ကျိၤဝဲၤကွာ်ကရၢ– တ၊ဟ်ဖြဉ်ထိဉ်မ့၊ကျိၤဝဲၤကွာ်ကံ၊်ဂီၤတမံၤဃီလၢထံရူ၊်ကိ၊်သဲး တ၊စံဉ်ညိဉ်ဆၢတာ်တ၊ပၢစိကမီၤအကဝိၤပူၤခီဖျိတ၊်ထိဉ်ဃုမၤဘဉ်လိာ်ဖိုးဒ့အီၤလၢ ကံ၊်ဂီၤပတိ၊်အကလုာ်ကလုာ်.

တ၊ဟ့ဉ်လီၤစ့လၢကကဲထိဉ်တ၊်တီၤပတိ၊်တုၤသိး–
တ၊ဟ့ဉ်လီၤစ့လၢဖဲဉ်ဒၣဉ်ကိ၊်စၢဖြဉ်ပဒိဉ်ဆူလီ၊်ဟိဉ်ကဝီၤပဒိဉ်တဖဉ်အိဉ်ဒီးတ၊်ပ ညိဉ်လၢကထိဉ်ဃုက့ၤတ၊်လီၤဆီလိာ်သးတဖဉ်လၢကျိဉ်စ့တ၊်ဟဲနာ်အတ၊်အိဉ်သး မ့တမ့၊်တ၊်ဖံးတ၊်မၤအတ၊်လၢာ်ဘူဉ်လၢာ်စ့ၤတဖဉ်နှဉ်လီၤ.

တ၊ထိဉ်ဃုတ၊်တီၤပတိ၊်တုၤသိး– ဖဲတ၊်ထိဉ်ဒွးအီၤအဆၢကတိ၊်တ၊်လၢအပာ်ဃုာ် ခဲလၢာ်တ၊်ထိဉ်ဒွးဃုာ်အီၤဒ်သိးတ၊်တီၤပတိ၊်ကတုၤသိးအဂိ၊်.

ဝိ၊ သြသ့ဉ်တဖဉ်

တ၊သူတ၊စွဲတဖဉ်–ပဒိဉ်အတ၊အိဉ်ယ၊ဃသ့ဉ်တဖဉ်ဘဉ်တ၊နိ၊လိ၊အီ၊ဒ်အဂ့၊်လ၊ထံဖိကိ၊်ဖိအကျါ

ဖဲဉ်ဒ၊ရာဉ်တ၊သူတ၊်စွဲစိကမီ၊–တ၊်သူစွဲဖဲဉ်ဒ၊ရာဉ်ကိ၊်စ၊ဖြိဉ်ပဒိဉ်အကျိဉ်စ့ဟဲနှဉ်ဂံ၊်ဘါအလ၊တဖဉ်လ၊တ၊်မ၊လ၊ပဲ့၊ထိဉ်ထံကိ၊်အတ၊်မှ၊်လ၊်ကွ၊်စိအဂိ၊်

တ၊်ထုး့စ့၊လီ၊လီ၊်ခ၊ဉ်သး့အတ၊်ဖိဉ်ဃံးကျိဉ်စ့ဂ့၊်ဝီ–ကျိဉ်စ့တ၊်ပ၊ဆ့၊ရဲဉ်ကျဲ၊အပူ၊ဘဉ်ထွဲဒီးတ၊်သူကျိဉ်စ့မူဒါသ့ဉ်တဖဉ်အိဉ်အသိး့,ကျိဉ်စ့တ၊်အိဉ်ယ၊ဃသ့ဉ်တဖဉ်မ့၊်တ၊်ဟ့ဉ်လီ၊အီ၊ကျိ၊ကျဲဒ်လဲဉ်ဆူကိ၊်စဲဉ်ဒီးကိ၊်ခီဒိဉ်ပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်အိဉ်နဉ့်လီ၊.ဘဉ်ထွဲဒီးတ၊်စိတ၊်ကမီ၊လ၊တ၊်ပ၊ဆ့၊တ၊်အိဉ်ယ၊ဃသ့ဉ်တဖဉ်အဂ့၊်နဉ့်လီ၊်ခ၊ဉ်သးကိတိာ်ဝဲ၊ကျိ၊သ့ဉ်တဖဉ်ဟ့ဉ်လီ၊မူဒါဆူလာ်(မ့တမ့၊်)ဘဉ်ထွဲဒီးတ၊်ကွဲးဟ်လီ၊တ၊်တိာ်ကျဲ,တ၊်ဟ်လီ၊စ့တာ်ဟ်(ဘား့ကွဲး),လီ၊်ကဝီ၊ပဒိဉ်စ့အတ၊်ဟဲနှာ်,လီ၊်ခ၊ဉ်သးပဒိဉ်အတ၊်ဟ့ဉ်လီ၊စ့ဆူဟိဉ်ကဝီ၊ပဒိဉ်အစုပူ၊,ဘဉ်ထွဲဒီးတ၊်ဟံလိ၊်စ့ကျိ၊ကျဲသ့ဉ်တဖဉ်မ့၊်တ၊်ဟ့ဉ်နီ၊လိ၊ကွ၊်တ၊်သ့ပ၊ဆ့၊စိကမီ၊ခွဲး်ယာ်ဆူလီ၊်ကဝီ၊ပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်အစုပူ၊ပ၊ဃာ်မ၊လိ၊မ၊ဘဉ်ဝဲအဂိ၊်နဉ့်လီ၊.

တ၊်သူကျိဉ်စ့တထဲသိး့တုၤသိး့လိာ်သး–တ၊်ဒိး့နှ့်ဘဉ်တ၊်ဘဉ်ဘျုးလီ၊ဆီလိာ်သး့အဖိခိဉ်လ၊တ၊်ပ၊တ၊်ပြးဟိဉ်ကဝီ၊ပူ၊တ၊်ရှလိာ်တီ၊ပတီ၊်ဖုဉ်ထံဉ်ဖုဉ်ထိတထဲသိး့တုၤသိး့လိာ်သး့.

ကျိဉ်စ့တ၊်ပ၊ဆ့၊အပူ၊တ၊်ဘဉ်ဘျုးဒီး့တ၊်ကဲထိဉ်လိဉ်ထိဉ်ဆံး့စ့၊–လ၊တ၊်ပ၊ဆ့၊ဟိဉ်ကဝီ၊ပူ၊ခီဖြိတ၊်ဒိး့နှ့်ဘဉ်ကျိဉ်စ့တ၊်ဘဉ်ဘျုးတထဲသိး့လိာ်သး့အယိတ၊်ကဲဘျုးဒီးတ၊်တုၤလီ၊ထိဉ်ဘးပတီ၊်ဆံး့စ့၊ဝဲလ၊ပျ၊သုးလီ၊်သုးကျဲတဖဉ်အဂိ၊်

ကံ၊်စီတ၊်သ့တ၊်ဘဉ်လ၊တ၊်သ့ပ၊ဆ့၊ရဲဉ်ကျဲ၊ကျိဉ်စ့–ပ၊ပြးဟိဉ်ကဝီ၊တခါအပူ၊ဘဉ်ထွဲဒီးတ၊်ထ၊တ၊်အခိအကလုာ်ကလုာ်ဒီး့ဒ်တ၊်ဟ်လီ၊တ၊်ထ၊ကျိဉ်စ့အပတီ၊်တခါယီအပူ၊မ့၊်တ၊်သ့တ၊်ဘဉ်ကံ၊်စီလ၊အသ့ထ၊နှ့်ခီသ့ကျိဉ်စ့အတ၊်ဟဲနှာ်.

ဝိ၊ သြသ့ဉ်တဖဉ်

ကျိဉ်စ့ဂ့်၊ဝီအတ်၊ကီ– ပှၤတဂၤစုဉ်စုဉ်အကွံ၊ဒ်၊ပံဉ်ဒီးအတ်၊ဟဲနုဉ်တဖဉ်အတ်၊ဟ်ပနီဉ်ပနီ ဘျၫအတ်၊ထိဉ်ဃူအဖိခိဉ်တ်၊ထိဉ်ဒွးက့ၤတ်၊သ့ပၤဆျၫကျိဉ်စ့ဂ့်၊ဝိကံ်၊စိ.

ကျိဉ်စ့တ်၊ဆိဉ်ထွဲ–ပဒိဉ်ဝဲၤကျိၤတဖဉ်ကဒဲကဒဲအဘၫဉ်စၫၤဘဉ်ထွဲဒီးမ့်၊ဆ့ဉ်မ့်၊ဂီၤကျိဉ်စ့ တ်၊ဆိဉ်ထွဲမ့်၊ဂ့ၤ,မ့်၊စ့်၊ကီးတ်၊ဆိဉ်ထွဲလၫအိဉ်ဒီးကျိဉ်စ့အလၫဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်နဉ့်လီၤ.မ့်၊စ့်၊ကီး တ်၊ဆိဉ်ထွဲဆူနီ၊်တဂၤဘဉ်တဂၤမ့်၊ဂ့ၤတ်၊ကရၫကရိလၫအမ့်၊ပဒိဉ်တ်၊ကရၫကရိသ့ဉ်တဖဉ် အဂိ၊်စ့်၊ကီးဘဉ်ထွဲဝဲနဉ့်လီၤ.တ်၊ကရၫကရိလၫအဟ့ဉ်မၤစၫၤတ်၊အဂိ၊်ကဲထိဉ်တ်၊သူတ်၊စွဲလၫအဂိ၊်, မ့မ့်၊တ်၊ကရၫကရိလၫအဒိးန့်၊ဘဉ်တဖုအဂိ၊်တခိစ့ဇံၤမ့်၊တ်၊ဟဲနုဉ်လၫအဂိ၊်နှဉ်လီၤ.

တ်၊တီၤပတီ၊်တုၤသိးလၫအလဲၤသဃဲၤ– ကိ၊်စဉ်မ့်၊ဂ့ၤ,ပၤပြးဟိဉ်ကဝိၤဆံးသ့ဉ်တဖဉ်အဘၫဉ်စၫၤမ့်၊ဂ့ၤ ဒ်တ်၊တီၤတုၤသိးသိးတ်၊ဘျၫအိဉ်ဝဲအသိးဖဲပဒိဉ်တဖုဒဉ်လဲဉ်မ့်၊တအိဉ်အဆၫကတီ၊်ဒိး ပဒိဉ်အိဉ်အဆၫကတီ၊်နှဉ်ပှၤဒိဉ်ကျိဉ်ဒိဉ်စ့သ့ဉ်တဖဉ်ကဘဉ်မ့်၊တ်၊တီၤပတီ၊်တုၤသိးသိးလီၤ. တ်၊ကဘဉ်ပၤဆျၫရဲဉ်ကျဲၤအီၤတီၤပတီ၊်တုၤသိးသိးလီၤ.

ကျိဉ်စ့တ်၊ဟဲနုဉ်အခိ–တ်၊အခိတခါလၫတ်၊ထၫအီၤလၫပှၤတဂၤဘဉ်တဂၤစုဉ်စုဉ်အတ်၊ဟဲ နုဉ်အဖိခိဉ်လီၤ.ကျိဉ်စ့တ်၊ဟဲနုဉ်အါစ့ၤအဖိခိဉ်တ်၊ထၫအီၤဒိးတ်၊အိဉ်သးတနီၤအပူၤတ်၊ထုး ထိဉ်ကွံဉ်စ့လၫတ်၊အခိအံၤအပူၤအိဉ်ဝဲစ့ဉ်ကီးနှဉ်လီၤ

ပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်အဘၫဉ်စၫၤကျိဉ်စ့ဂ့်၊ဝီတ်၊ဘဉ်ထွဲဘျူးစဲလိ်သးတဖဉ်–ကျိဉ်စ့ဂ့်၊ဝိတ်၊ပၫဆျၫ ရဲဉ်ကျဲၤသ့ဉ်တဖဉ်လၫပဒိဉ်တပတီ၊်ဒိးတပတီ၊်အဘၫဉ်စၫၤ–တ်၊နီၤဖးလီၤန့်၊ကျိဉ်စ့တ်၊ဟဲနုဉ်, ကျိဉ်စ့တ်၊ဆိဉ်ထွဲတဖဉ်ဒိးကျိဉ်စ့တ်၊ဟ့ဉ်လီၤက့ၤဆူပဒိဉ်လၫလ်သ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ.

ဝိ၊ သြသ့ဉ်တဖဉ်

နီ၊ကစ၊ကျိဉ်စ့တ၊ဟဲနှဉ်အတ၊အိဉ်ယ။–ပဒိဉ်ဝဲၤကျိၤသ့ဉ်တဖဉ်အဘၢဉ်စ။တ၊ထ၊တ၊ခိလ၊အပဉ်ဃုာ်ဒီးတ၊ဟ့ဉ်(သွဲ)လီၤစ့,တ၊ဒီးန့်၊တ၊အဘူးအလဲ,ကျိဉ်စ့တဖဉ်ဒီးဟီဉ်ခိဉ်ကပံာ်,ဟီဉ်ကဝီၤပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်လ၊အဒိးန့်၊ဘဉ်ဝဲကျိဉ်စ့တ၊ဟဲနှဉ်လီၤလီၤလ၊ပဒိဉ်ဝဲၤကျိၤအတ၊ဖံးတ၊မၤအပူၤ.

တ၊ဒိးန့်၊ဘဉ်တ၊နှ်၊ပ၊ခွဲးယာ်အထိကတ၊၊–(ကိ၊၊စ၊ဖြဉ်မ့တမ့၊ကိ၊၊စဉ်,ကိ၊၊ခီဟီဉ်ကဝီၤဒိဉ်)

ကျိဉ်စ့တ၊ပ၊ဆ၊ရဲဉ်ကျဲၤအပူၤတ၊ဘဉ်ဘျုးအထိးန၊–မ့၊တ၊လီၤဆီလိာ်သးလ၊ပ့ၤတဂၤဘဉ်တဂၤစုာ်စုာ်ဘဉ်ဟ့ဉ်စ့အခိဒီးပ့ၤတဂၤဘဉ်တဂၤစုာ်စုာ်တ၊အဘျုးအဘၢဉ်စ။

ကျိဉ်စ့တ၊ဟဲနှာ်–ပဒိဉ်တဖုအတ၊စိတ၊ကမီၤပဲ့ၤတုာ်မ့တမ့၊တ၊စူးကါသူထွဲပဒိဉ်တ၊စိတ၊ကမီၤဝံၤတ၊ထ၊နှ်၊စ့လ၊ထံဖိကိ၊ဖိကမျ၊်အအိဉ်,စ့အခိဟဲနှာ်လ၊ကျိၤကျဲအကလုာ်ကလုာ်,ပဉ်ဃုာ်ဒီးနိ၊်တဂၤစုာ်စုာ်အတ၊ဟဲနှာ်အဖိခိဉ်,သံးဓိၤဂၤ်ဓိၤအခိ,တ၊ထ၊နှာ်စ့အခိအသွဲ,စ့အိဉ်လိး,တ၊ထ၊နှာ်လီၤစ့လ၊ဘဉ်ထွဲပ့ၤဂ့၊်ဝိတ၊အုဉ်ကီၤစ့,စ့ဟဲနှာ်ထိရိၤအကလုာ်ကလုာ်တဖဉ်(ပဒိဉ်အတ၊ဒိးန့်၊စ့လ၊ကျိဉ်စ့တ၊ဟဲနှာ်လီၤလီၤဆီဆီ,စ့ဟ့ဉ်မၤဘျဉ်,တ၊ဟ့ဉ်ထွဲလီၤတ၊နှ်၊သါခီဖြိတ၊ကွဲးဟ်တ့၊တ၊သံအလံာ်မၤလိာ်တဖဉ်)

တ၊နီၤလီၤကျိဉ်စ့အတ၊ဟဲနှာ်–ဖဲဉ်ဒဏ္ဍာဉ်ကိ၊၊စ၊ဖြဉ်ပဒိဉ်အစ့တ၊ဟဲနှာ်တနီၤနီၤတ၊ဟ့ဉ်နီၤလီၤဆူကိ၊၊စဉ်ဒီးလိ၊်ကဝီၤပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်အစုပူၤ,စ့တ၊ဟဲနှာ်ဘဉ်(လွဲ)လီၤကွ၊အီၤပဒိဉ်အပတိ၊်ပတိ၊်သ့ဉ်တဖဉ်အဘၢဉ်စ။စ့ဟဲနှာ်အအါအစ့၊အဖိခိဉ်(စ့အခိသ့ဉ်တဖဉ်မ့၊ဂ့၊တမ့၊်မ့၊ဂ့၊)ဘဉ်တ၊ဟ့ဉ်လီၤကွ၊လီၤ.

ဝိ၊်ဩ်သ့ဉ်တဖဉ်

တ၊်ဆ့ၢ်ခီကျိဉ်စ့ဟဲနာ်– ကျိဉ်စ့ဟဲနာ်ဂံ၊်ဘါအလ့ၢ်(တ၊်အခိ,တမ့၊်တ၊်အခိ)တဖဉ် ဘဉ်တ၊်နီၤလီၤလ့ၢ်ပဒိဉ်တပတိ၊်ဘဉ်တပတိ၊်အဘၢ်ဉစၢၤ

တ၊်နီၤလီၤတ၊်ခိတ၊်သွဂံ၊်ထံးတဖဉ်– ဖဲကိ၊်စၢဖြဉ်ဒီးကိ၊်စဲဉ်(လိ၊်ကဝီၤ)ပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်က အိဉ်ဝဲဒီးကံ၊်စိတမံၤဃီလ့ၢတ၊်ထ့ၢဂံ၊်ခီဉ်ထံးတ၊်ခိတ၊်သွဲတဖဉ်,–အဒိ,နီ၊်တဂၤကျိဉ်စ့တ၊် ဟဲနာ်,တ၊်ဆါတ၊်ယ့ၢသ့ဉ်တဖဉ်

ပနံာ်လီၤဆီအခိ– ပနံာ်လီၤဆီဒ်အမ့၊်သံးဓၤဂ်ဓၤအဖိခိဉ်တ၊်ထ့ၢန့၊်တ၊်အခိ.အဒိ, ကသံဉ်ညါသူးအခိ

ပှၤဂ့၊်ဝီကရ့၊်ကရ့ၢ– ပှၤဂ့၊်ဝီတ၊်ရဲဉ်တ၊်ကျဲသ့ဉ်တဖဉ်ဒ်အမ့၊်–တ၊်အိဉ်ဆူဉ်အိဉ်ချ, တ၊်ကူဉ်ဘဉ်ကူဉ်သ့,ပှၤဂ့၊်ဝီတ၊်ဆိဉ်ထွဲမၤစၢၤ,ပှၤဂ့၊်ဝီအတ၊်အ့ဉ်ကီၤကယဲ၊်ထံဖိကိ၊်ဖိ ကမျ၊်ကြးဒိးန့၊်ဘဉ်.

တ၊်ထိဉ်ဃူက့ၤစ့တ၊်ဟဲနာ်အခိ– စ့တ၊်ဟဲနာ်စ့ၤလ့ၢတ၊်လိ၊်တဖဉ်ဒ်သိးကဘဉ်လိာ်ဖိးမံဒိး စ့တ၊်ဟဲနာ်အါတဖဉ်အဂိ၊်တ၊်မၤအါထိဉ်တ၊်ထ့ၢခိသွဲ ဒ်သိးတ၊်ထ့ၢခိသွဲကဒ်သိးလိာ်သးဂိ၊်.

တ၊်ထိဉ်ဃူက့ၤပဒိဉ်အပတိ၊်ပတိ၊်– ဂံ၊်ခီဉ်ထံးကျဲသနူဘဉ်ထွဲတ၊်ထိဉ်ဃူက့ၤပဒိဉ်အပ တိ၊်ပတိ၊်သ့ဉ်တဖဉ်အကျါခီဖြိတ၊်ထိဉ်ဃူက့ၤအီၤဒ်သိးအံၤအယိလ့ၢပှၤဟိဉ်ခိဉ်ဖိတဝ၊ အပူၤဖဲလ့ၢပှၤကဲဒိဉ်လီၤယးတဖဉ်အတ၊်အိဉ်တ၊်ယ့ၢၤအကျါတ၊်ကဘဉ်ဟ့ဉ်နီၤလီၤက့ၤအီၤ ဒ်အကြးအဘဉ်အသိးဆူပှၤလ့ၢအတကဲဒိဉ်ထူးတီၤထဲသိးဒိးအီၤတဖဉ်နစုပူၤန့ဉ်လီၤ